

ŞALMUGRA

COLECŢIA ROMANELOR ŞTIINŢIFICO FANTASTICE

Univers

Coperta colecției: PETER PUSZTAI

Selecție din:

ДАНИИЛ ГРАНИН
До поезда оставалось три часа, „Советский писатель”, Ленинградское отделение, 1973 *ФАНТАСТИКА - 72*
Москва, „Молодая гвардия”, 1972

ИЛЬЯ ВАРШАВСКИЙ
Тревожных симптомов нет, „Молодая гвардия”, 1972

СЕВЕР ГАНСОВСКИЙ
Идёт человек, „Молодая-гвардия”, 1971
СБОРНИК НАУЧНОЙ ФАНТАСТИКИ - 12,
„Знание”, 1972
СБОРНИК НАУЧНОЙ ФАНТАСТИКИ - 13,
„Знание”, 1974

АНАТОЛИЙ ДНЕПРОВ
Формула бессмертия, „Молодая гвардия”, 1972
ТАЙНА ВСЕХ ТАЙН
,,Лениздат”, 1971

КИР БУЛЫЧЕВ
Летнее утро, „Московский рабочий”, 1979

ȘALMUGRA

Antologie de ION COVACI

În românește de ION COVACI și NINA ANTONESCU

Prefață de NINA VUCOLOV

Editura UNIVERS
1981

PREFAȚĂ

Asistăm în zilele noastre la un proces tot mai accentuat de afirmare și de legitimare în plan valoric a literaturii științifico-fantastice, a statutului ei propriu de existentă. Dinamica acestui fenomen se caracterizează printr-o masivă migrație a operelor de ficțiune științifică din zonele periferice ale literaturii spre pozițiile prioritare, marcate de certitudinea unor reale calități umane și estetice.

Prezenta antologie de literatură științifico-fantastică sovietică întregește în chip fericit imaginea acestui fenomen literar de largă deschidere universală, oferind, în același timp, sub semnătura unor scriitori de renume, o variantă originală, înscrisă într-un spațiu etno-geografic determinat.

Deplinul profesionalism al prozatorilor incluși în volum - dintre care Daniil Granin, Lev Uspenski, Ilia Varșavski sunt nume cu o reputație de mult consolidată - se explică, pe lângă înzestrarea lor nativă, și prin continuarea unei strălucite tradiții în materie de ficțiune științifică. Este suficient să-l amintim pe Alexei Tolstoi sau pe Mihail Bulgakov cu povestirile sale *Ouăle fatale* și *Inimă de câine.*

Deși abordează o varietate caleidoscopică de modele narative, antologia conturează cu pregnanță câteva repere și coordonate definitorii, care înscriu proza sovietică de anticipație în spațiul grav și exigent al literaturii de idei.

Păstrând temele „clasice” ale genului, autorii operează o restructurare, din perspectiva unei viziuni dialectice și raționaliste, în zonele de profunzime ale fantasticului, conferindu-i noi dimensiuni și sensuri. Se renunță la considerarea fantasticului și a realului ca ipostaze incompatibile, aparținând unor registre diferite ale ontologicului, autorii pornind de la premisa că misterul

constituie un dat posibil al existenței totalizatoare. În fond, știința contemporană nu infirmă această presupunere. Însăși teoria einsteiniană se sprijină pe intuirea și revelarea unui mister infinit și tulburător ce domină întregul univers.

În această accepțiune, fantasticul nu subminează baza coerentă și armonioasă a universului, guvernat de legi obiective, nu mai agresează umanul, producând ruptura și teroarea, preconizate de unii teoreticieni ai *science-fiction*-ului (v. Roger Caillois).

Încorporând miraculosul și iraționalul în sfera realului, supunându-le unei operații de „raționalizare”, ce le închide orice putință de alunecare în absurd, prozele antologate ne propun o convertire și o reabilitare a funcțiilor fantasticului, care se investește cu puteri magice în direcția descoperirii și cunoașterii adevărurilor ultime ale universului și ale vieții. Demersul cognitiv al fantasticului își dovedește eficiența în special în abordarea unor domenii greu accesibile, cum ar fi problematica psihicului uman. Fenomenele fundamentale ale vieții, mișcările tainice ale subconștientului pot fi surprinse și intuite în imagini plastice relevante, prin scoaterea omului din spațiul concret al cotidianului și prin proiectarea lui în orizontul misterului, al miracolului.

Interogațiile filozofice cuprinse în prezentele narațiuni se formulează în regimul unui umanism de factură optimistă, încrezător în poziția și rostul omului în cadrul ierarhiei cosmice.

Pentru nouă viziune asupra umanului, cu implicații la nivelul tuturor compartimentelor existenței, narațiunea lui Daniil Granin *Loc pentru monument* constituie un exemplu concludent. Găsim aici, concentrate, toate motivele filozofice obsedante ale modalității științifico-fantastice, grefate pe fundalul social și politic al unor epoci istorice concrete. Prezentarea unei personalități de excepție, cea a savantului genial Lidențov, oferă scriitorului un prilej de

meditație asupra omului înzestrat, pe de o parte, cu imense potențe creatoare, iar, pe de altă parte, dezvăluind latura fragilă și neajutorată a esenței sale, supusă traumelor din partea injustiției și opresiunii. Chiar dacă, parcurgând conjuncturi istorice nefavorabile, condiția umană poate fi umilită și frustrată, timpul și viitorul vor acționa în conformitate cu legile vieții, restabilind adevăratele valori.

Ideea capătă relevanță în prezentarea opoziției dintre Lidențov și Osokin, acesta din urmă fiind exponentul autorității și al puterii intolerante cu efect mortificator. În final, chipul savantului Lidențov, persecutat și neînțeles în timpul vieții, reînvie în memoria posterității întinerit și aureolat de geniu, în timp ce Osokin este supus unui rapid proces de îmbătrânire și de reducție până la stadiul de mecanism neînsuflețit.

Ca un refren obsedant și dureros apare în povestire apelul la vigilență, pentru a nu permite acte de injustiție, care să producă nedreptăți ireparabile ființei umane.

O latură semnificativă și inedită este confruntarea umanului cu cele două zone ale existenței, cea a realului și cea a miraculosului. Receptivitatea față de mister devine instrument de apreciere valorică, fiind direct proporțională cu gradul de „omenesc” din fiecare individ. Lidențov, ca prototip ideal al umanului, trăiește chiar „la izvoarele” miracolului vieții, de unde își extrage intuițiile geniale, materializate apoi în descoperiri științifice de valoare inestimabilă. La cealaltă extremă, cea a negării categorice a miraculosului, pe care nu-l înțelege și de care se teme, se situează Osokin, exponentul mecanismului dezumanizării într-o epocă bântuită de dogmatism și închistare în tipare rigide.

În același registru al problematicii omului, evoluează la Daniil Granin și motivul timpului „contaminat” de fantastic.

Unidimensionalitatea temporală, înțeleasă ca direcție unică de curgere dinspre trecut prin prezent spre viitor,

este înlocuită cu o viziune filozofică asupra timpului, aflat în permanentă referire la elementul uman, subliniindu-se astfel realizarea complexă a omului în devenire.

Caracterul reversibil al timpului se dezvoltă ca o țesătură complicată, ramificată pe toate direcțiile și nivelele posibile. Timpul real, istoric, se întrepătrunde cu durata pură, abstractă, timpul biologic se încarcă de valențe fantastice, ducând la vertiginoase răsturnări și substituții de planuri temporale.

Raportarea fantasticului la categoria Timpului antrenează reconsiderări și în domeniul determinismului cauzal. Savanții din povestirea lui Granin explică în mod „științific” inversarea succesiunii dintre cauză și efect prin „deplasarea axei timpului”, odată cu „trecerea dintr-un mediu în altul”. (Același motiv îl întâlnim și în povestirea *Cristalul* de Gansovski).

Abordând problema timpului prin prisma existenței umane autentice, scriitorul consideră că psihicul omului de geniu cunoaște durata unui timp propriu, specific structurii sale de excepție, potrivit căreia, mutațiile în timp devin fenomene obișnuite, care nu contrazic legile obiective ale științei. *„Eul* subconștient ființează într-o altă factură a timpului. În raport cu conștiința, acest *eu* poate fi viitor. Nu există dovezi formale că mutațiile de timp ar fi imposibile. Iar dacă fizica nu le «contrazice», înseamnă că pot exista în natură.”

Înfăptuirea, ca o legitate implacabilă, a proiectelor concepute de savantul Lidențov pune în evidență valoarea etică a timpului justițiar, confirmă ideea de perenitate a valorilor umane creatoare, în contrast cu efemeritatea tuturor stavilelor și anacronismelor ce atentează la condiția umană.

Interesant în proza lui Granin se dovedește a fi varianta timpului, imaginat ca un câmp de forțe alcătuit dintr-un torent de corpusculi materiali. Curgerea timpului este resimțită de unele organisme suprasensibile ca o maladie

sacră, ce erodează făptura pământeană, pieritoare, dar care îi deschide accesul spre înțelegerea adevărurilor existenței.

Tema lumilor paralele, motiv de predilecție al genului literaturii de anticipație, își găsește o interpretare filozofică originală în povestirea lui Gansovski *Cristalul.*

În prezent, în condițiile nivelului atins de cercetarea științifică, axioma dualității și pluralității lumilor nu mai apare atât de „fantastică”, dacă ne referim la varietatea inepuizabilă a stărilor universului infinit, caracterizat prin echilibrul instabil al componentelor sale.

În proza lui Gansovski, identitatea de formă și substanță a lumilor paralele decurge din principiul simetriei, al oglindirii, ce se manifestă la scara întregului univers. „Antilumea”, omologul echivalent al existenței reale, este definită ca „un univers unde totul este întocmai ca la noi, dar se mișcă în direcție opusă”. Între cele două tărâmuri există o punte de legătură, reprezentată în povestire sub forma simbolică a oglinzii și a cristalului. Dacă rolul oglinzii se reduce la reflectarea pasivă a imaginii, cristalul (lentila, în cazul nostru), prin calitățile sale optice, deviază și complică planurile, producând efecte paradoxale și derutante.

La Gansovski, întregul univers poartă pecetea semnului atotputernic al cristalului, conceput ca model ideal de organizare a materiei: „…cristalismul e un soi de principiu universal. Cred că, îndeobște, existența e un cristal. Atomul e cristal, celula e cristal, numai că mult mai complicat. Soarele nostru e un cristal și universul de asemenea.”

Expresie a sublimării până la esență a tuturor relațiilor și conexiunilor, cristalul întrupează întreaga geneză și devenire a universului, a ființei, de la haosul indistincției primordiale, până la structura stabilă și perfectă de piatră prețioasă. Astfel *feonazul* (aceasta este denumirea cristalului neobișnuit din povestirea lui Gansovski), prin

șlefuire, trece succesiv de la materia cristalină, dură, la starea inconsistentă de „ceață lăptoasă'', iar apoi se descompune în particule infime.

În feonaz este captată întreaga existență misterioasă și contradictorie a universului, cu aspectele ei sublime și banale, de la muzica sferelor cerești, până la „cântecul unei gospodine care, după ce a pus supa la fiert, calcă pijamaua soțului”.

Lumile paralele și multiple de la scara întregului cosmos își găsesc replica miniaturizată în fenomenul scindării și dedublării personalității umane. Permanenta pendulare a omului între lumea reală și antilume, identitatea perfectă a acestor tărâmuri echivalente, duce la desființarea oricărui reper, la anularea oricărei certitudini, împingând relativismul la limită. Omul își deplânge pierderea identității („nu mai știu nici măcar dacă eu sunt «eu»”) și a orizontului existențial („Nimeni nu știe dacă e în lume sau în antilume.”).

Posibilă existență în antilume a unei alterități identice exercită o puternică fascinație asupra ființei omenești, care caută să comunice și să se recunoască în dublul său. „Aș vrea chiar să mă întâlnesc cu celălalt «eu»” - mărturisește un personaj al povestirii.

Deși prin materia sa alcătuitoare cristalul aparține registrului anorganic, el se comportă uneori ca o ființă vie, dotată cu simțire și înțelegere. Smuls din spațiul său originar, feonazul suferă din cauza înstrăinării sale, dorind să se contopească în fluxul eternei metamorfoze a materiei.

Această tendință de a însufleți obiectele lumii înconjurătoare are o profundă justificare, fiind reacția psihicului uman ce se apără de invazia singurătății și a inanimatului.

Este revelator faptul că enigma cristalului, saturată de sensuri multiple, nu se dezvăluie savanților docți, avizi de noi descoperiri. Miracolul se arată în fața totalei ignoranțe

și simplități sufletești, care-l caracterizează pe administratorul Kops.

Deplângând vremurile când „reușeam marea performanță de a fi oameni”, Kops întreține cu sfințenie flacăra plăpândă a simțirii omenești, pe cale de dispariție într-o societate supratehnicistă, în care știința a devenit instrument al izolării și al egoismului. În acest sens, modesta, dar ospitaliera cameră a lui Kops de la subsolul institutului devine un spațiu simbolic, unde oamenii, în drumul lor spre alte planete, poposesc pentru o clipă într-o atmosferă specific omenească, de relaxare și căldură sufletească.

Cristalul lui Gansovski, pe lângă funcția sa de a servi drept fereastră spre antilume, posedă și puterea miraculoasă de a acționa asupra timpului și asupra determinismului cauzal, dând un nou înțeles unor „probleme ca libertatea, voința, necesitatea și întâmplarea”. Pășind peste linia de demarcație a axei timpului ce străbate feonazul, omul, aflat sub semnul curgerii ireversibile a duratei, cunoaște aventura schimbării direcției de desfășurare a ciclului ontologic. Astfel, imprudentul șlefuitor de lentile, traversând spațiul feonazului, începe să întinerească treptat, parcurgând etapele vieții în sens invers.

Prezentând impasul în care se află eroul narațiunii, amenințat în pericolul disoluției în neființă, scriitorul îndeamnă la acțiune pentru salvarea vieții și a umanului, singurele forțe capabile să stăvilească entropia și haosul, ce amenință omenirea.

Sub pecetea scindării și a dedublării îngemănate evoluează universul și la nivelul spațiului lăuntric al omului.

În nuvela *Șalmugra* de Lev Uspenski, existența umană este concepută în două planuri de referință, cel al vieții reale și cel al neprevăzutului, al misterului. Această modalitate de receptare a omului, departe de a produce

panică și derută prin pulverizarea identității, sugerează prezența unor tărâmuri tainice, revelatoare, în peisajul intim al făpturii.

Spațiul mitic al împărăției Marelui Tuk-Khai, unde se desfășoară Aventura inițiatică a eroului povestirii, este localizat într-o mică insulă din Oceanul Pacific, undeva, pe lângă țărmurile Indochinei. Aici locuiește un popor de oameni mândri și liberi, conduși cu înțelepciune și blândețe de moașa Chip de Aur.

Dar natura luxuriantă, scăldată în lumină pură și strălucitoare a începuturilor de eră geologică, organizarea gentilică simplă, nediferențiată în clase sociale, nu are nimic comun cu mitul edenic al genezei, nici cu mitul vârstei de aur a omenirii. Prin plasarea personajului în orizontul miraculosului nu se realizează o transcendere a omenescului, dimpotrivă, are loc o potențare a valorilor umane eterne, o cunoaștere lucidă a sinelui și o asumare responsabilă a condiției umane.

În filozofia veche indiană (referirea noastră nu e întâmplătoare, căci motto-ul lucrării este luat dintr-o veche legendă indiană, ce povestește despre arborele sfânt Kalav, ale cărui fructe se numesc *șalmugre)* viața omului în lumea concretă reprezenta o non-valoare care trebuia depășită prin ascetism, tinzându-se spre contopirea cu divinitatea infinită. La Lev Uspenski, atât viața reală a omului, cât și existența sa imaginară în spațiul fantastic al mitului reprezintă experiențe umane esențiale ce se cer respectate și cultivate. Cele două orizonturi coexistă în armonie, compunându-se reciproc și oferind condiții prielnice autoperfecționării spirituale a omului. Dacă lumea concretă prilejuiește suficiente bucurii și satisfacții (e drept, ele sunt mărunte, neobservate uneori) ființei individuale, spațiul mitului oferă omului posibilități largi de împlinire a destinului său eroic, deschis spre activitate, spre întreaga umanitate.

Apartenența omului la cele două sfere de existență este pecetluită prin jurământul pe care Konopliov îl face atât „aici”, în lumea reală, cât și „acolo” (nu „dincolo”), în țara lui Chip de Aur. Semnificativ este faptul că în ambele tărâmuri s-a născut câte un copil al eroului, simboluri ale unei existențe rodnice, care și-a găsit împlinirea.

Rostul „vestirii” tainice, receptate de modestul contabil Konopliov prin intermediul Șalmugrei, este „trezirea” și readucerea în memorie, din străfundurile subconștientului, a misiunii mărețe ce i-a fost încredințată, în calitatea sa de exponent al speciei umane.

Înțelegerea de către scriitori a universului în corelațiile sale intime creează o perspectivă integratoare asupra tuturor nivelurilor existenței, antrenând anorganicul și vitalul, inanimatul și spiritualul într-o veșnică mișcare și metamorfoză.

Rațiunea fără greș ce ordonează existența și apără viața nu poate admite ca bunuri și valori create de spiritul și inteligența omului, pe fiecare etapă a devenirii sale ascendente, să fie condamnate la dispariție fără urmă.

Această problemă a conservării și a transmiterii experienței generațiilor constituie nucleul filozofic al scrierii lui V. Komarov, *Soluția.* Prezentând un straniu fenomen de telepatie, prozatorul se întreabă: „Un om moare. Oare cu moartea lui se termină totul?... Nu s-ar putea oare ca natura însăși, în decursul vieții noastre, să depoziteze undeva ceva din noi?... Și ca acest ceva să supraviețuiască?”.

Recunoscând valoarea singulară a inteligenței individuale, scriitorul este convins că acel misterios „ceva” din făptura dispărută prin moarte supraviețuiește, continuându-și existența într-un spațiu ipotetic, înzestrat cu proprietatea de a absorbi și emana, prin reflecție, cunoștințele acumulate. În povestirea *Soluția* modalitatea de acces spre acest „câmp informațional”, ce înconjoară ca un înveliș globul pământesc, o constituie „gândirea

asociativă”, care se stabilește între colaboratorii antrenați în realizarea aceluiași experiment. Acest „tandem” spiritual, ce se continuă și dincolo de moartea unuia din parteneri, explică găsirea de către fizicianul Lipatov a „soluției” unei descoperiri științifice de o importanță capitală.

Abordarea multiplelor aspecte ale existenței din perspectivă morală și umanistă are ca rezultat conturarea unei veritabile „filozofii a științei”, care proclamă, ca valoare de prim rang în univers, ființa umană.

Eticul, înțeles ca normă asimilată, interiorizată, devenită mod de existență, constituie criteriul axiologic ce separă știința de impostură, pe savanții autentici de criminalii iresponsabili. Deontologia științei impune o probitate morală și profesională exemplară, mai ales în cazul când cercetările vizează omul și viitorul umanității. Experimentele științifice se justifică numai în măsura în care ele favorizează și creează condiții optime pentru manifestarea și împlinirea ființei.

Goana dementă după performanțe și invenții cu orice preț, ca scop în sine, poate duce la rezultate monstruoase, prin înăbușirea spiritului vital, sub povara sufocantă a proliferării tehniciste. Să ne amintim de tabloul viitorului dominat de entropie crescută, ca urmare a „vitezei ucigătoare a civilizației ultramoderne”, imagine ce capătă în povestirea *Cristalul* accente de avertisment.

Același rigorism al trăirii și asumării morale a existenței o aflăm și în proza lui Anatoli Dneprov. Cuvintele savantului biochimist din *Formula nemuririi* constituie un aspru rechizitoriu împotriva celor ce permit, dintr-o inconștiență condamnabilă, folosirea descoperirilor științifice în scopuri de exterminare și genocid.

Savantul nu are dreptul să se erijeze în postura de supraom, căruia îi este permis totul și pentru care ceilalți semeni reprezintă un simplu material experimental.

Ideea este preluată de G. Martînov, în nuvela *Substituirea,* unde se demonstrează la ce rezultate imprevizibile și catastrofale poate duce atitudinea de desconsiderare a valorilor funciare ale ființei umane, căreia îi sunt proprii comportamente și sentimente morale ca: demnitatea și dragostea de patrie. Sinuciderea lui Mihailov, victimă nevinovată a unui experiment diabolic, reprezintă o sentință împotriva oricăror tentative de înjosire și de mutilare a psihicului uman.

Problema, deosebit de actuală a literaturii de anticipație, referitoare la mașinile electronice, care stimulează inteligența omului, este pusă în discuție de Anatoli Dneprov în povestirea *Coca*.

Fetișizarea tehnologiei, punerea sub semnul analogiei perfecte a logicii inumane a mașinii și a înțelepciunii vieții sunt excese culpabile, care se întorc împotriva făptuitorilor, combătându-i cu propriile lor arme. Se produce o inversare de poziție în cadrul relației dintre om și produsul activității sale. Acesta din urmă, din obiect ce probează forța inventivității și a creativității umane, se transformă în mecanism independent și autonom, ajungând să domine și să aservească omul. De acest sacrilegiu împotriva vitalului se face vinovat și constructorul de ordinatoare, asupra căruia se dezlănțuie agresiunea robotului Coca, „monstrul mecanic” ce va atenta la viața celui ce l-a conceput.

Conținutul filozofic cu semnificații ontologice multiple, al narațiunilor, se structurează într-o fizionomie aparte, dictată de apartenența la statutul particular al genului literaturii de anticipație.

În ansamblul coerent prin viziunea sa unificatoare, al antologiei, fiecare autor propune o modalitate narativă bine conturată și irepetabilă.

Sunt prezente în volum tehnicile romanului polițist și de senzație (*Substituirea),* alături de procedeele prozei de investigație psihologică. Satira necruțătoare în care

excelează Daniil Granin coexistă cu ironia șăgalnică și cu lirismul exuberant al lui Kir Bulîciov *(Viacik, lasă lucrurile în pace!).*

Structurate ca parabole ale existenței, aceste scrieri de anticipație satisfac pe deplin exigențele cititorului de literatură științifico-fantastică prin atmosfera lor specifică de tensiune și suspans, ce rezultă din ingeniozitatea manevrării și comutării planurilor narative.

Chiar dacă în unele lucrări recunoaștem motive și tehnici ale predecesorilor (tema lumilor paralele, robotul „umanizat”, mitul întoarcerii la origini), conținutul acestora se restructurează prin semnificații noi și originale.

Diversitatea stilistică a scrierilor este determinată de dinamică internă a conținutului ideatic, ce vizează cele mai felurite aspecte ale existenței.

Alături de stilul abrupt, lacunar, propriu fluxului memoriei involuntare (povestirea *Șalmugra),* întâlnim structurile contorsionate ale confesiunii și mărturisirii, realizate la persoana întâi.

Limbajul narațiunilor, colocvial și dezinvolt, urmărește atragerea cititorului, în calitate de interlocutor și partener activ, la dezbaterea temelor propuse.

Aceeași implicare prin lectură este urmărită și prin procedeul finalului deschis, propriu majorității scrierilor, final justificat programatic, nu fără o nuanță de parodie, de către Lev Uspenski în *Șalmugra:*

„Cititorii sunt liberi să tragă propriile lor concluzii, independente, să încerce a construi ipoteze proprii privind aceste întâmplări. Cititorii n-au decât să-și mai pună și ei creierii la contribuție, încercând să rezolve enigma Konopliov, căci nici Alexandr Sergheevici Bronzov, exponentul sacrei științe, psihiatru și psiholog, nici eu, cronicarul ultimelor luni vijelioase ale acestei vieți care cursese atât de domol prin decenii, n-am izbutit să

determinăm valoarea reală, univocă și pozitivă a marelui X din această ecuație.”

Atent și receptiv la lecția de modestie oferită de viață, scriitorul de literatură *science-fiction* renunță la veleitățile și infatuarea creatorului atotștiutor, deținător al tuturor tainelor universului. El se mulțumește cu rolul de simplu observator și comentator al existenței.

Dar să nu ne lăsăm înșelați. Din această declarație de umilință nu trebuie trasă concluzia că literatura S.F. s-ar resemna cu stagnarea la periferia creației.

Dimpotrivă, sub masca indiferenței și a naivității, creatorul de literatură științifico-fantastică țintește cu tenacitate obstinată spre zonele de profunzime ale universului și ale ființei umane.

Operele de anticipație cuprinse în volumul de față demonstrează fără putință de tăgadă că acest demers ambițios este deplin justificat, majoritatea lucrărilor cucerindu-și, prin valoarea lor umană și estetică, drept de existență în sfera adevăratei arte și creații literare.

NINA VUCOLOV

Daniil Granin

LOC PENTRU MONUMENT

1

Până la urmă chiar și cele mai mici amănunte ale acestei întâmplări începură să i se pară lui Osokin revelatorii și ciudate. Cel mai straniu era însă faptul că toată istoria, în orice caz în versiunea lui, părea cât se poate de firească, banală, chiar cam plicticoasă. Tocmai acest lucru te incită s-o asculți până la capăt. Lucrurile se petrecuseră pe la începutul anilor '50. Cariera lui Osokin abia începuse și nu începuse prost. Avea mașină, cabinet, secretară, conducea un sector important și să ajungi la el în audiență nu era prea lesne.

Osokin nu putea să sufere zilele de audiență. Spre seară capul i se făcea greu, mușchii feței îl dureau din pricina expresiei de atentă politețe pe care era nevoit s-o arboreze. Așa că își făcea sânge rău și nu arareori blestema funcția din cauza căreia își rata tinerețea, își zădărnicea perspectivele. Oricât se străduia, coada la audiențe nu scădea. În ultimii doi ani crescuse chiar. Cu cât primea mai mulți, cu atât se înscriau mai mulți.

Era șapte fără patruzeci de minute, ceea ce însemna că, practic, Osokin mai putea primi cel mult doi-trei solicitanți, întrucât fiecare dintre ei îi lua zece-cincisprezece minute.

Osokin ținea minte cu prezicie că vizitatorul cu pricina fusese penultimul pe listă și numele lui era Lidențov. Memoria numelor era la Osokin o deformație profesională.

După figură și mers, celui ce intrase i se puteau da patruzeci-patruzeci și cinci de ani, trăiți, după cum se vedea, greu. Slăbănog, cu chipul plin de riduri, într-o haină cafenie uzată, cu buzunarele umflate, îi lăsase lui Osokin impresia de supt, ars, carbonizat, ceva în genul ăsta. Osokin nu privea cu atenție chipurile solicitanților. Pentru întrevederea cu el, oamenii își confecționau chipurile potrivite - timide, suferinde, chinuite. Nu erau chipurile lor adevărate și Osokin nu se lăsa dus cu preșul. Avea o adevărată cultură în materie de petiționari. Îi dibuia după felul cum se apropiau de masă sau după gestul cu care îi întindeau hârtiile.

În timp ce Lidențov vorbea, Osokin îi răsfoia dosarul. Nimic complicat. Cu doi ani în urmă, Lidențov divorțase, hălăduise apoi pe la prieteni - la unul din ei ocupa și acum un colțișor - și voia, firește, locuință. Pierduse spațiul locativ, pentru că, pesemne, nu voise să se judece, iar acum cerea o cameră, și cât mai repede. Temeiurile legale ale acestei cereri erau ca și inexistente. Lidențov nu putea evoca în sprijinul ei mai nimic. Nu părea să fie vreun îngrămădit. Căci existau și din ăștia, care-și închipuiau că Osokin abia așteaptă să scoată din sertar ordinul de repartiție. Lidențov era foarte încrezător, vesel chiar, cum se poartă majoritatea celor cu pile grele.

— Rândul e unul pentru toți. Cu ce sunt alții mai prejos decât dumneavoastră?

Osokin avea fraze prefabricate pentru toate cazurile, totuși, din precauție, își îndulci puțin tonul.

— Știți, spuse Lidențov, în situația mea, mă văd nevoit să mă gândesc nu la drepturile altora, ci la privilegiile mele.

Osokin avea impresia că i se răspunde cu aceleași fraze dinainte pregătite. Ai fi zis că se joacă o scenă bine învățată în prealabil.

— Și care sunt acele privilegii, mă rog?

Lidențov râse.

— Sunt bolnav.

Își ridică brusc mâneca arătându-i o erupție - niște cruste mici, roșii. Imaginea era mai mult decât dezgustătoare, dar Lidențov nu se jena, își examina propria mână cu cel mai viu interes.

— Trebuie să fac băi zilnice.

— Numai bolnavii de tuberculoză au dreptul la locuință peste rând.

— Să înțeleg că nu m-am îmbolnăvit de ce trebuie?

— Păreți un intelectual, spuse Osokin cu reproș în glas. Cum puteți vorbi așa? Dumneavoastră aveți idee ce înseamnă o tuberculoză acută?

Pentru exactitatea textului, aici și mai departe, nu putem garanta. E puțin probabil ca Osokin să fi putut memora punct cu punct acest dialog. Propriile lui replici le reconstituia cu ușurință, pe ale lui Lidențov însă le reproducea în fel și chip, așa că trebuia să-ți dai osteneala să le alegi pe cele mai verosimile. Dar ce să iei drept verosimil? Bunăoară, în acest punct, Lidențov adusese vorba despre o altă boală care-l chinuia. Explicațiile lui fuseseră atât de încâlcite pentru Osokin, încât acesta se jena să le repete, de teamă să nu încurce borcanele.

Esența consta în faptul că Lidențov pătimea din pricina scurgerii timpului: torentul timpului, vedeți dumneavoastră, trece printr-însul, impresionând niște receptori ai organismului său, care vibrau intens. Lidențov resimțea fizic curgerea distrugătoare a vremii, care ducea cu sine porțiuni din viața lui, îl eroda, ca un nesfârșit vânt de nisip, și el încerca să i se opună, acționând în unghi.

Pe Osokin toate bazaconiile astea îl mișcară mult mai puțin decât eczema, cu toate că Lidențov era emoționat. În cele din urmă, fu nevoit să-l întrerupă: ce legătură aveau toate chestiile astea cu locuința? Lidențov îi deslușí că tocmai își elaborează teoria și deci trebuia să stea undeva

și să gândească. Ce fel de muncă era aia care nu te obliga să mergi la slujbă Osokin nu pricepea și nici nu voia să priceapă.

— Ah, da! își aduse aminte Lidențov și prinse a se scotoci prin buzunare. Uitasem de-a binelea!

Și scoase la iveală un plic vechi și murdar.

Exact cum presupusese Osokin. Trebuia să existe o hârtiuță, altfel n-ar fi fost atât de sigur pe el.

Genul ăsta de solicitatori, înarmați cu bilețele, rezoluții, intervenții, în baza cărora ei era obligat să asigure, să ajute, să dea, îi era cel mai nesuferit lui Osokin. Nu o dată luase chiar atitudine împotriva acestor practici. Avalanșa de bilețele îi restrângea posibilitățile, oricum foarte modice. Se încălca ordinea, succesiunea lucrurilor, se deregla întregul mecanism pe care-l pusese la punct cu atâta trudă.

Scrisoarea aceea, purtând ștampila unei instituții de prestigiu, era adresată „stimatului tovarăș Osokin” și conținea rugămintea de a-l ajuta pe cercetătorul științific Lidențov, care lucrează la cercetări de cea mai mare importanță. Superconductibilitatea la temperatura camerei... Nu știu ce ipotetică moleculă superconductibilă... De parcă Osokin ar fi fost sau ar fi trebuit să fie familiarizat cu de-alde astea. Înfumurarea savanților îl irita din cale afară pe Osokin: ceea ce-i preocupa pe ei era obligatoriu o problemă de importanță mondială și față de ea toate celelalte erau fleacuri. Dar hârtia aceea avea ceva neobișnuit. Osokin nu putea ghici ce anume, dar ceva îl deranja. Ceva nu era în regulă...

— Deci o cameră pentru dumneavoastră peste rând... repetă el. Da, desigur, superconductibilitatea... Și dintr-o dată exclamă, fulgerat de o bănuială: semnătura, asta e!

— Ce-i cu semnătura? se miră Lidențov.

— Scrisoarea e semnată de academicianul Liahnițki! spuse Osokin triumfător.

— Da, el e la curent cu lucrarea mea.

— Desigur că e la curent... Osokin aprobă bucuros. Dar, în treacăt fie spus, a murit anul trecut sau acum doi ani, nu-i așa?

Și, în semn că-l prinsese eu minciuna, îl amenință cu degetul.

Dar zadarnic i se păru că-l pusese în dificultate. Lidențov fu chiar dezamăgit.

— A, deci iată ce vă frământă... spuse el. Și ce importanță are asta?

Replica îl zdruncină puțin pe Osokin.

— Cum adică ce importanță are? O importanță foarte mare! Hârtia asta n-are nici o valoare! Veniți cu altă adresă. Să ne scrie academicianul Poluianov, că el e acum la dumneavoastră.

— Poluianov? Nici să n-aud! Lidențov dădu disperat din mâini. Poluianov n-a fost un savant, ci un sertar gol. N-a crezut niciodată într-o astfel de soluție a problemei.

După această frază stranie, Osokin îl privise pentru întâia oară cu atenție pe Lidențov, observând aerul infantil și culoarea nesănătoasă a chipului lui. Avea niște ochi luminoși, puțin mijiți, îndărătul cărora părea că ceva se rotește, se perindă...

— Cum adică n-a fost? întrebă Osokin rar și sever. Ce vreți să spuneți?

— Doamne, dar nimeni nici nu-și mai amintește de el!

— O clipă. Osokin se ridică, sprijinindu-se cu mâinile de masă. Chiar aseară am vorbit cu dânsul la telefon.

Lidențov se încruntă înciudat.

— A-a, dacă așa puneți problema...

Osokin era încredințat că vorbele despre Poluianov nu erau o ironie întâmplătoare. Și totuși nu-și putea imagina ce voia de fapt acest om. Să-l păcălească? Să-l deruteze? Nu se jenase nici când fusese prins cu ocaua mică, nici când Osokin, lovind cu pumnul în masă, îi amintise că Poluianov e deputat, om de vază, cine îi dădea lui dreptul...

Și aici Osokin ciocănise în masă cu vârful unghiei, ca să fie foarte clar.

— Luați seama! încheiase el pe un ton ce nu admitea replică.

Dar Lidențov continua să măsoare cabinetul în lung și în lat, analizându-și cu atenție vârfurile pantofilor săi scălâmbi. Își sprijinea mâinile în fundul buzunarelor și părea adâncit în ale sale. Mai mult ca sigur că nici nu-l auzise pe Osokin.

— Dar dacă s-ar anunța la dumneavoastră Șokli? întrebă deodată Lidențov.

— Cine?

— Da, de el s-ar putea să nici nu fi auzit... sau, bunăoară, Mendeleev?

— Care Mendeleev?

— Dmitri Ivanovici Mendeleev. Ați auzit de el? Ei bine, închipuiți-vă că Mendeleev ar avea nevoie de o cameră. Și el ar trebui să vină cu o adresă de la Poluianov?

— Până una, alta, dumneavoastră nu sunteți Mendeleev.

Lidențov nu băgă de seamă această ironie.

— Și totuși, dacă v-ați trezi cu Mendeleev?

Pe un psihopat Osokin nu s-ar fi supărat. Pe ăștia se pricepea el să-i scoată pe ușă afară. Numai că Lidențov nu era un bolnav psihic, pe Osokin nu-l încercase nici o clipă o asemenea bănuială.

— Sunteți cam lipsit de modestie. Mo-de-stie, sublinie el pe un ton ce s-ar fi cerut luat în seamă.

Departe de a se sfii câtuși de puțin, Lidențov păru chiar amuzat: râse încet, ca de niște gânduri ale sale.

— În treacăt fie spus - Osokin se rezemă de spătarul fotoliului - viza dumneavoastră a expirat. Oficial, nu mai locuiți nicăieri.

— Și ce dacă?

— Ei asta-i! Știți foarte bine. N-aveți nici un fel de drepturi. Trebuie să vă radiem de pe listă.

— Imposibil, spuse Lidențov categoric. Cred că nu realizați anvergura problemei.

Pe Lidențov situația păru că nu-l mai amuză. Înșfăcă de pe masă adresa aceea care nu mai era de mult valabilă și prinse a cita din ea formule laudative, comentându-le.

În relatarea lui Osokin acesta era punctul cel mai obscur. Nu dăduse nici o importanță cuvintelor lui Lidențov. Bătuse darabana în cristalul de pe birou, așteptând să se termine toată tevatura. Și, cum tocmai această parte a discuției prezenta un interes deosebit, l-au convins pe Osokin să accepte o ședință de stimulare a memoriei. Ceea ce au reușit să restabilească era puțin. Din frânturi de frază se putea deduce că Lidențov vorbise despre posibilitatea de a revoluționa întreaga energetică, electronica, biologia… „Se va elucida mecanismul prin care molecula genetică apără informația”, aceasta era unica frază pe care Osokin o putuse reda cuvânt cu cuvânt.

Memoria lui o păstrase, pesemne, pentru că el se agățase de cuvintele: moleculă, moleculă… Tipii de genul ăsta își închipuie că toată lumea se sprijină pe moleculele lor. Evident, numai ei știu cum apără moleculele informația, de cine o apără - ei, marii mahări, Mendeleevii, Mendelii, toți ceilalți sunt niște mocofani și niște nătăfleți. Ce-i Osokin pentru el? Un scrib, un conțopist, obligat să-i servească și să-i satisfacă pe corifei, cu moleculele lor genetice. Domniile lor, corifeii, sunt buricul pământului, rezolvă probleme de anvergură mondială…

— Vă cred, eu vă cred - în asemenea cazuri Osokin uza de toate rezervele lui de politețe și izbutea să nu-și dea în petec - desigur, toate astea-s nespus de interesante, cum se apără informația, și toate celelalte, numai că-s pură teorie.

Aici Lidențov păru brusc tulburat. Până în clipa aceea se purtase mai mult decât dezinvolt. Umbla prin cabinet, oprindu-se deseori la fereastră, cu spatele spre Osokin, sau apropiindu-se de bibliotecă și examinând cotoarele

volumelor din Marea enciclopedie sovietică și ale altor opuscule de referință pe care Osokin nu le deschisese niciodată.

Că Lidențov nu era în apele lui se putea deduce din faptul că începuse să dea din mâini și obrajii i se împurpuraseră.

— Ah, da, e drept, încă nu am decât modelul…

— Tocmai asta e, spuse Osokin apăsat, ridicându-se în picioare și apropiindu-se de el. Dar, pe lângă teorie, mai există și practica. Practica vieții. Cu moleculele dumneavoastră n-ai cum să construiești case. Molecule avem gârlă, cărămida nu ne ajunge. Și nici cimentul. Nimeni nu vrea să lucreze pe șantiere. Toți sunt preocupați de molecule. Și încă la temperatura camerei; cred și eu, e mai bine decât în gropile de fundație.

Lidențov își fricționă ușor fruntea și spuse dezamăgit:

— Așadar, n-ați înțeles nimic.

— Dumneavoastră n-ați înțeles nimic! ridică vocea Osokin. Vă gândiți numai la dumneavoastră! Și dădu din mână cu amărăciune. În regulă. Mă tem că zadarnic aș încerca să vă conving. Și apoi, dincolo de ușă așteaptă alți solicitatori. Nu sunt, firește, niște Mendeleevi, dar sunt și ei oameni.

Asupra unora ca Lidențov fraza asta, avea efect. El se strânse în sine ca un arici, se îndreptă cuminte spre ușă, dar la jumătatea drumului se opri și se întoarse:

— Așadar, n-am primit?

Cam încurca timpurile, individul.

— Da, numai la rând.

— Și nu v-a fost teamă?… întrebă mirat Lidențov.

— De ce? De ce să-mi fie teamă?

— Că greșiți, spuse Lidențov timid și iarăși păru mirat de ceva.

— Ce vreți să spuneți? strigă cine știe de ce Osokin fără să-și ia ochii de la el.

Lidențov îi făcu șiret cu ochiul și pe chipul lui trecu o expresie tipică pentru reprezentanții altor instanțe, de parcă ar fi știut el ceva despre Osokin și nu numai despre Osokin.

— Dar dacă sunt un Mendeleev?

Osokin râse nervos, fără voie, și făcu la rândul lui cu ochiul.

— Ei, dacă sunteți un Mendeleev, se aranjează.

Când orele de audiență luară sfârșit, Osokin scoase din dulap un volum al enciclopediei, îl găsi pe Mendeleev și privi multă vreme chipul acela mărginit de o barbă fină și largă, pe care și-l amintea încă din școală. Lidențov... Lidențov... suna a insolență și totodată a fragilitate, ca o bucată de zahăr candel suptă și străvezie. Mendeleev... Mendeleev... Ascultă și clătină din cap, mirându-se că oamenii iluștri au întotdeauna și nume sonore, memorabile. Au și o înfățișare impozantă. Și își imagină numaidecât cum va suna numele său: Osokin, Osokin...

Osokin avea un dar dătător de viață lungă: se pricepea să uite de îndată tot ce era neplăcut. Și cum vizita lui Lidențov avea multe elemente de neînțeles, așadar și neplăcute, Osokin nu se mai gândi la ea.

2

Peste o săptămână avu din nou zi de audiență, oamenii se perindară iarăși prin cabinetul lui Osokin, sucind și răsucind în minte, la plecare, răspunsurile lui, ca să le ghicească sensul ascuns, încercând să-i interpreteze până și intonația. Către ora șapte, Osokin își închise cu zgomot mapa. Cabinetul avea două uși, dintre care una dădea direct în coridor. Osokin își amintea bine seara aceea. De fapt ea abia începuse, felinarele nu se aprinseseră încă, cerul galben presăra peste oraș o ploaie rară, galbenă, trotuarele străluceau galben și, aidoma lor, apa din canale.

Osokin își ridică gulerul - îi stătea de minune așa - și își îndesă mai adânc pe cap șapca mițoasă. Ce șapcă grozavă avea pe atunci: ultimul strigăt al modei, dar care, totuși, nu-i dădea un aer de filfizon.

Trecând micul pod din apropiere, n-o coti spre chei, ci traversă piața și coborî într-o cramă. Mai exista pe atunci crama „Șampania sovietică” sau „Șampuzea” cum îi zicea Osokin: nemaipomenită cramă, mirosea a vin, a butoaie și fum și era locul de zăbavă al salariaților de la instituțiile apropiate și al provincialilor veniți în deplasare. Clienții beau în picioare, sugeau din câte o bomboană, stăteau de vorbă, puricau rezultatele de la hochei și fotbal; bețiile crunte nu se pomeneau aici, căci se bea numai vin; cea mai tare băutură era „bomba”, un amestec de șampanie și coniac.

Osokin comandă o „bombă” și prinse a sorbi printre dinți licoarea rece, arzătoare. Parcă-i lua oboseala cu mâna. Cu numai câteva minute în urmă se mai furișa grăbit pe coridor, temându-se să nu-l recunoască cineva, pentru că tăbărau numaidecât asupră-i cu cererile lor, cu numai câteva minute în urmă fiecare secundă din viața lui era pândită de pretutindeni, oamenii luptau pentru șansa de a-l întâlni, se înscriau la audiență cu o lună înainte, îl pândeau pe după colțuri și iată-l acum stând liniștit, pierdut într-un ciorchine de oameni care se înghesuie, ciocnesc pahare, slobod în aer nouri de fum, aici unde nimeni nu-l bagă în seamă, unde nimeni nu știe ce om de vază își bea, alături, cocteilul.

Savura astfel de clipe. Chiar în anii aceia se lăsase de fumat. Nu se lăsase definitiv, dar rărise drastic țigările. Acum, după vin, i se făcu dor de un fum. Scoase din buzunar unica țigară pe care o avea, păstrată tocmai pentru astfel de momente, și-i ceru vecinului de pahar un foc. Bricheta acestuia scăpără, Osokin trase fumul adânc în piept și-și ridică privirea.

Nu izbuti să-și dea seama cine-i decât în clipa când omul îl salută cu un aer preocupat, de parcă l-ar fi așteptat de multă vreme. Osokin realiză fulgerător că în fața lui stătea Lidențov și se miră de propria lui ținere de minte, dar și mai mult de faptul că Lidențov nu-și declinase din nou numele, de parcă ar fi fost sigur că va fi recunoscut.

Lidențov purta un palton de stofă ponosit, lung, prea larg în umeri și un fular nespus de caraghios, în schimb pe capul lui strălucea o căciulă dintr-o blană aurie, necunoscută lui Osokin. Toate acestea reunite îi dădeau un aspect atât de jalnic și mizer, încât lui Osokin îi trecu brusc orice supărare. Își simți chipul neted, tânăr încă, paltonul modern, bine croit, comod, din stofă de import, ținuta dezinvoltă și aerul binevoitor. Ajunse chiar să-l întrebe pe Lidențov cum îi mergeau treburile.

Osokin avea o regulă - să se ferească de amănuntele mizeriei. Acestea reclamau compasiune și sprijin, or Osokin n-avea cum să ajute. Nimeni nu-și poate imagina cât de reduse, supărător de reduse îi erau posibilitățile. Cu toate că avea un cabinet luxos, secretară și celelalte, de Osokin depindeau foarte puține lucruri. Să refuze putea, în privința asta avea drepturi nelimitate. Dar oare-i ușor să refuzi mereu? Să auzi din partea oamenilor numai plângeri și solicitări? Căci el era căutat numai la nevoie și la ananghie. Doamne, și câți mai erau!

Lidențov i se plânse lui și el i se plânse lui Lidențov. Într-o astfel de atmosferă discuțiile evoluează după cu totul alte reguli. Lidențov bea coniac. Răsucea în mână paharul acela, de ciocnit nu ciocnea, dar din când în când ridicau paharele, după obiceiul locului. Osokin era convins că se purta cât se poate de democratic, ba în sufletul lui își făcu apariția chiar ceva ce aducea a compătimire. Și cine știe, poate că totul ar fi mers strună, dacă Lidențov n-ar fi început să-l piseze din nou cu Mendeleev: n-ar fi vrut Osokin să se convingă?

— De ce să mă conving? întrebă Osokin strâns cu ușa.

Fără să-și scoată căciula, cu o mișcare îndemânatică, Lidențov scoase de sub ea niște hârtii, un teanc întreg de hârtii. Osokin crezu, firește, că acesta conținea tot felul de adeverințe și adrese din partea institutului, privitoare la locuință.

Era straniu că Lidențov, chipurile om învățat, intelectual, nu-și dădea seama ce deserviciu își făcea năpustindu-se acum asupră-i cu treburi, dovedind atâta lipsă de tact.

Cu mâna liberă, Lidențov șterse polița udă, pe locul unde erau paharele, punând apoi în fața lui Osokin o hârtie, două, și încă, și încă... Lumina sărăcăcioasă a cramei abia răzbătea prin fum până în colțul lor.

Osokin luă prima hârtie și o examină cu atenție. Purta antetul tipărit al Institutului de superconductibilitate „S. Lidențov”. Cum nu se poate mai clar, cu litere albastre: „S. Lidențov”.

Lui Osokin îi plăcu hârtia: era fină și foșnea aidoma celei gofrate.

— Hm, mormăi Osokin blajin, nu-i ticluită tocmai rău.

Lidențov îi răspunse printr-un zâmbet vinovat, luă din fața lui Osokin hârtia aceea și-i dădu o alta.

În semiîntunericul acela, Osokin descifra anevoios textul tipărit cu caractere mici. Era, fără îndoială, o tăietură dintr-o revistă. Un articol omagial garnisit cu portretul lui Lidențov și poza institutului ce-i purta numele. Era vorba de niște documente noi, privind activitatea acestui mare înaintaș...

Osokin nu stătu să citească mai departe. Individul se întrecuse cu gluma. Textul era tipărit, nu încăpea nici o îndoială; iată încă un fragment, alt corp de literă, din nou portretul lui Lidențov și un timbru verde, un timbru poștal cu portretul lui Lidențov, cel mai autentic timbru, cu margini zimțate. Cu ocazia centenarului... Osokin își umezi degetul cu limba și frecă cu nădejde: portretul nu se șterse.

Osokin se uită la Lidențov, apoi din nou la timbru și la tăieturile acelea din ziare. În toate fotografiile, Lidențov era puțin mai vârstnic decât acum și nu pentru că imaginile nu reușiseră, nu, Osokin simți că în pozele pe care le avea în față Lidențov arăta așa cum nu fusese încă.

Osokin avea nervi tari, nu era tocmai ușor să-l dai gata.

— Trucaj? întrebă el înțelegător.

Lidențov clătină trist din cap. Zgribulit, îl urmărise pe Osokin cum luă în mână o altă tăietură din ziar, de care era prinsă cu acul o fotografie. I se păruse lui Osokin sau Lidențov întinsese cu un aer rușinat mâna, vrând parcă să ia acel document îndărăt? Osokin îi dădu mâna la o parte. Știrea era decupată din ziar, în grabă, de o mână nervoasă, care ciupise și din marginile articolelor învecinate. Se relata despre solemnitatea dezvelirii monumentului lui S. Lidențov. Cum căzuse pânza aceea și deodată ochilor mulțimii li se înfățișase monumentul extrem de original prin soluția artistică adoptată: statuia n-avea piedestal, atârna în aer, sculptura exprima ideea descoperirilor lui Lidențov... Osokin sări câteva aliniate. Mitingul... președintele sovietului orășenesc, un nume necunoscut... „În orașul nostru a trăit și creat”... „noi, cei care trăim în orașul lui” „are cuvântul președintele Academiei de științe”, iarăși un nume complet necunoscut... „Lidențov... a înscris - întru gloria științei naționale... Un adevărat reformator”... „Au participat ministrul... secretarul”... și Osokin nu-i cunoștea pe nici unul dintre ei. Citea pentru întâia oară acele nume, erau oameni absolut necunoscuți. Dar numele lor erau tipărite în ziar și Osokin se deprinsese să creadă ziarelor mai mult decât oricărei cărți sau reviste. Fotografia înfățișa statuia, mica tribună, o piață cunoscută parcă, chipuri de oameni la tribună - străine, convinse, prea tinere.

Lui Osokin i se făcu frică. Știa, e drept, să nu-și exteriorizeze sentimentele. Privindu-i chipul, nimeni n-ar fi putut ghici nimic. Își formase de mult această deprindere

atât de necesară. Și speranțele lui Lidențov erau zadarnice. Osokin îl privi fix, fără să clipească. Nu era nici urmă de veselie în ochii lui, ochii aceia nu arătau nici o îngăduință pentru glumă. Sub privirea lor te simțeai ca în curent, erau ca niște hrube din care răzbătea un frig ce dădea frisoane, înlăuntrul lor creștea ceva neprevăzut și rău prevestitor.

— Așa... Ai mers cam departe, drăguțule, spuse Osokin mieros. O clipă îi fusese de ajuns. Era complet stăpân pe sine, treaba devenea serioasă și el trebuia să-și ia toate măsurile de prevedere. Cum ai pătruns în tipografie? Ai trucat și un clișeu. Joci tare, nimic de zis. Ce urmărești?

— Păi, dumneavoastră mi-ați promis. Eu, special... începu Lidențov, dar Osokin nu se lăsă întrerupt.

— Nu mă lua pe mine la fix. Ia zi, cine ne paște, ai? Osokin arătă cu ochii în sus. Oameni noi? De unde, te întreb, știi numele lor? Cine ți le-a suflat? Știi dumneata a ce miroase asta?

Osokin era destul de hârșit în asemenea chestii ca să-și dea seama că cel mai deștept lucru pe care-l avea de făcut era să evite scandalul și să iasă cât mai repede din această poveste periculoasă. N-avea nici un fel de intenții rele, dar pentru orice eventualitate era nevoit să riposteze.

— Asta-i provocare, spuse el. Pentru asemenea chestii poți fi...

Chipul chinuit al lui Lidențov se împurpură.

— Câți ani aveți?

— Alta acum! se miră Osokin. Lasă-te, dom'le, de chestii de-astea. Cu mine nu-ți merge. Mototoli tăieturile acelea din ziar și le vântură pe sub nasul lui Lidențov. Ai crezut că mă cumperi, ai?

Pete roșii urcară pe chipul lui Lidențov. Speriat pesemne, scoase un sughiț ca de plâns și apoi, parcă sufocându-se, întinse mâna spre Osokin ca să-i ia hârtiile acelea. Osokin le ascunse la spate și se porni pe râs, căci într-adevăr era hazul lui Dumnezeu să-ți imaginezi statuia

lui Lidențov, năsucul acela aducând cu un cioc de rață, lucios și stacojiu, paltonul acela ros până la alb, toate acestea turnate în bronz.

— Ești grozav, ai? Statuie îți trebuie! Mare pișicher, n-am ce zice! Osokin se prăpădea de râs, nu alta. Călărețul de aramă! Colosal!

Buzele lui Lidențov prinseră a tremura. Apucă mâna lui Osokin, i-o răsuci și-i smulse hârtiile. De durere și de indignare Osokin se lăsă pradă mâniei. Gulerul paltonului lui Lidențov pârâi în mâinile lui. Cum nu cântărea mai nimic, Lidențov zbură cât colo într-un colț, căzând pe dușumea. Sări în picioare și se năpusti din nou asupra lui Osokin. Paharul acestuia se sparse cu zgomot. Osokin era mult mai puternic decât Lidențov. L-ar fi putut face fărâme. Viermele dracului!

Pentru unul ca el - cuvântări festive!

Firește, simpatia celor prezenți se îndrepta spre Osokin. Huliganism sadea. Osokin fusese nevoit să se apere. Și când apăru miliția, Lidențov fu numaidecât încondeiat ca singurul contravenient, și ridicat. Cu atât mai mult, cu cât viza de pe buletinul lui expirase. Ba mai era și beat. Și tot încerca să se repeadă la Osokin.

Ca să-și restabilească echilibrul sufletesc, Osokin mai luă o sută de grame de coniac. Femeia care mătură cioburile ridică de pe jos o fotografie pătată de vin și i-o întinse lui Osokin. Era fotografia aceea cu piața și statuia lui Lidențov, o poză excelent lucrată. Osokin o vârî, pentru orice eventualitate, în buzunar, ca probă materială.

A doua zi i se telefonă de la miliție, Osokin își spuse părerea: era un escroc și n-ar strica să se ia legătura cu factorii de răspundere din institut ca să se ocupe mai îndeaproape de el. În ce-l privește, Osokin ordonă să fie radiat de pe listă pe motivul că n-avea viză.

Apoi nu se mai auzise nimic de Lidențov. Iar el, Osokin se străduise să uite toată povestea. Odată, auzind despre telepatie, trecuse toate cele întâmplate pe seama

telepatiei, a hipnozei și a altor chestii de-astea, liniștindu-se definitiv.

3

Amurgul trena. Cerul se întunecase, dar lumina asfințitului mai dăinuia pe străzi, geamurile străluceau și se vedea limpede până departe. În Piața Marinei, unde ieși în cele din urmă Osokin, era și mai multă lumină. Noul hotel strălucea cu pereții lui din metal albăstrui și material plastic transparent. Geamurile erau și ele albăstrui, de culoarea apei de mare, și liniile armonioase ale clădirii înmărmuriseră în înalt, ca un val în furtună.

Osokin vedea hotelul acela pentru întâia oară. În ultimii ani, în plimbările lui, ocolise această zonă. Frumos, nimic de zis. Încercă să-și amintească ce fusese odinioară în locul hotelului, dar nu izbuti. Totuși, ceva îl sâcâia, de parcă piața cu înfățișarea ei de acum îi era familiară. Mai cu seamă clădirea noului hotel. Cu cât o privea mai mult, cu atât i se părea mai cunoscută; nouă pentru el era doar culoarea aceea albăstruie.

Ajuns acasă, Osokin nu se culcă numaidecât, se așeză la birou, străduindu-se să-și amintească ceva. Trăgea distrat sertar după sertar, dezlega mapele: diplome vechi, blocnotesuri, mandate pentru felurite conferințe, permise, acte de predare-primire a dosarelor... De multe nici nu-și mai amintea și se miră că, pe vremuri, prezentase la o consfătuire unională un referat al cărui rezumat fusese tipărit. Răscolea mapă după mapă, fără să-și dea seama ce caută.

Se trezi brusc, în puterea nopții. Aprinse lumina și, gâfâind, trase sertarul de jos al biroului. Era un miracol că fotografia aceea se păstrase. Pesemne, atunci o pusese în vreun plic și-o aruncase în seif.

Nici n-o auzi pe soția lui intrând în birou. Ședea pe covor, în pijama, legănându-se înainte și înapoi, ca un Budha. O privi cu ochi goi, apoi îi întinse fotografia:

— Recunoști locul?

Femeia își aduse ochelarii și o examină îndelung.

— Pare a fi Piața Marinei... Hotelul cel nou, iar aici nu-mi dau seama...

— Proasto, spuse el. Fotografia este făcută acum patruzeci de ani. Nu-ți amintești că ți-am povestit?

Ea își scoase ochelarii, privindu-l cu ochi mari, speriați. Și el își aduse aminte că nu-i povestise ei, ci primei lui soții, care murise.

— Lasă, spuse, du-te. Mă culc și eu.

A doua zi dimineața descinse în Piața Marinei cu fotografia în mână, dădu ocol pieții căutând punctul de unde se făcuse fotografia. În dreapta hotelului era o vilișoară cu două turnuri, care fusese, de asemeni, prinsă în fotografie. Osokin se instală astfel încât proeminența fațadei hotelului să se suprapună peste marginea unuia din turnurile vilișoarei aceleia și prinse a confrunta fotografia cu realitatea. Hotelul era identic cu cel din poză, coincidea basorelieful de pe soclu, la fel curbura trotuarului și felinarele. În fotografie se distingeau siluete de oameni, ploua și pavajul strălucea. Sprijinindu-se cu toată greutatea în baston, Osokin făcu câțiva pași, ca să se liniștească.

În fond coincidea numai partea cu hotelul, statuia nu exista. În fotografie, statuia lui Lidențov se afla sub un fel de scoică, iar în spatele ei era o nișă adâncă, detaliu al unei clădiri ușoare, de sticlă, având formă de cristal. Nici clădirea aceea nu exista încă. În stânga hotelului, Osokin zări o casă cu pereții coșcoviți, găzduind o farmacie și o pescărie. Pe trotuar, în zăpada fleșcăită, zăceau stive strălucitoare de panouri pentru îngrădit șantierele. Cu cât o privea mai mult, cu atât i se părea mai stranie casa aceea veche: vitrinele pescăriei erau prăfuite, întunecoase; nici

farmacia nu era mai luminată. Se apropie. Doi tehnicieni măsurau ceva cu ruleta.

— Reparații? întrebă Osokin.

— Da de unde! Demolăm totul, tăicuță. Praf o facem.

Abia acum băgă de seamă Osokin că avea în față o clădire pustie. Lemnăria era scoasă, sub poartă zăceau ușile demontate, niște uși de modă veche cu lungi șiruri de sonerii, cu urmele încă vizibile ale cutiilor poștale.

— Ce o să fie aici? întrebă Osokin.

O clădire, dar ce clădire anume tehnicienii nu știau încă. Îl sfătuiră să se intereseze la Direcția de arhitectură. Osokin o luă într-acolo. Află repede ce voia să afle, cu toate că nu putu explica la ce-i serveau informațiile cerute. Dar Osokin nu explica nimic, știa să discute impunător și evaziv, descurajând orice întrebări. Trebuia, spusese, să vadă proiectul de sistematizare a Pieței Marinei. „Trebuie, și basta”, repetase el plin de importanță. Și îi dăduse gata.

Șef de proiect era unul Murzin - un tânăr bine clădit, ras în cap și cu ochelari fumurii. Ședea pe masă, înconjurat de arhitecții lui, copii fidele, bronzați, tineri, în pulovere aurii. Îl priviră cu răceală pe bătrânul acela corpolent, astmatic, cu părul rar, care purta pantaloni strâmți și pantofi din piele adevărată.

— Care-i necazul? întrebă Murzin.

— Nu vi s-a explicat la telefon? Unde-i proiectul?

— Liniștiți-vă, spuse una din fete. Luați loc.

Murzin își aprinse pipa. Un model vechi.

— Cine sunteți dumneavoastră? întrebă el. Veniți din Grecia antică?

— De ce? nu înțelese Osokin.

— Numai pe vechii greci îi preocupa atât de mult arhitectura.

— Bine, mai vedem noi cine-i grec și cine nu, spuse Osokin.

— Lenocika, tranșă Murzin, arată-i tovarășului pensionar proiectul.

— O clipă. Osokin ridică spre el un deget uscățiv. Știu că vreți să scăpați de mine cât mai repede, dar ar fi mai bine să stăm totuși de vorbă. E o situație deosebită.

Fură lăsați singuri în biroul acela nu prea mare, cu pereți de sticlă, ca o verandă. Murzin desfășură schițele pe dușumea. Îl văzu pe bătrân închizând ochii, de parcă s-ar fi pregătit să înfrunte o senzație dureroasă. În mâini îi tremura o fotografie, ochii lui analizară schița, se reîntoarseră la fotografie, apoi priviră din nou schița și, în sfârșit, bătrânul oftă zgomotos, plin de bucurie.

— Îți mulțumesc. Îți mulțumesc din tot sufletul!

— Pentru ce?

— Ai un proiect original. Și rentabil. Osokin își șterse cu batista fruntea, ochii. Bravo! Ce mai! Talentul e talent! Se vede numaidecât.

Bătrânul îi scutură mâna mișcat și expresia lui Murzin se îndulci întrucâtva. Traversa acea perioadă din viața lui, când căuta laudele, le iubea, și, mai în glumă mai în serios, spunea că știa să distingă imediat un om de calitate: era acela căruia îi plăceau proiectele lui.

— N-ați prevăzut nici un monument, nu-i așa? întrebă Osokin.

— Ce monument?

— Chiar dacă ați vrea să puneți vreun monument, urmă Osokin liniștit de-acum, ați opta pentru un navigator, nu-i așa? Doar e vorba de Piața Marinei!

— Ce v-a venit cu monumentul? În piață nici măcar nu e loc pentru așa ceva.

— Chiar așa! întări Osokin. N-are loc. Proiectul dumitale îl exclude. Îl anulează.

Pe Murzin îl amuza exaltarea bătrânului. Când însă Osokin începu să-l descoase - proiectul era aprobat? de către cine? în întregime? întocmai așa cum era? arhitectul intră la idei.

— De fapt, ce urmăriți dumneavoastră? îl luă el din scurt, lăsând politețea la o parte.

Atunci, Osokin, plin de importanță, puse în fața lui, pe masă, fotografia aceea. Aruncându-i o privire distrată, Murzin o împinse cât colo.

— Și ce-i cu asta? E un proiect cunoscut de mult.

Osokin tresări.

— Cum adică?

— Foarte bine. L-am discutat în amănunt.

— Cine să-l discute? De ce să-l discute?

— Păi, e varianta lui Kiseliov. N-o cunoașteți?

— Nu-u.

— A fost respins. Constructiv, nimic de zis, dar e cam rece. Și, aș zice, cam demodat.

— Deci, după dumneata, asta-i fotografia proiectului? Așa crezi?

— Nu cred, știu, spuse Murzin. E ultima variantă... Vă rog să mă iertați. Se uită sugestiv la ceas. Osokin nu se clinti. Știți, mă cam grăbesc.

— În treacăt fie spus, începu Osokin cu un glas care nu trăda nici urmă de tulburare, am primit această fotografie acum patruzeci de ani.

— Bună! admise Murzin apatic.

— ...când hotelul din piață nu exista. Dar fusese fotografiat. Piața se numea pe atunci Petrovskaia. Acum e Piața Marinei. Iacătă și grecii antici. Dacă nu mă crezi, mai uită-te o dată. Ca lumea. La fotografie. Se vede lumea circulând.

— Filmare combinată, spuse Murzin. Montaj. Nu-i mare scofală.

— Combinată fie, dar de unde știa el?

— Care el?

Ascultând pentru prima oară povestea aceea cu unul Lidențov, Murzin o luă drept o anecdotă destul de hazlie, ce-i drept peste măsură de lungă. Totul se petrecuse atât de demult. Înainte de nașterea lui Murzin, și-i stârnea doar o vagă curiozitate. Prin însăși faptul că el, Murzin, încă nu exista, vremurile acelea păreau ciudate, aproape

fantastice. Zăceau în același album cu epocile când se mai credea în vrăjitoare, se căuta, omul zăpezilor, iar casele se încălzeau cu lemne...

Ușa se deschidea din clipă în clipă, lumina soarelui inunda fereastra imensă și gravitatea lui Osokin i se păru lui Murzin nespus de nostimă. Singurul lucru care-l punea puțin pe gânduri erau amănuntele: crustele acelea roșii sau căciula aurie. Erau chestii prea ieftine pentru o mistificare. În fond se putea ca afacerea să nu fie în întregime inventată, s-o fi găsit într-adevăr vreun Lidențov să-i împuie capul acestui bătrân zdrahon.

— Un mistificator. Nu lipsit de talent, conchise Murzin. S-au mai văzut dintr-ăștia. Bunăoară, contele de Caliostro. Mai sunt și alții, nu-mi vin acum în minte. În vremea noastră, trucurile de genul ăsta nu mai țin... Și Murzin pufni pertinent.

Dar Osokin nu sesiză ironia. Nu înțelegea cum de nu se înfioară Murzin. Simțea că nu-i lipsește mult ca să fie luat drept smintit, n-avea cum să dovedească, n-avea cum să-l convingă, orice împrejurări ar fi invocat, la oricine s-ar fi referit, nu l-ar fi crezut, și cu cât ar fi relatat lucrurile mai exact, cu atât ar fi fost mai rău. Un zid de timp îl despărțea de Murzin. Și prin zidul acela gros era cu neputință să te faci auzit, oricât ai fi strigat, oricât de tare ai fi bătut.

— Câți ani ai? îl întrebă Osokin.

Murzin își vârî mâinile adânc în buzunare și prinse a se balansa pe vârfurile pantofilor.

— Îndrăznesc să sper că v-am îndeplinit toate dorințele. Vă mulțumesc pentru interesantul dumneavoastră story și pentru aprecierile elogioase la adresa proiectului meu. Scopul vizitei domniei-voastre mi-a rămas necunoscut, dar cum spunea Byron, adio și, dacă-i pentru totdeauna, atunci adio pentru totdeauna.

— Desigur, acum nu mai am nici un fel de prerogative, vorbi Osokin obosit, dar ține cont că toată viața mi-am petrecut-o în munci de răspundere. Noi răspundeam cu

capul pentru orice cuvânt. Și trebuia să ne cântărim fiecare cuvânt. Dar și când făceam o informare... ciuleau urechile niște tipi mult mai breji ca dumneata. Porni spre ușă. Bastonul lui, în pofida mochetei antifonice, bocănea.

La ușă se întoarse, mijindu-și pleoapele galbene, pline de riduri.

— Ești sigur?

— De ce?

— Că proiectul dumitale va prinde viață?

— Păi e, practic, aprobat.

— Te sfătuiesc să urmărești construcția etapă cu etapă. S-auzim de bine.

— *Au revoir*, spuse Murzin. Ciao. Ce baftă pe noi să ne calce un om ca domnia-voastră.

Dar chipul buhăit al lui Osokin se făcu atât de dur, atât de pătrat, încât Murzin amuți.

4

Osokin se opri atent. Intrarea era cufundată în întuneric, și lângă calorifer stătea un om.

— Nu cumva te-am speriat? Se poate, Matvei Evseevici, doar ești un vizionar!

Osokin nu răspunse.

— Ești o sibilă? Un profet? De ce s-ar teme un profet? Un profet e obligat să știe totul dinainte. Dumneata știi totul. Poți prezice totul. Poți să-mi prezici și mie. Poate îmi poți spune tot ce-o să mi se întâmple. A? Ești un augur. Un teosof.

— Cetățene, nu fi impertinent, spuse Osokin.

— Impertinent ești dumneata! Dumneata!

Osokin îl privi mai atent.

— A-a, Murzin! Ce-i cu dumneata?

Și Osokin clătină din cap, căci Murzin era puțin băut, dar poate o făcu pentru că Murzin arăta într-adevăr rău. În

ultimele două zile se scofâlcise la față, în capul lui era o întreagă harababură, iar sub ochi avea cearcăne întunecate.

— Proiectul meu... îl știi... și-au înfipt coarnele în el... l-au ucis... spuse Murzin. E lucrătura dumitale, Matvei Evseevici, nu-i așa? De ce taci? Dumneata ai făcut-o! Totuși, de ce? Ai vrut să-mi arăți ce poți? Te-am supărat chiar într-atât?

— Înseamnă că...

Osokin înmărmurise. Murzin fu nevoit să-l ia de guler și să-l scuture, să-i dea ghionturi... Se dovedi fragil și ușor ca un sac de talaș. Capul i se bălăbănea dintr-o parte în alta, ochii îi ieșiseră din orbite, erau goi și ficși. Murzin îl înghionti iarăși, înverșunat.

— Ia spune-mi, ce-ți iese din asta?

Osokin nu răspunse. Păși împleticindu-se spre scară, se lăsă jos pe o treaptă. Lui Murzin i se făcu silă. Avea în față nu un profet, ci un moșneag gârbov și șubred, care se ținea speriat cu mâna de inimă. Meritase să-și facă atâta sânge rău, să-l aștepte nădăjduind nu știu ce, să se dea de ceasul morții ca să-i afle numele, adresa?... Își amintea cu rușine prin ce chinuri trecuse. În fond, boșorogul ăsta isteric nu făcuse decât să ghicească întâmplător un complex de împrejurări nefericite. Asta era tot.

Osokin își ridică anevoie privirea:

— Ce proiect au aprobat în loc?

— Tocmai asta-i: aud că pe al lui Kiseliov, spuse Murzin, varianta din fotografia dumitale. Vorbind, Murzin se indispuse din nou. Ce mă mai întrebi, doar sunt mașinațiile dumitale!

Osokin se strânse în sine, ca de spaimă, și spuse cu deznădejde în glas:

— Tot nu-ți dai seama? Crezi că te-am prevenit de florile mărului?

— În legătură cu ce? Nu poți să-mi spui limpede despre ce-i vorba?

— Trebuie acționat. Ai făcut ceva?

Murzin strânse din umeri.

— N-ai crezut, ai? spuse Osokin cu bucurie răutăcioasă.

— Ce să cred?

Și deodată privirea lui întâlni ochii lui Osokin, ochii aceia care respirau frig și întuneric. Și Murzin fu cuprins de îndoială: dacă l-ar fi ascultat, dacă ar fi reacționat, dacă ar fi urmărit proiectul în periplul lui, cine știe...

— Pe dracu! Aiurezi, spuse.

Își recăpătase siguranța obișnuită. Cum bătrânul n-avea nici în clin, nici în mânecă, înseamnă că acționase o legitate statistică, ba poate și una dinamică.

— Iar te autoliniștești, spuse Osokin. Te demagnetizezi din nou.

— Mata, Matvei Evseevici, știi ce-i aia regula probabilității?

— Nu te complica, n-are nici un sens, spuse Osokin cu glas slab, dar ferm. Mai bine spune-mi pe îndelete care a fost, exact, formularea comisiei. Cine s-a bâlbâit cel dintâi? De unde a început totul?

El îi deslușí cine și ce spusese, ce conduită adoptase președintele, ce și de cine depinde. Ascultându-l pe Murzin, Osokin clătina scurt din cap, icnea, vădit preocupat.

— Nu-i nimic, mai vedem noi, mormăi el. E pur și simplu neobrăzare să respingi asemenea proiect.

Murzin întrebă ironic:

— De ce nu-ți place proiectul lui Kiseliov? Nu ți-a picat cu tronc compoziția?

— Puțin îmi pasă mie de compoziție, spuse Osokin. Hotelul l-au construit și, dacă stăm cu mâinile-n sân, au să înalțe și clădirea asta a lui Kiseliov.

Oricât ar părea de straniu, convingerea stupidă cu care vorbea Osokin avu efect asupra lui Murzin.

— Las' pe mine. Osokin se ridică, stârnit parcă de o primejdie. Îi aranjez eu. Au fost ei reproiectați alții, mai ceva decât Lidențov...

Păcat că, în timpul întâlnirilor cu Osokin, Murzin se mulțumea cu rolul de auditor. Ulterior a devenit clar că tocmai cu Murzin fusese Osokin mai sincer decât cu oricine, dar cu toate acestea Murzin nu-i pusese nici cele mai elementare și mai firești întrebări, dorința lui fundamentală fusese întotdeauna să scape cât mai repede de Osokin.

Se temea că se lăsase târât prea departe în această poveste absurdă.

Presimțirile nu-l înșelaseră. Peste câteva zile i se ceru proiectul pentru reexaminare. Pesemne Osokin își pusese în mișcare relațiile. Comisia de expertiză întoarse lucrurile pe față și pe dos și, în sfârșit, îi propuse să-l refacă, ținând seama de câteva deziderate.

Modificările sugerate erau de principiu și Murzin refuză categoric. Apăru Osokin, neliniștit și întinerit, îi povesti ce eforturi îl costase revenirea șefilor la proiectul lui Murzin. Totul, îi explică el, era uns și gata să meargă ca pe roate, se discutase cu absolut toată lumea.

— Dumneata ai idee ce-mi cer? se burzului Murzin. Să simplific silueta! Ce mai rămâne?

Osokin își făcea vânt cu pălăria de pai. Chipul lui puhav strălucea.

— În viață trebuie să știi și să cedezi.

— Ca ce chilipir?

— De dragul societății. Ți-am explicat o dată. Băgărețul ăsta de Lidențov trebuie blocat de la bun început. Ăsta ți-e interesul. Dar dumneata vrei ca alții să lupte și încă degeaba. Așa nu merge. Prea te-ai obișnuit să te gândești numai la dumneata. Va să zică, eu să mă zbat pentru mătăluță, să mă căciulesc în dreapta și-n stânga! La anii mei! După ce că ai scăpat o dată trenul...

Brusc, Osokin se uită chiorâș, neîncrezător, la pereții de sticlă ai biroului și-l rugă pe Murzin să coboare cu el pentru câteva momente. Pe drum Osokin îl ținu strâns de braț, intrară împreună într-o cafenea, unde era zgomot și lume.

— Ascultă, nu cumva ai trăncănit? întrebă încet Osokin.

— Ca să mă ia drept... Și Murzin își răsuci degetul în dreptul tâmplei.

— Am senzația că au mirosit ceva. Sunt ultraprevăzători. O lungesc și-o tot deapănă, cu toate că au primit telefon de la Moscova. Nu ne-o fi turnat cineva?

Ulterior Murzin a mărturisit prin ce anume îl impresionase Osokin. Prin convingerea lui nestrămutată. Chiar când vorbea despre șiretlicurile vrăjmașului invizibil, nu părea defel caraghios.

— Nu-mi mai arătați o dată fotografia aceea? spuse pe neașteptate Murzin. Credea că Osokin o să dea din colț în colț: am uitat-o, am pierdut-o, mi-au furat-o. Dar Osokin parcă atât așteptase: scoase numaidecât fotografia din portmoneu.

Murzin o luă neîncrezător. Ridiculiză statuia: din nefericire, era cu neputință să deslușești în fotografie fizionomia acestui Lidențov. Ce tip încrezut! Să-și facă asemenea iluzii despre sine și, mai cu seamă, despre viitorul său. Dar dacă o asemenea înfumurare ajută? se gândi Murzin. Ce-i de făcut: să rabzi, să speri sau să lucrezi?

Voia să se amuze și să întrebe dacă lui Lidențov însuși îi plăcuse statuia aceea, dar nu întrebă, pentru că privirea îi fu acaparată de clădirea dindărătul statuii, de cristalul acela al lui Kiseliov.

Încetul cu încetul Murzin se depărta cu gândul tot mai mult, strămutându-se acolo, în Piața Marinei, pe care o învățase pe dinafară. Ce-i drept, în actuala piață nu existau acești copaci, și gazonul, și pavajul, pe care goneau niște automobile ciudate. Pe Murzin nu-l intriga fondul

fotografiei, în revistele de arhitectura era la modă să prezinți proiectele într-un context așa-zis colajat; clădirea, cristalul lui Kiseliov, iată ce-i tăiase respirația. Avea în față nu un proiect sau o machetă. Era o clădire construită din piatră. Pe pereți, apăreau ici-colo, dâre lăsate de ploaie. Nu erau umbre, nu era nici retuș - în ornamentul soclului se strânsese funingine. Geamurile străluceau, dar care cum, unele spălate, altele prăfuite, din ferestrele deschise fluturau perdele. Simțea prezența oamenilor dinăuntru, de după pereții aceia. Întreaga lui experiență de arhitect îi spunea că acea clădire exista. Era înălțată, și nu de un an-doi, în Piața Marinei, acolo unde acum se pregăteau să demoleze casa aceea veche pentru proiectul lui, al lui Murzin...

Păcatul lui Murzin, așa cum recunoscuse mai târziu, consta în faptul că el nu făcea deosebire între neobișnuit și imposibil. Fusese deprins cu obișnuitul, nu era pregătit pentru miracol, nu știa cum să abordeze neobișnuitul - cel mai lesne era să-l respingă ca pe ceva imposibil. Răsucea fotografia pe toate părțile, nădăjduind că era victima unei farse. Dar nu era o farsă. Pe locul unde trebuia să se înalțe proiectul lui, clădirea lui, fusese construit cristalul anodin al lui Kiseliov, lipsit de orice fantezie și simțire. De ce? Cum era posibil? Cine le dăduse dreptul?

De rușine și de indignare i se uscase gura. Reținuse cele mai mărunte detalii ale acelei clipe - urmele slabe de vin de pe fotografie, cântecelul pe care-l mieunau la televizor două fetișcane planturoase. Motivul acela idiot, lipicios îi răsuna și acum în memorie.

Furia lui se îndreptă asupra lui Lidențov. Cu ce drept vine cineva din trecutul îndepărtat să-i orânduiască lui, lui Murzin, destinul? Un an și mai bine de muncă, poate unul din cele mai bune proiecte ale lui să se ducă pe apa sâmbetei, pentru că un pui de cățea vanitos găsise cu cale să-și înalțe acolo statuie!

— Chiar așa, îl încurajă Osokin, e inadmisibil.

Murzin trânti cu pumnul în masă:

— Lidențov ăsta al dumitale e un aventurier!

Îl bălăcări pe Lidențov folosind expresiile cele mai tari pe care le cunoștea, până când, în sfârșit, își veni în fire.

— Ești om bătrân și crezi în asemenea tâmpenii. E idioțenia de pe lume! Obscurantim cras! Flutură fotografia pe sub nasul lui Osokin. Mă auzi? O idioțenie sadea! Cine știe ce șarlatan ți-a împuiat capul, iar dumneata...

Niște băieți aflați în apropiere îi priviră curioși. Osokin îl urmări calm pe Murzin, apoi zâmbi unui gând numai de el știut.

— Mai mult, spuse el, eu am calificat numaidecât toată afacerea drept provocare. Tocmai de aceea trebuie să luptăm!

Ceea ce spunea era ilogic și nătâng. Murzin însă îl asculta cu lăcomie.

— Altfel, o să iasă pe-a lui. Principalul e să nu cedezi și să nu filozofezi prea mult.

Murzin își bău coniacul și se scutură tot, de parcă ar fi încercat să-și revină.

— Nu. Hai totuși să punem piesele la locul lor. Să admitem că fotografia e un fapt. Și că povestea dumitale e un fapt. Lidențov își merită monumentul. Cristalul lui Kiseliov o să se construiască. Atunci ce sens are să ne împotrivim? La urma urmei, ce etică-i asta? Dacă-l recunoaștem pe Lidențov, nu trebuie să luptăm. Iar dacă e să nu credem în toată povestea, atunci nici n-o să-l recunoaștem și deci tot n-are rost să luptăm.

Osokin îl privi cu milă.

— Doar ți-am spus că esențialul e să nu filozofăm. Combativitatea - iată ce-ți lipsește. Dumneata ai de gând să stai cu mâinile-n sân? Să încurajezi...

— Așteaptă. Murzin deveni dintr-o dată neîncrezător. Dar dumitale ce-ți pasă? Dumitale personal ce rău ți-a făcut Lidențov?

— Ce putea să-mi facă? Osokin își miji ochii. Stătea drept, cu privirile pierdute într-o depărtare imaginară. Nu depindeam de unul ca el. Eu aș fi putut să-l aranjez, asta da. Am făcut pe liberalul. Și rezultatul - uite-l. Îmi dau seama încotro merg lucrurile... Ideea e să se arunce o umbră, să fie blamați anumiți oameni, iar alții să fie ridicați în slăvi! Aha, nu l-au recunoscut! Cred și eu, dacă domnea impostura...

Murzin pricepea cu greu aluziile, vexațiunile și amenințările lui, dar simțea că bătrânul era hotărât să lupte, cum se spune, pe viață și pe moarte. Osokin îl copleșea prin credința lui de nezdruncinat că totul putea fi anulat, supus, corectat - și teoria probabilității, și fizica, și viitorul - de fapt, acum se apucase să modifice chiar și trecutul.

— Trebuie luptat, insista Osokin. Auzi dumneata, modificări! Important e să descoperi substratul.

— În treacăt fie spus, el mai trăiește?

— Nu cred...

Osokin îi ascundea ceva și pe Murzin parcă-l luă deodată cu frig. Bău încă o înghițitură de coniac, zgribulindu-se.

— Erau vremuri dificile, vorbi Osokin, fericirea drumurilor grele și așa mai departe. Și, paralel, tot felul de deziluzii și demascări peste demascări. În asemenea condiții, e nevoie de fermitate. Trebuie ordine. Ce s-ar întâmpla dacă i-am permite oricui să fotografieze ceea ce nici nu există? Osokin își înfipse degetul în pieptul lui Murzin. Cine știe ce viitor are fiecare? Dar dacă-l dăm în vileag, unde ajungem?

Vorbele lui Osokin deșteptaseră în sufletul lui Murzin un ecou apăsător, ceva auzit demult, în copilărie. Trecutul, din care răsărise Osokin, avea puterea lui, și bătrânul poseda puterea aceea întunecată, enigmatică, de înțeles numai în ce privește dușmănia lui față de Lidențov.

Până atunci Murzin nu avusese încă dușmani. Viața lui se orânduia lesne, talentul - ce chestie și talentul ăsta! - îl

scutea de necesitatea de a zăbovi prea mult cu gândul asupra unui lucru. Și când în fața lui se ivi un obstacol, se pierdu cu firea, încercând să-l înlăture prin orice mijloace.

Operă modificările cerute. Proiectul fu reexaminat de comisie și, întrucât apărură divergențe, fu transmis altei comisii, care propuse noi modificări. Murzin își epuiză rezervele de autoironie. Începu să perceapă prezența unui adversar invizibil și patima unui duel straniu îl acapară tot mai mult.

Se gândea tot mai des la Lidențov, imaginându-și-l: îi apărea cine știe de ce trist, liniștit, cu ochi adânc înfundați în orbite, purtând un surtuc de modă veche. Murzin vru să afle amănunte despre viața lui Lidențov și se adresă unor fizicieni pe care-i cunoștea. Răspunsul întârzia, fizicienii ceruseră referințe care de pe unde și, în sfârșit, îl înștiințară că nimeni nu știa nimic despre Lidențov. Un fizician cu acest nume - fie și de minimă notorietate - nu exista și nu existase.

În prima clipă, lui Murzin nici nu-i veni să creadă. Se așteptase la orice în afară de asta. Nu, era cu neputință. Nu-și mai putea reveni. Picase mesa, ca ultimul idiot, ca un credul și gură-cască. Va să zică Osokin își bătuse joc de el, îl dusese cu zăhărelul, ca pe un mucos. De fapt, niciodată nu-l crezuse întru totul pe Osokin. Nu-l crezuse, dar îl ascultase...

Îi telefonă lui Osokin cerându-i să vină imediat. Vorbise cu un astfel de ton, încât Osokin nici nu îndrăzni să-i pună vreo întrebare. Murzin trânti receptorul în furcă și preț de o clipă se gândi: ce interes avea Osokin să se bată, de dragul cui? Dar uită numaidecât de Osokin, nu-i mai ardea de el. Luă de pe poliță prima variantă a proiectului său și o așeză alături de ultima schiță.

Nici el nu mai știa cât timp stătuse așa cu capul între mâini. Avea în față tabloul neiertător al concesiilor și renunțărilor, tabloul lașității sale...

Osokin fu cel care îl scutură de umeri.

— Ah, dumneavoastră erați. Matvei Evseevici! Murzin își masă obrazul cu palmele, se ridică. Mișcările îi erau lente, greoaie. Statuia lui Lidențov nu va exista, fii pe pace. Pentru că nu există modelul. N-au cum să-l dăltuiască. Pe vremuri poate că se mai înălțau statui și unor figuri imaginare. Acum însă se cere cel puțin un vag indiciu. Nu pricepi nimic? Ah, sărmane! Nu, moșulică! Și își bătu joc de Osokin îndelung, fără grabă, cu poftă.

Dar, să vezi lucrul dracului, Osokin nu păru defel jignit sau indispus, dimpotrivă, triumfa, lovindu-se încântat peste genunchi.

— Păi asta-i formidabil! Știam eu. Va să zică, am câștigat! E un impostor! Un afacerist! Ți-am spus că n-o să-i meargă! Nici așa, să-ți faci loc cu coatele! Dar, dacă oricum n-are nici un drept, totul e în regulă.

Murzin se apropie de ultima lui schiță, aflată pe dușumea, și-i arse un picior. Cartonul sună. Murzin călcă pe schiță, o rupse cu picioarele și apoi prinse a o mototoli, cuprins de furie.

— Ce faci? De ce? se sperie Osokin. Doar totul e aranjat!

— Nici un fel de modificări! N-au existat și nu vor exista nici un fel de modificări! N-a existat nimic! Lidențov n-a existat și nici dumneata n-ai existat!

— Puțoiule!... Ești un isteric și un târâie-brâu! spuse Osokin brutal, cu obișnuita-i siguranță. În felul ăsta n-ai să faci nici o brânză!

Ridică amenințător o mână, gest la care Murzin își miji ochii cu răutate.

— Dar dumneata știi că Lidențov a existat. El m-a învățat asta. Să faci, nu să simulezi. Să înalți clădirea care trebuie construită, nu pe aceea care o să fie construită.

Murzin își aminti că vorbele lui nu produseseră nici o impresie asupra lui Osokin și, cu toate că era mulțumit de sine, în adâncul sufletului resimțea o deziluzie. Peripețiile proiectului privind Piața Marinei aveau ceva enigmatic, se întâmpla ceva deosebit, miraculos - era acum convins de

asta. Aureola extraordinarului se destrămase. În ce privește fotografia, fizicienii vor ști, desigur, s-o analizeze după toate legile opticii, s-o explice și să dovedească adevărul. Toate ajungeau astfel la locul lor. Dar gustul miracolului neîntâmplat rămânea.

Îl mai simte în gură și astăzi.

5

Osokin ținu cu orice preț să audă răspunsul fizicienilor cu propriile lui urechi. Se înființă la institut și fizicienii îi confirmară că nu auziseră de nici un Lidențov, că nu învățaseră despre el și nu-l întâlniseră în manuale. Și că, îndeobște, nimeni nu face trimiteri la el.

— Or, tocmai după numărul referirilor din literatură trebuie judecat un savant, explică Liova Tumanovici.

Discutară cu Osokin plini de răbdare, așa cum s-ar fi cuvenit să vorbească cu un bolnav. Din punctul lor de vedere, comportamentul lui Osokin era ilogic: îi mitralia cu întrebări despre Lidențov acela al lui, dar se bucura vădit constatând că nu poate afla nimic despre el.

Din conștiinciozitate încercă să le arate fotografia. Fu luată în râs. Acest lucru îl topi definitiv pe Osokin. Radia. Ar fi trebuit filmat în clipele acelea. Doar Liova avea aparatul de filmat la îndemână. Secvențele care l-ar fi înfățișat pe Osokin examinând laboratorul ar fi fost inestimabile. Călca pentru întâia oară într-un laborator. Pe pupitrele albastre lunecau săgeți luminoase, ticăiau ace de înregistrat, licăreau ecrane, iar deasupra rețelelor de cabluri colorate oficiau vrăjitori în halate crem.

Osokin atingea cu nesfârșită prudență aparatele, le făcea cu ochiul, era nespus de vesel, de parcă ar fi revăzut niște poze din romanele științifico-fantastice citite în tinerețe.

Cunoscutul film documentar realizat de fizicienii înșiși, „Regina albă”, avea drept punct de plecare momentul sosirii în laborator a șefului de secție Kuzin. De fapt cam așa a și fost. Kuzin intrase întâmplător și tot întâmplător auzise discuția despre Lidențov. Kuzin se deosebea de colaboratorii săi întâi de toate prin vârstă. Și Tumanovici, și Markin erau pe vremea aceea înduioșător de tineri.

Kuzin îi apăruse cu siguranță lui Osokin ca o ființă din altă lume. Kuzin n-avea volum, avea numai profil, părul lui cărunt și tăiat scurt era mereu zburlit și fără astâmpăr. Tonul categoric al „țâncilor” săi îl supărase puțin. În știință, uitarea nu e un argument. Kuzin nu se grăbi cu răspunsurile. Întrebă la cine lucrase Lidențov și ce institut era acela.

— Poluianov?... Poluianov... repetă el cu ochii în tavan.

Osokin îl ajută dojenitor:

— Academicianul Poluianov... membru activ...

— A existat parcă cineva cu numele ăsta... Fără prea mare importanță.

— Cum adică?

— Acest Poluianov s-a remarcat, pare-se, prin ignoranță. A fost o întreagă istorie cu el...

Osokin fu uimit de rapiditatea cu care se stinge gloria. Dacă Poluianov este uitat, cum s-ar fi putut menține plevușca de Lidențov? Și ce mai pretenții avea! Osokin nu-și putu refuza plăcerea de a le istorisi fizicienilor povestea cu Liahnițki, Mendeleev și statuia...

— Dați-mi voie, cum ați spus - Liahnițki? tresări Kuzin deodată și chica lui albă se puse în mișcare.

— Liahnițki? exclamă Markin. Păi, așa spuneți! Ăsta-i cu totul alt nivel.

Lărmuiră multă vreme - Liahnițki! Liahnițki! - iar pe el îl rugară să dea în zilele următoare un telefon ca să afle noutăți.

Dar Osokin nu dădu nici un telefon, încredințat că-l compromisese definitiv pe Lidențov. Din fericire Kuzin

dădu dovadă de perseverență. Prin biroul de informații, îl găsiră pe Osokin și-l rugară să treacă pe la institut. Trimiseră mașina să-l ia, în vestibul îl întâmpină însuși Kuzin, care-l conduse pe scara principală direct în cabinetul directorului. Secretara aduse cafea. La discuție participară Kuzin, cei doi colaboratori ai acestuia și directorul institutului.

Fără a intra în amănunte și fără a formula vreo apreciere, directorul îi comunică lui Osokin că izbutiseră să găsească unele materiale interesante privindu-l pe Lidențov, dar că ele sunt prea puține ca să permită o judecată de valoare asupra ultimelor lui lucrări. Nu i-ar putea Matvei Evseevici Osokin ajuta să elucideze anumite împrejurări?

— Câte doriți, spuse Osokin, sunt bucuros să slujesc progresul. Mai devreme sau mai târziu, știința trebuie să triumfe. E o lege a evoluției. Știința e dușmanul superstițiilor și obscurantismului.

Fizicienii erau oameni de acțiune, prețuiau mai presus de orice timpul și părerea lui Osokin despre știință nu-i interesa. Cu respect, dar și cu fermitate îl readuceau de fiecare dată pe Osokin la povestea lui Lidențov. Aflând de cele două întâlniri pe care Osokin le avusese cu el, îl întrebară amănunțit la ce lucra Lidențov, ce povestise despre lucrările lui, în ce stadiu se aflau. Osokin nu-și amintea nimic din toate astea, confunda superconductibilitatea cu semiconductorii, moleculele cu atomii și se simțea nespus de vinovat, cu atât mai mult cu cât savanții întorceau pe față și pe dos fiecare cuvânt pe care-l rostea. Consimți de aceea să participe la o ședință de stimulare a memoriei.

Stimularea se efectuă după modelul „STP-Sigma” și filmul reproducea aproape în întregime această înregistrare unică.

I se fixară la ceafă și pe tâmple o mulțime de electrozi minusculi; fu conectat câmpul, declanșară aparatura, i se

dădu să bea un lichid, asemănător cu vinul spumos, metronomul porni și începu să ticăie, glasul lui Osokin slăbi, ochii i se încețoșară; pe jumătate culcat în fotoliul acela special, privea plafonul tapetat cu o folie gri și își amintea: din când în când se însuflețea brusc, arăta cu degetul, pesemne spre Lidențov, și atunci ridica glasul; e de presupus că Osokin nu numai că retrăia niște momente, dar își și vedea amintirile; la o ședință de stimulare fiecare reacționează în felul lui. În câteva rânduri Osokin amuți, aparatele înregistrară așa-numitul „efect frână”; era evident că evita să-și amintească anumite momente, pe peliculă ele apar ca niște pete întunecate, dar cu contururi clare.

În pauză, Osokin își exprimă, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, teama ca prin electrozii aceia să nu i se smulgă informații pe care nu voia să le divulge. Fu asigurat că toate înregistrările îi vor fi puse la dispoziție și că el va fi liber să le ofere sau nu institutului. Ședința dură o oră și apoi, după o pauză, încă douăzeci și cinci de minute.

Palid, istovit, pe jumătate culcat în fotoliu, Osokin privea nemulțumit în juru-i; ochii lui păstraseră parcă reflexul puterii retrăite. Solemn, încredință rolele cu înregistrări directorului institutului. Acum, când Osokin își reamintise totul până în cele mai mici amănunte - și înfățișarea jalnică a lui Lidențov, și bâiguielile lui, și paltonul acela ros la cusături - era limpede că acest Lidențov nu putea reprezenta nimic serios sau, cum se exprimă el, „nimic sigur”. Un lucru nu era limpede: de ce arăta Lidențov atât de tânăr, părea mult mai tânăr decât își amintea Osokin. În această lumină, comportarea lui Lidențov devenea și mai impertinentă.

Fizicienii se retraseră spre tabla montată în încăpere, desenară pe ea schemele moleculelor lor și dezbătură spusele lui Osokin, răsucindu-le pe o parte și pe cealaltă. Gardate de termeni neînțeleși, vorbele lui erau repetate de câteva glasuri și redeveneau importante, ca pe vremuri.

Trecutul, care îi fulgerase nu de mult pe dinaintea ochilor, îl ispitea - Osokin ar fi vrut să se reîntoarcă acolo, acolo unde el știa totul și era cunoscut de toți. Nu înțelegea cum ajunsese aici, ce-i cu oamenii ce-l înconjoară, când se petrecuseră toate acestea. Nu, el voia înapoi, acolo, în cabinetul lui. Dar tocmai asta era că după cabinetul acela fuseseră și altele, el își cunoștea viitorul... Și deodată Osokin înțelese totul, pricepu de ce i se păruse Lidențov atât de tânăr.

Deci, acești oameni în halate crem sunt reali, n-are cum să scape de ei și să se întoarcă în cabinetul lui. Lacrimi mici și calde prinseră a i se rostogoli pe obraji. Își ura bătrânețea, nici măcar în stimulatorul lor nu se putuse revedea tânăr: pe Lidențov îl văzuse, și secretara și-o văzuse, dar pe sine însuși nu.

Bine că nu se uita nimeni la el, fizicienii ciocăneau cu creta în tablă, pe ei îi interesa dacă Lidențov reușise sau nu să obțină materia aceea supraconductibilă la temperatura camerei.

De disperare, Tumanovici își strângea între palme capul pleșuv.

— Ruptură în punctul decisiv. Ca într-un roman polițist de duzină. La ce substanță s-a oprit Lidențov?

— Într-un sens, e limpede că ne-a depășit, reflectă Kuzin dezorientat.

— Și se considera că modelul a fost propus de Liahnițki, spuse Markin.

— Mai exact i-a fost atribuit lui Liahnițki, preciză directorul, vedeți că numele lui Lidențov e tăiat.

Răsfoia niște rapoarte vechi.

— Fraților, schema noastră de transmutare e identică cu a lui Lidențov! exclamă Markin. Vă amintiți câți peri albi ne-a scos... Dac-am fi știut! Dar el, cum de-a reușit el, cu aparatura de pe atunci?!

— Datorită modelului său. Cu mijloacele cele mai rudimentare, spuse Tumanovici. Cele mai primitive. Întocmai ca Faraday!... Uimitor!

— Nu v-am spus eu, îi dojeni directorul, ca prea sunteți mână spartă?

Toți, în afară de Kuzin, izbucniră în râs.

— Vorbesc serios, spuse directorul. Ia să vi se taie fondurile! O să vedeți că circumvoluțiunile voastre au să devină mult mai productive!

Kuzin declară că, probabil, direcția de orientare a cercetărilor alese de el, Kuzin, nu era unica posibilă și că problema trebuia atacată și din unghiul din care o abordase Lidențov, utilizându-se molecula lui. Apoi mărturisi că trăiește clipe deloc ușoare. Îl admira și totodată îl blestema pe Lidențov.

— Nu ne-a dus mintea! Cum de ne-a scăpat o cale atât de simplă?! se omora cu firea Markin.

Kuzin știa care e prețul acestei simplități, dar ocoli subiectul; se simțea vinovat.

— Viața e prea scurtă, nu-ți lasă timp să tragi foloase de pe urma propriilor tale greșeli, spuse el.

Erau tulburați și dezorientați. Kuzin era cel mai afectat dintre toți și totuși nu-și putu reține entuziasmul.

— Ce pramatie, Lidențov ăsta! Ce cap! Auzi, să ne ia caimacul! Ce bombă!

— Parcă ar fi tras cu ochiul la cercetările noastre, spuse careva.

Chica lui Kuzin fremătă a îngrijorare.

— Și câtă dreptate are... Direcția noastră de acțiune coincide cu a lui, spuse el cât se poate de grav. Numai că noi am pornit de la cu totul alte date.

— Nimic surprinzător. Lidențov era la izvoare, vedea mai departe.

... Glasurile lor ajungeau la Osokin nedeslușite, singurul lucru pe care-l sesiza era creșterea rapidă a considerației față de Lidențov. Îl explicau pe Lidențov, îl invocau pe

Lidențov, se minunau de Lidențov, de parcă nu tot ei l-ar fi copleșit mai ieri cu ironii.

Lidențov creștea, dobândea autoritate, răsunau deja, ca de la sine înțelese, expresii ca „molecula Lidențov”, „criteriile Lidențov”, „ideea lui Lidențov”.

Osokin îl chemă pe director, cel mai de înțeles dintre ei, și-l întrebă de statuie. Directorul îl liniști: monumentul era, desigur, o exagerare. Și în treburi de genul ăsta exagerarea e dăunătoare: când se sesizează exagerarea, e suspectat și adevărul… Dar aici fu întrerupt: nu era vorba, firește, de monument, dar dacă modelul moleculei lui se va confirma și vor fi găsite ultimele lui lucrări, Lidențov va intra cu siguranță în istoria fizicii.

— Cui nu i se ridică astăzi statuie! strigă Liova Tumanovici.

Osokin îl privi atent pe acest tinerel cu chelie, ca să și-l întipărească în memorie.

— Ce vrei să spui?

Toți dădură din cap cu severitate, iar directorul luă creta din mâna lui Liova.

— Doamne, dar ce amestec are aici monumentul? se miră Kuzin. Pe cine interesează monumentul?

— Pe tovarășul Osokin, Matvei Evseevici! strigă Liova. El insistă să i se facă monument.

Osokin se îndreptă în fotoliu.

— Dimpotrivă! spuse el. Tocmai pe dos! Și scoase fotografia.

De data asta fotografia o luă Kuzin, care înmărmuri pentru mult timp asupră-i. Apoi, rozându-și unghia, el făcu câțiva pași ca în vis, chica i se puse din nou în mișcare.

— Magnet! pronunță el cu glas tremurător.

Toți se strânseră în juru-i, aplecându-se asupra fotografiei.

— Impenetrabil… elimină… diamagnetism!… Permeabilitate negativă! spuse într-un suflet Kuzin.

— Acum e limpede: se sprijină pe propriu-i câmp.

— O pernă magnetică.
— Ce frumusețe!

Priveau silueta lui Lidențov, care atârna în văzduh fără postament, și, realizând treptat implicațiile acelui miracol fizic, jubilau.

Kuzin alergă la Osokin:

— N-ați băgat de seamă cumva, Matvei Evseevici, din ce era făcut cercul acela de pe pământ? Materialul strălucea? Dar partea de jos a statuii? Kuzin îl privea implorator. Vă rog, dragă Matvei Evseevici, amintiți-vă!

— N-am băgat de seamă, răspunse mecanic Osokin, dar apoi, numaidecât, de parcă abia și-ar fi venit în fire, se clătină. Dar nu era nici un monument! Ce v-a venit? Nu era nimic!

— Ce păcat! Ce păcat! spuse Kuzin dezamăgit. N-aș crede să fi utilizat titanat de stronțiu... Și se retrase cu pași mari spre tablă, unde ceilalți discutau aprins alcătuirea monumentului, apreciau din ochi distanța dintre monument și cercul de jos, evaluau forța câmpului magnetic, tensiunea curentului ce trebuia să circule prin inel. Pe măsură ce toate cifrele se dispuneau într-un sistem, concepția monumentului stârnea tot mai multă admirație. Trebuia să-ți pui mintea la contribuție nu glumă, ca să realizezi o aplicare atât de ingenioasă a ideii lui Lidențov. Și chiar la monumentul lui! Să dezvălui tocmai într-un monument, adică într-o operă înălțată pentru eternitate, sensul superconductibilității, o stare a materiei care permite curentului, neexistând rezistență, să circule veșnic. Sclipitor!

Își amintiră formularul acela. Sigur, trebuie creat un institut, un institut special pentru problemele superconductibilității. Perspectivele ce se deschid sunt atât de numeroase încât trebuie acționat pe un front larg.

Lidențov continua să crească, să se înalțe, intensificând teroarea ce-l cuprinsese pe Osokin.

— Vă dați seama, înseamnă că descoperirea lui Lidențov e un fapt, îi spuse Markin lui Osokin strălucind de fericire. Altfel acest monument ar fi fost o imposibilitate.

Osokin îl privi cu dispreț.

— Ce ar fi fost o imposibilitate?

— Păi asta... cum să vă spun... Markin se ridică în vârful picioarelor și prinse a da din mâini - levitația!

— Așa va să zică, spuse Osokin cu o voce inexpresivă, care-i reduse pe toți la tăcere. Și eu care credeam că dumneavoastră, ca specialiști... din punct de vedere științific... Pentru ce sunteți puși aici? Ca să analizați și să infirmați. Asemenea fenomene nu există și nici nu pot exista în vremea noastră! Și când colo se găsesc tovarăși - arătătorul lui se opri asupra lui Markin - care-l consideră un fapt! Un fapt în sine nu înseamnă încă nimic.

— Se poate presupune o mutație în timp - Markin își trecu vinovat greutatea de pe un picior pe celălalt. Nu mi-am format încă o idee definitivă.

— În fond, ce vi se pare atât de bizar? se amestecă în discuție Liova. Semnul timpului se schimbă odată cu trecerea dintr-un mediu în altul. O știm încă de la Lewis Carol. Memoria „Reginei albe” a fost astfel alcătuită încât își amintea cel mai bine evenimentele din săptămâna următoare.

— Cum, cum? întrebă Osokin.

— Nu, spuse Kuzin, așa ceva se poate întâmpla numai de cealaltă parte a oglinzii.

— Dar dacă admitem o răsucire a axei timpului? În acest caz efectul se produce înaintea cauzei.

— ...E suficient să deplasezi axa timpului.

— Așteptați, spuse Kuzin. Știm că Lidențov percepea această mutație. O recepționa ca pe o boală; e foarte posibil ca, fizic, pentru organism, să fie greu...

— În asemenea cazuri, în locul memoriei ia naștere o forță inversă...

Osokin ciocăni cu lingurița în masă, cum făcea cândva la ședințele restrânse și toți amuțiră. Oare ăștia, cu toată aparatura și disertațiile lor, nu-și dau seama la ce absurdități au ajuns?

Halatele crem îl înconjurară gata să-i soarbă fiecare cuvânt.

Fără să se jeneze, Osokin începu să râdă în hohote. Auzi dom'le! Să te apuci și să discuți serios despre cine - despre Lidențov! Ca și cum pricăjitul și neghiobul ăla ar fi putut fi o somitate. Cretinii! Doar el îl cunoștea pe Lidențov, îl văzuse. Îl revăzuse de curând, cu nasul lui roșu, un nas ca un cioc de rață, un neobrăzat, pe care îl pusese la locul lui, făcându-l s-o șteargă repejor cu coada între picioare. Cel născut să se târască n-are cum să zboare!

Sub hohotele lui savanții își traseră capetele lor învățate între umeri, fără a înceta însă să-l urmărească mult prea atenți, ca niște medici.

— Numai în trecut se întâmpla ca geniile să rămână necunoscute! conchise Osokin.

— Geniul e un fenomen foarte puțin studiat. - Kuzin își răvăși chica. - La genii, eul subconștient ființează într-o altă factură a timpului. În raport cu conștiința, acest eu poate fi viitor. Nu există dovezi formale că mutațiile în timp ar fi imposibile. Iar dacă fizica nu le interzice, înseamnă că pot exista și, deci, există în natură. Numai că noi nu le-am scos încă la lumină.

— E o chestie care nu ne privește. Mutațiile în timp nu sunt specialitatea noastră, spuse directorul. Altceva ne interesează.

Pesemne, lui Osokin i se păru că toți se holbează la el. Se neliniști și spuse pe neașteptate:

— Îmi dau seama: spațiul locativ, spuse el. Aflați că numai Lidențov al dumneavoastră e vinovat.

Markin își ridică brațele spre cer:

— Cerea numai un apartament cât de mic! Un astfel de om! Oare nu merita nici atât? Cum l-ați putut refuza, Matvei Evseevici? Nu-mi intră în cap, și basta!

— „Un apartament cât de mic”, îl îngână Osokin cu ură. Câtă generozitate! „Cât de mic!” Ce știi dumneata! Oamenii așteptau cu anii la rând. Pentru câte o cămăruță. Mă bălăcăreau cu cele mai grele cuvinte. Și eu ce puteam face? Să fi luat de la alții, la fel de amărâți? Vouă vă vine foarte ușor! „Un apartament cât de mic!” Deștepților!

Cât de apropiat îi era acum Lidențov! El ar fi înțeles, el n-ar fi îndrăznit, el știa toate astea.

Kuzin se încruntă chinuit.

— Nici așa! Nu e drept, tovarăși, să aruncăm toată vina în cârca lui Matvei Evseevici. Cine ar fi putut ști pe atunci?... Și tăcu.

Pauza se lungea vertiginos.

Cine ar fi putut ști? Asta era problema?

Primii chicotiră în surdină cei mai tineri.

Cine ar fi putut ști? Cineva ar fi putut! Dar cine? Iată cine... De știut a știut, dar de dat nu i-a dat. Și asta știind totul! Căci știa dinainte! Cine ar fi putut ști? O întrebare sigură, o întrebare fără răspuns, de fapt nu o întrebare, ci o justificare perpetuată de veacuri, un adăpost pentru toți, pentru toate situațiile. Și uite că dintr-o dată se închisese asupră-i ca o capcană.

Directorul își alungă zâmbetul ironic; pe chipul lui rămase o solemnă pustietate.

— Și totuși, tovarăși! Suntem datori să-i mulțumim lui Matvei Evseevici pentru concursul dat. La noi, tinerii mai simplifică uneori trecutul. Vă rog să ne iertați... Ajutorul dumneavoastră ne va permite să continuăm cercetările. Dumneavoastră, Matvei Evseevici, sunteți cel care ne-a deschis perspectiva spre o serie de aspecte noi ale problemei. E perfect posibil ca acest lucru să joace un rol istoric...

Urechile și gâtlejul lui Osokin se înroșiră ca focul.

— N-am deschis nimic! Se sufoca. Voi ați profitat! Eu nu vreau să deschid nimic! Nu vreau! Ce credeți că nu văd unde bateți? Își înșfăcă bastonul, agitându-l în aer. Ei bine, n-o să vă meargă! Nu v-ați găsit fraierul! Umblați cu fofârlica? Dacă-i așa, nu sunt de acord! Revoc! Revoc totul!

Bastonul tresăltă în mâinile lui, chipul i se congestiona, apoi se învineți, directorul se sperie, încercă să-l reașeze pe fotoliu, dar Osokin îi împingea în lături, horcăind.

— Matvei Evseevici, ce-i cu dumneavoastră? Vă asigur că fără aprobarea... noi nimic... - se grăbi să-l liniștească directorul. - Fiți pe pace, voi interzice categoric...

Osokin nu izbutea nicicum să-și încheie nasturii. Kuzin îi întinse fulgarinul și, împreună cu directorul, îl ajutară să-l îmbrace. Mângâindu-l pe Osokin pe spate, directorul spuse:

— O să convenim cu dumneavoastră totul. Absolut totul. Glasul lui deveni catifelat. Bunăoară, dacă-mi permiteți, fotografia... Numai pentru o clipă. Facem numaidecât o copie. Ca să nu vă mai deranjăm...

Kuzin zâmbi îndatoritor.

— O executăm în formatul cel mai mare. Câte copii doriți?

Cu o forță neașteptată Osokin îi împinse în lături, se apropie de masă, își sprijini de ea bastonul. Apoi, cu două degete de la o mână și cu două de la cealaltă, ridică fotografia mult deasupra capului și o rupse încet. Reunind cele două fragmente, savură uluiala generală, apoi le mai rupse o dată. Aruncă bucățelele în scrumieră. Dar, sesizând privirea imprudentă, lacomă a cuiva, pricepu și, înșfăcând cu îndemânare chibriturile, scăpără unul și le dădu foc. O flacără mică, gălbuie se înălță deasupra scrumierei. Nelăsând pe nimeni să se apropie, Osokin își străjuia rugul, flacăra aceea îi lumina chipul, reflectându-se în ochii lui șterși.

Primul își reveni Kuzin. Dădu din mână nepăsător și pe chipul lui se așternu din nou expresia de derută și, totodată, exaltarea.

— Trebuie căutată arhiva la institutul lui Poluianov, spuse el. Acolo sunt toate referatele…

Vorbind între ei, îl urmară pe Kuzin în fundul încăperii, lăsându-l pe Osokin singur.

Directorul îl ajunse pe scară. Osokin se oprea des, odihnindu-se. Directorul îl conduse până la mașină. Pe drum îl amenință pentru distrugerea unor documente de importanță națională. Osokin tăcea. Încercă să afle dacă nu mai are cumva și alte documente, dacă nu știe unde ar putea fi fotografiile și extrasele acelea din ziare, unde s-ar fi putut rătăci. Și, în general, dacă Osokin nu-și amintește numele președintelui Academiei, cei ce participase la dezvelirea monumentului, adică nu participase, ci urma să participe, desigur dacă ceea ce se întâmplase se va întâmpla…

În clipa aceea, Osokin, care nu reacționase defel la întrebările lui, îl privi pe sub sprâncene, și chipul directorului împietri. Scena dură câteva clipe, câteva clipe destul de lungi, căci ele se întipăriră pentru totdeauna în memoria directorului, determinându-i în mare măsură viitorul.

Spre sfârșitul verii schelele și panourile-mască fură îndepărtate; noua clădire se înfățișă dintr-o dată privirilor - cristal de gheață transparent. Jos, în mijlocul fațadei, se vedea o adâncitură ca o pată întunecată cu marginile șerpuitoare. Menirea acesteia rămase un mister. Arhitecții încercaseră sa-i dovedească președintelui sovietului orășenesc necesitatea de a sparge prin ceva ritmul monoton al fațadei. Dar președintele era nemulțumit. Cu atât mai mult cu cât la analiza proiectului le mai reproșase aceasta nișă. Primise sesizări. Acum, când reconstrucția pieții se încheiase, nișa deranja. De ce fusese făcută, care era ideea? Cum s-o pui în valoare? Arhitecții bâiguiau

neajutorați ceva despre un scuar. Bine, scuar sa fie! Dar președintele, ca om gospodar, propuse să se instaleze în nișa aceea un aparat café-express.

Se știe că aspectul noii clădiri îl deprimase profund pe Osokin.

În zilele călduroase, Osokin era nelipsit în noul scuar Café-expresul încăpuse perfect în nișa aceea. Pe mica platformă de beton dinaintea ei aranjară câteva măsuțe. În mijloc plantară tufe de iasomie. E drept, dintr-un motiv de neînțeles, acestea nu se prindeau. Frunzele, ofilite, se închirceau și cădeau. Grădinarul stropea ramurile, presăra prafuri la rădăcina tufelor. Osokin îl privea de departe, zâmbind ironic. Un zâmbet mic, greu de descoperit printre riduri. Ședea pe o bancă și frunzărea cu gesturi bine învățate ziarele, citea cu atenție numele pomenite în știrile despre recepțiile și vizitele oficiale, examina litografiile și pe chipul lui mijea iarăși zâmbetul acela riscant.

Se ramolise și, așezat pe banca aceea, adormea deseori, dar se ținea ca odinioară mereu în gardă și bățos. Ațipind, nu lăsa capul să-i cadă.

Lev Uspenski

ȘALMUGRA

Și grăi Împăratul: „Zidi-voi în aceste păduri un oraș și-l voi numi Kalsvagara, căci, întru mântuire, zeii le dăruiră oamenilor arborele Șalmugra sau Kalav...”

LEGENDĂ INDIANĂ

„BULETIN PA XXIII 725449”
VALABIL DE LA 1.IV.1955
NUMELE ȘI PRENUMELE
KONOPLIOV ANDREI ANDREEVICI
DATA NAȘTERII: 1904, 31 IULIE
LOCUL NAȘTERII: ORAȘUL RJEV
ELIBERAT DE:
SECȚIA 35 I.M.

CAPITOLUL I
TAINA CONTABILULUI ȘEF KONOPLIOV

La 19 septembrie 1945, pe stadionul „Dinamo” din Leningrad, în timpul înverșunatei dispute dintre echipele

„Zenit” și MVO, contabilul artelului „Lenemail”, Andrei Andreevici Konopliov, vârându-și mâna în buzunarul drept al pardesiului său de culoarea nisipului (căuta batista, ca să-și șteargă fruntea de transpirația pricinuită de microbismul său fără margini), dădu acolo peste un obiect rotund despre a cărui proveniență n-avea habar. Aducea cu o mandarină și era învelit într-o foiță de hârtie subțire, dar rezistentă și foșnitoare. Extrăgând mirat acest obiect, contabilul șef Konopliov, bărbat trecut de prima tinerețe, chipeș încă, admirator pasionat al fotbalului și altor sporturi, suferind aprig pentru „Zenit”, îl privi un timp cu nedumerire.

Hârtia - asemănătoare celor în care se aduceau încă înainte de revoluție, în dulcea tinerețe a lui Konopliov, portocale din import - hârtia aceea semitransparentă, împodobită cu un desen nedeslușit, se desfăcu: Konopliov ținea în palmă un fruct necunoscut. Ai fi zis că e un fel de măr sau o rodie necoaptă, dar era pufos, ca o piersică. Din coaja lui subțire adia o mireasmă plăcută, dar puțin bizară.

Degetul arătător și cel mare ale lui Konopliov deveniseră ușor lipicioase, după atingerea acelui fruct, iar hârtia, destul de mototolită, în care fusese învelit, părea unsuroasă. Konopliov o privi atent. De-a curmezișul, peste un soi de desen neclar, apărea, în caractere mari și strâmbe, un text, scris cu creion albastru:

„ACEASTA E PRIMA, citi Andrei Andreevici din ce în ce mai uimit. CÂND O VEI PRIMI PE A TREIA, VEI VENI LA MINE CHIP-DE-AUR”.

Sprâncenele contabilului șef se ridicară, iar pe chipul lui se întipări o nemărginită nedumerire. Peste o clipă însă fața păru că i se mai luminează puțin, deși incert, la sclipirea unei deducții. „Contraamiralul! gândi Andrei Andreevici. Păi sigur, cine altul? Ca să vezi, craiul! «Chip de aur», ai? Pesemne, în loc s-o strecoare îndărăt în buzunarul lui, i-a dat drumul în al meu... Trebuie să-l...

Deși e cam penibil...” Cu prudența și politețea ce-l caracterizau, atinse tresa aurie de pe mâneca vecinului:

— Tovarășe Zobov, cred că asta vă aparține. Pesemne ați greșit buzunarul...

Dezlipindu-și cu greutate ochii de careul de șaisprezece metri al MVO, amiralul aruncă o privire nemulțumită și chiorâșă spre cele ce i se arătau. Scorul continua să fie alb și amiralul suferea groaznic: minutele rămase până la fluierul final erau numărate. În pauză, contraamiralul obținuse de la vecinul său din partea cealaltă, Edik Kișkin de la școala nr. 239, un excepțional fluier de milițian, al cărui capăt îl rodea acum nerăbdător cu dinții lui puternici.

— Mie? Cum adică mie? bombăni el. N-am avut niciodată așa ceva! Dar stai puțin! Ia dă-l încoace!...

Interesat dintr-odată, își scoase repede pince-nez-ul și examină mai îndeaproape fructul maroniu cu nuanțe aurii.

— Iote-te, dom'le! De unde ai mata așa ceva? De unde l-ai luat? Te-ai procopsit, află de la mine! Știi ce-i asta? O „ȘALMUGRĂ”!... Păi asta, dom'le...

Pesemne și-ar fi terminat explicația, dar chiar în clipa aceea întreg stadionul explodă. Vedeta acelor ani îndepărtați, Boris Ciucelov, străpungând apărarea MVO, se năpusti spre poarta adversarului... Mingea șuieră ca o ghiulea. Păianjen. Colțul stâng al porții. Un gol splendid.

N-are rost să vă descriu ce s-a mai întâmplat. „Derdelușul”, colina din partea de sud a stadionului, care pe atunci intra în zona de ocupație a băiețandrilor, se transformă într-un vulcan. Dar și în celelalte sectoare ale stadionului spectatorii țâșniră în picioare: golul fusese marcat la numai o secundă și jumătate înainte de fluierul final.

Zeci de microbiști săriră peste bariera nu prea înaltă. Cineva din dreapta îl pocnea pe Konopliov peste umăr cu un pachet lunguieț, destul de greu. Un flăcău înalt, vădit „sub presiune”, alerga pe culoarul din apropiere fluturând o sticlă de votcă.

— Boria! urla el, fără să mai vadă nimic în fața lui. Boria, prietene! Ciucelov! Dar eu... Noi, pentru tine... Să bem, Boria!...

Un talaz uman îl purtă, răsucindu-l, pe Andrei Andreevici. El însuși era în extaz, dădea din mâini și răcnea cât îl ținea gura. Iar când primul val de entuziasm se epuiză și Konopliov privi în juru-i, contraamiralul - ia-l de unde nu-i.

Acum, între două rânduri de bănci pustii, rămăsese un bărbat înalt, purtând un pardesiu de culoarea nisipului și pălărie moale, un bărbat cuprins de o stranie tulburare.

— Șal-mu-gră?! pronunță el în sfârșit, privind fructul ciudat pe care-l ținea în palmă. „Când o vei primi pe a treia, vei veni la mine”. Cine să vină? La cine să vină? Și ce înseamnă „CHIP-DE-AUR”?

Contabilul șef Konopliov nu auzise niciodată un cuvânt ca ăsta: „Șalmugră”. Luat în sine, n-ar fi avut de ce să-l intrige. Un măr, acolo... Dintr-o eroare evidentă, în aglomerație, nimerise în buzunarul lui... Fie și șalmugră: la urma urmei, dacă există „antonovka”, sau „ionathanul”, de ce n-ar exista și „șalmugră”? Și totuși ceva în apariția neașteptată a acestui fruct atât de straniu îl impresionase plăcut. Ce anume? De ce? Nu erau întrebări la care să răspunzi cu una, cu două...

Ducând globulețul auriu la nas - un nas destul de mare, „de caucazian”, cum îi spunea nevastă-sa, Marusia - contabilul șef Konopliov mai mirosi o dată pielicica subțire a fructului, lângă codița scurtă, lemnoasă... Straniu parfum! Foarte straniu. Nu semăna cu nici o altă mireasmă, era fin, dulce-amărui, cu o adiere vag astringentă... Când, unde, în ce împrejurări să mai fi întâlnit el un miros asemănător? Era limpede: niciodată... Dar atunci?...

Mai citi o dată textul de pe hârtie: „Aceasta e prima. Când o vei primi pe a treia, vei veni la mine Chip-de-aur!”

Konopliov se încruntă. Cum trebuia înțeles acest mesaj? „Chip-de-aur” - era o semnătură sau o metaforă pentru adresant? Cine urmează să vină? Cineva la Chip-de-aur sau Chip-de-aur la cineva? Și ce urma după „vei veni la mine” - punct sau virgulă? Hârtia nu era pentru scris: ai fi zis că e gofrată. Cât despre proveniență, era sau japoneză, sau chinezească...

Era o seară de toamnă, dar încă foarte călduroasă. Se întuneca repede, dar aurul sângeriu al asfințitului se mai răsfrângea în apele Nevei, luminându-le. Și dacă vreun necunoscut ar fi contemplat undele liniștite din albia râului, ar fi zărit în cleștarul lor imaginea unui bărbat înalt, ai fi zis un cetățean sovietic oarecare, ce înainta de-a lungul Nevei în întâmpinarea zilei de mâine, o zi oarecare, ce nu urma să-i aducă nimic deosebit.

Cunoscuții s-ar fi mirat: ia te uită, păi ăsta-i Andrei Andreevici! Un uncheș simpatic, cu toate că prea e „omul serviciului”. Liniștit, tăcut, mare admirator al lui Sherlock Holmes, anul nașterii una mie nouă sute patru...

Îl văzuse vreun leningrădean pe Andrei Konopliov grăbindu-se vreodată? Nu. Era contabil: la el fiecare minut era drămuit din timp.

A.A. Konopliov însuși nu se mai văzuse alergând de multă vreme. Unde fusese asta? Parcă lângă Kahovka... Dar demult, prin 1919, în adolescență, când deasupra băiețandrului care era pe atunci răsunau tunetele războiului civil...

Nu, Andrei Konopliov nu alergase nicicând, nicăieri, nici la propriu, nici la figurat. Imboldul de a o lua la fugă îl resimțise doar cu douăzeci de ani în urmă, în ajunul cununiei civile cu Marusia, dar nici atunci nu se lăsase pradă acelui impuls și, în general vorbind, bine făcuse... Da, se putea spune fără teamă de a greși că încă de atunci, de la douăzeci și doi de ani, din 1926, viața lui se alcătuise, uite-așa, la pas, simplu, drept, fără grabă, fără cine știe ce aventuri și enigme, dacă le lăsăm la o parte pe cele citite

în paginile ferfenițite ale bătrânului Conan Doyle sau în cele ale scriitorașului londonez Wallace, obținute cu mare greutate, pe sub mână, căci erau editate în Letonia sau Estonia.

Împrejurul apartamentului lui Konopliov vuiau furtunile, se ridicau valurile, bubuiau tunetele. Lumea clocotea, dar Konopliovii trecură peste furtunoșii anii treizeci pașnic și simplu, ca o navă nimerită în centrul calm al taifunului…

Andrei Andreevici își coborî brusc mâna în buzunar cu speranța vagă… Dar nu, găsi mărul acolo, la locul lui, nu era un vis. O întâmplare? Nespus de stranie întâmplare, fir-ar a naibii!

Și ce-i cu reacția aia a contraamiralului: „Te-ai procopsit, neică?” Sau ce mai spusese. „Șalmugră?” O fi vreun soi nou? Altfel, de ce?…

Scoase încet mărul, răsucindu-l pentru a nu știu câta oară pe toate părțile. Aspectul lui nu-i spunea nimic, dar mirosul, mirosul acela… în mod sigur mai simțise cândva, undeva mireasma aceea… Dar unde, când? Al naibii de neplăcută această cvasisenzație, cvasiamintire nelegată de nimic, nespunând nimic… Cu orice preț, mâine trebuia să afle telefonul amiralului și să-i ceară amănunte. Te pomenești că într-adevăr o fi ceva de valoare? Poate că-l pierduse cineva și-l căuta acum în zadar. Câte nu se întâmplă în înghesuială, în tramvai, în troleibuz… În grabă cineva scăpase fructul acela în buzunarul vecinului. În buzunarul lui, al lui Konopliov…

Ce-i de făcut? Că doar n-o să dea anunț la ziar: „Găsit șalmugră, culoare brună”… Ridicol!

Cum necum, contabilul A.A. Konopliov coborî din troleibuz acasă, în Piața Muncii, aproape liniștit. În fond el, Konopliov, n-avea nici în clin nici în mânecă cu chestia asta. E drept, puțin îi părea chiar rău că nu el era cel în cauză. „Când o vei primi pe a treia, vei veni la mine Chip-de-aur!” Cineva scrisese cuiva aceste cuvinte înflăcărate, cuiva pe care-l numea Chip-de-aur!… Ori poate că toată

chestia e din vreunul dintre romanele de aventuri care-i plăceau atât de mult liniștitului contabil Konopliov? Numai în romane se întâmplă astfel de lucruri; așa, în viață, dacă se întâmplă, în nici un caz la cooperativa „Lenemail” ori în intrarea Zamiatin, în imobilul gospodărit de administratorul Grigoriev, N.M.

În această dispoziție tulbure, Andrei Andreevici străbătu bulevardul pe care mai cădeau încă, arare, frunzele galbene ale ulmilor și teilor, pătrunse apoi pe ulicioara știută și traversă strada Krasnaia...

Acasă totul era în ordine, cu toate că Marusia nu venise încă. Svetocika tocea pașnică germana ei veche, sub veioza cu abajur din mătase roșie. Din bucătărie răsuna o melodie vioaie: Raecika Serebriankina, una din prietenele ei, o fată dulce și fără fasoane, își prăjea omleta. Pe sofa, strângându-și picioarele lungi sub ea, ațipise cu capul sprijinit de volumul doi al lui „Faust” altă prietenă: Remocika - Revoluție - Electrificare - Pace. Dar cel mai semnificativ era faptul că Svetlana nu-l lingușea, nu începuse să se gudure: „Tăticule, tăticuțule”, ci îi aruncase în treacăt, cu accent protogerman, ceva în genul: „Gut Morgen, Vater”. Avea deci conștiința curată.

Agățându-și paltonul în cuier, Andrei Andreevici scoase din buzunarul lui șalmugra și bilețelul acela.

— A trecut cineva pe la noi astă-seară?

Svetlana nici nu-și ridică ochii din carte.

— Iurka. Dar l-am gonit, ne încurcă. Pe tine te-a căutat un tip, un coreean, japonez, sau așa ceva. Ți-a lăsat un pachețel, zicea că-i de la niște cunoscuți. E pe birou.

— Un pachet? Mie? O fi de la cooperativă...

Amânându-și istorisirea pe mai târziu, Andrei Andreevici trecu, puțin mirat. În birou. Pachete de la serviciu acasă primise doar înainte de război, cu mulți ani în urmă, pe atunci însă nu lucra la „Lenemail”.

... În odaia lui și a Marusiei era semiîntuneric. Pe birou ardea veioza lui străvezie, cu abajur verde, de porțelan, de

tip cazon, pe care cu multă greutate izbutise s-o apere de femeile cu care avusese de-a face. În dreapta, pe un vraf de dosare, era abacul; în stânga, pe marginea biroului - aritmometrul care nu se bucura de cine știe ce simpatie din partea stăpânului său. Iar în mijlocul mesei, pe o bucată de hârtie roz, lucioasă, era aruncat destul de neglijent un pachet nu prea mare, în hârtie de ambalaj gri-gălbuie și legat strâns cu sfoară.

Nu fără nedumerire - pachetul nu purta nici o adresă, nici o inscripție - Konopliov tăie cu briceagul sfoara trainică, bine răsucită. Hârtia se desfăcu foșnind. Înăuntru erau două obiecte - o carte groasă, legată în pânză cenușie, cu o încuietoare din piele, și o casetă micuță, cubică, lăcuită, asemănătoare celor chinezești sau japoneze, dar cu ornamentație absolut necunoscută, nici vegetală, nici geometrică, în culori șterse. Dar Konopliov nu apucă să examineze mai îndeaproape caseta aceea. Privea, fără să-și creadă ochilor, cartea. Pe pânza aspră a copertei era scris cu creion chimic umezit: „A.A. Konopliov. Jurnal. 2.”

Ce mai era și asta?

Mâinile lui Andrei Andreevici începură să tremure. Grăbit, nedându-și seama imediat ce și cum trebuia să facă, deplasă scândurica subțire ce slujea drept capac acelei casete. O lumină fierbinte îi întâmpină privirea și, în aceeași clipă, contabilul Konopliov căzu, greu, în vechiul său fotoliu de lucru, acoperit cu o cuvertură roasă. În casetă, pe un soi de vată cenușie sau mai degrabă un puf vegetal, strălucea un măr brun-auriu, aidoma celui pe care-l mai ținea încă în mână. Literele albastre îi jucau în fața ochilor. „Aceasta e a doua. Când o vei primi pe a treia, vei veni la mine Chip-de-aur”.

În sufragerie orologiul bătu sonor ora.

Svetocika târî scaunul pe dușumea, mai aproape, ca să-și întindă picioarele pe el. Raia Serebriankina cânta zgomotos în bucătărie despre niște ochi albaștri...

Andrei Andreevici Konopliov, om de vârstă mijlocie, cu preocupări mijlocii, privea fără să vadă nimic, pe fereastră afară, unde apele Nevei reflectau felinarele de pe chei. Altceva nu se vedea nimic...

CAPITOLUL II
DE LA RIDICOL LA SUBLIM...

În acea zi de toamnă leningrădeană cu vânt încă nu prea rece, o zi în care ba ploua, ba se însenina brusc, ridicolul și banalul dispărură pentru multă vreme din viața contabilului A.A. Konopliov. Dispărură fără zgomot ca o culisă mobilă pe o scenă de teatru... O nuvelă mai mult decât realistă sublimă pe nepusă masă într-un grotesc bizar, în fantasmagorie. Și totul aparent fără nici un motiv.

Cred că e momentul să vă întreb pe dumneavoastră, cititorii acestor rânduri: ați băgat de seamă deosebirea care există între atitudinea femeilor și cea a bărbaților față de operele literare? Ați sesizat oare că pentru femei - de la domnișoare până la cucoane în lege - cele mai atrăgătoare sunt cărțile în care întâmplările curg normal, firesc, fără sincope, lin?

Câtă vreme totul merge „ață”, sunt profund interesate de lectură. Chiar și în „Robinson Crusoe”, pe fete le distrează mai mult paginile în care se descrie „ranch”-ul lui Robinson, aproape identic cu al oricărei „woman” engleze, sau confortul îngrijit al peșterii sale.

Chiar și în „Insula misterioasă” a lui Jules Verne, dintre toate minunile de acolo cel mai mult le impresionează căldurosul Castel de Granit, foarte asemănător unei locuințe urbane cu mai multe încăperi și lift.

Pe femei le ia cu frig când sunt invitate să contemple de pe Platforma Panoramei Peninsulele Maxilarelor ce mărginesc golful Rechinului.

Ele preferă ca, ridicând după sine scara de frânghie, să tragă cu ochiul în bucătăria pe care bunul Nabucodonosor o ține într-o ordine și curățenie comparabile cu performanțele celei mai bune gospodine dintr-un oraș... Interesant, nu?

Pe bărbați, și mai cu seamă pe cei mai buni dintre ei, pe băieți, îi interesează altceva. Pentru ei literatura începe acolo unde apare cuvântul „deodată”. „BRUSC”, râul se năpusti năvalnic în abisul vuitor... Era ceea ce azi se cheamă Cascada Victoria...” Ah, cum tresaltă la aceste rânduri inimile băieților și ale bărbaților!

„Pe neașteptate, din tufișuri țâșni un tigru...”

„Împotriva oricăror așteptări. În poarta casei pașnicului nobil englez (sau precupeț, nu contează) apăru deodată un grup de siluete ce dansau...”

Toate astea sunt pentru noi, iar acela dintre noi care nu mai găsește acest „deodată” în viața de toate zilele începe să-l caute febril în istorisirile despre viața altora... Când însă, prin propriul lui geam prăfuit, îl privesc deodată niște ochi fosforescenți; când exact la miezul nopții, un ciocănit surd răsună brusc la intrarea principală, unde se păstrează dinainte de revoluție tăblița rotundă, afumată și alb-albăstruie a societății de asigurări contra incendiilor „Rossia” (în fond, cine și de ce s-o scoată?); când pe nepusă masă în mijlocul curții, chiar sub ferestrele odăiței portarului, pământul crapă și prin crăpătura aceea țâșnește ceva în genul unei cascade albastre, atunci acest om, care plutește de un veac pe ape calme, se înspăimântă dintr-o dată, și, pentru întâia oară, încearcă tentația spre o desfătare inefabilă, necunoscută și totuși dorită.

În acea clipă, el începe *deodată* să trăiască.

Și acum, în seara aceea de toamnă, când pe stradela Zamiatin, în liniștitul iaz al vieții lui Konopliov, care stătuse de multă vreme nemișcat, netulburat de cascade și vârtejuri, se ciocniră una de alta două șalmugre, răsuflarea

lui se opri. Contabilul trăia o cumplită stupoare amestecată cu nerăbdare și o tulbure speranță... Speranță în ce?

După o jumătate de oră, când primul șoc trecuse, Andrei Andreevici, decis deodată - de fapt, era departe de a fi un om fricos - trase spre sine cartea aceea legată în pânză. Desfăcu copca și deschise jurnalul...

Era într-adevăr un jurnal, scris la început cu cerneală, apoi cu creion chimic, apoi cu ceva ce amintea tușul chinezesc, apoi din nou cu creion chimic. Pe partea interioară a coperții era lipită o etichetă: „Magazinul nr. 7 PAPETĂRIE Moscova, Ilinka, 22”.

Konopliov strânse din umeri. În ce-l privește, el nu fusese niciodată la Moscova...

Deschizând încordat caietul acela și învăluindu-l în privirea cusurgie a contabilului cu experiență, care participase de nenumărate ori la revizii și expertize. Konopliov examină amănunțit scrisul. Straniu: scrisul i se părea foarte cunoscut, ba chiar... Ei bine, da, asemănător cu al său. „K”-ul, bunăoară, era identic cu al lui. „D”-ul la fel... Și cu toate astea rândurile acelea nu-i aparțineau, asta era sigur.

Jurnalul începea (în asta nu era nimic straniu: pe copertă scria doar „Jurnal. 2”) de la jumătatea unui cuvânt:

„...nță pieirea inevitabilă. Rimba colcăie de șerpi; și încă-i bine că nu sunt răpitoare mari...”

Pe pagina următoare era un plan desenat de o mână cam nepricepută. Două râuri șerpuitoare se uneau într-unul singur. Între albiile lor se întindea o pădure mlăștinoasă. Konopliov cunoștea aceste semne convenționale, deoarece, pe vremuri, în tinerețe, fusese calculator la un trust de prelucrare a lemnului. În dreapta, lângă o săgeată îndoită, era scris „Crângul inferior de cazuarine”. În stânga, în colțul paginii, se zărea o înălțime marcată prin câteva linii orizontale: „Vulcanul țesătorilor albaștri”, explica o inscripție pe jumătate ștearsă...

Pe unul din versantele vulcanului, cel sudic, pare-se, se zărea o cruciuliță încercuită. Și iată că, văzând această cruciuliță, contabilul șef Konopliov simți cum printre omoplați i se strecoară un șarpe lung și rece. O clipă, o singură clipă, i se păru că știe foarte bine de ce și în ce împrejurări a fost pusă acolo crucea aceea.

Și un tablou încețoșat, cu linii topite, îi răsări în fața ochilor: ceva prelung, fără sfârșit, ca o potecă zănatic tăiată în desișul pădurii, și, la capătul ei, din pâcla tulbure, dintr-o ceață fierbinte și umedă, se ridica o colină conică, brăzdate de cute adânci, scăldate într-o lumină irizată, albastră și lila.

Doamne! Dar chiar în umbra aceea albastră era cruciulița încercuită... Numai că... Ce anume reprezenta ea oare? De ce, unde și când fusese pusă acolo?

Nu apucă să rețină acele imagini, ele dispărură deodată, ca la o proiecție de diapozitive, lăsând în locul lor o pată de lumină puternică, inutilă și o surdă iritare.

— Cazuarine? se întrebă Konopliov nedumerit, cu glas tare. Unde am mai auzit eu cuvântul asta? Să-l fi citit în vreo carte? Sau...

Și deodată în față îi răsări o a doua vedenie. Un cer albastru pe care plutea un singur nor mare, iar jos niște plante stranii, nemaivăzute, amintind de cele zugrăvite în tablouri demonstrative, cu denumiri ca: „Pădurea în epoca pietrei”. Aduceau cu niște candelabre bizare sau niște sfeșnice verzi încovoiate... Aveau o înfățișare neverosimilă, absurdă, imposibilă. „Și totuși le-am văzut... Dar când, unde, cum?”

Andrei Andreevici își masă fruntea cu degetele, cred că putem spune „își masă fruntea cu bărbăție”: nu-i chiar așa de ușor să-ți păstrezi prezența de spirit în fața unui mister adevărat. Totul devenise din cale afară de enigmatic, de-a dreptul insuportabil. Privi în jur, căutând parcă ajutor și - culmea - „ajutorul” veni.

Pe o policioară montată deasupra canapelei din timpuri imemorabile - încă dinainte de război - străluceau cu coperțile lor maronii șase volume din Mica enciclopedie sovietică, singurele pe care le cumpărase. Cazuarine? Konopliov se ridică neliniștit din fotoliu.

... Cazuarinele erau la locul lor, în volumul al cincilea, coloana 153. „Cazuarina. *Casuarina* - plantă din familia casuarinelor - arbori sau arbuști cu frunze în formă de solzi și ramuri subțiri, amintind prin înfățișarea lor cetina”.

Andrei Andreevici încerca o senzație de nedescris. Ei bine, nu cu cetina, ci cu licopodiul, ale cărui ramuri se vindeau în vechiul Petersburg, înainte de Paște, pentru ornarea meselor festive. Știa exact acest lucru, dar de unde? Închizând volumul cinci al Micii enciclopedii sovietice, se gândi să-și continue investigațiile căutând cuvântul *șalmugra,* dar, ce păcat, volumele pe care le avea din Mica enciclopedie ajungeau numai până la orașul sicilian Modica. Îi lipseau literele,,ș” și „a" - ca un papă-lapte ce era, nu le cumpărase la vremea lor...

Stătu o clipă nemișcat. Pentru întâia oară în viață simțea nevoia imperioasă de a afla neapărat ce înseamnă un cuvânt. Îl cuprinsese o exaltare neobișnuită, o mare nerăbdare.

Hotărându-se pe neașteptate îl sună pe inginerul Nikonov, coleg de serviciu și, incontestabil, cel mai cult dintre cunoscuții săi: la Nikonovi toată partea de sus a spetezei unui divan enorm era împovărată de cotoarele aurii ale dicționarului enciclopedic Brockhaus și Efron.

Urmă un lung colocviu telefonic. Igor Evghenieviei era un om fermecător, dar totodată din cale afară de pedant. Consultă toate dicționarele. În Brockhaus cuvântul „șalmugră” nu exista; după „cneazul Șalikov” urma numaidecât „Șaleapin”. Nu găsi termenul nici în explicativul lui Ușakov.

După o jumătate de oră, Nikonov sună din nou, emoționat: nici în dicționarul întocmit de Vladimir Dal nu

găsi nimic asemănător, și totuși aici erau toate soiurile de mere - și anisovka, și grușovka, și titovka... „Pesemne ați auzit greșit, Andrei Andreevici!”

Andrei Andreevici își ridică sprâncenele: așadar, nu auzise bine! Cu neputință. Cunoștea în mod sigur acest cuvânt. Era pe de-a-ntregul încredințat că-l cunoștea! Cândva, undeva, îl folosise de nenumărate ori... Dar unde și când?

Stând în fotoliul său de la birou, acoperit cu covorașul acela care slujea de obicei drept temei reflecțiilor lui financiar-contabile (nu era un contabil prost, dimpotrivă, avea inițiativă și experiență), și răsucindu-și între degete barba îngrijită, Konopliov privea volumul cinci al Micii enciclopedii ca pe un zid mitic purtând o inscripție cu litere de foc. Din coloana 153 îl privea ironic o pasăre asemănătoare struțului - casuarul. Îndărătul casuarului aceluia se înălța, nu un casuar, ci un palmier obișnuit. Îngrozitor era însă faptul că el știa precis: văzuse și altfel de palmieri! Nu, nu în poze - ci pe nisipul alb al plajei, pe fondul unui cer albastru, fierbinte, copleșitor. Mai auzea parcă foșnetul ireal, straniu, pe care-l scot acești palmieri la atingerea brizei, când încă vântul n-a prins puteri, când din pricina arșiței seci prin corp îți aleargă mulțimi de ace încărcate cu electricitate. De unde această certitudine categorică? Ce să însemne asta?

„Este originar din Asia de Sud-Est și Australia...” Foarte bine: numai că, dacă lăsăm la o parte perioada evacuării, contabilul șef Konopliov nu trecuse de Luga din 1922. Nu! Nu mai fusese nicăieri! Dacă ar fi fost, ar fi trebuit să-și amintească, nu-i așa?...

Acum nu e ușor de stabilit cu exactitate cum își petrecuse A.A. Konopliov următoarele ore și chiar zile. Numeroase momente s-au șters pentru totdeauna din memoria celor apropiați lui; altele, în lumina celor întâmplate ulterior, au căpătat cu totul altă semnificație.

Un cunoscut psihiatru și psiholog, A.S. Bronzov, membru corespondent al Academiei de Științe, interesat de acest caz straniu, a adunat pare-se toate datele ce s-au păstrat, referitoare la Konopliov. Dar ele, după cum recunoaște el singur, nu sunt nici pe departe suficiente pentru o concluzie univocă.

E de presupus că, în seara aceea, Andrei Andreevici i-a povestit, dând-o pe glumă, soției sale, Maria Benediktovna, născută Kuzmina, căreia el îi zicea Marusea sau Musenka, despre neașteptatele daruri primite de niciunde. Dar femeia nu-l băgase în seamă. Pachețele, mere, jurnale...

— Știe tot orașul că te dai în vânt după cărți de aventuri; ei, uite că acum au început să se răzbune... Din ce an zici că e jurnalul ăla?

Andrei Andreevici încercă să stabilească, dar, spre uimirea lui, constată că era imposibil.

Însemnările erau datate clar: 18.VII, 7.VIII, dar nici un indiciu despre anul la care se refereau. Musenka dădu din mână a lehamite și se retrase în bucătărie, la fete, de unde se auziră curând exclamații, râsete, ah-uri și oh-uri...

Konopliov nu-și mai găsea locul; trecu fără rost dintr-o cameră în alta, bău fără nici o poftă ceai, bătând darabana cu degetele în masă, ascultă fără să audă sporovăiala cucoanelor, care nu mai contenea, și în sfârșit se duse la culcare. În pat se răsuci mult timp, gemând și tușind în răstimpuri. Nu putea să adoarmă: ajungea să închidă pleoapele, și în fața ochilor îi răsăreau numaidecât ca niște fantome întunecate pe cerul luminos, desișuri bizare, descrise parcă în vreun roman sau văzute cine știe unde: la cinema? în vis?

Dintre frunzele mari se ițea capul unui animal de pradă. Din pricina mustăților lui dese ca peria, apa neagră unduia neliniștită; o uriașă stea strălucitoare licărea, scăldându-se printre frunzele cordiforme ale plantelor acvatice...

Nu, Konopliov, nu născoci! Toate astea sunt din filmul „Ciang”. Nu-ți amintești că înainte de război ai dus-o pe micuța Sveta să-l vadă și ea se speriase de tigru?

Ultimul lucru pe care mai izbuti să-l gândească, înainte de a adormi, era că încă a doua zi trebuia lămurit totul, o dată pentru totdeauna. În primul rând, trebuie aflat numărul de telefon al contraamiralului Zobov, care avea să-i spună ce știa despre șalmugră. El trebuia să știe: între alții, la stadion, lângă el stătuse un locotenent având pe piept medalia „Pentru Japonia”.

Dar dacă nici el nu știe? „Atunci, realiză pe neașteptate Konopliov, cel mai bine ar fi să mă adresez unor specialiști în fructe. Există doar atâția pomicultori și miciuriniști... Ăștia se pricep. Dar de unde să-i iau?...”

A adormit destul de târziu. Prietenele Svetei plecaseră. Maria Benediktovna și Sveta stătuseră de vorbă îndelung prin ușa larg deschisă: mama din patul ei, fiica - din sufragerie, de pe canapea. În sfârșit se potoliră și ele.

În casă se înstăpâniră întunericul, somnul, pacea, căldura... Mirosea a aluat, a praf, a pudră. Erau mirosuri la fel de simple, de obișnuite, de cunoscute ca și sforăitul uniform al celor ce dormeau, ca și întreaga viață atât de lină a Knopliovilor. Astăzi însă printre ele se strecurase abia simțită și neliniștitoare, persistentă, stranie, o aromă nouă. Ea gâdila ușor, chiar și în somn, nările contabilului șef. Pisica Hiliarovna - așa o botezase Iurka Stijevski - se sculă dintr-o dată, lunecă pe nesimțite din bucătărie, mustăcind, sări pe fotoliul de la birou și stătu multă vreme cu botul lipit de gaura broaștei de la sertarul din mijloc.

În sertar, ascunsă îndărătul „baremurilor” lui Konopliov, lângă o carte groasă și jerpelită, se afla caseta aceea lăcuită cu piciorușe rotunde, iar într-însa dormeau liniștite într-un pat de puf verzui două fructe oranj ce se făceau tot mai aurii, iar alături - caietul cenușiu. Din toate acestea emana acea mireasmă exotică, stranie, nici rusească, nici leningrădeană, nici nordică. Toate acestea se ascunseseră

aici, în masă, ca o bombă îngropată adânc în pământ. O bombă cu acțiune întârziată.

CAPITOLUL III
LA MARGINEA PRĂPASTIEI

În cele două zile care urmară după 19 septembrie, Andrei Andreevici făcu câteva încercări de a risipi negura ce-l învăluise pe neașteptate. Află cu ușurință numărul de telefon al amiralului Zobov, dar o voce feminină îi răspunse veselă că Vasili Alexandrovici plecase cu avionul în dimineața zilei de 20, spre Tallin, iar de acolo - peste graniță, într-o deplasare de mai multe luni.

„Ah, în acest caz, vă rog să mă scuzați!...”

Uite așa se întâmplă întotdeauna!...

Dar în seara aceleiași zile de douăzeci și unu, Konopliov avu o idee neașteptată. Ea i se aprinse în minte în timp ce pășea pe bulevardul Nevski, destinzându-se ca de obicei, în drum spre casă.

Între bulevardele Marat și Vladimirski, se opri deodată în fața vitrinei unui magazin de fructe exotice, stătu o clipă în cumpănă, apoi deschise ușa și intră.

Chemându-l, dintr-o încăpere interioară, pe directorul magazinului, îi arătă una dintre cele două șalmugre. „Ați putea să-mi spuneți ce e asta?”

În magazin aproape că nu erau cumpărători și vânzătorii se adunară împrejurul șalmugrei. Curând începură toți să dea din mâini a nedumerire și neputință. Nici directorul, nici cel mai bătrân dintre vânzători, un oarecare Ivan Markovici, veteran al comerțului de fructe, care-și începuse cariera de mic copil, încă în piața Șciukin, înainte de primul război mondial, nu putură stabili ce fel de fruct aveau în față.

Șalmugra trecu din mână în mână. Era pipăită - ușor, cu pricepere - mirosită, cântărită în palmă. „N-am mai văzut așa ceva... Curios... Aduce cu niște mere japoneze, dar, iertați-mă, acelea sunt cu totul altfel...”

Neliniștea vădită ce se citea în ochii lui Konopliov îi impresiona pe vânzători. După ce șușotiră între ei, îi recomandară ca, dacă era chiar atât de important, să meargă chiar acum pe strada Sofia Perovskaia, numărul trei... Pe Malaia Koniușennaia, unde locuia marele savant, profesorul Sture, un pomolog celebru...

— Po... Pomolog? Ce mai e și asta?

— De ce te miri, domnule? Există o știință care se numește pomologie. Studiul merelor... O știință dintre cele mai interesante.

Mare era, pesemne, dorința contabilului șef Konopliov de a dezlega cât mai degrabă acest mister, cu care era confruntat nu în paginile unui roman, ci în viața lui de toate zilele, dacă o porni direct de la magazin spre Sofia Perovskaia și sună la ușa acelui profesor de pomologie absolut necunoscut lui până în clipa aceea. Dar îl aștepta o nouă dezamăgire.

Masivul leton reacționă puternic la vederea fructului adus de Konopliov. Cu mișcări sigure, de specialist, îi răsuci pe toate părțile, îl ridică cu degetele-i mari și îndemânatice spre nasul borcănat, scotoci prin rafturi, mormăind ceva nedefinit, umplu masa cu atlase și îndrumare de felurite forme, dar în cele din urmă se declară învins.

— Ei bine, tovarășe... Cum să-ți spun? Nu avem a face cu un măr în înțelesul botanic al cuvântului. E fructul vreunei plante tropicale. Cu părere de rău trebuie să recunosc că sunt un pomolog limitat: nu vă pot fi de folos... Șalmugra? Hm, hm... I-am putea zice *nemărul* șalmugra. Dacă doriți, îmi notez.. Acum la Institutul de botanică nu mai e nimeni... Dar peste vreo trei zile sau, mai bine, peste o

săptămână, dați-mi un telefon, am să mă interesez de șalmugra dumitale...

Konopliov mulțumi, dar hotărî pe loc, fără să-i spună nimic lui Sture, să ducă pur și simplu șalmugrele - sau una dintre ele - la Institutul de botanică. Firește, acolo va trebui să le explice de unde le avea, să născocească o „legendă” oarecare... Dar, fie ce-o fi, nu mai avea putere să aștepte!

Seara târziu A. A. Konopliov se întoarse acasă. Îl chinuia febra nerăbdării. De câte ori nu citise el în romane cum oameni iscusiți și inteligenți dezlegau enigme ce se refereau la mari mahări și cazuri terifiante? Niciodată nu avusese pretenția că ar fi „cineva”. Nici un fel de cazuri terifiante nu puteau, pur și simplu nu puteau, avea vreo tangență cu el. Afară de „Lenemail” și de vreo două-trei „organe superioare”, el nu mai interesa practic pe nimeni, nici măcar din cadrele armatei nu mai făcea parte.

Așadar, problema pe care trebuia s-o rezolve nu putea fi complicată. Dar uite că nici pe asta n-o putea dezlega. Curat papă-lapte!

A doua zi, puse una dintre șalmugre într-o cutie metalică de dropsuri pe care o avea dinainte de război, întocmi o scurtă cerere respectuoasă și oficială, în care exprima rugămintea de a se stabili planta al cărei fruct se afla în cutie și să i se comunice dacă exista și ce reprezenta în știință denumirea „șalmugra”, și expedie toate acestea prin curiera de la „Lenemail”, sub semnătură proprie, la Institutul de Botanică, catedra de floră tropicală. Poate că îi zicea altfel, dar el nu știa cum...

Trimise totul cu adeverire de primire și, când aceasta îi reveni, făcând dovada că un „măr șalmugra (?) - 1 buc. s-a primit pentru analize și determinări de cercetătorul științific al I.B. K. Veseliova”, când această bucată de carton ajunse, împăturită, în portvizitul lui Konopliov, Andrei Andreevici încercă o mare și stranie satisfacție. Se liniști deodată cu totul, de parcă ar fi fost un răufăcător

care se ascundea de mulți ani și în sfârșit izbutise să-și impună expedierea unei declarații pline de căință către organele de anchetă. De parcă ar fi făcut ceva pentru care acum, se putea considera iertat.

De ce „iertat” nu știa nici el, dar se simțea întocmai astfel.

Se întoarse liniștit acasă, în intrarea Zamiatin. Încă de dimineață scosese pe masă, peste hârțoagele „Lenemailului”, misteriosul jurnal cu coperți îmbrăcate în pânză și toată ziua, printre încasări, deconturi și depuneri, savurase ideea că mâine duminică, o să-l studieze pagină cu pagină. Cine știe: poate o virgulă, poate o trăsătură de condei sau vreo vorbă scăpata de autorul jurnalului îl vor ajuta să dezlege întreaga taină?

E ușor de închipuit de aceea deruta, spaima și deznădejdea lui, când... În ziua aceea, peste apartament se abătu obișnuitul cataclism: curățenia de toamnă. Se etanșau ferestrele, venea Nastea să spele geamurile... Biroul lui fu deplasat tot ce era pe el scos și apoi pus la loc... Dar jurnalul cu coperți de pânză nu mai reapăru. Nici pe birou, nici în altă parte...

Andrei Andreevici nu făcuse niciodată crize de furie. Nu numai Svetocika, nici Marusia nu-și aducea aminte de așa ceva. Dar de această dată soțul ei se înfurie cumplit. Tună și fulgeră, le puse să răscolească totul, dar eforturile lor rămaseră fără rezultat.

Speriată, Sveta alergă la Nastea, pe Torgovaia. Nastea nu văzuse nici un fel de caiet cenușiu. În cele din urmă, Maria Bervediktovna, ca orice femeie, trecu la un contraatac hotărât. Cu ce drept tăbăra asupra lor? De unde știa ea că el nu dusese caietul acela idiot la artelul lui la fel de idiot? Ce, caietul făcuse picioare? Și apoi, un lucru folositor nu trebuie aruncat unde se nimerește! Nimeni nu-i obligat să păzească caietele lui.

Probabil că, așa cum se întâmpla în dispute mult mai mărunte, Andrei Andreevici ar fi ținut-o pe a lui, ar fi făcut

gălăgie, ar fi bombănit, poate că ar fi și plecat să se răcorească la vechiul lui prieten Vanea Mureev. Dar îl mira nespus un lucru: de unde în toate ciocnirile lor familiale Sveta sărea, ca un râs tânăr, în apărarea lui maică-sa, de data asta îl privea cu niște ochi mari, speriați și se grăbea să-i împlinească orice dorință. Ba mai și striga: „Ei, mamă, lasă-l pe tata în pace, vezi cât e de necăjit!” și în general parcă era cu totul alt om. Tulburat de această schimbare neașteptată, Konopliov tăcu. Trecu dincolo și se întinse în patul său. Maria Benediktovna tot mai bombănea la bucătărie. Iar Sveta nitam-nisam - așa ceva nu se întâmplase niciodată - îi aduse un pahar cu ceai și un corn, se așeză pe scaun lângă pat, și începu să-l mângâie pe cap cu mâna ei mică, de fată… Konopliov adormi imediat. Și, spre uimirea lui neîncrezătoare, amestecată și cu puțină tristețe, un răstimp furtunos și minunat din viața lui, care ținuse cinci zile, luă astfel sfârșit.

Pentru multă vreme. Pentru cinci luni încheiate. Până la sfârșitul lui februarie 1946. Până la douăzeci și opt februarie.

De multe ori în acest răstimp Konopliov binecuvântase înțeleapta lui prudență: ce bine totuși că nu povestise nimănui nimic din toate câte i se întâmplaseră!

Bine i-ar fi stat dacă și-ar fi împărtășit taina fie și numai lui Nikonov! Auzi dumneata, șalmugre! Uite că una din ele începuse deja să se sfrijească și aproape că încetase să mai emane mireasma aceea fină în sertarul biroului său, iar a doua dispăruse: de la Institutul de Botanică - nici un răspuns. Jurnalul, scris mai mult ca sigur nu de el, dar parcă totuși de el - ei bine, uite că nu mai exista! Tigri, casuarine, șerpi și naiba mai știe ce… Chipuri de aur… „Da, Andrei Andreevici, ai cam exagerat cu cititul, prietene! Sau, cine știe: vei fi visat…”

Una, alta, cinci, zece - Sture, institutul. Magazinul de fructe exotice, și uite că - a câta săptămână de-acum - e

liniște și pace, că ți se urăște, nu alta, curat paradis… Totul n-a fost decât închipuire, totul a fost doar o născocire și s-a destrămat, Andrei Andreevici; și, desigur, ai fost cât se poate de inteligent, când n-ai flecărit despre lucrurile astea cu nimeni…

Sosi timpul bilanțului anual pe artel. În chinuri la fel de inevitabile ca și cele ale nașterii, ieșea la lumină planul financiar pe anul patruzeci și șase. Oficiul de construcții al Sectorului 14 intentase „Lenemailului" un proces nesfârșit și feroce pentru neplata unor lucrări, în valoare de 2461 ruble și 82 copeici. Contabilul șef fusese chemat ba la „Incoopsoiuz", ba la contabilitatea trustului, ba la tribunalul orășenesc. Fusese plecat la Stația de triaj pentru a dresa procese-verbale privind vagoanele cu materie primă cu sigiliul rupt din motive necunoscute, întocmea protocoale, elibera obligații de împrumut, semna procurile pentru primirea cartelelor și câte altele.

Și cu toate acestea, de-a lungul următoarelor două luni, contabilul Konopliov trăi într-o stare de neîntreruptă și neliniștită așteptare.

Dimineața, îmbrăcându-se în vestibul, își scotocea mașinal buzunarele paltonului. Nimic…

Ori de câte ori suna telefonul, i se părea că e mesajul mult așteptat. În orice plic pe care-l primea, acasă sau la serviciu, vedea plicul așteptat de la Institutul de științe botanice sau… Straniu: de nicăieri!

Ba bine că nu! Știa aproape cu siguranță, cum va arăta acel ultim pachet, care îi va aduce cea de-a treia șalmugră, cea fatală: gri-maroniu, cu hârtie îngrijit îndoită la colțuri și cu o pecete mare de ceară roșie peste nodul alcătuit de sfoara subțire de iută răsucită. Când îl va avea pe masă, va trebui… Va trebui? Ce va trebui să facă? Ce?

Dar pachetul, slavă domnului, nu mai sosea. Nimeni nu-i aducea nici un pachet…

Câteodată, diminețile, în ceasurile când mintea e clară și logica atotbiruitoare, Andrei Andreevici era năpădit de

îndoieli: nu, nu, nu, totul fusese prea straniu și prea absurd... Din cale afară de incompatibile, absolut incomensurabile i se păreau două elemente: apartamentul lui de pe intrarea Zamiatin și „vei veni la mine Chip-de-aur”. Pudra Svetei și mirosul fin pe care-l mai răspândea totuși acolo, în fundul sertarului, șalmugra aceea ce se zbârcea, făcându-se tot mai maronie...

Cum se pot împăca astfel de contrarii: Marusia, în pâslari, cu capul plin de bigudiuri, pregătindu-se să plece la școală - și „...nță pieirea inevitabilă. Rimba plină de șerpi...” Ce-o fi aia „rimba”?!

Câteodată, pe punctul de a pleca la serviciu cu servieta în mână, condus de somnoroasa Svetocika, Konopliov arunca o privire fugară în oglinda cam tulbure de perete (din „zestrea” Musiei). Oglinda reflecta bustul unui bărbat cât se poate de respectabil, care nu mai avea nimic din băiețandrul acela de șaptesprezece ani, care alerga cândva - mă omoară sau scap?! - spre magazia de la capătul Kahovkăi, îndeplinind ordinul comandantului de pluton. Uite că scăpase. Acum era un tip prezentabil: pălărie moale, o cravată aleasă cu gust de Svetka, barbișonul cehovian. Toate astea mergeau foarte bine cu orice ședință, cu orice prezidiu așezat în jurul unei mese acoperite cu postav... Dar cum puteau toate astea rima fie și cât de cât cu o „rimbă foind de șerpi”?

Nu, Andrei Andreevici, cine știe unde vei fi citit toate bazaconiile astea... Ce naiba, ai început deodată să crezi în „metempsihoză”, în migrația sufletului, ca în povestirea lui Vsevolod Soloviov despre doamna Blavațkaia? E clar, toate astea nu pot să fie decât rezultatul unei încurcături stupide, al unei neînțelegeri absurde. Oricui altcuiva, numai ție, contabilului șef Konopliov, n-avea cum să ți se întâmple așa ceva. Ai fost confundat în mod sigur.

Și totuși, trei lucruri îl împiedicau să se oprească la această idee liniștitoare și supărătoare totodată. Primo. E foarte adevărat că un om poate fi confundat. Dar sunt

puține șanse ca în cursul uneia și aceleași zile, el să poată fi luat drept altul *de două ori,* ba încă în împrejurări cu totul diferite.

Să vâri, pe stradă, în înghesuială, sau undeva într-o garderobă un măr în buzunarul unui om, încurcându-l cu cineva care-i seamănă - mai treacă-meargă. Dar ca apoi să te înfățișezi la el acasă și să-i lași pe masă al doilea măr, identic cu primul, și un bilet cuprinzând aproape același text - asta frizează de-acum imposibilul! Și doar acest al doilea măr era cât se poate de real, mai exista încă. Ajunge să tragi sertarul mesei pentru ca în încăpere să se insinueze din nou mireasma aceea dulceagă și înfricoșătoare. Mister total.

Secundo. Dacă admitem că s-a produs o încurcătură de nume, că are un tiz în oraș căruia cineva urma să-i înmâneze un caiet purtând pe copertă inscripția „A. A. Konopliov”, „Jurnal. 2”, acest lucru ar fi putut explica cea de-a doua „etapă”: aducătorul nu-l văzuse la față.

La stadion însă - și înclina tot mai mult să creadă că totul se întâmplase în îmbulzeala specifică stadionului, căci la garderoba „Lenemailului” lucrurile erau păzite de o fetișcană slăbuță, dar nemaipomenit de arțăgoasă, pe care cine știe de ce toți o strigau nu Valecika sau Tinocika, ci „Kliueva”, de parcă ar fi avut cel puțin cincizeci de ani, și era mai ușor să furi tezaurul lui Montezuma, decât să vâri ceva în buzunarul unui palton pe care-l păzea Kliueva...

Terțo. Aici era aici. Acest „terțo” îl umplea de spaimă pe contabilul șef al „Lenemailului”. Pur și simplu îi era frică să-i dea glas, să pronunțe cuvântul acela cu voce tare.

Nu se știe cum și de unde, în ultimele zile, în creierul său pătrunsese un substantiv straniu: „tuk-khai”... Nu știa ce înseamnă. N-ar fi putut spune dacă e substantiv propriu sau comun. Știa doar că el răsuna în sufletul său.

„Tuk-khai!” - și de undeva din perete sau de deasupra capului, din tavan, se aude un zgomot scurt, aidoma celui pe care-l fac șoarecii într-un stog de paie.

„Tuk-khai!” - și deodată simți atingerea zefirului nopții pe fruntea încinsă...

„Tuk-khai!” - și sufletul ți-e inundat de o tandrețe de mult neîncercată pentru cineva mic, drag, dulce... Un simțământ pe care-l trăise numai atunci când Svetka mai era încă în scutece... *Numai* atunci? Oare *numai* atunci?

Toate aceste ezitări, îndoieli, frământări se prelungiră, așa cum, am mai spus, până la sfârșitul lui februarie. Apoi se curmară de la sine; totu începu să se stingă în ceață și uitare. Andrei Konopliov rămase Andrei Konopliov, contabil șef la „Lenemail”. Nici un fel de „tuk-khai” nu-i mai tulbură sufletul...

La 13 martie, două zile după ziua de naștere a Svetkăi, sărbătorită cu mult tapaj, zi în care, spre ascunsa ei satisfacție și vădita ei spaimă, era gata să izbucnească un scandal între intendentul de rangul I Mureev și studentul Gheorghi Strijevski, Andrei Andreevici se întoarse acasă nu cu troleibuzul, ci cu mașina nr. 7 (reținea de obicei aceste zile ca ieșite din comun). În afară de asta, totul decursese normal.

Pe drum citise articolul „Dușmanii poporului coreean”, publicat în acea zi în „Pravda”. Era ger și undeva, după cotitura canalului Kruștein, prin fumul liniștit, nocturn, se profilau macaralele șantierului naval. Pe bulevard, copacii erau acoperiți încă de dimineață cu promoroacă.

Nici o celulă a creierului său nu se gândea la vreo taină. Konopliov urcă până la ușa capitonată a propriului apartament, îl descuie cu propria lui cheie și intră.

Nu era nimeni acasă, iar pe birou îl aștepta un plic cenușiu, nu prea mare, cu antet oficial.

Andrei Andreevici tresări.

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.
INSTITUTUL DE BOTANICĂ

Înșfăcă plicul, plin de nerăbdare și spaimă. Nu știa de ce, dar simți că îl așteaptă o încercare grea... De ce? De-aia!

Parcurse primele rânduri ale scrisorii. Brusc închise, și apoi redeschise ochii. O urzeală absurdă, ridicolă, monstruoasă îl învăluia din nou, irezistibilă...

„Cetățene Konopliov, îi scria cineva debordând de mânie și dispreț, cetățene Konopliov! Dacă printr-o minune ai scăpat și, în pofida tuturor așteptărilor, ești în viață, dă-mi voie să consider cel puțin straniu faptul că dumneata, știind tot ce știi, n-ai dat timp de atâția ani nici un semn de viață. Cum să ne explicăm această, delicat vorbind, stranie tăcere?

În prima clipă ne-am gândit că, pesemne, abia acum te-ai întors de acolo, datorită evenimentelor din toamnă. Dar un simplu telefon la locul dumitale de muncă mi-a permis să aflu că dumneata te afli aici, la Leningrad, încă dinainte de război. Nu găsesc cuvinte ca să-mi exprim indignarea ce mă stăpânește. Cum de nu-ți dai seama ce cruzime monstruoasă reprezintă această tăcere față de familiile celor pieriți sub ochii dumitale? Cum ți-ai îngăduit să nu comunici numaidecât după sosire care a fost sfârșitul lui Viktor Mihailovici? Ce s-a întâmplat cu Bernștein, Kruglov și cu cei din grupa a doua?

Pentru dumneata n-are cum să fie un secret faptul că ultimele știri pe care le-am primit de pe insula California erau cuprinse în scrisoarea în care Viktor Mihailovici, acest om nobil, face o descriere atât de neliniștită și amănunțită rănii dumitale („probabil îi va rămâne pe gleznă o cicatrice în formă de stea”). Din acea zi asupra întregii tragedii a căzut cortina tăcerii depline. Și dumneata ai avut cruzimea de a nu o rupe timp de aproape zece ani...

Nu am, efectiv nu găsesc cuvinte pentru a califica atitudinea dumitale. Ce înseamnă, pentru oameni ca

dumneata, comandamentele moralei? Și, în orice caz, ca un economist ce te afli, ar trebui să știi că, potrivit articolelor 7 și 11, urmează să decontezi suma de o sută de mii de ruble.

Câtă vreme toată lumea a fost convinsă că ai pierit, bineînțeles, nimeni n-a ridicat problema banilor. Acum însă e limpede că trebuie să dai seama de ei. Nu-i așa?

În sfârșit, ce rost are această comedie nedemnă cu șalmugra? Cine poate ști mai bine ca dumneata de la ce plantă provine, prin ce-i prețioasă și unde anume crește? Refuz să înțeleg cum ai izbutit dumneata, reîntors la Leningrad de atâta vreme, să păstrezi intacte și în stare proaspătă nu semințe, ci chiar fructe de Kalav. Și cu toate acestea dumneata le posezi, și nu se poate să nu știi că fiecare sământă a acestui copac reprezintă o comoară, pe care nici o persoană particulară nu are dreptul să și-o însușească.

Regret nespus că trebuie să plec chiar astăzi într-o îndelungată călătorie peste graniță, din care mă întorc tocmai la toamnă. Altfel aș fi găsit timp să te văd. Am să fac tot ce va depinde de mine ca să i se comunice numaidecât despre existența dumitale soției (văduvei?) lui Viktor Mihailovici: ea o să te găsească cu siguranță. Îți recomand insistent să te reabilitezi cât mai deplin și mai minuțios în ochii ei și ai noștri, ai tuturor, altfel la întoarcere am să fiu nevoit să supun cazul dumitale opiniei publice, lucru care, cred că îți dai seama, nu-ți poate aduce nimic bun.

Nu consider posibil să „te salut”, atâta vreme cât nu voi afla motivele care te-au determinat să ții ascunsă, timp de atâția ani, reîntoarcerea dumitale.

Prof. A. Rebikov

9.III.1946”

Cu mișcarea șerpilor pestriți din misterioasa „rimbă”, fularul lui Andrei Andreevici alunecă încet pe dușumea, încolăcindu-se apoi la picioarele fotoliului.

Nevenindu-i să creadă, contabilul șef Konopliov reciti scrisoarea a doua, apoi a treia oară. Examină cu atenție, căutând parcă urme de fals, de mistificare, adresa, ștampilele poștale, studie chiar hârtia la lumina lămpii.

„Care Viktor Mihailovici? Ce Californie?”

Stătu o vreme acolo, îmbrăcat, meditând, destul de calm.

Da, se vede treaba că are un tiz, un dublu. Și nu unul misterios, ci din cei mai obișnuiți: nu e un nume de familie prea rar întâlnit. Cu siguranță, undeva, cândva, a existat un alt Konopliov.

Problema era acum nu să dovedească într-un fel oarecare că el, Andrei Andreevici Konopliov, n-avea cum să participe la nu știu ce aventuri dramatice la tropice(oare „California” o fi la tropice?), ci de a lămuri cum și de ce ei doi fuseseră confundați nu numai o dată, ci un timp destul de îndelungat.

De către oameni diferiți. Din puncte de vedere diferite...

Toate acestea nu erau, desigur, plăcute, dar considerentele amintite ar fi trebuit să-l liniștească întrucâtva pe Konopliov. Totul era atât de absurd, încât, cu siguranță, toată această fantasmagorie trebuia să se lămurească într-un fel. Chiar fără ca el să aibă vreun amestec.

Fruntea lui Andrei Andreevici începuse să se descrețească încet. Și în aceeași secundă ochii îi căzură brusc, pentru a doua oară, pe un rând din scrisoare, căruia la prima lectură nu-i dăduse importanță. Pur și simplu nu-l băgase în seamă. Era rândul în care se vorbea despre atitudinea grijulie a lui Viktor Mihailovici în momentul când el, Konopliov, fusese rănit.

Acum îl observase deodată și chipul lui deveni cenușiu. Din cale-afară de emoționat, poate de-a dreptul speriat, își strânse barbișonul în palmă: „Dumnezeule!”

În clipa următoare, aplecându-se brusc și ridicându-și grăbit pantalonul de pe piciorul drept, își deschise catarama jartierei…

Pe gleznă, cu cinci sau șapte centimetri mai sus de articulația gambei, se zărea, rozalie, de dimensiunile unei monede vechi de cinci copeici, o cicatrice, urmă a unei răni serioase, de mult vindecate. O cicatrice în formă de stea cu cinci colțuri…

Câteva minute Andrei Konopliov, căruia mâinile îi căzuseră fără vlagă de pe brațele fotoliului, rămase cu ochii în gol. Bărbia îi tremura ușor.

„Eu trebuie să știu ce este o șalmugră! Eu!! De ce eu? Asta-i întrebarea: de ce tocmai eu?!”

CAPITOLUL IV
DE LA SUBLIM… LA RIDICOL

De această dată se feri cu strășnicie să pomenească ceva de cele întâmplate. Nu-i povesti nimic nici chiar Marusiei. Cu atât mai mult Marusiei… Atâta doar că, într-o seară, dezbrăcându-se ca să se culce, se prefăcu, pasămite, că abia atunci observă cicatricea aceea veche.

— Uite că mă lasă memoria, spuse el pe un ton destul de firesc, întinzându-se sub cearșaful de plapomă alb și apretat. Să mă omori și nu-mi aduc aminte de unde am semnul ăsta la gleznă.

Maria Benediktovna citea în pat, ca întotdeauna, vreo carte de-a ei, neinteresantă pentru el, vreun vechi roman de dragoste, poate chiar de Verbițkaia… Întrerupându-și lectura, ea își privi soțul. De multe ori, în lunile ce urmară, Konopliov avea să se întrebe cum îl privise în clipa aceea nevastă-sa: așa ca de obicei sau avea deja un aer straniu?

— Ca să vezi! spuse ea pe tonul ei obișnuit, didactic, categoric, fără drept de apel. Te pomenești că ai uitat și de ce ai avut coasta stângă ruptă? Uite de-aia: pentru că ești

un papă-lapte care nimerește sub mașini. Auzi la el: a stat aproape un an în spital, iar acum: „Măi să fie: am uitat!” Ei află că eu, drăguță, n-am să uit niciodată anul acela blestemat...

— Da, într-adevăr... mormăi Konopliov ușurat (într-adevăr ușurat), întorcându-se pe partea cealaltă. Nimic mai adevărat: cu mulți ani în urmă, contabilul Konopliov, angajat pe atunci la un artel de tricotaje, avusese pe Vîborgskaia un accident de mașină. Un camion de trei tone îl târâse cu aripa vreo cinci metri pe caldarâm, schilodindu-l... Da, pățise așa ceva, era perfect adevărat, numai că nu-i plăcea să-și amintească. Putea oare acea întâmplare să lămurească scrisoarea profesorului?

Următoarele câteva zile fură pentru A. A. Konopliov nespus de tulburi. Le apăsa nu atât mireasma insinuantă a acelor fructe stranii sau presimțirile dulci și totodată neliniștitoare, ci spaima cea mai trivială și prozaică. Avea - el unul știa că „n-avea”, dar iată că profesorul A. Rebikov afirma că „avea” - de decontat „potrivit articolelor 7 și 11” (și nu unor aventuri imaginare) *o sută de mii de ruble.*

Era contabil: dimensiunile acestei sume datorate nu-l mirau. O expediție costă. Probabil erau și sume în devize, dar de acestea răspundea șeful. Oricum, el era contabil, fir-ar a naibii! Știa ce înseamnă asta...

În biroul lui zăcea un fruct gălbui care, pare-se, reprezenta o *comoară* care trebuia *predată* numaidecât... Dar cui? Pe deasupra rezultă că el avusese o comportare plină de cruzime față de văduvele și orfanii unor oameni ale căror nume le auzea pentru prima oară și pe care ar putea jura că nu-i întâlnise și nu-i cunoscuse niciodată...

Ce mai! Chiar și un om cu nervii mai teri decât Konopliov s-ar fi putut scrânti în asemenea împrejurări. La 15 martie, Andrei Andreevici, dacă nu se „scrânti”, în orice caz, căzu la pat. Cum se spunea deseori în familie - cu certificat în regulă.

Certificat pe care i-l emise Roza Arnoldovna, o doctoriță de pe Sindicatelor 19. O săptămână, pentru surmenaj. Odihnă completă. Îi trata de mult, încă dinainte de război, pe toți Konopliovii...

În pat zăcea și în momentul când răsunase soneria și Svetocika (Marusia era la bucătărie) introduse direct la dânsul o cucoană înaltă, de vârstă mijlocie, într-o jachetă încă bună, dar nicidecum nouă, de caracul. Șuvițele cărunte ce-i scăpau de sub căciuliță făceau să pară cam straniu chipul ei trist, foarte frumos, deși nu mai era tânăr.

Simțind că nu-i a bună, Maria Benediktovna îi sări în ajutor, ștergându-și mâinile și lăsând să intre în odaie un miros puternic de pește prăjit.

Neobișnuită discuție avu loc în următoarele douăzeci - treizeci de minute în odaia aceea semiobscură.

— Dumneata ești Konopliov? întrebă femeia fără a-i întinde mâna. Numele meu e Svetiova. Sunt soția lui Viktor Mihailovici. Sau văduva: dumneata știi mai bine. Buzele îi tremurară.

Ridicându-se în capul oaselor și sprijinindu-și spinarea de pernă, Andrei Andreevici își apăsă pieptul cu ambele mâini. Acest gest - cămașa lui albă era deschisă la câțiva nasturi și în încăpere domnea mirosul de medicamente - putea părea sau nespus de înduioșător, sau dezgustător de teatral...

— Da, eu sunt Konopliov, spuse el cu o sinceritate deznădăjduită. Luați loc. Vă rog mult, luați loc. Sunt Konopliov, Andrei Andreevici! Dar, vedeți... Nu cred totuși că sunt acel Konopliov, care... Aș fi bucuros, dar ce pot face? Firește: jurnalul, fructele acelea, una, alta... Dar, credeți-mă, din 1923 - nu-i așa, Marusenka? - am părăsit Leningradul numai ca să mă duc până la vilă... La Siverskaia, spre Luga... Și încă o dată când am fost evacuați... La Mordves... Cum aș putea, așadar, să știu ceva despre... Viktor Mihailovici?

Chipul femeii rămase aproape nemișcat, numai ochii ei, reci și severi, mijiră cu un fel de silă…

— Cetățene Konopliov, începu ea încet, de parcă ar fi vrut să treacă peste o băltoacă întâlnită în drum și se străduia să calce numai pe loc uscat. Am stat de vorbă cu Alexandr Alexandrovici (cu Rebikov, dacă nu mai știi despre cine e vorba) în gară, în ziua plecării lui. Am ajuns la o înțelegere deplină. Nimeni nu te va amenința cu nimic. Nu ți se vor cere nici un fel de bani. Doamne, în fond ce înseamnă câteva mii de ruble față de viața celor dragi nouă!? Suntem cinci familii; o să ne descurcăm fără dumneata. Așa că te rog mult: nu-i nevoie de nici un fel de subterfugii. Toate au o limită: povestește-ne numai ce s-a întâmplat… Ce anume s-a întâmplat cu ei toți. Nu avem alte pretenții la dumneata.

Așezat în aceeași poziție în pat, Andrei Konopliov o privea pe Svetlova cu ochi îndurerați.

— Marusia! spuse el în cele din urmă răgușit, cu o vizibilă sforțare. Murocika! Doar vezi… Zău, ce pot să fac? Doar știi totul! Spune-i, pentru Dumnezeu, cetățencei Svetlova că… Că eu n-am părăsit niciodată Leningradul… Că până și prin Moscova am trecut doar… Nici măcar n-am coborât din tren… Cum puteam eu să ajung la nu știu ce tropice… E o nerozie curată…

— Dar ce s-a întâmplat, Andrei? se mira Maria Benediktovna. Nu pricep nimic, despre ce-i vorba?

— Soțul dumneavoastră, doamnă, spuse femeia, ridicându-și asupră-i privirea severă - soțul dumneavoastră încearcă să mă convingă că n-a participat la expediția șalmugrină pe insula California din Oceanul Pacific. Că n-a fost acolo, că nu s-a reîntors și nu știe nimic de soarta celorlalți participanți… Expediția a pierit în întregime în timpul unui mare cutremur din Filipine… Așa, cel puțin, se presupune… A pierit soțul meu, botanistul Viktor Svetlov. A pierit Iosif Abramovici, asistentul lui, Kruglov, Borea Veatkin, Berg, toții specialiștii în farmocognozie. Soțul

dumneavoastră, după cum am aflat de curând, s-a reîntors. Nu vă e milă de noi? Nu vă cerem nimic, n-avem de la dumneavoastră nici un fel de pretenții... Atâta doar: *povestiți-ne!...*

...Dumneavoastră sunteți femeie, tovarășă Konopliova... Vă implor, și nu numai în numele meu: faceți-l să vorbească. Atâta doar: să ne spună cum s-a întâmplat totul, unde anume și de ce?

Maria Benediktovna Konopliova o opri printr-un gest cu mâna.

— O clipă, tovarășă Svetlova... O clipă... Ei bine, și dacă el n-a fost într-adevăr în această expediție? Dacă n-a participat la ea? Atunci ce facem?

— Cum aș putea crede așa ceva? Doar știm cu toții: în locul intendentului Ivașcenko - acesta se îmbolnăvise subit - soțul meu l-a chemat, în vreme ce se afla deja în drum spre Moscova, pe un oarecare Konopliov. A. A. Konopliov. Acesta i-a fost recomandat! Erau din cale afară de grăbiți. Soțul meu a comunicat printr-o telegramă că economistul Konopliov era om cu experiență, că era leningrădean, că n-avea familie și că formele definitive privind includerea lui în expediție urmează să fie întocmite la reîntoarcerea în patrie...

Expediția a dispărut fără urmă. Ni s-a comunicat că toți participanții s-au înecat, pesemne din pricina revărsării unuia dintre râurile insulei: datorită șocurilor subterane acesta fusese stăvilit de o alunecare de teren. Exploratorii n-au reușit să-și îndeplinească misiunea, adică să obțină șalmugre și semințele acestor fructe, care sunt sursa uleiului de șalmugra, un medicament miraculos. Dar s-au comportat ca niște eroi. Așa ni s-a spus... Iar acum, după atâția ani, soțul dumneavoastră trimite Institutului o șalmugră. O șalmugră adevărată. Cum aș putea, în aceste condiții, să cred că el nu e el?

În încăpere se înstăpâni pentru scurtă vreme tăcerea. Konopliov, cu pumnii strânși la piept pe cămașa de noapte,

cu barbișonul lui de intelectual, devenit din pricina bolii atât de puțin agresiv, rămăsese în aceeași poziție realizându-și pe deplin neputința de a explica ceva din această împletire ocultă de adevăr total și totală mistificare... Sprâncenele dese și negre ale Mariei Benediktovna se încruntară. Andrei Andreevici detesta momentele când ele se împreunau în acest fel și, pesemne, nici vizitatoarei nu-i plăcu această mișcare amenințătoare.

— Svetlana! strigă deodată Konopliova. Ia poftește încoace! Ziceți că acel Konopliov al dumneavoastră n-avea familie? Ei bine, faceți cunoștință: fiica lui Konopliov, aci de față, și a mea. Ia zi, Svetocika, în ce an te-ai născut?

— În douăzeci și șapte, mămico... Da' de ce?

— Cam de la câți ani îți aduci aminte de mine și de taică-tău?... Așa, în imagini limpezi...

— De dumneata și de tata? Păi... Așa... frânturi... parcă am plecat cu toții la Ostrov într-o zi... Iar de la moartea bunicii țin minte bine de tot.

— Așa... La Ostrov am fost în treizeci și unu. Maică-mea a murit în treizeci și trei...

— Dar ce se întâmplă, mămico?

— Nimic... Poți să-ți vezi de ale tale, Svetkca... Doamnă, am impresia că nu mai avem ce discuta. Vă asigur că sunt căsătorită cu Andrei Andreevici din 1926 și că, cel puțin de atunci, soțul meu n-a participat la nici un fel de expediții. N-a părăsit niciodată Uniunea Sovietică. Vedeți un soț plecând din țară fără știrea soției și încă pentru doi-trei ani? Aș dori tare mult să vă fiu de folos, dar nu văd cum... După câte îmi dau seama, sunteți victima unei neînțelegeri vădite și absurde...

După ce aruncă o privire ca de oarbă îndărăt spre trupul zvelt al Svetocikăi, spre buclele ei bogate, Svetlova își mută cu greutate ochii asupra celei ce vorbea.

— De... spuse ea pe un ton în care era mai multă resemnare decât convingere. Dacă-i așa, nu-mi rămâne decât să vă cer mii de scuze, dumneavoastră... și

cetățeanului Konopliov. Dacă însă lucrurile nu stau așa cum spuneți, ce mai, tovarășe Konopliov, atunci, cum se spune, Dumnezeu să vă judece... Sunt zece ani, mai bine de zece ani de când ne chinuie absența lor... Și eu... Dar ce să mai vorbim!...

— Un moment, o întrerupse brusc Konopliova, cât ați spus că a trecut de când a avut loc expediția aceea?

— Soțul meu a plecat la Moscova la 6 aprilie 1935, spuse Svetlova cu amărăciune în glas, ridicându-se. Iar ultimile știri de la ei - scrisoarea aceea, în care, printre altele, vorbea și despre rănirea soțului dumneavoastră... Iertați-mă, a cetățeanului Konopliov... ei bine, scrisoarea aceea purta data de 21 iulie. La noi a ajuns însă aproape după un an și jumătate, la sfârșitul lui 1936...

— Păi, vedeți? Konopliova își desfăcu încă o dată brațele a neputință. Anii 35-36... Iată încă o dovadă!... Chiar în 35-36 soțul meu a fost grav bolnav, a stat multă vreme prin spitale... Așa că, zic eu, totul e clar. Și acum, iertați-mă, dar v-aș ruga să trecem dincolo... Soțul meu nu se simte astăzi prea bine...

Femeia își ceru scuze și porni spre ușă. Se opri pentru o clipă, vrând parcă să-l mai întrebe ceva pe Andrei Adreevici, dar, răzgândindu-se pesemne, ieși neîncrezătoare, salutându-l printr-un semn ușor cu capul. Copleșit, Andrei Andreevici căzu îndărăt între perne.

Le mai auzi pe cele două femei discutând cu glas înăbușit, în odaia alăturată. Din patul lui se zărea o porțiune din sufragerie, un colț al bufetului, pe care stătea de mulți ani păpușa de celuloid a Svetkăi; vedea ficusul adus de Marusia din evacuare, în locul celor pierduți în timpul blocadei... Unul dintre ochiurile ferestrei mai era și acum astupat cu placaj - tot o amintire de pe vremea blocadei; fusese spart de o undă de șoc...

De undeva se auzea, monoton, un aparat de radio. Și el, contabilul Konopliov, era chiriașul principal al apartamentului nr. 8, tatăl Svetlanei Konopliova, studentă

la Facultatea de filologie... Oricine poate lua, bunăoară, de pe etajera aceea albumul Marusiei, unde îl va zări pe el, Konopliov, foarte tânăr, proaspăt însurat, alături de Murocika lui, atât de drăguță și de fericită... Apoi, tot el - în scuarul de lângă Palatul Muncii, plimbând-o pe micuța Svetocika în cărucior. Și iarăși el - alături de colegi, din primul, al doilea, al treilea artel, el, Konopliov, ajuns la începutul anilor' 30 mare specialist în cooperarea industrială... Totul era cât se poate de simplu, de limpede și convingător. Trecuseră optsprezece... ba nu - douăzeci de ani! Atunci de ce...

Cu degetele piciorului stâng, își pipăi încet, sub plapumă, glezna piciorului drept. Da! Cicatricea în formă de stea: era și ea la locul ei, întocmai ca apartamentul, păpușa Svetocikăi, albumul cu coperți de pluș, uzat de-acum, cumpărat înainte de revoluție. Nu era cicatricea lui, ci a unui alt Konopliov. Și totuși o simțea pe propriul lui picior.

De îndată ce ușa de la intrare se închise în urma celei care pleca, Maria Benediktovna reintră în dormitor. Își îmbrăcase paltonul. Se opri în ușă, fixându-l cu ochii ei negri.

— Ei bine?! pronunță ea și buzele i se strâmbară din pricina marelui efort pe care-l făcea ca să se stăpânească.

— Manecika, ce-i cu tine? se foi Konopliov speriat. Și tu? De ce? De ce mă privești așa? La urma urmei ce s-a întâmplat? Ce e, pentru dumnezeu!

Ea îl privea fără să clipească și bărbia ei rotundă, dar totodată voluntară tremura în chip straniu, sub povara unui simțământ nou atât pentru ea cât și pentru Konopliov...

— Mie, spuse ea în sfârșit, strângând din dinți ca să nu izbucnească în plâns, mie trebuie să-mi spui adevărul? Trebuie sau nu? A, nu-ți amintești? Nu mai știi nimic? Bine: ia-ți atunci jurnalul tău blestemat! Na! Citește, delectează-te... Jurăminte... declarații de dragoste!... Dumnealui are și

un copil pe undeva... Prinț, alteță... Biiine... N-ai decât... Mă cunoști nu de azi de ieri, nu-s o țață și n-am de gând să-ți fac scene. Cale bătută și pe-aci ți-e drumul! Poți să te întorci chiar mâine la chipurile tale de aur... Sveta! Încuie ușa după mine. Mă duc la unchiul Petea...

Lângă ușă se întoarse.

— Numai să nu chitești, Andrei, că-mi poți explica toate astea printr-o sminteală. Smintiții, drăguță, nu scriu asemenea romane.

Rămas singur, Andrei Andreevici stătu câteva minute împietrit. În ultima jumătate de an se năpustiseră asupră-i atâtea belele, încât această din urmă discuție nu-l tulburase din cale afară. „Ce mai, e și de înțeles, biata Musia... Dar... cum adică? Ia stai, domnule! Ce copil? Ce „prinț”?

Întinse spre noptieră mâna mult slăbită de suferință și luă caietul de însemnări aruncat acolo de Marusia. Da, era același caiet. Pe copertă - inscripția aceea cu creion chimic: „A. Konopliov. Jurnal. 2” Prima pagină începea, ca și mai înainte, cu frântura aceea de frază, atât de alarmantă: „...nță pieirea inevitabilă”.

Pe coperta interioară ștampila magazinului din Moscova: „Ilinka, 22”. În fond și la urma urmei, cel mai mult îl irita chiar asta: nu trecuse niciodată în viață pe strada aceea, Ilinka, așa că n-avea cum să vadă ce magazine sunt pe acolo... Și totuși...

Vru s-o cheme pe fiică-sa, ca să-i aprindă veioza de pe noptieră, dar chiar în clipa aceea Svetocika intră tiptil, șovăitoare. Expresia cu totul neobișnuită - de groază amestecată cu compasiune, milă, curiozitate și încântare - se înstăpânise pe chipul ei atât de drăguț, ușor vulgar. „Visul marinarului”, așa o poreclise obraznicul de Iurka Strijevski.

N-apucă Andrei Andreevici să pronunțe măcar o silabă, că ea se și aruncă în brațele lui, lipindu-i-se de piept și

scăldându-l în lacrimi, înăbușindu-se, îngăimând ceva nedeslușit...

— Svetka, fetițo... Ce-i cu tine, draga mea?

Ea își smulse pentru o clipă din cămașa lui de noapte năsucul umflat de plâns.

— Îmi e atât... îmi e atât de milă de el...

— Care el, drăguță? De cine zici că ți-e milă?

— De micuțul Tuk-khai... De sărmanul meu frățior! Îmi pare așa de rău de el... În fond a rămas pe jumătate orfan, nu-i așa? Și apoi... Tată, îți jur că n-am să spun nimănui, nici chiar mamei... Povestește-mi totul, nu-ți fie teamă... Totul, de-a fir a păr... Despre ea... Și cum era când ai fost prinț!!!

Contabilul șef Konopliov nu-și luă mâna de pe pletele roșcate ale fiicei sale. Continuă să o mângâie pe cap, cu ochii ațintiți asupra ușii de la sufragerie.

— O-o-of! oftă el în sfârșit. Ce să mai zici? Într-adevăr, „...nță pieirea inevitabilă!” Așadar, tu știi despre ce vorbea maică-ta? Că eu nu pricep în ruptul capului, îți jur! Așa că mai bine ia povestește-mi tu mie totul de la început: ce-ați aflat? Eu nici n-am apucat să citesc jurnalul acela... Cum ați putut crede că eu... Povestește-mi tu, apoi am să-ți povestesc și eu... Da, da... Tot ce ai să vrei.

CAPITOLUL V
UN ACCIDENT

„În cadrul evenimentelor stradale, pe primul loc se situează coliziunile...”
Notă a Serviciului Circulației

De dragul șatrelor pestrițe
Uită de iureș beduinul...

I. M. LERMONTOV

Discuția dintre Beduin și fiica lui se prelungi mult în seara aceea. Se încheie în sfârșit numai pentru că A. A. Konopliov îi ceruse Svetocikăi îndurare: nu mai putea.

Nu, plecarea Mariei Benediktovna nu-l neliniștea. Era mai mult amărât decât îngrijorat. Își cunoștea bine soția: nu era nici prima, nici ultima oară când se întâmpla așa ceva. În fond, totul era cât se poate de caraghios: amândoi vor împlini în curând cincizeci de ani... Se iubeau cu adevărat unul pe celălalt... Da, poate că nu era ceea ce i se pare Svetkăi, să zicem, că e iubirea, dar era ceva mult mai adânc și mai puternic. Marusia nu numai că nu l-ar părăsi nici dacă s-ar dovedi că e căpitanul Nemo, dar nu l-ar lăsa nici pe el să plece...

Nu, totul era să chibzuiască în liniște, să se acomodeze cu această imagine despre sine complet nouă...

Abia acum își dădea seama că discuția cu fiică-sa însemna mult mai mult decât toate acele jurnale și fructe din pomul cunoașterii... Cele citite în jurnal țineau de obscurul domeniu al *posibilului,* pe când ceea ce îi povestise Svetocika era nu numai verosimil, ci pur și simplu cert. Era o înlănțuire de fapte. Și dacă nu el, Beduinul, era de vină, nu era mai puțin adevărat că uitase complet „iureșul” de dragul „șatrei Nr. 8” de pe intrarea Zamiatin...

Până în prezent, cel puțin pentru A. A. Konopliov, una din paginile biografiei lui arătase în felul următor: în cutare an, în decembrie, avusese o „neplăcere” ieșită din comun. Spre Viborg, pe cheiul Arsenelnaia, în locul unde se cotește din piața Lenin, asupra pietonului Konopliov se năpustise dinspre podul Liteinîi un camion de trei tone, al cărui șofer pierduse controlul volanului. Konopliov fusese proiectat pe caldarâm. Avea o coastă ruptă, era rănit la picior, cutia craniană avusese și ea de suferit. Actele lui, servieta cu tot ce conținea ea, se pierduseră cu acest prilej.

Cules de „Salvare”, „necunoscutul” zăcuse câteva săptămâni, nu, câteva luni... (nu-i așa, Svetocika?)... în secția de chirurgie a Academiei Medicale Militare. Starea lui fusese extrem de gravă (ești convinsă de acest lucru, Sveta?), iar traumatismul pe care-l suferise - foarte periculos. Nu-și recăpătase cunoștința decât cu puțin înainte de încheierea spitalizării. Se întorsese apoi acasă, dar își revenise foarte greu, în decurs de mai multe luni.

În ce-l privea pe el personal, din toată această epopee își amintea, e drept, cu o acuitate extraordinară, atât de dureroasă încât evita să se întoarcă la ele, numai două momente.

Iată-l, după ce lămurise nu fără dificultate problema unei locații pentru niște mărfuri expediate din greșeală la gara Finlandeză în loc de rampa pentru mărfuri a gării Oktiabrskaia, traversând piața într-o zi geroasă de decembrie. Ajuns pe chei, vede deodată camionul acela coborând în viteză de pe pod și chipul șoferului, terifiant în cumplita lui derută; încearcă să se ferească din calea bolidului; alunecă, se prăbușește pe caldarâm...

Toate înmărmuresc așa pentru o clipă. Tramvaiul, care cobora și el de pe pod, se oprește. Servieta, care îi zburase din mână, descrie cu o încetineală teribilă, așa cum se poate vedea în unele filme, un arc de cerc pe deasupra construcțiilor de pe malul opus al Nevei... La fel de lent, aterizează apoi în caroseria unei mașini care trecea în goană.

Iar după un timp, destul de îndelungat, iată-l din nou, întremat dar foarte slăbit, urcând cu un primus tocmai scos de la reparat în mână scara casei lor din Intrarea Zamiatin.

Sună, ușa de la intrare se deschide și în prag răsare Marusia - ciudat, nu numai foarte bucuroasă, dar și vădit speriată, căci cade aproape, de parcă i s-ar fi tăiat deodată picioarele, și se sprijină fără vlagă de tocul ușii. De ce o fi

fost atât de surprinsă? La drept vorbind, până acum nu se gândise prea mult la acest lucru.

Din clipa aceea - ținea minte cu precizie data întoarcerii din spital: 23 ianuarie 1937 - nu mai avusese nici un fel de „căderi” ale memoriei. Dar data exactă a nefericitei întâmplări de pe chei nu izbutea nici să și-o amintească, nici s-o reconstituie prin calcul. După cum spunea profesorul Bronzov Alexandr Sergheevici de la Academia Militară de medicină, care se interesa îndeaproape de evoluția lui Konopliov, pacientul său „își pierduse capul” în cel mai strict înțeles al cuvântului, uitând cu desăvârșire tot ce i se întâmplase înainte de accident. E drept, Maria Benediktovna își amintea cum nu se putea mai limpede acea zi blestemată de șaptesprezece decembrie, de la ea preluase și el calculul; zăcuse fără cunoștință o lună și șase zile. Timp de cinci săptămâni fusese șters de pe lista celor vii, se aflase între viață și moarte și numai cu mare dificultate scăpase teafăr.

Astfel își imagina el, din relatările celor apropiați, propriul său trecut, astfel îl prezenta tuturor celor care, dintr-un motiv sau altul, se interesau de biografia lui. Acum însă, după discuția cu Svetka (potrivit calculelor lui, Svetka trebuie că avea nouă ani când i se întâmplaseră toate astea), tabloul se schimbase foarte mult.

Da, „accidentul” acela de neuitat avusese loc într-adevăr la 17 decembrie, iar reîntoarcerea la etajul doi al casei cu nr. 8 din intrarea Zamiatin pe 22 ianuarie. Numai că decembrie aparținea anului nouă sute treizeci și patru, iar ianuarie anului treizeci și șapte! Nu o lună și șase zile, ci doi ani și treizeci și șase de zile - iată cât lipsise Andrei Andreevici din această lume. Și ce era mai important - mai bine de un an și jumătate din acest răstimp fusese, în cel mai propriu sens al cuvântului, „dispărut fără urmă”, nimeni nu știa unde trăise și ce făcuse.

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

La 17 decembrie 1934, un necunoscut, acuzând un șoc puternic, cu fracturi ale membrelor și o periculoasă fisură a craniului, fusese adus în secția de reanimare a clinicii de chirurgie.

După o lună și patru zile, bolnavul fusese transferat la secția de psihiatrie: starea lui fizică devenise satisfăcătoare, dar s-a constatat că în creierul lui se instalase o amnezie totală, omul uitase absolut tot ce i se întâmplase înainte de accident, își pierduse cu desăvârșire personalitatea. De fapt, tocmai memoria reprezintă „eul” nostru interior; un individ care a uitat totul, inclusiv propriul său nume și prenume, nu mai este defel omul care fusese până atunci. Nu se poate spune că nu mai e om. Dar e *nimeni.* Șeful clinicii de psihiatrie, profesorul Bronzov, care le interzisese tuturor, cu strășnicie, să-i spună lui Konopliov că nu era chirurg, și care-l supraveghease îndeaproape atât înainte de război cât și după victorie, insista în mod deosebit asupra faptului că toate celelalte disponibilități spirituale ale protejatului său rămăseseră intacte; un om fără trecut, dar perfect rațional.

La sfârșitul lui ianuarie '35, avusese loc procesul șoferului care provocase accidentul de pe chei. Fuseseră avariate trei mașini, muriseră șase persoane, încă trei oameni, afară de „necunoscutul” nostru, fuseseră răniți. Procesul a jucat un rol aparte în viața lui Andrei Andreevici. O notiță apărută în ziar despre el ajunsese în Intrarea Zamiatin; era vorba acolo despre un om fără nume. Maria Benediktovna alergase într-un suflet la Academia de medicină. Astfel, un soț și un tată dispărut de șase săptămâni fusese regăsit.

Numai că întâlnirea cu bolnavul nu dăduse mare lucru. Omul se arătase total indiferent și cum nu se poate mai conciliant. Își însușise fără urmă de împotrivire personalitatea pe care i-o propuseseră medicii și o acceptase și pe această femeie foarte plăcută la înfățișare, care susținea că el era soțul ei. „Konopliov? Foarte posibil.

Andrei Andreevici? Fie și așa... Dumneata ești soția mea? Marusia?... Îmi pare bine...”

Cum s-o fi simțit Maria Benediktovna auzind acest indiferent și respectuos „dumneata”? Copleșită de bucurie și amărăciune, Marusia nu băgase de seamă acest lucru, dar profesorul Bronzov afirmase apoi că soțul ei avea în clipele acelea un aer „hâtru”, de parcă ar fi gândit în sinea sa: „N-aveți decât să îndrugați câte vreți! Știu eu foarte bine cine sunt, de unde sunt și unde...” Profesorului nu-i plăcuse acest aer. Oricum însă, mai rămânea o speranță de vindecare prin tratamentul cu fosfați sau cu lizați (Svetocika nu-și amintea exact). „Dacă nu va interveni nimic”, memoria trebuia să-i revină mai devreme sau mai târziu.

Numai că intervenise ceva. La mijlocul lui martie, Andrei Konopliov fugise din clinică printr-o fereastră rămasă întâmplător deschisă (tocmai se spălau geamurile pentru primăvară). O evadare pusă la cale cu șiretenie și spirit de prevedere, pe care medicii le consideraseră un indiciu în plus privind starea lui anormală, dar care oricărui profan i s-ar fi părut dovezi clare ale inteligenței ieșite din comun a fugarului.

Printr-un lanț de mărunte furtișaguri săvârșite în spital, își făcuse rost de haine civile, de o mică sumă de bani și dispăruse. Fuseseră luate toate măsurile pentru descoperirea lui, dar ele se dovediseră zadarnice.

Absența lui durase, abia acum află acest lucru, aproape doi ani. Părerile asupra lui erau împărțite. Maria Benediktovna nici nu voia să audă de vreo simulare sau înșelătorie, își cunoștea foarte bine soțul. Cât despre medici și organele de anchetă, aceștia excludeau, de asemenea, o atare posibilitate: o scrupuloasă verificare a gestiunii la „Lenemail” lăsase reputația lui Konopliov absolut nepătată.

Un singur om din anturajul lui, Ivan Savvici Mureev, pe atunci încă ofițer de marină, vechi prieten al lui Andrei

Andreevici, un grăsan prosper, care participase cu afecțiune și căldură la viața familiei vremelnic decapitate - mare mulțămită! - când venea vorba despre prietenul său dispărut, își mijea ochii neastâmpărați, dădea moleșit din pleoape și din mâini, strângea din umeri, pradă unei mari dileme: „Nu știu zău, Maria Benediktovna... Să-ți spun drept, o viață întreagă l-am considerat pe Andriuha un papă-lapte și jumătate, și când colo - uite ce-a pus la cale!... N-am ghicit, va să zică, soiul omului, l-am subapreciat și când colo... uite că s-a dovedit o făptură ascunsă - cine știe ce-o fi de sufletul lui...”

Dar Maria Benediktovna nu luase în seamă temerile lui Mureev. Ea bănuia că... în fine, n-are importanță ce credea ea ca femeie despre toate astea. Trecu un an, apoi aproape un an și jumătate de la dispariția soțului și ea începu a-l privi pe același Vania Mureev cu alți ochi... Această stranie semi-văduvie o enerva. Și viața mergea înainte, zilele zburau... Trebuia făcut ceva...

Iată de ce, când, la 12 ianuarie, după aproape doi ani de la evadarea lui, în vestibulul casei Konopliovilor răsunase pe neașteptate, de trei ori, soneria, un sunet de atâta vreme neauzit, dar atât de cunoscut, imposibil, Maria Benediktovna nici nu-și amintește cum alergase la ușă și fusese gata-gata să moară de două ori: cu o secundă înainte și cu o secundă după ce o deschisese.

Pe scară, ținând în mâini un primus tocmai scos de la reparat, cine știe al cui, învelit într-o hârtie murdară de gaz, zâmbind straniu, vinovat, frecându-și ochii cu dosul palmei, ca după un somn greu, stătea Andrei. Soțul ei...

— M-m-m-m-arusenka! pronunță el în clipa următoare, scăpând primusul din mâini și lăsându-se să cadă încet pe lângă ușcior, de parcă ar fi căzut în genunchi în fața ei. Nu mi-e prea bine... Dar am venit...

Profesorul Bronzov și colegii săi îl examinaseră atunci pe Andrei Andreeviei în fel și chip. Poate pentru știință eforturile lor vor fi dat vreun rezultat, practic însă efectul

lor a fost nul… Nimeni nu izbutise să stabilească unde fusese timp de aproape doi ani Konopliov, ce făcuse, ce-l determinase ca, odată însănătoșit, să se întoarcă acasă. Nu reușiseră nici măcar organele de anchetă care, de altfel, conchizând că aveau a face cu un caz specific de îmbolnăvire psihică. Încetaseră în scurt timp să se intereseze de Konopliov.

După ce-și veni în fire și se întremă, Andrei Konopliov deveni un om perfect normal. „Normal cu anumite rezerve”, îi spusese Bronzov Marusiei, prevenind-o că în nici un caz nu trebuie să încerce să lichideze aceste „rezerve” cu forța. Ar fi fost primejdios. Trebuia să păstreze tăcerea în legătură cu cei doi ani de absență; asemenea cazuri de „vagabondaj” se pot repeta…

Și Konopliov trăise „cu doi ani lipsă”.

Medicii, foarte interesați de cazul lui, îi asiguraseră angajarea la „Lenemail” chiar în specialitatea lui. Cu multă trudă și nenumărate vicleșuguri, îl convinseseră că tocmai acolo lucra în momentul accidentului din 17 decembrie 1936, care-i smulsese zilele și lunile anterioare din memorie. Totul era, firește, minciună, dar o tipică „minciună salvatoare”.

Începuse să trăiască astfel, împăcându-se destul de lesne cu împrejurarea aceea stranie care-l deosebea de ceilalți - o lacună de două luni în biografie.

În fond la ce bun să-și facă probleme? Două luni, șaizeci și una de zile, mare pagubă! Ce pierduse de fapt? Opt „ședințe” la baia de aburi de pe Fonarnaia, zece sau douăsprezece vizite la frizeria din Piața Muncii. Cincisprezece certuri familiale, douăzeci de seri pașnice, în care el și Musia se ocupau amândoi de Svetka… Vreo două sute de hârțoage cu semnătura „A. Konop…”, expediate pe întinderile țării de „Lenemail”… În fond, poate, cu cât erau mai puține cu atât mai bine!

Așa trăise Konopliov, așa trecuseră ultimii ani dinaintea războiului, ca și cumplita perioadă care urmase. Datorită

îmbolnăvirii lui, fusese scos din evidențele armatei și, împreună cu Musia și Svetocika, se evacuaseră la Mordves, care după trei ani îi devenise drag și de unde făcuse totuși demersuri pentru revenirea la Leningrad, deoarece tremura pentru neprețuitul lui „spațiu locativ”, apoi într-o seară de primăvară se întorsese în Intrarea Zamiatin, emoționat, ca toți vechii leningrădeni, de reîntâlnirea cu Neva, cu amiralitatea, cu catedrala Isaakievski...

Ciudată mai e viața! Revenise în aceeași odaie semiobscură de la „Lenemail”, se reașezase în vechiul său scaun în spatele biroului la care lucrase și înainte de război...

Și, purtat ca de o apă de treburile zilnice, uitase într-atât trecutul, încât chiar și în ultimele zile, când asupră-i se năpustiseră din neant ocultele și înfricoșătoarele șalmugre, nici prin cap nu-i trecuse să le pună în legătură cu întâia sa taină întru totul reală.

Cu atât mai siderat rămăsese când, brusc, după discuția nocturnă cu fiică-sa, vălul se ridicase.

Deodată omul comun începu să aibă îndoieli: era oare chiar atât de comun? Poate că... Nu intuia încă ce ar fi putut fi neobișnuit; doar nimeni nu știa unde fusese și ce făcuse în cei doi ani enigmatici.

Să fi vagabondat ca un cerșetor smintit? Puțin probabil. Să se fi ascuns pe undeva pe aici, prin Leningrad, sau la Moscova? Exclus: ar fi fost descoperit numaidecât.

Dumnezeule mare! De la sfârșitul lui '34, până în '37! Or, expediția profesorului Svetlov plecase din URSS spre insula aceea misterioasă tocmai în aprilie 1935. Și, la Moscova, printr-un uimitor concurs de împrejurări, Svetlov fusese nevoit să-și înlocuiască administratorul bolnav cu un oarecare Konopliov. Toate astea erau coincidențe?

Posibil! În cartea de telefon a orașului Leningrad figurau zece Konopliovi din care trei „A" și doi „,A.A.” Da, dar piciorul? Semnul acela în formă de stea de pe glezna dreaptă și cicatricea roz pal, atât de urâtă, cunoscută de

atâta vreme, dar care acum căpătase peste noapte o altă semnificație, cu totul aparte? Ani de-a rândul fusese încredințat că era o urmă a accidentului de pe cheiul Arsenalnaia. Și când colo...

În scrisoarea profesorului Rebikov scria clar că cicatricea se formase pe locul rănii primite acolo, pe malul râului Ho-Kong... Și în jurnal... În treacăt fie spus, însuși acest jurnal ce era? Tot o coincidență?...

... Noaptea târziu, în vreme ce din sufragerie răsunau sughițurile de plâns ale Svetocikăi, în lipsa Mariei Benediktovna (firește, în starea sufletească în care se afla rămăsese peste noapte la frate-său, dar ea nu era gură-spartă, n-avea rost să-și facă griji în privința asta!), contabilul șef A. A. Konopliov se sculă, deși nu se simțea prea bine, din pat, aruncă o privire asupra termometrului, care arăta 38,3, temperatura pe care o avusese și seara, își îmbrăcă halatul vătuit, atât de drag, cusut de mâinile iubitoare ale Marusiei în primul lor an de căsătorie, își vârî picioarele în pâslarii pe care-i avea încă din Mordves, din timpul evacuării, și, așezându-se în fotoliu, se cufundă pentru multă vreme, până dis-de-dimineață, în lectura caietului plin de mâzgălituri indescifrabile ce purta inscripția „A. Konopliov. Jurnal. 2”. Ce să-i faci? Fie și 2! Dar ce te faci cu scrisul? Era și nu era al lui.... Să fie al unui alt Konopliov?

CAPITOLUL VI
ÎN ÎMPĂRĂȚIA LUI CHIP-DE-AUR

„...nță pieirea inevitabilă: jungla colcăie de șerpi și încă e bine că prin aceste locuri nu par a hălădui animale de pradă.

Nu m-ar mira ca mica plajă pe care ne-au lăsat pe mine și pe Ki-o-Kuak, să fie singurul petec de pământ uscat pe zeci de kilometri în jur. Uscat!

Apele verzui ale râului Ho-Kong ling granitul rozaliu la vreo zece metri de locul unde zac, pe jumătate culcat, pe jumătate șezând; din spate vântul de soare-răsare aduce zarva pe care o face celălalt râu trecând peste praguri: Ki îl numește He-Kiang.

În dreapta, foarte aproape, începe imperiul tufișurilor de mangra, inundat la fiecare flux, și oțelul brumat al revolverului se acoperă cu un strat subțire de rugină, cu toate că am agățat tocul, la distanță de un braț întins, pe ramurile încârligate ale hibiscului. Morți-copți, trebuie să ne unim cu cealaltă grupă și, cu forțe comune, să răzbatem în regiunea Tuk-Khai: asupra ei puterea diavolilor ăstora nu s-a extins încă.

Dacă vor reuși ei să treacă, vor putea să ajute și rănitul, adică pe mine. „Prieteni! spusese Viktor Mihailovici la despărțire. Suntem aici șase oameni sovietici. Situația e grea, extrem de grea: n-are rost să ne amăgim. Probabil că vom pieri cu toții. Dar dacă măcar unul din noi reușește să scape și să ajungă acolo, la Munte, iar apoi acasă, ducând cu sine măcar câteva zeci de grame de semințe de șalmugra, sute și mii de nenorociți vor fi izbăviți de chinuri inimaginabile, de o deznădejde infernală... Spre noi se întind brațe sleite de boală. Ochi inflamați ne privesc din toate colțurile lumii. Suntem sau nu cetățeni ai țării noastre!? Vom pieri? Fie! Mulți ne vor invidia pieirea...”

...19 iulie. Piciorul mi se vindecă într-un ritm uluitor. Rana lasă în urmă-i o cicatrice netedă, în formă de stea cu cinci colțuri. Frigurile însă nu mă lasă deloc și spre seară aproape că nu mai am puteri și sărmanul Ki-o-Kuak mă privește cu ochii lui negri neputincioși.

Suntem singuri. Totuși ieri, în amurg, de după perdeaua de frunze aspre a ieșit, oprindu-se pe neașteptate în nisip, în fața noastră, un tapir nu prea mare, care-și mișca amenințător trompa scurtă. Am tras fără a mai apuca să ochesc și animalul a căzut ca secerat. Vreo trei zile vom avea ce mânca dacă bucățile de carne, pe care Ki le-a

învelit cu grijă în frunze mari și le-a îngropat apoi adânc în nisip, nu se vor strica.

Cel mai mult mă torturează faptul că din culcușul meu de nisip zăresc mereu, la numai doi-trei kilometri de aici, la capătul văii verzi și umbroase, aducând cu o potecă de pădure ușor șerpuita, conul acela strălucitor de bazalt, Muntele, Vulcanul Țesătorilor Albaștri. Ziua, vârful lui se răsfrânge uneori în apele verzui și tulburi ale râului. În nopțile cu lună plină stâncile de pe creastă scânteiază ca niște diamante într-o montură de argint.

Pe versantul din partea noastră se zărește o umbră albastră de formă triunghiulară - valea sacră Tuk-khai. Dacă am ajunge până acolo, am fi salvați, căci acolo domnește Chip-de-aur. Iar pe partea cealaltă a conului vulcanic, în văile podișului central al insulei, cresc - spune legenda - crânguri întregi de șalmugra. Totul e ca grupul să ajungă acolo. Asta e problema.

23. Ieri am trăit o întâmplare extraordinară. În plină zi, pesemne fără să mă vadă, doi soldați ai stăpânitorilor insulei, ai Veneticilor, s-au năpustit din lăstăriș asupra lui Ki. Băiatul tocmai încerca să imobilizeze un pește proaspăt prins. Destinul ne ocrotește: nu dormeam în acea clipă și febra mă mai iertase. Pe unul l-am ucis pe loc (mai târziu Ki i-a împins cadavrul în râu), dar celălalt, scoțând un strigăt de spaimă, a izbutit să se ascundă îndărătul perdelei de liane. A tot gemut acolo până seara, dar cum îndrăznea O-Kuak să facă vreo mișcare, gloanțele șuierau în jurul lui. A murit abia târziu în noapte și Ki mi-a arătat cu o bucurie răutăcioasă cum cadavrul lui era devorat de niște furnici roșcate.

Dacă nu i-aș fi ucis pe cei doi, puteam foarte bine să fim noi în locul lor... La amiază am acționat conform înțelegerii: l-am trimis pe băiat în direcția din care presupuneam că trebuie să apară grupa a doua. Dacă admiteam că Svetlov și Abramovici se despărțiseră de cei ce strângeau ierburi de leac, era probabil că băiatul, care

se simțea în rimba ca peștele în apă, va izbuti să ia legătura ori cu Svetlov, ori cu grupa a doua, ori în ultimă instanță cu posturile de pază din Tuk-khai.

Băiatul se dezbrăcă până la brâu și nu luă nimic cu sine. Nimic, afară de un cuțit cu lama încovoiată.

Luându-și rămas bun, mi-a strâns mâna îndelung, privindu-mă în ochi și căutând să mă încredințeze de ceva în limba lui de neînțeles. N-am înțeles cuvintele, dar sensul lor era limpede: mă ruga să am încredere în el, mă asigura că o să mă salveze.

Apoi am rămas singur: idioată stare! Se înserează. Umbrele ca din altă lume ale rimbei, ale pădurii virgine se întind, se fac mai dense și mai umede. Zgomote nedeslușite, glasuri misterioase răzbat de pretutindeni. Orăcăie surd uriașele broaște „luh-luh”. O vietate țipă înspăimântată îndărătul copacilor: cuiva, acolo, în desiș, îi sunase ceasul.

În jur domnește o mireasmă grasă, iute, absurdă: așa ar fi putut mirosi într-un magazin în care coexistă alături raioanele de legume și fructe, florărie și parfumerie, toate acestea în jurul unei haznale... N-aș fi crezut că voi vedea vreodată cu proprii mei ochi așa ceva. Și nici nu mi-ar fi fost dat să văd, dacă n-ar fi fost Suri... (Aici pe pagină căzuse o picătură de ploaie: restul numelui era de nedeslușit.)

Pe la șase seara am ațipit. Am avut un vis straniu: se făcea că aveam nevastă și copil pe care-i iubeam foarte tare. Niciodată, de când mă știu, nu visasem și nu mă gândisem la așa ceva.

M-am trezit de spaimă. Eu, împreună cu soția și copilul (o fetiță sau un băiețel, mic de tot), treceam pe un pod, asemănător cu podul Dvorțovîi din Leningrad. Și podul mobil se puse în mișcare sub noi. M-am repezit să-mi salvez nevasta și copilul, dar podul se prăvăli cu zgomot în abis...

Când m-am trezit, am înțeles: se produsese un cutremur scurt, dar puternic, un singur șoc. Ecourile nu se stinseseră încă. Undeva mai trosneau trunchiurile copacilor, păsări țipau disperate, lovind în neștire cu aripile. Apa liniștitului Ho-Kong era tulbure și înspumată. Mica mea plajă de nisip se ridică, alcătuind o movilă, mai bine de un metru și jumătate peste nivelul apei... Totul se mai zgudui de două ori. Apoi liniștea. Straniu, dar aievea nu-mi mai era teamă de nimic...

S-a întunecat. Nu mai pot scrie. De altfel, am și frisoane.

24. După noaptea cu lună plină, zi toridă. Dimineața am deschis și am mâncat o conservă de ananas. Sunt două zile de când a plecat Ki. Efectiv n-am nimic de făcut. Văzduhul e plin de insecte, dar, din fericire, țânțarii lipsesc. Cum se întunecă, un soi de licurici încing un dans nesfârșit.

Ziua, vulcanul pare mai aproape ca oricând. Uneori am impresia că mă sfidează răutăcios, alteori că-mi făgăduiește ceva. Simt că până deseară n-or să mă mai țină balamalele. Așa că m-am gândit să povestesc aici, fie și foarte pe scurt, istoria sosirii noastre: primul caiet a rămas acolo, în bagajele grupei a doua...”

...Literele mărunte scrise cu creionul fuzionau într-o țesătură neînțeleasă, dar uneori lui Andrei Andreevici i se părea că nici nu are nevoie să le citească. Nu retrăia el, ca aievea, toate astea? Nu ghicea el cuvintele, înainte ca ochii să le parcurgă?... Febra îl chinuia acum ca atunci...

Crângul de cazuarine? Sigur: se zărea departe, deasupra junglei, pe o colină în dreapta vulcanului. În dreapta și mult mai aproape... Pata de grăsime de pe pagina aceea de jurnal? Nu căzuse oare insecta aceea mare, verde, un soi de greier imens, nu căzuse chiar în clipa aceea pe caiet și n-o strivise el dintr-o spaimă absurdă, trântind coperțile? Încă puțin, încă un efort, cel mai greu și toate astea nu vor mai avea nici o taină pentru el...

În metropolă ne reținuseră. Trei săptămâni peste termenul convenit. Autoritățile lor nu voiseră în ruptul capului să aprobe expediția în California. De ce?

Un omuleț numai miere, cu un chip mototolit și galben, dolofan și zbanghiu, cu picioare scurte, ne amâna de pe o zi pe alta. Ciripea politicos împreunându-și mâinile pe piept, rânjindu-și numai uneori, cu răutate, colții enormi, ca de câine...

Viktor Svetlov, un zdrahon bărbos, de două ori cât el, cu glas de tunet, îl strivea cu voința lui neînduplecată. Atunci născocise Svetlov lozinca aceea fanatică: „Noi suntem șase, leproșii - sute de mii. Băieți, balanța e în favoarea lor!”.

În cele din urmă am izbutit să ne clintim de acolo. Pe la mijlocul lui iulie, după o traversare fără peripeții, am ajuns la Buenos-Agnos - un port vechi, construit încă de pe vremea spaniolilor și portughezilor pe țărmul de sud al unei insulițe, chiar în estuarul râului Ho-Kong.

După aprecierile lui Svetlov, pentru expediție era mai avantajos să-și înceapă drumul tocmai de aici, din sud-vest. Scopul nostru era să strângem șalmugre, or ele creșteau în sudul insulei, ceva mai la nord de Marele Vulcan.

Semințele fructelor aurii care se coc pe crengile copacului Kalav conțin un ulei miraculos. De veacuri, oamenii Orientului sunt gata să-l plătească cu viața. Extras, valorează greutatea lui în aur. Câteva picături injectate în venele unui lepros ajuns în ultimul stadiu al bolii produc, potrivit medicilor din Orient, un efect ce ține de legendă și mit: „Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă...”

Și astfel, un om aflat ani îndelungați dincolo de granița vieții și morții, la marginea umanității, reînvie pentru o viață nouă. Plăgile lui Iov îi cad de pe trup. Botul lui leonin se transformă în chip omenesc. Și omul se adaptează la existența ce i-a fost restituită...

— Poate că așa stau lucrurile, spun savanții, dar… Oare e sigur? Trebuie verificat pentru a evita amărăciunea unei asemenea deziluzii.

Și într-adevăr: dacă așa stau lucrurile, cum se explică faptul că un remediu atât de eficace a rămas până azi aproape necunoscut în țările civilizate? De ce nu se vând semințele de șalmugra pe piețele europene? De ce laboratoarele și uzinele noastre nu extrag din ele uleiul făcător de minuni? De ce în serele Occidentului nu răsar mlădițele arborelui sacru kalav?

Foarte simplu. Sunt prea puțini leproși în Europa pentru a le putea vinde cu profit o cantitate suficientă de ulei de șalmugra. Cine, printre albi, suferă de această boală străveche? Aproape numai săracii. Cine să plătească atunci eforturile ce trebuiesc depuse pentru procurarea neprețuitului ulei în munții Indochinei sau Indiei, unde la fiece pas pândește moartea? Cine să finanțeze extinderea plantațiilor de Kalav, construcția de laboratoare și fabrici, programele experimentale! Șalmugra nu-i chinină, care să le trebuiască tuturor. Nu e coca, din care se pot obține atât medicamente, cât și dulcea, ispititoarea otravă, alinarea a milioane de oameni…

Și astfel miraculoasele fructe putrezesc și azi în ierburile înalte ale junglei, așa cum putrezeau cu mii de ani în urmă. Și oamenii continuă să putrezească de vii, întocmai ca aceste fructe, în întunecata „rimbă” a lumii lor, deoarece ajutorul dăruit de natura însăși, uleiul de șalmugra, le este inaccesibil. Extragerea lui nu făgăduiește profit. Salvarea suferinzilor e nerentabilă. Ce cuvinte cumplite, nu-i așa?

„Noi însă, ne apunea încă la Moscova, încă pe vapor, Viktor Svetlov, aparținem cu totul altei lumi. Noi trebuie să obținem acest elixir al vieții, trebuie cel puțin să stabilim definitiv: este el panaceul sau nu?”

A doua zi după sosire, citi sau își aminti în starea lui febrilă contabilul de la „Lenernail”, devenise limpede că

era puțin probabil să găsească oameni pentru a pătrunde în adâncul insulei.

La ținta dorită se putea ajunge pe două căi: pe apă, urmând cursul râului Ho-Kong și al afluenților săi până la poalele muntelui Țesătorilor Albaștri, și pe uscat, prin junglă, pe o cărare ce traversează râurile Ho-Kong și He-Kiang, precum și „rimba” mlăștinoasă dintre ele.

Pentru calea pe apă era cu neputință să găsești vâslași și călăuze. Cât despre drumul pe uscat, ajungea să aduci vorba despre el pentru ca în ochii localnicilor să se aprindă sclipiri de groază.

Viktor Svetlov mări cu generozitate recompensa. Metișii din port se ghemuiau, strângându-și genunchii cu palmele, plescăiau din buze de lăcomie, dar se temeau să se învoiască. După spusele lor, Ho-Kong era numai repezișuri și vârtejuri. Mlaștinile colcăiau de șerpi și cel mai înfiorător dintre ei era șarpele zburător, care cade asupra prăzii din vârfurile copacilor, aidoma unei săgeți. Bașca frigurile galbene și nisipurile mișcătoare. Tot acolo hălăduiau dragonii cu nouă ochi și rătăcea printre ierburi Baba roșcovană cu mâini uscate și fără spinare.

Dar mult mai înfricoșători decât dragonii, kalongii, nisipurile mișcătoare, repezișurile și chiar decât Baba roșcovană erau, după credința tuturor, Tuk-khaii, fiii lui Chip-de-Aur, mari iubitori de libertate, neînvinși nici de ferocii stăpâni ai Insulei, veniți de peste mări. Aici auziseră membrii expediției pentru întâia oară acest nume sonor: Chip-de-aur.

De peste douăzeci de ani, Tuk-khaii, împinși de navele militare și infanteriștii marini în adâncul pădurilor mențin cu dârzenie în mâinile lor înălțimile Insulei, la care se poate ajunge doar pe una sau două cărări stâncoase, practic inaccesibile. Nici cu gândul nu gândeau să se aventureze într-acolo: Tuk-khaii erau răi și sălbateci, și apoi cine s-ar încumeta să calce poruncile?

Deveni limpede că Baba cu brațe descărnate n-avea nici un amestec: totul stătea în niște porunci nescrise... Tocmai în virtutea lor, guvernatorul insulei hotărâse să nu-i lase pe „riuși” să depășească perimetrul orașului.

Situația era aproape disperată. Dar iată că într-o noapte răvășită de furtună, când ploaia tropicală se revărsa în șuvoaie, fierbând, și cerul era brăzdat de fulgere albastre-verzui, auziră ciocănituri în ușă. Slujitorul, un tip tăcut, cu pielea galbenă și o cicatrice mare în formă de cruce pe obraz, introduse în odaie un gigant, care, ca toți oamenii de pe insulă, nu era clar ce este: malaez, daiak sau anamit. Nu se retrase apoi cu plecăciunea aceea studiată, cum făcea de obicei, ci rămase în încăpere când uriașul, împreunându-și cu demnitate mâinile pe piept, se așeză pe țolul întins pe dușumea.

A doua zi dimineață totul se schimbase. Omul acesta (nu găsi de cuviință să se prezinte, și nimeni nu insistă să o facă) aflase că pe insulă sosiseră niște oameni din Țara unde sunt iubiți toți cei vii. Veniseră pentru că se călăuzesc după învățătura Omului care iubise întreaga lume. Ei caută ierburi de leac, pe care le vor dărui tuturor celor ce au nevoie de ele. Stăpânii nu doreau asta. El însă îi ura pe stăpâni. Așa că era gata să-i ajute cum va putea. Vor trebui să pornească pe ambele căi deodată: și pe uscat, și pe apă.

Patru vor călători cu barca. Vâslașii sunt de nădejde și puternici; erau oamenii lui. Doi vor fi purtați într-un palanchin, tot de oamenii lui. Nu putea făgădui nimic, însă oamenii lui vor face tot ce le va sta în putere pentru a-i conduce cu bine în țara lui Chip-de-aur. Dacă va fi nevoie, își vor jertfi și viața pentru aceasta, căci oamenii lui erau oamenii Ei. Drumul însă este primejdios, iar „rimba” un loc sinistru. S-ar putea să n-ajungă la țintă; pădurea e plină de soldați și de slugi ai Stăpânitorilor. Dar dacă vor răzbi până la Munte, Chip-de-aur îi va primi și îi va ocroti de

toate relele. Nu, ea nu se temea de nimic. Oare locuitorii Țării unde sunt iubiți toți cei vii nu știau acest lucru?

Pe munte și pe podișul de dincolo de munte, trăiește un trib liber. Timp de mulți ani, fiii lui, care odinioară stăpâneau întreaga insulă, au luptat cu îndârjire împotriva Veneticilor sub conducerea marelui Ochi-de-pânză. Acesta pierise, dar lăsase în urmă-i drept șef o fiică, Chip-de-aur - bucuria ochilor și speranța inimilor. Ea era întruchiparea dreptății, mama tuturor, tineri și bătrâni. Inima ei e ca puful păsării kodi. Ochii ei sunt ageri ca sulițele pigmeilor. Ea conduce poporul Tuk-khai, cu toate că ploile iernii i-au spălat fruntea numai de șaisprezece ori. Să ajungeți până la ea și veți primi neprețuit ajutor. Țineți însă minte că pe drumul spre ea vă pândește moartea!

Abia amuți vocea cântată a uriașului, că Svetlov îi veni în întâmpinare. Se înțeleseră numaidecât. Stabiliră pentru dimineața zilei de șapte sorocul tainicei plecări, discutară în amănunt traseul; abia dacă aruncase o privire pe hartă, și totuși uriașul se descurca de minune. Conveniră asupra semnalelor de recunoaștere, a locurilor tainice de întâlnire. Totul era pus la punct.

În clipa aceea, de deasupra, de pe acoperiș, răsună un sunet straniu. La început un cloncănit, apoi o succesiune de silabe limpezi și sonore: „tuk-khi, tuk-khi, tuk-khi!

Chipul bătrânului se lumină. „Tuk-khai! rosti el cu un soi de evlavie, ridicând două degete, arătătorul și mijlociul. Tuk-khai a biruit și de această dată demonul nopții. Calea voastră este plină de primejdii, dar Tuk-khai e cu voi. Porniți într-un ceas bun...”

Noua lor aventură începuse într-adevăr sub auspicii bune. Iar peste o săptămână (Andrei Konopliov recitise de atâtea ori acest jurnal, încât granița dintre el și propria-i memorie se topi curând) unul din membrii expediției, care-l înlocuise la Moscova pe administratorul bolnav, rămăsese, deoarece era rănit la picior, împreună, cu un băiețaș anamit, pe malul râului Ho-Kong, așteptând ca cele

două grupe, reunindu-se, să-i vină în ajutor. Jurnalul îi aparținea tocmai lui, cu toate că textul nu cuprindea nici un fel de indicații în acest sens, iar caracterele inscripției de pe copertă difereau vădit de scrisul celui ce-l ținuse.

În a doua zi a călătoriei, asupra bărcii se trăsese din desișul de mangras; unul din vâslași fusese rănit mortal și spre seară murise. Murise fără nici un vaiet, fără un cuvânt de reproș. „Spuneți-i lui Chip-de-aur, șoptise, că Nguen-o-Kong a făcut tot ce i-a stat în putință”.

Următoarele două zile trecură cu bine. Apoi peste canoia lor, care tocmai intrase într-un defileu, se prăvălise trunchiul unui copac, ros, pesemne de furnici sau termite. Numai cu mare greutate izbutiseră să salveze câte ceva din provizii. Un ciot al copacului căzut spărsese bordul bărcii și-i rănise lui Konopliov piciorul. Fuseseră nevoiți să se oprească. Proviziile erau pe sfârșite. Apoi Svetlov și Abramovici, împreună cu doi vâslași, plecaseră, iar Konopliov și Ki-o-Kuak, un băiețaș de paisprezece ani, rămăseseră în așteptare.

În cele din urmă, potrivit înțelegerii, pornise la drum și Ki. Rămas singur, Konopliov era țintuit locului. Rana nu-l durea, febra însă îl chinuia tot mai rău.

La 23 iulie avusese loc un puternic cutremur (renumitul cutremur din iulie 1935 cu epicentrul la est de insulele Moluște) care fusese însoțit de puternice ploi torențiale. Konopliov era mai tot timpul ud până la piele și suferința lui atinsese paroxismul…

… Stând acum, în noaptea de martie leningrădeană, în fotoliul lui, la biroul lui de acasă, și citind acest text ale cărui litere erau aruncate neglijent, nervos cu creionul, un text al lui și totodată străin parcă, Konopliov, parcă același, dar totuși altul, își întrerupea din vreme în vreme lectura, își ridica chipul ostenit, palid și, cu ochii ațintiți în fereastra întunecată, rămânea minute în șir nemișcat.

Oricât de paradoxal ar părea, tocmai acum, când confuzele lui visuri sau mai degrabă temeri își găsiseră, în

sfârșit, un temei de necontestat (chiar documentar!) tocmai acum, toate acestea începură să i se pară o fantasmagorie de neconceput.

Rațiunea părea acum nevoită să recunoască: „Asta e, ce mai! Trebuie că e adevărat!”. Pe de altă parte, însă, bunul simț începu să protesteze cu vehemență: „Se poate să crezi așa ceva, Andrei Andreevici!? E cu totul de neconceput. Absolut imposibil”.

Da, era limpede că „știa” multe lucruri care nu erau descrise cu exactitate în jurnal. El vedea în fața ochilor nu „tufișuri”, cum scria acolo, ci niște frunze anume, de un verde întunecat, lucioase; simțea mirosul pătrunzător pe care-l emanau când erau strivite sub cizme.

Citea: „Tuk-khai” și vedea botișorul hazliu, ascuțit al unei șopârle care amintea prin anumite obiceiuri de mamifere, spinarea ei moale, albastră, cu pete roșietice. O vietate care cobora asupra omului sub al cărei acoperiș se instala zodia fericirii. Seara, când izbutea să prindă vreun șoricel sau vreun păianjen strecurat în casă, emitea acel sonor „tuk-tuk-khi!”, țipăt de triumf și bucurie…

Știa toate astea, nu? Le știa! Sau… Poate le citise în Brehm, altfel de unde cunoștea și denumirea savantă, complicată a acestei făpturi: *„hekko verticilliatus*”?

Țeasta sta să-i plesnească.

CAPITOLUL VII
ÎN NUMELE MARELUI TUK-KHAI

Iată scrisoarea, deschisă pe masă, acum când totul s-a sfârșit.

Caracterele acestei foarte lungi scrisori seamănă îndeaproape cu scrisul din caietul cu coperți de pânză. Experții grafologi însă (îi chemase profesorul Bronzov) nu riscaseră să „identifice” cu precizie cele două scrisuri. Nu

riscaseră totuși nici să afirme că cele două documente fuseseră scrise de persoane diferite.

„În condiții de boală sau puternice șocuri psihice, spuneau ei cu prudență, scrisul omului poate suferi schimbări drastice...”

„Și însănătoșire revine la *„statu-quo ante*”? îi sâcâise Bronzov. Experții ridicau din umeri. „Foarte rar...” admisese unul. „E posibil, dar de regulă se mențin modificări vizibile”, susținea altul.

Trebuie spus de la bun început că toate întâmplările pomenite în scrisoare erau cuprinse - e drept, într-o formă mai concisă - în caietul cu coperți de pânză.

„Svetocika, fetița mea. Numai tu mă poți înțelege. Am să-ți povestesc totul, așa cum... Nu, nu risc să spun «cum a fost». Cum cred că a fost...

Cutremurul s-a produs în noaptea de douăzeci și patru, apoi s-a pornit ploaia. N-ai văzut așa ceva niciodată: n-aveam aer, totul era numai apă. Chinina nu-mi mai ajuta.

Învelit în trei pături, tremuram în cortul acela ce se lăsase într-o rână. N-aș fi crezut că poți îngheța în halul ăsta la tropice! În sfârșit, n-am căzut în somn, ci într-un leșin prelung, populat de coșmaruri (în jurnal e scris mai simplu: „Mi-am pierdut cunoștința pentru multă vreme”).

Când am deschis ochii, nu mi-a venit să cred. Totul era zvântat și cald. Nici plescăitul picăturilor de ploaie pe frunzele aspre, nici vuietul apelor râului. Eram culcat sub un acoperiș, într-un fel de colibă.

Dar în față zăream nu o ușă, ci un fel de spărtură neregulată într-un zid de piatră. O spărtură și dincolo de ea cerul întunecat al nopții ecuatoriale. În colțul de sus al spărturii am distins Crucea Sudului. De afară adia asupră-mi o boare curată, caldă, fără a fi fierbinte. Îmi inunda plămânii, îmi alerga prin sânge și simțeam cum frigurile mă părăseau. Un zefir montan, străveziu, dătător de viață, aidoma apei limpezi.

El făcea să tremure mica flacără de la creștetul meu. În licărirea acelei flăcărui, am zărit-o la căpătâiul patului pe Ea.

Ședea, ușoară ca văzduhul, stranie, aidoma țării pe care o stăpânea. Era înfășurată într-o mantie albă cu borduri aurii.

N-aș putea s-o descriu, Svetocika, nici chiar dacă aș fi un scriitor genial. În plus, tu ești femeie și orice ți-aș spune despre o altă femeie ți se va părea ori prea puțin, ori prea mult.

Avea un chip tipic anamit și te asigur că între frumusețile lumii, cele anamite sunt cu câteva clase deasupra tuturor.

Avea ochi înguști și pomeții obrajilor proeminenți, iar pielea ei era aurie, aidoma fructelor acelei țări. Cuvintele limbii sunt prea sărace pentru a o putea descrie...

Buzele ei... Era cu neputință să-ți dai seama de zâmbeau sau nu. Ochii ei sălbatici păreau că văd prin mine, ochi de panteră ori de șarpe, de șarpe auriu din junglă. Și părul ei pieptănat lins, legat într-un coc mare la ceafă, negru întocmai ca lacul ce acoperea statuetele sculptate de meșterii acelei țări, arunca în licărirea tremurată a opaițului reflexe ba roșii, ba albastre.

Nedumerit, mi-am ridicat mâna vrând să întreb printr-un gest cum am ajuns aici? Atunci mâna ei, diafană, ca o rămurică aurie, și totodată puternică se desprinse din mătasea albă-aurie și mi se așeză poruncitoare pe frunte.

„Silence!” („Taci!”), spuse ea în engleză.

Apoi încet, foarte încet, își eliberă din cutele veșmântului și cealaltă mână. Cu palmele făcute căuș, palme aurii și mici ca două jumătăți de coajă de portocală, îmi îmbrățișă obrajii năpădiți de o barbă deasă, îmi săltă capul și, centimetru cu centimetru, fără ca privirea ei să mă părăsească, își apropie buzele de ale mele.

„Silence!” mai șopti o dată vocea ei fierbinte, o voce cum nu mai auzisem până atunci.

După o clipă dispăruse, iar eu am alunecat în uitare. La mai puțin de o săptămână eram însă complet sănătos, sau datorită băuturilor amare precum chinina, pe care mi le dăduseră, sau grație aerului de acolo, tămăduitor, aidoma izvoarelor de apă minerală.

Da, am devenit soțul ei, am fost soțul lui Chip-de-aur, Mama fiilor Tuk-khai. Dacă aș fi poet, Sveta, m-aș fi încumetat să-ți descriu toate astea: imensul munte ciuruit de peșteri tăiate în stâncă, vârful lui fumegând deasupra pășunilor alpine, iar jos, pădurile întunecate, de nepătruns ale „rimbei”.

La nord-est, pădurile se pierdeau într-o ceață fumurie. La sud erau retezate de țărmul stâncos, inaccesibil, al mării, care se întindea pe vreo treizeci de kilometri. Deasupra pădurilor strălucea zi de zi cerul torid al tropicelor. Ah, albastrul lor dureros!...

Ți-aș povesti totul: cum în fața ușii lui Chip-de-aur se schimbau străjerii cu trupuri de bronz, pe jumătate goi, purtând în mâini excelente arme de captură, cum sclipeau baionetele în lumina albastră a lunii deasupra capetelor acelor războinici care-și vegheau stăpâna, ca pe o fetiță slabă, și se prosternau în față-i ca în fața unei zeițe sau a unei Mame universale. Și cum în lacul adânc, ascuns privirilor printre stâncile verzi, lac ce înlocuiește pentru poporul Tuk-khai marea, luată de Venetici, se scăldau zi de zi, scoțând țipete pătrunzătoare, oameni cu pielea galbenă: atleți, cu părul strâns nod pe creștet, și fecioare de o neînchipuită grație, în ale căror cozi ude și grele ardeau flori înflăcărate de hibiscus.

Ți-aș descrie lungile nopți cu lună, când, la gura acestei peșteri-palat, ședeam ceasuri întregi pe covorul moale, mirosind a ierburi aromate sau pe blana de serval, contemplând insula scăldată în argint orbitor, pădurile, care se făceau, după apusul soarelui, negre și posace, marea, strălucind sub razele lunii, roiurile de licurici dindărătul portalului de piatră și stând de vorbă îndelung,

în felul nostru straniu, căci eram pe jumătate muți unul pentru celălalt.

Îmi povestea despre țara ei, iar eu încercam să-i spun câte ceva despre lumea din care veneam. Neînduplecaților sfetnici ai curții nici prin cap nu le trecea să ne lase singuri în aceste ceasuri: tot ce vorbeam îi interesa. Ba chiar interveneau în discuție, întrebau, comentau...

Toate astea într-o engleză stranie, presărată cu expresii portugheze și locale, dar, ciudat, m-am deprins destul de repede cu idiomul bizar al porturilor Pacificului. Ea stăpânea acest esperanto mai bine decât supușii săi. Îi povesteam tot ceea ce mi se părea interesant pentru amândoi, iar ea tălmăcea, în graiul ciripitor al locului, cuvintele mele.

Mulți ani luptase pentru libertate poporul Marelui Tuk-khai sub conducerea tatălui lui Chip-de-aur, iar când tatăl ei murise, bărbile albe hotărâseră că ea trebuie să-i ia locul, deoarece ambii ei frați pieriseră în luptă.

Nimeni nu o ajutase, pe ea și pe fiii lui Tuk-khai, în crâncena luptă împotriva oamenilor lui Păr Scurt și a Veneticilor. Numai arareori se șoptea că, departe, pe cealaltă față a Pământului, în lumea albă, există o țară unde sunt iubiți toți cei vii. În acea țară nu sunt robi și nici asupritori. În acea țară s-ar putea să se știe prea puține lucruri despre insula Tuk-khairi. Cândva însă, chiar de acolo, din acea țară, va răsuna glasul libertății...

De-aș fi fost poet, fetița mea, ți-aș fi povestit toate acestea în cuvinte mult mai frumoase. Eu însă nu sunt decât un om obișnuit, uimit peste măsură de cele ce mi s-au întâmplat. Știu că am fost acolo, dar nu pot crede acest lucru, Svetocika. Eu n-aș fi putut face tot ce a făcut celălalt. El a lucrat mult mai mult și mai bine decât ar fi fost în puterile mele...

Eu - sau mai bine zis celălalt, care cine știe de ce a luat chipul și asemănarea mea, s-a instalat în mine pentru o vreme - a făcut multe. A ajutat acest trib mic și curajos să

trăiască și să lupte. Le-a instruit armata, i-a învățat pe acei pescari și vânători să cultive pământul, a instalat posturi sigure de apărare în sălbaticele păduri ale „rimbei”. Am făcut tot ce am putut - eu sau el - dar forțele erau prea inegale. Trebuia să caut ajutor.

Și iată că, la două luni după ce, în cel mai îndepărtat iatac al palatului, Chip-de-aur a dat naștere unui fiu - tresar când te aud numindu-l „frățiorul” tău, fetițo, - chibzuind totul pe îndelete, am hotărât amândoi că sosise clipa despărțirii.

Ea însăși m-a trimis ca sol în țara unde zac rămășițele pământești ale Celui care-i îndrăgise pe toți oamenii. Ea m-a însărcinat să-i conving pe frații mei că nu-i mai puteam lăsa pe fiii lui Tuk-khai fără ajutor și apărare. Îi văduviseră de apele lor albastre. Bărcile mari de fier ale lui Păr Scurt se apropie de mal și aruncă asupra pădurilor și munților gloanțe puternice aducătoare de moarte. Numai pe țărmul sudic inaccesibil au mai rămas câteva golfulețe în care veneticii nu îndrăznesc să pătrundă din pricina numeroaselor recife.

„Fiii mei”, arătă ea cu brațu-i diafan spre orizontul tulbure, te vor trece pe pământul acela de departe. Într-adevăr, în zare se distingea vag, între cer și mare, mai albastru decât ele, conturul celei mai apropiate insule. Acolo trăiesc niște oameni albi, aidoma ție. Ei te vor urca pe o pasăre de foc și ea te va duce la ai tăi. Când vei ajunge în patrie, să nu ne uiți - pe mine și poporul meu. Du-te la bătrânii tribului tău și povestește-le despre noi. Spune-le să-și arate mânia și iubirea de dreptate...

Ce era să fac? Cum puteam să-i explic ce înseamnă Lumea și ce legi de fier domnesc în ea? O priveam întocmai cum aș fi privit-o pe împărăteasa Nefertiti, dacă o mașină a timpului m-ar fi coborât în Egiptul Antic. Această adolescentă își conducea cu înțelepciune, de cinci ani, poporul ei sălbatic, dar n-avea cum să mă înțeleagă. Ea știa ce e binele și răul, lumina și întunericul. Știa că

veninoasele tarantule aduc moartea și că mândrii Tuk-khai, acele șopârle-fetiș, le pot învinge. I-ar fi fost însă cu neputință să-și imagineze circumferința globului pământesc, de patruzeci de mii de kilometri, și uriașul mozaic de moravuri și civilizații, cutume și ambiții ce agită cu furie această circumferință.

Totuși ea era stăpâna zilelor mele. Nu puteam să nu-i împlinesc porunca. Și apoi... Și apoi, Svetocika, pesemne tu și cu maică-ta mă chemați de aici, cu toate că nu-mi dădeam seama că era chemarea voastră.

Era Ziua a șaptea a Lunii Câinilor Zburători, când m-a condus în Lunca Jurămintelor. Acolo trona o enormă statuie diformă, sculptată nu se știe când și de cine, reprezentându-l pe O-Vang, cel mai pașnic și mai blând dintre zeii insulei, zeul belșugului și fertilității, al jurămintelor ținute. Aci, la picioarele idolului, pe două lespezi de piatră așezate departe una de cealaltă, zăceau în umbra unui arbore pitic doi săculeți de piele burdușiți. Un preot bătrân cădelnița în văzduhul încins, răspândind în jur un fum amărui, albastru, iar peste creștetul acelui zeu gras și blând se apleca un alt arbore, cu frunze mari, puternic - durian sau guiava.

Fructele lui sunt nespus de stranii: mirosul lor e atât de respingător pentru un străin și atât de puternic, încât, pretutindeni la tropice, albii interzic introducerea guiavei în casele lor. Însă cei ce, biruindu-și dezgustul, riscă să încerce miezul fructului, un fel de frișcă amestecată cu cea mai fantastică dulceață, nu va uita niciodată gustul lui minunat, fără seamăn...

Pe insulă, fructele durianului sunt dedicate lui O-Vang, diformul și blândul părinte al tuturor viețuitoarelor.

Am urcat pe altarul de jertfă de la picioarele idolului. Ridicând de pe lespezi săculeții de piele, Chip-de-aur mi i-a înmânat. Am rămas fără grai: din fiecare răzbătea mireasma cu totul aparte, ușor astringentă, a semințelor

de șalmugra. Alese, curățate - cel puțin cinci kilograme în fiecare săculeț.

„Primește darul pe care poporul meu îl trimite poporului tău, spuse ea și se încruntă, de parcă ar fi rostit un text învățat pe dinafară. Eu știu și tu știi: cinci frați ai tăi, afară de tine, au venit aici să caute semințele de kalav. Ai rămas singur. Ceilalți dorm în apele râului Ho-Kong din ziua în care au fost stăvilite de cutremur. Ho-Kong însă nu i-ar fi înghițit, dacă slugile lui Păr Scurt nu i-ar fi împins în Defileul celor o mie de vânturi. Au fost curajoși, frații tăi. Au luptat neînfricați cu dușmanii, dușmanii mei! Au pierit, dar moartea în luptă nu e moarte. Ia și du în țara ta această răscumpărare din partea liniștitului Ho-Kong pentru viețile lor. Râul n-a știut ce face. Să crească și la voi copacul kalav, dăruit oamenilor de zeii cei buni. Fie ca sucul lui să-i lecuiască pe cei suferinzi, să alunge boala prin puterea vieților plătite pentru el. Fie semințele lui zălogul pe care ți-l înmânez în numele meu și al fiului meu Tuk-khai.

Dar lasă-mi și tu un zălog. Când vei primi vestea că lepra a fost izgonită de pe insula mea, vei lăsa totul și vei veni la mine.

Iată cum vei afla vestea. Dacă zeii îmi vor păstra ochii vii, până când pământul lui Chip-de-aur va vedea soarele libertății, mă jur pe cele șapte nume ale lui O-Vang că îți voi trimite trei șalmugre. Trei, una după alta.

Oriunde-ai fi, pe pământ sau sub pământ, pe apă sau pe fundul mării, în cer sau dincolo de ceruri, ele vor ajunge la tine. Și când a treia va atinge palmele tale, vei lăsa totul și vei veni la mine.

Iar ca să nu te tulbure cine știe ce vedenii, iată semnul: în dimineața zilei când vei primi a treia șalmugră, îl vei vedea pe O-Vang, zeul țării mele, așa cum stă în fața ta aici, și vei mai vedea fructe de durian la picioarele iui, și mireasma lor, de neîndurat pentru oamenii Apusului, va pătrunde în nările tale. Și nu vei putea să-ți calci

jurământul - acest jurâmânt al celui puternic. Oriunde vei fi și orice vei face, te vei scula și vei veni la mine, Chip-de-aur. Urcă acum pe altarul jurămintelor și jură!”

Și am urcat alături de ea pe altarul lustruit de atâtea mii de tălpi desculțe și, ieșind din tufișuri, doica anamită mi l-a dat în mâini pe micuțul Tuk-khai. Avea două sau trei luni. Râdea, dând din mâini și speriindu-se când îmi atingea cu ele barba.

Și atunci, Svetocika, am jurat să mă întorc...

Iar peste trei zile am fost purtat într-un palanchin pe cărarea stâncoasă ce ducea la poalele muntelui. Priveam înapoi și zăream sus, pe terasa de piatră a peșterii-palat, chiar la marginea ei, o mică pată albă nemișcată. Albă, cu o bordură aurie pe care n-o mai distingeam de-acum...

Îmi aduc aminte că bătrânul Nguen-O-Guk își rănise piciorul de un bolovan. Îmi aduc aminte cum, la liziera pădurii, o săgeată năprasnică a șuierat peste palanchin: căzuse asupră-i din vârful unui palmier șarpele zburător. Îmi aduc aminte cum a dispărut brusc, la o cotitură, Vulcanul Țesătorilor Albaștri, lila pe fond albastru. Apoi...

Apoi, iubita mea Svetlana, nimic. Nu știu cum, când, pe ce cale, cu ajutorul cui am ajuns în țară. Nu știu dacă am împlinit sau nu misiunea ce mi-a fost încredințată - transmiterea celor doi săculeți cu semințe de șalmugra și a chemării în ajutor. Nu-mi amintesc nici traversarea oceanului, nici zborul. Nimic, absolut nimic.

Nu știu cum, prin ce miracol, Bhang, soțul lui Chip-de-aur, a devenit din nou Andrei Konopliov, tatăl tău, nu știu dacă pe lume există un singur Konopliov sau mai mulți Konopliovi gemeni, veniți de acolo. Dacă ai să-mi spui că am visat toate astea, tulburat de jurnalul cu coperți de pânză, am să te cred.

Un lucru știu sigur: jurământul a fost real și sângele animalului de jertfă, alb ca un nour, ne-a stropit picioarele amândurora. Am stat alături nemișcați pe marmura caldă, acoperită de mușchi. Și mai sunt încredințat de un lucru: a

treia șalmugră e în drum spre mine. Oare aș putea să nu-i ascult chemarea, Sveta?...”

CAPITOLUL VIII
O-VANG PE INSULA CANOTIERELOR

Acum, când totul a trecut, iar noi ne consumăm mai departe perplexitatea în fața enigmaticei existențe duble a lui Andrei Konopliov, merită să remarcăm că în dimineața zilei ce a urmat după aceea, în care el citise jurnalul și „deodată își amintise totul”, Maria Benediktovna tulburată din cale afară, de-a dreptul zguduită, se întoarse acasă, în Intrarea Zamiatin.

Ce-i al ei e al ei: dându-și seama, ca și cei din jur, că fiecare fapt din viața soțului ei dobândea din motive de neînțeles un sens ambiguu, ea adoptă atitudinea cea mai potrivită.

Soțul ei trebuia tratat acum ori ca un om lipsit de rațiune, grav bolnav încă și maniac, sau ca un om care trăise în trecutul nu prea îndepărtat o experiență misterioasă și de neînțeles pentru noi.

Și într-un caz, și în celălalt, conchise ea, lucrurile nu puteau fi aranjate nici prin gelozie, nici prin insulte, nici prin mânie, nici prin lacrimi. Ce vină avea el că se întâmplase așa ceva?

Firește, pentru toți era extrem de important să se separe grâul de neghină, adevărul de fantezie, să se stabilească ce era fapt și ce era închipuire în această istorie extraordinară. Dar cum să faci asta, dacă el habar n-avea de nimic?

Intrând încetișor în casă, ca să nu-și trezească soțul, Maria Benediktovna trecu în sufragerie, în colțișorul Svetocikăi, despărțit de restul încăperii printr-un paravan, și vorbi acolo multă vreme, în șoaptă, dar foarte aprins, cu

fiică-sa. Apoi, auzind că Andrei Andreevici începuse să se miște, intrară amândouă la el.

Andrei Andreevici se trezise și stătea liniștit, cu privirile ațintite înainte, slăbit, galfăd, dar cât se poate de calm. Maria Benediktovna căzu pe neașteptate în genunchi pe covorașul din fața patului. El își lăsă șovăitor palma pe creștetul ei. Svetocika avea deja ochii plini de lacrimi și nasul umflat: ei n-aveau decât, dar ea nu putea suferi atâta fără hohote disperate de plâns...

Un timp, cu toate sughițurile ei, tăcerea continuă.

— Nu știu, Marusia! șopti în sfârșit Konopliov, mângâind pletele soției sale. Nu știu dacă toate astea mi s-au întâmplat mie sau nu... Dacă eu am fost acolo... sau altul. Nu știu... Și, sincer vorbind, mi-e și frică să aflu scormonind înlăuntrul meu tot mai adânc. Asta înseamnă nebunie... Judecând normal, cum am gândit toată viața, povestea pare absurdă. Nimic din ce ai citit în acest jurnal nu e genul meu... Mă cunoști doar. Bunăoară, curajul... Niciodată n-am strălucit; la vilă mi-era frică de hoți, râdeai de mine... Mă feresc de bețivi și acum. Pune-mi în mână un pistol și mă îndoiesc că va trage...

Atunci de unde până unde călător prin junglă?

Pe de altă parte, cicatricea asta. De unde? Cheiul Arsenalnaia sau insula aceea? L-am rugat pe Bronzov să mă lămurească, zice că-i dificil. Intervalul de timp dintre una și cealaltă e prea scurt. Rebikov însă o descrie după o scrisoare pe care nu i-am scris-o eu... De acolo, de la acest... Svetlov... Și apoi putea... șalmugrele... Cum au ajuns la mine? Greșeală? Coincidență? Nu știu... Dar, oricum, sunt prea multe coincidențe... Doi Konopliovi: amândoi „A” și amândoi contabili. Expediția și absența mea coincid în timp... Ce zici, Musenka?... N-ar fi bine să plecăm - tu sau eu - la Moscova și să încercăm să lămurim ce-a fost întâmplare și ce nu? Cu toate că mai bine nu, știu că toți mă urăsc, așa că...

Maria Benediktovna asculta și nu asculta toate astea. Întâmplător, neîntâmplător! Stranii făpturi mai sunt bărbații! Ei, ca femeie, nu-i era oare indiferent din ce pricină își pierde soțul: din întâmplare sau legic, dacă tot îi e sortit să-l piardă?

— Andriușa, dragul meu! Puțin îmi pasă de toate astea, numai tu să te liniștești, bâigui ea printre lacrimi. Dacă simți că altfel nu se poate, bine. Du-te acolo... la ei... Doamne, ce altceva putem face?!! Pe urmă... Pe urmă, întoarce-te... Casa ta rămâne casa ta...

Palma lui Konopliov se făcu și mai tandră.

— Uite ce vreau să vă spun... ție și Svetocikăi... Altceva nu știu ce să fac... Am să aștept, nu vreau să mă pripesc... Poate că pur și simplu delirez... Dar atunci înseamnă că nu voi mai primi a treia șalmugră? Bine ar fi... să nu mai vină... Doamne, cum am ajuns să gândesc? Doar am jurat acolo! Dar voi jura și aici... Crezi că vreau?... Știu: au nevoie de mine. Dar oare voi n-aveți nevoie de mine?

— Tăticule drag! urlă Svetocika.

— Tocmai asta-i, că aveți! Știți că citesc tot felul de aventuri, toate prostiile... Mi se părea mereu, nu știu de ce, că totul în jurul meu e plat... Că viața mea... e cam sălcie... Poate, mă gândeam, acolo, în depărtări străine... îmi va fi mai ușor... Aici... totul clocotește în jurul meu, iar eu sunt singur... ca o așchie în valuri... Dar acum? Acum n-aș vrea să plec de aici. Dar ce pot face? Dacă o să trebuiască am să mă duc chiar dacă greșesc... Am să mă duc și, de îndată ce-mi va fi cu putință, am să mă-ntorc. Nu, nu-i un jurământ. Pur și simplu, așa gândesc...

...În ziua aceea și în zilele ce urmară, Andrei Andreevici se impuse ca un om nu numai perfect normal, ci, dacă se poate spune așa, supernormal. „Un titan al clarviziunii” îl definise cu o ironie nesigură Iurka Strijevski.

A.A. Konopliov își analiză cu un uimitor sânge rece și cu strictă obiectivitate ireala epopee. Ajunsese să vorbească despre ea fără reținere, cu simplitate, fără urmă de

tulburare. Iura Strijevski, care, în toate aceste zile, se tot învârtise prin Intrarea Zamiatin nr. 8, îi spuse cu nedisimulată uimire Svetei:

— Dar s-a emancipat babacul tău, nu glumă. Zău ca mă pune pe gânduri. Zici că-l cunoști pe om de-a fir-a-păr și când colo…

Dar Svetocika pufni mânioasă:

— Ia mai tacă-ți fleanca!

În ce-l privește, Konopliov scoase la iveală o contradicție care rămâne până azi în picioare. Cea mai sigură dovadă a veridicității aventurii sale era, în ochii tuturor, faptul că el își amintea întocmai, făcând pertinente completări și precizări, furnizând puzderie de amănunte, tot ce era descris laconic în caietul cu coperți de pânză. Nu repeta ce se relata în paginile acelea. Nu, el reda întâmplările cu particularități și detalii pline de culoare, pe care te aștepți să le auzi numai de la un martor ocular, care parcurge din nou cu privirea, să zicem, un pachet de fotografii dintr-o călătorie aproape uitată, de la un martor căruia fără ele i-ar fi fost cu neputință să-și amintească trecutul, dar căruia ele îi resuscită amintirile și ele încep să curgă…

Iată de exemplu: scena despărțirii lui Konopliov de Ki-o-Kuak lipsește cu desăvârșire din jurnal. Acolo scrie simplu; „La ora 16, Ki a plecat în întâmpinarea alor noștri.” Nici un cuvânt în plus despre soarta lui.

În povestirile lui Konopliov însă (ca și în acea curioasă scrisoare) scena era relatată cu o serie de amănunte revelatorii. Tocmai astfel devenise cunoscut faptul că A.A. Konopliov îl reîntâlnise pe Ki în Marele Sat Tuk-khai, aflând de la el că nu izbutise să se întâlnească cu membrii expediției și devenise martor involuntar al pieirii lor în strâmta vale-canion a râului Ho-kong, potopită de ape după marele cutremur.

Chiar Konopliov observase însă (iar mai târziu profesorul Bronzov confirmase acest lucru cu probe cât se poate de convingătoare) că memoria lui se limita în chip straniu la

cadrul și datele consemnate în jurnal. El se revedea foarte clar zăcând neputincios pe fâșia îngustă de nisip rozaliu, în albia umbrosului Ho-Kong, conștient că îl „...nță pieirea inevitabilă”. Mult mai vag - deoarece jurnalul le schița sub formă de „inserție”, de „reîntoarcere în trecut” - își amintea cele trei zile petrecute de expediție în port. Chiar nimic, dar absolut nimic nu putea spune despre cele întâmplate cu el înainte de a ajunge peste graniță. Și era firesc acest lucru, deoarece tot ce se petrecuse atunci, făcea, neîndoios, obiectul „Caietului Nr. 1” care nu-i căzuse niciodată în mână. Aveai impresia că, odată cu dispariția acestui prim caiet de însemnări, fusese ruptă din memoria lui o suită întreagă de aduceri aminte.

Exact la fel stăteau lucrurile și la extrema cealaltă. Firul amintirilor lui se curma brusc și brutal, întocmai ca însemnările din „Caietul Nr. 2”. Palanchinul în care era purtat soțul lui Chip-de-aur se afunda în „rimba” și o perdea de frunze acoperea culmea ce se înălța deasupra luxuriantei vegetații a Vulcanului. Rezultă clar că el nu mai revedea marele munte. Ei bine, era extrem de straniu că aici, s-ar fi putut spune că la jumătate de cuvânt, cortina cădea nu numai peste însemnările din caiet, ci și peste memoria lui Andrei Konopliov.

„La 12.00 am pornit. Ea ne-a urmărit cu privirile până seara. Chiar a doua zi dimineața o mai puteam distinge, ca o pată albă, sus deasupra noastră. Apoi am pătruns în pădure. Semn bun: o crizopelea ornata căzu peste palanchinul meu dintr-un palmier. În aceeași clipă ramurile unui arek răpiră definitiv privirii mele giganticul versant al Vulcanului. Două zile mai târziu...”

Nimeni nu știa dacă un al treilea caiet exista sau nu pe undeva. Konopliov însă (dacă el fusese protagonistul), oricât își forța memoria, nu putea depăși limitele acelui „două zile mai târziu...” Iată un fapt extrem de semnificativ. De altfel, e zadarnic să-i tot dăm cu presupusul. Cel mai indicat e să relatăm, fără a sofistica

prea mult, tot ce s-a petrecut după episoadele deja cunoscute care și-au pus pecetea pe jumătate tragică, pe jumătate comică asupra acestei existențe, neobișnuite.

Cititorii sunt liberi să tragă propriile lor concluzii, să încerce a construi ipoteze proprii privind aceste întâmplări. Cititorii n-au decât să-și mai pună și ei creierii pe moațe, încercând să rezolve enigma Konopliov, căci nici Alexandr Sergheevici Bronzov, exponentul sacrei științe, psihiatru și psiholog, nici eu, cronicarul ultimelor luni vijelioase ale acestei vieți care cursese atât de domol prin decenii, n-am izbutit să determinăm valoarea reală, univocă și pozitivă a marelui X din această ecuație.

A.S. Bronzov s-a dovedit a fi de-a dreptul prodigios. El a descoperit toate acele particularități, care îngăduie presupunerea că „Jurnalul 2” n-a fost scris de A.A. Konopliov, din Intrarea Zamiatin.

El alergase la pomologul Sture, de la care aflase că A.A. Konopliov căutase insistent să obțină definiția șalmugrei, comportament straniu pentru un om care ar fi văzut măcar o dată în viață acest fruct, precum și arborele de pe insulă. El atrăsese atenția asupra unui nume scris incomplet în textul jurnalului: „Suri...” și, prin metode complicate, dovedise că A.A. Konopliov nu cunoscuse în viața lui nici un om al cărui nume de familie să înceapă cu aceste patru litere - nici un „Surin” nici un „Surikov”. Unicul „Surkov” pe care-l cunoștea dispăruse din viața lui încă la sfârșitul anilor '20.

Dar...

Totul stă în acest „dar”...

Timp de nouă luni, socotind din ziua pe care tocmai am descris-o, nu se întâmplă nimic deosebit. Certificatul medical al lui Andrei Andreevici expira, ceea ce dădu medicului de circumscripție Roza Arnoldovna, bătrânul medic al familiei Konopliov, prilejul să facă un spirit, declarând că totul are un sfârșit, chiar și termenul înscris în certificatele medicale... Andrei Andreevici începu, cu

punctualitatea lui obișnuită, să-și frecventeze locul de muncă de pe Poltavskaia, unde se afla atunci sediul central ai întreprinderii „Lenemail”.

Sveta nu se putuse, firește, abține și povestise în cel mai strict secret unor colege de la filologie nemaipomenita întâmplare al cărei protagonist era tatăl ei. Rezultatul, care nu se lăsă așteptat, o cam puse pe gânduri. Prin oraș începuse să se vorbească de un prinț din insulele Moluște, care s-ar fi angajat contabil ba la „Grădini și parcuri”, ba la fabrica de filme „Tehfilm”. Andrei Andreevici era căutat la telefon de glasuri tinere care-i solicitau cu insistență randevuuri.

Încet-încet însă trecu și asta. Toți erau din ce în ce mai încredințați că norul amenințător se îndepărtase. Oricât ar fi de straniu, cel mai convins de acest lucru era însuși Konopliov. Cine știe, poate îi era hărăzit într-adevăr să fie când un modest contabil leningrădean, când soț morganatic al fiicei cu chip de aur a unui conducător daiac sau anamit, undeva pe o insulă. Poate chiar se simțea bine în amândouă aceste ipostaze. Dar trecerea dintr-o ipostază în alta era cu siguranță de neîndurat pentru el. Ostenise, ostenise din cale afară…

În dimineața zilei de 6 mai, Andrei Andreevici pornise ca întotdeauna spre serviciu. Neva tocmai se debarasase de ghețurile din Ladoga. Era o zi însorită, luminoasă și caldă, cu toate că din când în când se mai făcea simțită - suntem doar la Leningrad - tăioasa briză de răsărit. Din ușă o asigură pe soția sa, Marusia, că se va întoarce înainte de șapte: altfel risca să găsească reci plăcintele care-i plăceau atât de mult.

Văzând că soțul ei nu sosește nici la șapte, nici la opt, Maria Benediktovna se puse în stare de alarmă.

La „Lenemail”, unde sunase mult timp în zadar, dădu până la urmă peste curiera Nastia, care uneori, în preajma sărbătorilor, spăla geamurile și ajuta la alte treburi gospodărești în casa Konopliovilor. Nastia o informă cu

multă precizie că Andrei Andreevici sosise la serviciu la timp, că fusese liniștit, chiar vesel (glumea) și că apoi „fusese chemat telefonic undeva”.

Pe la douăsprezece plecase, la fel de mulțumit și de liniștit. În jurul orei trei, când Andrei Andreevici încă nu se întorsese, îl căutase cineva („un chinez sau așa ceva”, spuse Nastenka și inima Mariei Benediktovna îngheță). Aflând că Andrei Andreevici lipsea, acesta rugă să fie lăsat să-l aștepte. Fusese introdus în biroul contabilului șef, unde citise tot timpul „o carte franțuzească”.

A. A. Konopliov, revenise pe la patru jumătate. Aflând că era așteptat, dăduse semne vădite de neliniște... Fără a-și scoate paltonul, se închisese cu vizitatorul acela în birou. Preț de o jumătate de oră, din încăperea aceea nu răzbătuse nici un sunet...

Apoi Andrei Andreevici chemase contabilul principal, o femeie, căreia îi predase câteva lucrări, ba chiar și ștampila. Apoi, împreună cu chinezul acela, se pregătise de plecare. Deschisese deja ușa spre scară, dar se reîntorsese deodată; se apropiase de ea, de Nastia, și de Zinocika, socotitoarea, le luase de mână și le spusese: „Nastia... Zinocika - așa spusese el. - Dacă... în caz de ceva... Marusia mea... Să nu se neliniștească! Eu sunt bine... Spuneți-i că am să mă întorc curând...”

Asta era tot ce știa Nastia. Nici ea, nici Zinocika, nu se gândiseră la ceva rău. Acum însă începea să i se pară că, în clipele acelea, chipul lui Andrei Andreevici arăta altfel ca de obicei... Era greu de spus cum, dar, oricum, altfel...

Mai e nevoie să vă spun ce s-a petrecut în ceasurile acelea în apartamentul din Intrarea Zamiatin nr. 8?

E drept, din fericire, familia lui A. A. Konopliov nu trebuise să fiarbă prea îndelung în suc propriu. Pe la nouă seara pe Intrarea Zamiatin intră o mașină bine cunoscută și din această mașină de captură coborî, drapat într-o manta din stofă de captură, purtând ghete nemțești și un ceas-brățară danez, gâfâind și ștergându-și grumazul cu

batista, Ivan Savvici Mureev. Apoi, nespus de agitat, urcă scara Konopliovilor.

— Ce-i cu voi? Ce s-a întâmplat, ia spuneți? Ce, iar a făcut vreo boacănă? bubui el. Ehei, știam eu, știam eu…

Da, el era cel care-l chemase azi dimineață prin telefon pe Andrei Andreevici. Îl poftise la el pe Kanonerski, deoarece acolo, la depozitul unde era gestionar, se petrecuse un lucru straniu. Straniu și nu prea, se mai întâmplă și din astea...

Cu câteva zile în-urmă, primise din Extremul Orient - din Filipine, parcă, în orice caz de undeva de pe acolo - o mare cantitate de conserve de captură; cele mai multe, niște cutii mari de tablă, conțineau ananas.

Conservele, părăsite de dușman într-una din bazele lui de aprovizionare, sosiseră cu bine. Toate lăzile fuseseră recepționate fără probleme, în afară de una. A doua zi după preluarea transportului, acesta începuse să emane o duhoare de neînchipuit... Era greu să spui a ce mirosea: a brânză stricată, a hoit, a iarbă putredă... un buchet întreg care va să zică... Încărcătorii, gata să-și dea duhul de greață, o scăpaseră pur și simplu din mâini.

Lada se spărsese lângă cântar... Spre uimirea celor prezenți, din ea nu se rostogoliseră cutii de conserve, ci niște fructe, un fel de rodii... Căzând, cele mai multe rămăseseră nevătămate, dar câteva crăpaseră (erau mai coapte) dând la iveală un miez straniu, să juri că erau pline cu frișcă... Și o duhoare! Ceva de nedescris...

— M-au chemat numaidecât. Am luat-o la picior într-acolo: cine știe de unde provenea marfa, cum să garantezi pentru ea?

La depozit - ceva de groază: poamele alea se împrăștiaseră peste tot... Trupa mea - după ele prin colțuri. Toți își astupaseră nările care cu ce-i căzuse în mână. Klavocika, socotitoarea noastră, zăcea pe canapea ca un peștișor, cu burta în sus, gata să se înăbușe... Și totuși fructele păreau bine conservate, atâta doar că degajau

duhoarea aceea de nesuportat... O ciudățenie a firii... Rânduite în ladă foarte îngrijit, învelite în foiță... Și deodată mi-a venit în minte ideea: cine era la noi cel mai mare expert în probleme tropicale? Andriușa, firește! Parcă el povestea ceva despre niște fructe rău mirositoare.

Ridic receptorul și-l sun: „Fă-te imediat încoace!” El de colo: „Da' ce-i necazul?” Să-i fi spus? N-ar fi venit: „Am nevoie de tine, zic, asta-i! Vino pușcă...”

Și am început să-l aștept. Aproape tot personalul depozitului a șters-o; nu mai puteau îndura bieții oameni. Mie însă după o vreme mirosul acela începu, culmea, să-mi placă... Parcă-ți făcea poftă...

Stau ce stau - și deodată îmi aduc aminte că mi-s pantalonii necălcați și de aici trebuia să zbor direct la centrală! Așa că am hotărât: timpul trebuie valorificat sută la sută... À la Napoleon, nu-i așa?... Am chemat un om și i-am dat pantalonii: „Du-i la călcat!” zic. În depozit e o căldură fioroasă: când se încing acoperișurile alea de tablă... Vestonul mi-l scosesem de mult: m-am așezat turcește, numai în chiloți, pe platforma cântarului și mi-am aprins o țigară. Îl așteptam pe Andriușa, îmi așteptam pantalonii de la călcat...

Și uite că Andriușa apare, intră și se oprește în ușă, ca fulgerat.

Nu m-am mirat. Era o duhoare în jur... din pricina fructelor acelora!... În plus, în port dăinuie fel de fel de miresme: miroase a frânghii, a smoală, a vopsea de ulei, și a câte altele... Va să zică, eu ședeam aproape gol pe cântar, poamele alea se rostogoleau de colo-colo. Și totuși reacția lui Andrei Andreevici... Rămăsese în ușă și mă privea acoperindu-și ochii cu palmele, de parcă n-aș fi fost eu, ci o balenă groenlandeză... Parcă nu și-ar fi crezut ochilor și nu m-ar fi recunoscut. Ba mai și bălmăjește niște prăpăstii:

— Ești O-Vang, Vania, zice. Deci totul s-a sfârșit! Tu ești, așadar, vestitorul, marele zeu O-Vang, împresurat de

fructe de durian!… Ivan Savvici, nu mă chinui! zice. Spune-mi de unde le ai? Și numai ce se apleacă, ridică o poamă din aia, ia de pe masa mea un briceag, o despică, prinde să înfulece miezul acela alb cu așa o lăcomie, cu așa o plăcere!…

…Nici nu-și terminase Ivan Savvici vorba, că Maria Benediktovna și Svetocika se și puseră pe bocit. Plângeau în hohote, îmbrățișându-se. Întâmplarea aceea temută și așteptată se produsese: Konopliov îl văzuse pe O-Vang, zeul cel dolofan, blajin și pe jumătate gol, la depozitul Marinei Comerciale, pe insula Kanonerski din portul Leningrad. Cine l-ar fi putut convinge că nu era chiar *chemarea aceea?*

…Nimeni nu s-a mai mirat când, în dimineața următoare, miliția, în prezența reprezentanților artelului, sparse ușa biroului lui Konopliov de pe Poltavskaia.

În acest cabinet întunecat și nu prea încăpător trona o masă lungă și largă, acoperită cu postav verde și clasicul cristal. Și, răsfrângându-se vag în acest cristal, chiar în mijlocul mesei triste și goale, se oferea privirilor, ca pe un postament, un mic fruct auriu - o șalmugră.

Nu vreau și nici nu sunt în stare să comentez această stranie și neverosimilă istorie. Tot ce pot face e să repet vechiul adagiu: „Sapienti sant!” Pentru cel înțelept, atât e de ajuns.

Ilia Varșavski

SUBIECT DE ROMAN

Eram cu adevărat fericit. Cel ce a trecut printr-o boală îndelungată și grea și apoi, în sfârșit, într-o bună zi s-a simțit din nou sănătos mă va înțelege. Eram bucuros de toate; și de faptul că nu fusesem pensionat pentru invaliditate, ci mi se acordase un concediu substanțial, pentru terminarea disertației, pe care o începusem mult înainte de a se declanșa boala, și de faptul că mă aștepta odihna în sanatoriu, care mă izbăvea de necesitatea de a mă gândi acum la această disertație, și de confortul compartimentului, cu numai două cușete, și de faptul că tovarășul meu de drum era un tânăr simpatic și nu cine știe ce babă cusurgie. În plus, fusesem condus la gară de o femeie încântătoare, pe care o iubeam sincer și cu patimă. Eram măgulit că ea, o făptură atât de frumoasă, ignorase privirile vrăjite ale pasagerilor și mă ținuse de mână, ca o fetiță care se teme să nu-și piardă tatăl în mulțime.

— Călătoriți departe? îl întrebase ea pe tovarășul meu de drum.

— Până la Kislovodsk.

— Nu mai spuneți! Așadar, împreună până la capătul drumului. Își lansase zâmbetul acela, în fața căruia nu putea rezista nici un bărbat. Atunci, vreau să vă rog ceva: aveți grijă de... soțul meu. Era pentru prima oară în tot răstimpul de când eram împreună că folosea acest cuvânt

și m-a mirat cât de simplu și de natural îl pronunțase. Încă nu e complet refăcut după boală, explicase ea.

— Nici o problemă! zâmbi tovarășul meu de drum. Doar sunt aproape medic.

— Ce înseamnă „aproape”?

— Înseamnă că nu sunt încă Hipocrate și nici Avicena.

— Student?

— Oarecum... un veșnic student cu diplomă de medic.

Ieși apoi pe coridor, închizând delicat ușa după sine, ca să nu ne deranjeze.

— O fi vreun aspirant, îmi șoptise ea.

Îmi place să pornesc la drum ziua. Îmi place să intru treptat în ritmul mișcării, să-mi aranjez lucrurile fără grabă, să-mi studiez vecinii de compartiment.

Toate erau așa cum îmi place mie, în plus, repet, eram fericit, și totuși, nu știu de ce mă stăpânea o stranie neliniște, un soi de surescitare. Îmi dădeam seama de acest lucru, dar nu izbuteam să-mi revin. Ba săream de pe banchetă și ieșeam pe coridor, ba întorcându-mă în compartiment, îmi tot răvășeam fără noimă lucrurile în geamantan, ba mă așezam să citesc, dar, după o clipă, azvârleam revista cât colo, ca să ies din nou pe coridor.

Nu știu de ce, când călătoresc, mulți oameni sunt gata să-și împărtășească tainele cele mai ascunse primului venit... O fi un atavism moștenit încă de pe vremea când orice călătorie implica o primejdie și orice tovarăș de drum trebuia făcut prieten, chiar camarad de luptă. Dar poate că e la mijloc numai faptul că fiecare om simte necesitatea să-și descarce sufletul în fața cuiva, și o cunoștință întâmplătoare, cu care după toate probabilitățile n-ai să te mai întâlnești niciodată, era cea mai potrivită pentru asemenea confesiune.

Între timp sosi ora prânzului și vecinul meu de compartiment îmi propuse să mergem la vagonul restaurant.

Ei bine, chiar aici, la masă, am dat-o pe o flecăreală neînfrânată. Ne terminaserăm de mult prânzul, ospătarul schimbase ostentativ fața de masă, dar eu vorbeam și vorbeam.

Tovarășul meu de drum se dovedi un ascultător ideal.

Chipul lui colțuros de băietan, cu ochii verzi și gene decolorate, ba chiar și mâinile, niște mâini nespus de expresive, cu degete lungi și subțiri, păreau atenția întruchipată. Nu punea nici un fel de întrebări, pur și simplu stătea și asculta.

I-am povestit tot ce mă frământase în nesfârșitele nopți fără somn. I-am mărturisit că la treizeci și cinci de ani mă simțeam dezgustat de profesia mea, că abia acum îmi descoperisem adevărata vocație, aceea de scriitor, i-am povestit despre ce scrisesem, despre neșansa ce mă urmărise până acum, despre noile mele planuri și despre speranțele pe care mi le puneam în acest sejur la sanatoriu. Ori izbuteam să scriu povestirea care mă obseda de atâta vreme, ori adio literatură. Eu i-am deconspirat chiar subiectul acestei povestiri. Nu știu ce mi-a venit. Doar toate astea erau taina mea, pe care n-o încredințasem nici măcar femeii iubite. Prea multe îndoieli mă încercau ca s-o inițiez în planurile mele. Dar nu. Aveam o singură îndoială, nu știam dacă am cu adevărat talent și-mi era rușine să apar în ochii ei drept un ratat. Deziluzia, dacă-mi era sortită, trebuia s-o îndur singur. În treacăt fie spus, confesiunea mea a inclus și aceste din urmă considerații.

În sfârșit, mi-am isprăvit destăinuirile și ne-am întors în compartiment. Aici a început reacția. Îmi era rușine de limbuția mea, îmi părea rău că-mi încredințasem gândurile, încă atât de confuze, unui om pe de-a-ntregul străin, că apărusem în fața lui în chip de fanfaron și neghiob.

El a sesizat starea mea și m-a întrebat.

— Regretați că mi-ați povestit toate astea?

— Într-adevăr, am recunoscut cu amărăciune. Mi-am dat drumul la gură ca un terchea-berchea. Pesemne că asta și

sunt. Cineva, nu-mi amintesc cine, spunea că orice om poate fi scriitor, dacă nu-l împiedică lipsa cuvintelor sau, dimpotrivă, abundența lor. Mă tem că prolixitatea e principalul meu cusur. Am niște subiecte de două parale, bune pentru o povestioară oarecare, dar cum mă așez la masa de scris, mă încurc de așa manieră în detalii nesemnificative încât totul devine un soi de chewing-gum lingvistic. Uite și acum...

El scoase din buzunar o cutiuță.

— I-am promis soției dumneavoastră... Într-un cuvânt, luați o tabletă. E exact ce vă trebuie.

Asta-mi mai lipsea!

Pesemne, grimasa mea a fost destul de expresivă.

— Aveți dreptate, spuse el vârând cutiuța la loc. Toată farmacopeea asta e un cuțit cu două tăișuri. Mai cu seamă tranchilizantele, cu toate că și eu recurg uneori la ele. În această privință, remediile populare sunt mult mai sigure. Sunt verificate de veacuri. Chiar acum o să le punem la-ncercare. Își deschise valijoara și scoase o sticlă de coniac. Armenesc, prima-ntâi! O clipă, să cer niște pahare de la însoțitoarea de vagon.

Nu semăna defel a medic în clipa când se întoarse triumfător, ținând în mână două pahare.

— Așa!... Mie îmi turnă foarte puțin, pe fundul paharului, în vreme ce pe al lui îl umplu preț de vreo trei degete. Încălziți-l mai întâi în palmă. Cunoscătorii spun ca asta înseamnă a „însufleți băutura”. Acum gustați.

Am sorbit și o căldură plăcută mă străbătu. De mult nu mai avusesem prilejul să mă răsfăț cu coniac!

— Ciudat! am spus. De-ați ști câte povețe mi-a fost dat să ascult pe tema asta. De când mi-am făcut ieșirea din spital, toată lumea țipă într-un glas: „Nici o picătură de alcool!”

— Fleacuri! În medicină se cultivă o sumedenie de tabuuri formale. Alcoolismul e, firește, un rău social. Abuzul de alcool duce la urmări grave, din pricina asta unii socot că

ar trebui scos definitiv în afara legii. Dar uneori e de neînlocuit. Bunăoară, dumneavoastră. Ați sorbit o înghițitură și… altă viață! Nu-i așa?

Vorbise cu un aer atât de serios, încât am izbucnit fără voia mea în râs.

— Așa e! Dar pe urmă?

— Nu vă mai dau, așa că nu va mai exista nici un „pe urmă”.

Sorbi, cu vădită plăcere, o înghițitură zdravănă.

— Fiecare cum i-i felul! urmă el, privind băutura în lumină. Unul, dacă-i dai cafea, nu doarme, altul, dimpotrivă, fără ea n-are somn. Creierul uman e o chestie năstrușnică: eterna confruntare dintre excitație și inhibiție. Zona corticală și zona subcorticală. În fiecare caz în parte, trebuie să știi cum și asupra a ce să acționezi. Bunăoară, în situația dumneavoastră, alcoolul calmează. Nu-i așa?

— Așa e, dar cum de ați știut dinainte?

— Altminteri aș fi un prost psihiatru.

— Ah, deci sunteți psihiatru?

— Oarecum.

Neobișnuit cu alcoolul, simțeam o ușoară amețeală. Vagonul se legăna plăcut și toate astea la un loc îmi dădeau o stare de uimitoare liniște lăuntrică.

— Ce înseamnă „oarecum”? l-am întrebat cu glas leneș. Adineauri spuneați că sunteți „oarecum” medic, acum că sunteți „oarecum” psihiatru. Nu v-ați putea defini mai exact?

— Mai exact, sunt psihofiziolog.

— Ce mai e asta?

— Mi-e greu să vă explic în două cuvinte, iar să intru în amănunte n-are sens. Am să mă limitez la un exemplu primitiv. Iată, ați sorbit puțin coniac și starea dumneavoastră psihică s-a schimbat întrucâtva. E adevărat?

— Adevărat.

— E o modificare provocată artificial. Dar organismul uman dispune de propriul lui sistem de control asupra psihicului. De exemplu, hormonii. Activitatea hormonală e dirijată de sistemul nervos vegetativ. Există o sumedenie de legături duplex între creier și restul organismului. Avem a face cu un întreg, care trebuie privit ca atare. Ei bine, psihofiziologia este știința care studiază influența stării organismului asupra psihicului și a stării psihice asupra organismului.

— De exemplu, am spus, expresia „e numai fiere”, nu-i pesemne întâmplătoare. Probabil, când se varsă fierea…

— Firește. Cu toate că totul e mult mai complicat. Câteodată e greu să separi cauza de efect. Ceea ce se consideră a fi efect, este adesea cauză și viceversa. În chestia asta mai există mult teren virgin.

Mai sorbi o înghițitură și căzu pe gânduri. Eu priveam pe fereastră. Deja se simțea că înaintam spre sud. Lanuri verzi luaseră locul crângurilor presărate cu insulițe de zăpadă. Pământul, cerul, soarele erau parcă altele.

— Mă gândesc că aș putea să vă ajut, spuse deodată tovarășul meu de călătorie. Am un subiect de roman pe care eu cel puțin îl găsesc amuzant. Întâmplările sunt reale. Nici urmă de ficțiune, cu toate că multe lucruri sunt de-a dreptul fantastice. Să vă povestesc.

— Firește, am răspuns. Vă ascult cu plăcere, cu toate că, la drept vorbind, nu sunt sigur că aș putea… chiar din cel mai bun subiect…

— Asta de-acum e treaba dumneavoastră, mi-o reteză el. Vreau numai să vă previn că, din rațiuni de etică medicală, unele lucruri am să le trec sub tăcere. Și mai cu seamă, n-am să dau nici un nume. O să trebuiască să le născociți singur. În rest…

Povestea începe în clinica unui savant celebru. Îl vom numi simplu, Profesorul. Va trebui să-i faceți o caracterizare. Atât vă rog, să nu faceți din el nici un erou de legendă, nici un maniac de genul celor întâlniți în

romanele fantastice. E un caracter extrem de complicat și de contradictoriu. Un chirurg admirabil și un savant cu orizont larg, dar, totodată, un om extrem de ambițios și de încăpățânat care, în plus, își cunoaște adevărata valoare. Atent și plin de solicitudine față de bolnavi, dar adeseori își bruschează fără motiv subalternii. Încolo, puteți să scrieți despre el ce vreți, n-are importanță.

Se cade să precizați însă că lucrările lui privind depășirea barierei incompatibilității biologice a țesuturilor în caz de transplant au deschis clinicii pe care o conduce mari perspective.

Va trebui apoi să vă imaginați secția de transplant a clinicii. Nu e obligatoriu să cunoașteți tehnica de lucru, totul e să sesizați atmosfera deosebită care domnește acolo.

O permanentă așteptare plină de tensiune. O mare echipă de medici, cuprinzând specialiști din cele mai diverse domenii, gata oricând să intre în acțiune. Nimeni nu știe când se va da startul. Poate peste o oră, poate peste o lună. Să nu credeți însă că această așteptare îi condamnă la trândăvie. În paralel, se desfășoară ample cercetări de laborator. Se efectuează o mulțime de experiențe pe animale. Fiecare experiență naște planuri noi, speranțe și, desigur, dezamăgiri.

Profesorul înaintează tenace spre țelul lui, transplantul de creier. S-au executat deja zeci de experiențe pe șobolani și câini. Cu toate acestea lucrurile nu merg atât de repede cât s-ar părea. Trec ani. În sfârșit, o experiență decisivă. Maimuța cu creier transplantat trăiește și e sănătoasă. Care va fi pasul următor? Știința nu se poate opri la jumătate de drum. Se va risca oare o astfel de operație pe om? Cunoașteți, cred, circumspecția cu care este privit transplantul îndeobște. Or, în acest caz, e vorba de un experiment ce ridică noi probleme de morală și etică. Profesorul atacă instanță după instanță, dar nimeni nu spune nici „da”, nici „nu”. Sub fel de fel de pretexte toți

se eschivează de răspunderea unei asemenea decizii. Într-un cuvânt, nu există nici o interdicție formală, nici o aprobare oficială.

Timpul trece, clinica execută cu succes transplanturi de rinichi, de inimă și plămâni, continuă și lucrările de laborator asupra temei principale, dar totul rămâne încă indecis.

Asta e, ca să zicem așa, preludiul.

Și iată că, într-o bună zi, Salvarea aduce aproape concomitent, doi oameni. Amândoi fără cunoștință, amândoi ridicați de pe stradă. Primul fără nici un fel de acte. Nu i s-au putut afla nici vârsta, nici numele, nici adresa, nici profesia. Diagnostic: infarct generalizat al plămânilor. O situație practic fără speranță. Celălalt - un lector universitar, treizeci și trei de ani, celibatar, victima unui accident. Traumă deschisă a craniului, cu leziuni pe creier și o puternică hemoragie. Șanse la fel: zero. În ambele cazuri sunt distruse organe vitale. Amândoi zac pe mesele de reanimare, două cadavre vii, în care se menține un simulacru de viață cu ajutorul transfuziei și respirației artificiale. Dar, dacă al doilea era un candidat sigur la un loc în morgă, întâiul putea fi salvat. Transplantându-i-se plămânii celui de-al doilea. E hotărârea pe care o ia profesorul.

Totul e gata pentru operație, dar ea nu poate fi declanșată. Nici nu vă închipuiți ce restricții funcționează în astfel de cazuri.

În primul rând, pentru o asemenea operație, este necesar acordul bolnavului sau al rudelor acestuia și, în orice caz, acordul rudelor donatorului.

În al doilea rând, organele pentru transplant pot fi prelevate numai de la un om mort și, atâta vreme cât în corpul donatorului mai licărește o scânteie de viață, medicul e obligat să ia toate măsurile pentru a o menține. Între timp, celălalt poate să moară.

În al treilea rând... Dar cine poate enumera toate problemele de care se izbește chirurgul în această situație! Cele mai cumplite sunt clipele când se așteaptă cu încordare moartea bolnavului. Oprirea inimii, moartea clinică, descărcările de înaltă frecvență în regiunea miocardului, pulsații abia perceptibile, apoi o nouă oprire și de această dată stimulul artificial nu mai ajută. Mai rămâne un ultim mijloc - deschiderea toracelui și masarea inimii. Această măsură dă rezultate, cu toate că, e limpede, nu pentru mult timp. Și deodată iese la iveală un amănunt care anulează totul: al doilea bolnav avea caverne la plămâni.

Sunt mulți oameni bolnavi de tuberculoză care nici nu bănuiesc acest lucru. Organismul lor izbutește să mențină boala în echilibru, nelăsând-o să progreseze. Dar nici un medic nu va transplanta un organ minat de tuberculoză altui om.

Așa că echipa de chirurgi își putea scoate mănușile, trimițând la morgă două cadavre.

Dar nu întâmplător v-am atras atenția asupra particularităților caracterului acestui... profesor. Fără ele ar fi greu de înțeles ce s-a întâmplat mai departe.

Într-o clipă a fost adoptată o cu totul altă hotărâre: să i se transplanteze creierul celui de-al doilea. Și, notați, fără a se respecta nici o formalitate. Nu mai era timp de telefonat la Moscova pentru obținerea aprobării. Cinstit, vorbind, nu sunt sigur că au fost respectate nici normele despre care am amintit adineaori.

— Pe ce conta? am întrebat.

— Greu de spus. În primul rând, desigur, pe succes. Când sunt însuflețiți de o idee, oamenii de genul ăsta nu vor să admită nici măcar posibilitatea unui insucces. În asemenea chestiuni, totdeauna cineva trebuie să fie primul și să-și asume tot riscul. În plus, profesorul și-a spus, pesemne, și pe drept cuvânt, că mai bine un cadavru decât două. Cred însă că a acționat mai degrabă dintr-un impuls

decât rațional. Rămăsese dureros de puțin timp pentru raționamente.

Puteți renunța la descrierea actului chirurgical în sine. Extrem de delicată, operația se efectuează în câteva etape și nu prezintă interes pentru cititorul neavizat. V-ați complica zadarnic. Pentru scriitor, mult mai importante sunt coliziunile psihice și de astea subiectul meu nu duce lipsă.

Operația a fost, așadar, efectuată. În dimineața următoare, soția donatorului, care aflase de nenorocire prin biroul de informații al „Crucii Roșii”, și-a identificat fostul tovarăș de viață la morgă. I s-a spus că murise de infarct pulmonar, ceea ce, firește, corespundea adevărului. În restul amănuntelor n-a fost inițiată. Ar fi fost pentru ea o lovitură mult prea dură. Se lămuri că donatorul era ziarist și avea douăzeci și cinci de ani. Trăiseră împreună doar un an și se iubeau foarte mult. Credeți-mă, cel mai mare supliciu pentru un medic este să stea de vorbă cu rudele unui pacient decedat. Chiar dacă a făcut tot ce îi stă în putere, tot îl mai încearcă un simțământ de vinovăție. Să-l iertăm, așadar, pe profesor pentru că n-a vorbit el însuși cu ea, ci și-a trimis la această întrevedere asistentul. Chiar și oamenii cei mai curajoși dau câteodată dovadă de lașitate. Și apoi, să nu uităm că în seama lui rămăsese cel de al doilea, pentru care profesorul răspundea nu numai în fața societății, ci și în fața propriei lui conștiințe. Și, credeți-mă, avea suficiente motive de neliniște.

La drept vorbind, ce se știa din experiențele anterioare? Că animalele cu creier transplantat își recapătă destul de curând funcțiile locomotorii și simțul echilibrului, că majoritatea reflexelor condiționate ale donatorului dispar după transplant, dar se refac într-un răstimp mai scurt decât cel necesar pentru a crea aceste reflexe exemplarelor din grupul martor, că animalele cu creier transplantat sunt pe deplin viabile. Asta era tot. Cam puțin pentru a prognoza comportamentul unui om după o

asemenea operație. Sunt o sumedenie de factori care nu pot fi testați pe animale. Ce rămâne în memorie și ce se șterge cu desăvârșire? Ce se pierde pentru o vreme îndelungată sau, poate, pentru totdeauna, din subconștient? În sfârșit - vorbirea. Căci și ea e un efect al învățării. Dar caracterul? Cum vă spuneam, activitatea creierului nu poate fi analizată făcându-se abstracție de organismul în care funcționează. Nenumărate conexiuni și căi de interacțiune între creier și organism rămân încă o enigmă pentru noi. Într-un cuvânt, un om cu creier transplantat nu poate fi considerat pur și simplu o simbioză a personalității cuiva cu un alt corp. E un individ complet nou. După cum vedeți, mai multe dubii decât certitudini.

Dar operația e fapt împlinit. În patul acela zace un om. Respiră, reacționează la lumină, înghite hrana lichidă. Funcționează intestinul, rinichii și... atât. Trec săptămâni, luni, îl învață să meargă. Învață chiar câteva cuvinte. Ce va urma? Rămâne doar speranța în ajutorul factorului timp. Și zilele trec. Individul face anumite progrese. Vorbește greu, dar vorbește. Învață să citească. Nu-și amintește trecutul. După un an, vorbește liber, citește, scrie. Începe să-l intereseze mediul înconjurător. „Recâștigă” totul, afară de memoria trecutului. Toate încercările de a o redeștepta rămân zadarnice. Află de la medici că suferise un puternic traumatism al creierului, soldat cu amnezie totală. Înțelege aceste lucruri. Mai trece un timp și ambianța spitalului începe să i se pară apăsătoare.

Ce-i de făcut? După acte, e lector universitar, dar e limpede că de aceasta profesiune nu mai poate fi vorba. Nici de ziaristică n-are idee. Să învețe din nou? E prematur să se vorbească despre asta. A-l scoate la pensie ca invalid ar fi o lovitură cumplită pentru el. În plus, asta ar însemna întreruperea unui experiment unic în faza decisivă. Se hotărăște de aceea ca „bolnavului” să i se dea posibilitatea să se întâlnească cu oameni, să meargă la teatru, cinema, firește, sub permanentă supraveghere medicală.

Am uitat să vă spun că lectorul avusese o iubită. Aflând despre accident și operație, ea ceruse tot timpul să i se permită să-l viziteze. Se adresase chiar instanțelor superioare, dar profesorul interzisese categoric orice vizită. Atunci, în mod sigur, i-ar fi dăunat. Acum însă era cu totul altă situație. I s-a permis să vină să-l vadă. El n-a recunoscut-o, dar apariția unui om nou, dintr-o lume de nepătruns pentru el, l-a bucurat nespus. Era o femeie frumoasă, plină de farmec.

Venea în fiecare zi. Stăteau de vorbă îndelung. Ea îi povestea despre viața lui anterioară și, biata de ea, avea chiar impresia că el începe să-și aducă aminte câte ceva.

În cele din urmă a cerut permisiunea să-l ia la dânsa. Profesorul a fost de acord.

Totul se aranja de minune. Ea era încredințată că-și aduce acasă iubitul lovit de o nenorocire. Dificultăți materiale nu se conturau: lectorul avea ceva economii, iar clinica putea să-l țină timp îndelungat în concediu medical. Schimbarea de mediu era indispensabilă. În ce privește aspectul moral al chestiunii, vorba ceea: „unde a mers mia, merge și suta!” Cu atât mai mult cu cât cei doi erau fără îndoială fericiți. Rămânea de văzut doar ce avea să urmeze.

Din nefericire, mai departe lucrurile n-au mers prea bine. Fie că începuse să i se redeștepte memoria, fie că ceva din viața anterioară a ziaristului ieșise la iveală din subconștient, fapt e că tipul începuse de la o vreme să dispară de acasă. S-a descoperit că stătea ceasuri întregi pe palierul din fața apartamentului unde locuise odinioară ziaristul. Iubita lui s-a alarmat, firește. I-a cerut profesorului s-o sfătuiască, dar ce putea acesta să-i spună? Se producea, pesemne, ceva inevitabil, și nu era mare lucru de făcut.

Și, într-adevăr, inevitabilul s-a produs. „Lectorul” și soția ziaristului s-au întâlnit.

V-am spus deja că se iubiseră foarte mult. Dragostea! Câte volume s-au scris despre ea și totuși cât de neexplorată rămâne! Drace! Își întrerupse povestirea și întinse mâna după sticlă. Dar să nu fim farisei! Încă o înghițitură n-o să vă facă rău aici dumneavoastră. În fond, sunteți, ca să zic așa, sub supraveghere medicală!

— De unde știți povestea asta? l-am întrebat.

— Ă-ă… Am fost invitat de câteva ori la consult. Să continui?

— Vă rog!

— Așadar a revăzut-o. Asupra lui acest lucru a produs o impresie uluitoare. Pesemne chipul ei se păstrase pe undeva în adâncurile memoriei și ceea ce el considera a fi dragoste de la prima vedere, nu era decât o reacție a subconștientului.

— Dar ea?

— Femeia? Pentru ea, el era un străin. Memoria soțului pierdut se păstrase încă, așa că pe omul nostru, care, pare-se, nu era nici genul ei, nu-l băga în seamă defel. El începu s-o urmărească. O aștepta la intrarea în bloc, o acroșa în metrou și, când un bărbat e perseverent, mai devreme sau mai târziu… Într-un cuvânt, totul decurgea potrivit unor legi eterne și imuabile. N-o judecați prea aspru. Era o femeie foarte tânără și îndura cu greu singurătatea. În plus, i se părea că acest admirator tenace avea ceva din omul pe care-l iubise atât de mult. Firește, nu ca înfățișare. Caracterul, maniera de a vorbi, în fine, zecile de mărunțișuri ce alcătuiesc individualitatea unui om.

— Și cea care l-a luat din clinică? A plecat de la ea? am întrebat.

— Tocmai asta-i că nu. O iubea și pe aceea. Ca femeie, îi plăcea chiar mai mult. În descrierea raporturilor din acest triunghi va trebui să dați dovadă de mult tact. Va trebui să-i pătrundeți psihologia. Nu e un triunghi vulgar… Greu de explicat… Întocmai cum în el erau doi oameni, ele amândouă… Dar nu, nu e asta! Mai degrabă o singură

femeie în două ipostaze, una sufletească, alta trupească. Ele se contopeau pentru el într-o imagine unică, pe care n-o putea scinda. Poate un specialist ar intui aici începutul unei afecțiuni psihice, dar oare majoritatea eroilor literari sunt ei, strict vorbind, sănătoși din punct de vedere psihic? Rogojin, Mîșkin, Nastasia Filippovna, Raskolnikov, familia Karamazov, Uf!...

Își scoase cutiuța și înghiți o tabletă. Arăta mizerabil. Avea privirile rătăcite, pe frunte îi răsăriseră broboane de sudoare. Părea că e cazul să schimbăm rolurile. Tot ce mai lipsea era să încep să-l liniștesc eu pe el! Dar povestea mă interesa din ce în ce mai mult. Începusem să intru la idei...

— Spuneți-mi, am întrebat, cel de al doilea, lectorul, ce preda?

— Ce importanță are? În fine, să zicem fiziologia. Eu nu fac decât să vă expun un subiect...

— Continuați, am spus. Subiectul e, într-adevăr, nespus de interesant.

— Bun... Va să zică, cele două femei. Nici una, nici cealaltă nu voiau să se împace cu situația. Amândouă erau tinere, frumoase și vanitoase ca toate femeile. Fiecare îl considera al ei. Se desfășura actul final al unei tragedii în care eroii principali nu-și cunoșteau adevăratul rol. Nu întâmplător am amintit faptul că, la debutul unei afecțiuni psihice, creierul are o reacție de apărare. Când situația devine de neîndurat, omul se refugiază într-o lume imaginară, realitatea trece în delir. Specialiștii au pentru asta o denumire specială, dar dumneavoastră puteți folosi termenul „psihoimpostură”. O stare aparte, când omul își închipuie că e altul.

— Așadar, în finalul romanului se poate contura o clinică de psihiatrie.

— Trist final, am spus. Mărturisesc că mă așteptam la altceva, nu la o detenție pe viață într-un ospiciu.

— De ce pe viață? obiectă el. Medicina dispune de suficiente mijloace pentru a trata aceste boli. Vindecarea e

întotdeauna posibilă; trebuie doar să lichidezi cauza și tocmai asta-i cel mai greu. Firește, bolnavul poate fi scos din atmosfera conflictuală, dar în cazul de față asta ar fi doar o soluție temporară. Mai devreme sau mai târziu se vor reîntâlni și totul va reîncepe de la capăt. Există o metodă mult mai radicală: să i se povestească bolnavului adevărul, pentru ca el să cunoască pricina îmbolnăvirii, să se poată privi, ca să zic așa „din afară”. Ulterior, poate chiar el se va destăinui cuiva... Dar ce fum e aici... Iertați-mă... nu mai suport. Ies pe culoar.

Am așteptat să se închidă ușa în urma lui, apoi mi-am turnat o jumătate de pahar de coniac și l-am băut dintr-o înghițitură.

Cum de nu-mi amintisem mai de mult această siluetă de băiețandru, ochii lui verzui, atenți, cu gene decolorate... Și totuși, de câte ori îl văzusem la căpătâiul meu acolo, în spital, când mă învățaseră să vorbesc și apoi, mai târziu, prin vălul numai arareori spart al delirului...

Multe se lămureau acum, multe. Și faptul că disertația aceea mi se părea scrisă în chinezește, și dorința năprasnică de a scrie...

De altfel, toate astea treceau pe planul doi. Important era că femeia aceea mă numise, pe bună dreptate, soțul ei.

Restul nu avea nici o importanță, nici măcar cele trei luni pe care trebuia să le petrec la sanatoriul TBC.

Sever Gansovski

OPERAȚIA

Bufetul era cam pustiu.

Ne înghițirăm antreurile în tăcere. Apoi o ospătară cu scufiță roșie ne aduse felul întâi. Puse farfuriile pe masă cu un gest de parcă s-ar fi temut să nu o frigă tăblia din material plastic și se îndepărtă degrabă, furișând o privire speriată spre individul chel ce stătea vizavi de mine. Și casierița cu bonetă albă îl privea, din despărțitura ei, ca pe un tigru.

— Le e frică, spuse individul plin de sine, scufundându-și lingura în supă.

— De cine? întrebai aruncând o privire în jur.

Tipul pufni, uitându-se cam cruciș în lături.

— O să vedeți ce mâncare primim. Vă garantez eu că n-ați mai gustat așa ceva pe aici.

Avea pe el un sacou ponosit, vinețiu, din materialul acela polonez, care, timp de trei zile, arată atât de bine și-ți dă un aer atât de sărbătoresc. Pe chelia lui fremăta ușor un puf alburiu, care alcătuia în jurul craniului o aureolă diafană. Creștetul capului și fruntea îi erau străbătute de o dungă subțire, lungă, roz-spălăcită, aducând cu o veche zgârietură.

Începui, la rândul meu, să-mi sorb supa. Deodată privirea îmi căzu pe oglinda prinsă în peretele de vizavi și văzui că, în spatele meu, un cetățean își scosese capul de după draperia ce masca intrarea în încăperile interioare și-

și holba ochii, oricum ieșiți din orbite, spre comeseanul meu. Judecând după chipul lui dolofan, trebuie că era directorul. Schimbă cu ospătărița o privire plină de tâlc.

Vecinul meu în sacou vinețiu simți prezența cetățeanului cu ochi exoftalmici. Nu știu cum izbutise, căci de uitat nu se uitase în partea aceea.

— Mă știu toți pe aici, îmi comunică el. În orice restaurant aș intra, nu risc să mă trezesc cu o friptură de aseară... Apropo, cum vi se pare supa?

Supa era formidabilă. Nemaipomenită. În prima clipă, nici nu mi-a venit să cred. După trei linguri priveam cu alți ochi localul acela cu multe oglinzi și cufundat, datorită draperiilor de la uși și ferestre, într-o plăcută penumbră.

Asta da bucătărie! De mirare era că o astfel de supă nu dusese faima directorului în lungul și în latul țării, că nu-l ridicase în lumina reflectoarelor televiziunii, iar pe bucătarul șef în brațele revistei „Nedelea”.

O incomparabilă supă de carne cu orez, servită în farfurie caldă, o supă care se topea în gură stârnind instantaneu entuziasmul cavității bucale și al limbii, o supă care sublima direct în energie și bună dispoziție. O supă memorabilă, aidoma unui film văzut la festival.

— Admirabilă supă! am spus cu glas tare. Nu mi-aș fi închipuit că aici...

Individul mă întrerupse printr-un gest moale al mâinii. Avea ochi cenușii, spălăciți și o privire cam împrăștiată.

— Ce ați comandat la felul doi?... Cotlet cu smântână? Atunci schimb și eu comanda.

Făcu un semn scufiței roșii, pe care o informă că se răzgândise în privința biftecului. Voia și el cotlet. Ospătărița primi noua comandă fără entuziasm, dar și fără scandal. Discuția mută cu directorul se repetă și scufița roșie dispăru în bucătărie.

Vecinul meu se aplecă pentru o clipă asupra farfuriei, apoi, ridicând capul, zâmbi.

Era limpede că avea chef de vorbă.

— Ați auzit vreodată despre o operație făcută de conferențiarul Petrenko? Într-o vreme s-a discutat mult despre ea. De altfel acum așa se și numește, „operația Petrenko”.

— Hm... Vag, am spus. Poate îmi amintiți dumneavoastră.

— Uitați cum s-au petrecut lucrurile, începu el. În primăvara lui patruzeci și șase, un tânăr gonea pe Sadovaia cu o motocicletă de captură. În zona pieții Kolhoznaia. Înainte de a se urca pe șa, tipul se aghezmuise puțin cu prietenii și capul îi vuia. Știți cum era atunci, imediat după război. Ei bine, și numai ce-i iese în cale un camion din caroseria căruia atârnau până aproape de pământ niște scânduri. Ba mai trimite necuratul și o bătrânică să traverseze tocmai atunci șoseaua. Într-un cuvânt, tânărul nostru gură-cască a urcat cu nouăzeci pe oră pe scândurile acelea, a străbătut caroseria, apoi în față i-a răsărit peretele din spate al cabinei, el a virat, a zburat vreo treizeci de metri prin aer și s-a prăbușit taman în curtea institutului Sklifosovski. Motocicleta s-a făcut țăndări, iar tânărului i-a fost smulsă cu totul jumătatea de sus a craniului, împreună cu creierul. Dar știți, artistic, de parcă locul ar fi fost trasat dinainte. Firește a fost urcat numaidecât pe masa de operații la etajul întâi. Medic de gardă era chiar acel Petrenko. Altul ar fi renunțat pesemne, dar Petrenko ăsta era un tip dârz, nu-i trecuse încă elanul de combatant. Și numai ce ia jumătatea de craniu - care-i fusese adusă de jos pe aceeași targă - și o trântește la loc. Injecție antișoc, narcoză, cusături, transfuzie. Nu se mișcă de lângă tânărul nostru zece zile încheiate și, de necrezut, dar toți constată că operația reușise. Trece o lună, tânărul începe să se întremeze și deodată iese la iveală faptul că, în ziua aceea, din pricina grabei, îi răsuciseră creierul cu o sută opt zeci de grade. „Dreapta” și „stânga” își schimbaseră locul, partea occipitală a creierului ajunsese în față, iar partea frontală

în spate. S-au sucit, s-au învârtit, dar ce se mai putea face? Doar nu era să-i spargă din nou craniul și să-l reconstituie cum trebuie? Era exclus. Care medic își asumă un astfel de risc mai mult de o dată în viață? Au stat ei și s-au tot gândit, iar în cele din urmă au hotărât să rămână așa cum era. Ei bine, închipuiți-vă - aici vecinul meu tăcu o clipă și mă privi cu atenție - închipuiți-vă că acel tânăr sunt eu.

Observă privirea mea nedumerită și se corectă:

— Adică am fost eu. Au trecut de atunci douăzeci și unu de ani.

— Fantastic! Pentru o clipă am uitat de supă. Și cum vă simțiți?

— Merge, declară individul. Merge. Dar au fost, firește, multe reacții...

Terminarăm supa și așteptam felul doi, cu care însă scufița roșie, cine știe de ce, nu se prea grăbea.

— Multe reacții stranii, repetă el gânditor. Cel mai interesant e faptul că toate s-au încurcat de ți-e mai mare dragul. Nervul optic, bunăoară, s-a cuplat la centrul auditiv. Iar cel auditiv, dimpotrivă, la cel optic. Nu știu dacă vă e clar, pe scoarță există analizori speciali pentru sunet, lumină, mirosuri și, firește, nervii corespunzători. Dar la mine, datorită inversării de care v-am vorbit, multe și-au schimbat locul. Iar între unele simțuri s-a produs o adevărată osmoză.

— Cum adică?... Există vreo deosebire? am întrebat. Oare sunetul nu rămâne sunet, oriunde ar ajunge el? Și lumina - tot lumină?

— Tocmai asta-i că nu. Interlocutorul meu clătină din cap și zâmbi cu un aer de superioritate. Mulți își închipuie că creierul seamănă cu o centrală telefonică: ce se transmite se și recepționează. În realitate lucrurile nu stau așa. În creier totul depinde de locul de pe scoarța cerebrală unde ajunge excitația. De exemplu, presiunea poate deveni lumină. Faceți întuneric în cameră și apăsați-vă ochiul. O să vedeți o izbucnire de lumină, cu toate că ea

nu a existat. Înțelegeți?... Într-adevăr, ochiul recepționează lumina, iar urechea sunetul. Dar prin fibrele nervoase totul curge sub aceeași formă a impulsurilor. Și ceea ce simțiți dumneavoastră depinde numai de locul unde nimeresc aceste impulsuri.

— Da-a bâiguii eu, neștiind ce să spun.

Chiar în acea clipă ospătărița ne aduse felul doi. Puse farfuriile pe masă, cu aceeași fereală și spaimă.

Și felul doi - cotlet cu smântână - a fost nemaipomenit. Uluitor. O mâncare ce te arunca îndărăt, în acele timpuri când, slavă domnului, nu existau nici un fel de cantine, și omul se mulțumea cu preparatele culinare ale propriei sale bunici. Niște cotlete fenomenale, dezvoltând un întreg buchet de senzații gustative; bine prăjite, ușor în sânge, consistente și dulci, crocante, dar topindu-se în gură.

Mă gândeam, puțin înduioșat, că, gata, problema alimentației publice am rezolvat-o de-acum și ne putem apuca de alte belele.

Rămânea însă, terifiant de inexplicabil, faptul că, la asemenea cotlete, lipsea coada de la ușa bufetului, iar chipurile consumatorilor de la celelalte mese nu trădau nici un fel de încântare.

Vecinul meu isprăvise felul doi - am remarcat, printre altele, că ținea furculița în mâna stângă - și căzuse pe gânduri. Într-un târziu, își scoase din buzunar portțigaretul și-și aprinse o țigară.

— Ei bine, urmă el pe neașteptate, acum încercați să vă imaginați situația unui om care a devenit sediul unui asemenea talmeș-balmeș. Nervul gustativ, bunăoară, plecând din vârful limbii, nu nimerește la centrul gustativ, ci la cel al durerii. Ce se întâmplă în acest caz? Omul ia în gură o felie de salam și, în loc să simtă gust de „Extra”, sau „Poltavskaia”, simte o durere de mama focului în călcâi. Iar dacă gustul s-a prins în cadril cu auzul, mușcă din sandviș și deodată aude un zgomot asurzitor.

— Nu cumva ai pățit toate chestiile astea? l-am întrebat.

Dădu din cap.

— Ba aflați că da. Mi le-au încurcat toate, ghiveci, nu alta. Simțurile s-au uzurpat reciproc. În loc să miros, simt. Gustul îl percep prin centrul durerii. Bunăoară, în cotletele astea, dacă în loc de unt se pune margarină, mă doare.

— Dar dați-mi voie! După dumneavoastră, simțul durerii e de sine stătător? Eu cred că e, cum să vă spun, un soi de prelungire a senzației.

Individul clătină din cap a tăgadă.

— Senzația e una și durerea cu totul altceva. Durerea are propriile sale terminale, propria sa rețea de transmisie și centrul său propriu pe creier. Ar putea fi considerată mai degrabă un al șaselea simț... Și cum la mine nervul gustativ a nimerit în regiunea de pe scoarță rezervată durerii, am dureri la fiecare masă. Firește, sunt extrem de variate.

— Și cum vă simțiți?

Tipul strânse din umeri.

— Păi, m-am obișnuit. Ba durerea a început chiar să-mi placă. Îndeosebi cea de dinți. Fiindcă veni vorba, o simt când mănânc icre negre. Îndeobște, am o paletă de gusturi pe cinste. În mod normal, omul percepe cu limba mai nimic: acru, dulce, amar, sărat și combinațiile lor. Or, senzațiile de durere sunt infinit mai variate.

— Bun. Și adevărata durere? Dacă aveți un dinte cariat?

— Bineînțeles, simt în gură gustul de icre negre - aflați că pentru mine a devenit un gust cât se poate de nesuferit - și-mi iau rând la dentist.

Omul căzu din nou pentru o clipă, pe gânduri. Apoi urmă:

— Nu mai puțin interesant stau lucrurile cu văzul și auzul. Înțelegeți, sunetele stârnesc în creierul meu imagini vizuale, iar lumina - senzații sonore. Închid ochii, dar văd. Îmi astup urechile, dar aud... În schimb, firește, nu văd nimic.

— Adică, am spus, dacă închideți ochii, o faceți nu ca să nu vedeți, ci ca să nu auziți?

— Întocmai. Iar dacă-mi astup urechile, nu aud. Adică, pardon, nu mai văd. Dar pentru toți ceilalți acest lucru înseamnă că nu aud. Mai exact, nu văd.

Aici ne dădurăm seama că le-am cam încurcat amândoi.

— În orice caz, rezumă el, la mine totul e de-a-ndoaselea. Somnul, bunăoară. Când dorm, nu aud nimic, pentru că am ochii închiși. Pentru mine noaptea e întotdeauna liniște. În schimb, tot văd câte ceva: ba cum ticăie pendula pe perete, ba cum dansează vecinii în apartamentul de deasupra. Într-un cuvânt, sunt o excepție.

Spuse aceste ultime cuvinte cu vădită superioritate. Ospătărița ne aduse cafeaua. Excelentă, tare, și aromată, cum se poate bea numai la Istanbul. O cafea neagră nu pentru că era prea prăjită, sau arsă, ci pentru că se pusese destulă.

— Mai e ceva, adăugă individul. Simțurile nu numai că s-au uzurpat reciproc: se și mixează.

— Cum adică?

— Păi, v-am spus. Pesemne nervii s-au răsfirat și o ramură a nervului gustativ s-a împletit cu cel al văzului și auzului. De aceea, când văd și aud câte ceva, simt și un gust pe limbă.

— De exemplu?

— Păi, să zicem că stau la televizor și se prezintă show-ul... Pronunță numele unei renumite interprete de muzică ușoară, pe care nu-l voi cita însă. Când cântă „Mama”, simt în gură gustul unei prăjituri grețos de dulci. Și, pe deasupra, cam vechi.

— Interesant, observai eu. E chiar păcat că nouă, celorlalți, ne lipsește un astfel de sincretism al simțurilor. Am fi putut aprecia mult mai corect o operă de artă sau alta. Ponderea tematicii în chip de criteriu s-ar fi redus. Și nu numai în artă. Bunăoară, la o ședință. Vorbește omul, turuie la cuvinte frumoase cu nemiluita, dar tu simți că în

sală miroase urât, și că totul nu-i decât... Dar fiindcă veni vorba, cum e cu cititul? Ce impresie vă face, bunăoară, science-fiction-ul?

Omul se gândi o vreme.

— Păi, când cum. De exemplu, o carte a lui... (aici pronunță numele unui fantast foarte cunoscut în trecut, dar am să-l omit, ca să nu-l supăr pe om). Când îi deschid romanul, simt un gust de cașă sleită. Știți, aia albăstruie...

Tăcurăm. Eu mă gândeam că, în viitor, n-ar fi rău să punem la punct un sistem de realizare artificială a unor astfel de interconexiuni. Desigur fără accidente de motocicletă, doar așa, pur și simplu.

Bunăoară, merge omul la un concert și, ajuns în sala conservatorului, așezându-se în fotoliu, branșează nervul vizual în locul celui auditiv. Cum aparatul nostru vizual este mult mai perfecționat, impresia ar fi incomparabil mai puternică. Sau ar deveni posibilă, pur și simplu, îmbinarea unui simț cu celălalt, ceea ce ne-ar permite o recepție „pe două canale”.

Prinzând din zbor această idee, el spuse că, în cazuri de urgență, într-un submarin, bunăoară, întregul aparat senzorial ar putea „sublima” în auz, inclusiv mirosul și simțul tactil.

Am sucit aceste idei pe o parte și pe cealaltă, până când, într-un târziu, am ajuns la concluzia că din toate astea s-ar putea să nu iasă nimic bun.

Pentru că, în sala de concert, senzațiile „auditive” stârnite de șalul roșu de lână de pe umerii domnișoarei din față s-ar fi insinuat distonat în armoniile simfoniei lui Haydn sau Miaskovski. Iar în submarin lucrurile ar fi ieșit și mai rău, deoarece marinarii ar fi putut confunda mirosul uleiului de mașină cu zgomotul produs de șurubăria altei nave.

Această din urmă idee mi-a venit întâi mie. Îndeobște, interlocutorul meu nu se remarca prin agerime de minte.

Mai comandarăm câte o ceașcă de cafea. L-am întrebat:

— Ia spuneți-mi, cum m-ați descrie pe mine? Cum arăt eu, „văzut” de dumneavoastră?

Ochii spălăciți ai tipului aruncară iarăși în jur o privire ce ricoșa continuu.

— Purtați un sacou gri și cămașă galbenă. Dar toate astea eu mai degrabă le aud decât le văd. Cât despre senzația gustativă.. Știți, mi-e cam peste mână.

— Dați-i drumul!

— Zău, nu se cade!

— De ce? l-am încurajat. Dacă vă rog eu...

— Chipul dumneavoastră are gust... Ei bine, are gust de castravete murat. Apoi o scăldă. Murat, dar nu prea tare... Zău, nu vă supărați. Vă e limpede, sper, că eu sunt o excepție, iar senzațiile mele aberante...

Tăcurăm. Nu știu de ce, dar tipul începuse să mă irite. Pesemne pentru că era prea plin de sine.

— Pe de altă parte, am spus, nu sunteți o excepție chiar atât de mare. La urma urmelor, percepeți lumea așa cum e în realitate. Poate doar chestia asta cu gustul...

— Cum adică? protestă el. Aud cu ochiul, deci cu un organ destinat perceperii luminii și nu sunetului.

— Ei și? Chiar dumneavoastră mi-ați explicat că vi s-au încurcat doar traiectele nervoase. Lumina o percepeți tot cu ochii, iar sunetele tot cu urechile. Numai că mai sus, în creier, toate astea se transformă la dumneavoastră în alte senzații.

— În *altele* totuși, sublinie el. Aberante.

— Uite, asta nu știm, i-o retezai eu. Care sunt aberante și care nu. Nu confundați reacția la fenomen cu fenomenul însuși. Natura nu s-a jurat niciodată că asfințitul va fi întotdeauna roșu, iar sarea sărată. Pentru mine cerul e albastru, dar pentru cine știe ce microb, lipsit de văz, el poate fi pur și simplu acru. Dacă am să apropii un cablu sub tensiune de dumneavoastră o să săriți în sus, dacă am să-l apropii de un aparat de măsură acul indicator o să se deplaseze lin. Și nu puteți susține că reacția

dumneavoastră e justă, iar a aparatului nu... Chiar dacă simțurile dumneavoastră sunt branșate anapoda, fapt e că, finalmente, mă vedeți și mă auziți. Dacă putem sta de vorbă, înseamnă că percepeți lumea corect. Numai în conștiința dumneavoastră răsar alte simboluri ale lumii ce ne înconjoară. Interrelația dintre ele este însă și la dumneavoastră ca la toți oamenii.

Individul căzu pe gânduri. Îi era pesemne greu să se despartă de ideea că e o excepție. Pe frunte îi apărură picături de sudoare. Scoase batista și le șterse (în oglindă am văzut că gestionarul continua să supravegheze cu ochi neliniștiți masa noastră, ca și scufița roșie de altfel, care, trebăluind undeva în fundul încăperii, ne arunca necontenit priviri furișe.)

— Da, oftă în cele din urmă interlocutorul meu. Totuși, ceea ce dumneavoastră spuneți, eu văd. Iar chipul vi-l aud.

Dar eu hotărâsem să rămân neînduplecat.

— Fapt este că, în ultimă instanță, vă orientați perfect, nu-i așa? Întocmai ca și noi toți.

— Așa e, nu zic nu...

— În fond, de unde știți că vi s-au branșat nervii anapoda? Poate că e doar o părere...

Pe chelia individului se iviră din nou picături de sudoare. Își schimbă neîndemânatic poziția în fotoliu.

— Nu, totuși nu... În primul rând, radiografiile arată clar că partea frontală a nimerit în spate. Apoi această interferență de simțuri și, în al treilea rând - aici zâmbi fâstâcit - capacitatea mea uimitoare de a vedea fără a privi... În plus, m-am ales cu un fel de simțuri suplimentare. Bunăoară, simțul greutății.

— Ce simț?

— Al greutății... Uite: eu am să mă întorc cu spatele, iar dumneavoastră scoateți ceva din buzunar. O să vă spun ce anume ați scos. Cu toate că n-am să mă uit.

Și se întoarse.

Într-un buzunar al sacoului aveam o sticluță de parfum. Am scos-o.

— O sticluță, spuse individul. „Floarea de piatră”. Trei douăzeci.

Apoi se întoarse din nou spre mine. Toată chestia asta aducea a scamatorie.

— Uitați și simțul greutății, spuse el scuzându-se parcă. Simt greutatea. Ia dați-mi puțin sticluța aceea. Luă flaconul și-l cântări în palmă. Nouăzeci și unu de grame... Nici nu știu, de unde până unde toate astea. Pur și simplu văd greutatea, întocmai cum dumneavoastră priviți, de exemplu, o clădire și spuneți numaidecât că are trei etaje. Și mai sunt și altele... Dar chestia asta cu simțul greutății e nemaipomenită. Și gama de gusturi. Intru într-un bufet, primesc mâncarea și spun numaidecât că pe farfurie nu sunt o sută douăzeci de grame de carne, cum ar trebui să fie după rețetar, ci numai nouăzeci și cinci. Sau că în loc de unt au pus grăsime. Nu le cer condica de reclamații, nici nu-i ameninț că o să-i torn unde trebuie. Pur și simplu, le spun cum sunt preparate mâncărurile, ce nu corespunde calculației și alte de-astea. Gust mâncarea și le povestesc numaidecât totul: uite-așa și așa. Rezultatul e că, de îndată ce mă văd, îi apucă pe toți bâțul.

În clipa aceea ochii îmi căzură pe ceas și-mi dădui seama că trebuie s-o iau la goană.

Scufița roșie ne luă banii. Mi-am salutat interlocutorul și am plecat.

La garderobă, în vreme ce întindeam numărul garderobierei, am auzit din spate o respirație gâfâitoare.

— Ascultați-mă, să nu credeți nimic. Era exoftalmicul gestionar al bufetului. E bolnav psihic. Da, cel cu care ați stat la masă. Dacă v-a spus cumva că smântâna noastră e diluată cu lapte sau că dăm lipsă la cântar, să știți, toate-s prostii de-ale lui. Ați mâncat din bucatele noastre, nu?

Gestionarul duhnea a muscat negru de șapte ruble sticla. Purta un sacou englezesc, dintr-un minunat postav albastru, întocmai ca un artist al poporului.

Își întoarse privirea spre sală.

— Știți cum e, pe aici vin oameni fel de fel, trăncănesc vrute și nevrute. Când colo - bolnav psihic. De mult era cazul să-l umfle la balamuc.

— Dar unde lucrează? am întrebat.

— Mi se pare că la fabrica de parfumuri. Cică distinge fără greș mirosurile. Dar sigur nu-i în toate mințile. Asta v-o garantez eu.

Mi-am pus impermeabilul pe braț și am ieșit în stradă. Trecând pe lângă vitrinele bufetului, l-am văzut din nou pe interlocutorul meu. Stătea la masă, în poziția în care-l lăsasem. Când am trecut prin fața lui, a ridicat mâna în semn de bun rămas. Dar o făcu uitându-se în altă parte.

Ajuns acasă, am împrumutat de la vecina un mic cântar și m-am convins că sticluța mea cântărea exact nouăzeci și unu de grame. E drept, în aceeași clipă mi-am dat seama că tipul putea să știe dinainte acest lucru, deoarece lucra la fabrica de parfumuri.

Cât despre însușirea lui de a te vedea privind în cu totul altă parte, în sala aceea erau peste tot oglinzi. Nu-l văzusem eu într-una din ele pe gestionar urmărindu-ne? Și totuși, ce chestie ciudată! Am început să frecventez bufetul acela, dar n-am mai mâncat niciodată nici cotlete, nici supă ca atunci.

Acest lucru pune totul într-o altă lumină și mie personal chestia cu operația începe să mi se pară verosimilă…

Fiindcă veni vorba, în ce privește cotletele, oricine poate verifica. Bufetului i s-a schimbat nu de mult numele. Înainte îi zicea „Odihna” sau „Vara”, iar acum altfel (sau invers: acum parcă-i zice „Vara” sau „Odihna”, iar înainte i se zicea altfel).

În orice caz, e pe strada Kirov.

Sever Gansovski

CRISTALUL

Își roti privirea prin sala scundă plină de lume.

— Cât ați comandat: câte o sută?... Mai bine comandați din capul locului câte două sute, că a doua oară n-o mai prindem. Se lăsă apoi pe spătarul fotoliului. Ia spuneți, vă pricepeți la cristale?

— Așa, în linii mari. De specialitate sunt atomograf inbrid cu vocație sintactică. E o subdiviziune a homotectonicii, firește, a celei adaptive. Aș putea să vă spun o poveste a naibii de interesantă. Dacă ați vrea să...

Roșcovanul mă întrerupse printr-un semn din cap și căzu pe gânduri.

— De la cristale a început totul. Lui Kops i s-a năzărit să-și aleagă un hobby aparte: șlefuirea cristalelor. Capul nu-i prea mergea. De la bun început, încă din tinerețe, își dăduse seama că mai mult decât un teoretician primitiv n-are cum să iasă din el și a dat-o pe administrație. La institut la noi a ajuns pe la patruzeci de ani. Administrator. În treacăt fie spus, nu e o funcție rea, pentru că doctori în științe, suverani ai spiritului teoretic, sunt cu nemiluita, despre magiștri și candidați în științe să nu mai vorbim, în vreme ce administratorul e în orice institut unul singur și se bucură de toate privilegiile. Și-a găsit destul de repede un subsol cât toate zilele în clădirea principală, unde a început să-și practice pe scară largă hobby-ul. Treptat subsolul acela a devenit un soi de club. Aveam pe atunci

sediul chiar lângă port, au început să ne calce și străini. Care de pe Lună, care de pe Jupiter, câțiva de pe Alfa Centauri, dă-i cu bancurile, dă-i cu palavrele. Kops avea pentru fiecare o ceșcuță de cafea, ba chiar un păhărel de tărie. Ultimele știri ajungeau la noi mai devreme decât la Academie... Pentru mine, o spun pe șleau, nu exista plăcere mai mare decât să mă așez cât mai temeinic în fotoliu, să-mi torn un păhărel și să casc urechile. Eram de aceea foarte iubit, se făcea chiar coadă la mine. Normal: povestitori aveam minunați, toți cu sacul doldora, dar ascultători ioc. Imaginează-ți încăperea aceea destul de mare, cu pereți vopsiți în galben și tavanul văruit cum a dat Dumnezeu. Într-un colț - măsuțe, fotolii, scaune, filtrul de cafea, pretutindeni lăzi cu te miri ce - de la piulițe, șaibe, lasere vechi, stricate și până la microscopul mezonic de astăzi, iar într-un alt colț, mai îndepărtat, Kops la mașina lui de șlefuit. Kops, care tăcea mâlc, lăsându-i pe ceilalți să trăncănească. Lui i se adresau în focul disputelor ca unei ultime instanțe, ca însuși Bunului simț. Îi asculta pe preopinenți și tranșa discuțiile, nu creându-i fiecăruia impresia că are dreptate, ci prin faptul că toate argumentele se înecau în nemărginita lui prostie, ca în sânul maicii noastre natura. Privind chipul tont dar blajin al lui Kops, câte un tânăr academician încercat de geruri și arșiță, trecut prin foc și apă, pe cine știe ce planete, gata să se înece de zeci de ori, cu nădragii roși la consilii științifice și ședințe lărgite de catedră, amuțea brusc întrebându-se: „La ce bun?” Și o lua vesel spre bufet. Vestea despre plăcuta noastră instituție s-a dus literalmente până la cei mai îndepărtați aștri. Pretutindeni în porturile cosmice se știa că, dacă ai chef să asculți o anecdotă proaspătă, să stai la un pahar de vorbă, să lași un mesaj cuiva sau să afli ceva despre oricine, pe Terra nu era loc mai potrivit. La noi poposeau aproape toți cei aflați în tranzit, cei ce se pregăteau de zbor sau cei neacaparați încă de treburi după revenirea pe Pământ. Nu tu griji, nu

tu gânduri negre - snoave, taifas, societate strict masculină... Grozav ce-mi plăcea atmosfera de acolo. Mă gândeam serios să mă mut de tot la subsol și m-aș fi mutat, dacă nu mi-aș fi dat seama că, instalându-mi patul acolo, aș fi distrus toată ambianța aceea degajată. Azi așa, mâine așa, până când într-o zi...

— Dar dumneavoastră lucrați la institut? am întrebat. În ce specialitate? Dacă vă descurcați cât de cât în homotectonică și ați avut de-a face cu materializarea, e sigur că vă interesează...

Omul mă privi cu reproș. Ochii lui mici, de culoare cenușie, șireți și visători totodată, nu se prea potriveau cu chipul lătăreț, roșcovan, cândva cu trăsături pronunțate, acum șterse.

— Da, am lucrat. Dar nu m-am prea omorât cu firea. În glasul lui răzbătea o notă de sfidare. De altfel, ignoră partea a doua a întrebării mele. N-am fost din cale afară de zelos. Că așa-i la noi: cine se dă de ceasul morții o face pur și simplu din lene. N-are omul idei, nu vrea să rămână singur cu sine însuși, așa că se azvârle cu capul înainte în treabă, de-ai zice că arde de nerăbdare să afle ceva nou. Tipul își roti privirea prin sală, unde, sub tavanul boltit, larma nu înceta. Oamenii s-au dezobișnuit să stea de pomană, asta e nenorocirea noastră. Credeți că au venit aici doar ca să stea la taclale? Pe dracu. Nimeni nu mai știe să discute omenește, nimeni nu mai știe să bea. E o artă care s-a pierdut. Și acum vorbesc numai despre treburi. Sau dacă nu, se gândesc la ele. Brusc, se întoarse spre însoțitorul său, un lungan de vreo cincisprezece ani, care îl urmase în bar. Dar tu ce te-ai proțăpit acolo? Șezi și tu și ascultă un dialog între oameni inteligenți.

Tânărul strâmbă din nas mutându-și greutatea de pe un picior pe celălalt și privind abătut în podea.

O prăjină, mai înalt decât mine, cu un cap. Mâini lungi și gâtlej subțire.

— Fie, spuse el, chinuit. Ce să mai...

— Ce să mai, ce să mai, îl îngână roșcovanul. Hai, du-te. Așteaptă-mă la colț.

Tânărul mă salută printr-un semn cu capul și, răsuflând ușurat, porni spre ușă. Avea un mers legănat.

Mâinile îi ieșeau din mânecile bluzonului cu vreo zece centimetri mai mult decât cerea moda.

— Îl vedeți? I se fâlfâie de toate și de toți, spuse roșcovanul cu amărăciune în glas. Să sprijine un perete și să se zgâiască la fete, atâta știe. Măcar de-ar intra în vorbă cu vreuna, dacă ar încerca să facă cunoștință, ca pe vremuri. Aș! Tace și se hlizește... Ridică paharul cu „marțiană rafinată" și trase o înghițitură zdravănă. Despre ce vorbeam? Despre subsolul ăsta parcă... Ca să n-o lungesc, într-o bună zi își face apariția un tip bărbos, cam din topor, care căra după sine un cristal gigantic. Termenul „căra" nu e, desigur, cel potrivit, deoarece cristalul cântărea vreo tonă. Nu știu cum îi ajunsese tipului la ureche vestea că pe Kops îl pasionau cristalele - individul venea de undeva de pe Vega, sau poate de pe Sirius, n-am reținut, nu mă interesa - și, cum tot avea nevoie de balast pentru navă, vârâse colosul în cală; pe Pământ, îl urcase pe un autoîncărcător și uite așa, cristalul a ajuns în subsol. Piratul cel bărbos ne împuie capul cu aventurile lui și după două ore își luă din nou zborul, nu se știe încotro. Nu i-am aflat niciodată numele, nici lui, nici celui ce-i povestise despre clubul nostru. Kops, firește, a încercat înainte de toate să stabilească despre ce mineral era vorba, după legea stabilității unghiurilor, și ne-a anunțat că așa ceva nu mai pomenise. Apoi a fixat, blocul acela în mașina lui. E momentul să precizez că, ocupându-se de cristale, omul nu urmărea scopuri științifice. Pur și simplu, tăia din ele felurite lentile pe care le dăruia apoi oricui avea nevoie de ele, sau, îndeobște, accepta să-și împovăreze buzunarul. Sigur, actualmente lentilele se produc prin simplă turnare, dar dacă dumitale sau institutului dumitale vi se oferă un exemplar bine lucrat

din material natural, ar fi absurd să refuzați. Cum Kops lucra gratuit, nu-și făcea prea mult sânge rău când se întâmpla să rebuteze vreun cristal. Pur și simplu, punea mâna pe laser, perfora lentila stricată și fixa pe mașină o alta. Avea vreo jumătate de ladă cu astfel de lentile perforate, naiba știe pentru ce le strângea. Tocmai atunci la institut se aflase că, sus, laboratorul de contrapunct chimic va avea nevoie, peste vreo jumătate de an, de o lentilă de un metru și șaizeci diametru pentru nu știu ce ultraarmonizator cu dublă octavă - nu-mi amintesc exact denumirea aparatului. Kops s-a bucurat nevoie mare, acum avea și el un țel mai acătării, și s-a apucat de lucru cu mare zel. Ca să mă înțelegeți pe de-a-ntregul, îndeletnicirea asta era pentru el un hobby în lege, ca filatelia, fabricarea manuală de telescoape, desenul punctat sau alte aiureli de astea prin care oamenii caută să-și umple scorburile din creier. Îi plăcea să se afle în treabă și punct. Dar când omul o dă pe cristale și încă pe cristale neobișnuite, puțin sau deloc cercetate, surprizele curg. Cunoașteți, desigur, minunatele însușiri ale acestor structuri. Există cristale solide, lichide, gazoase și plasmatice, cum este, bunăoară, fulgerul globular. Tuturor le este caracteristică anizotropia, adică își păstrează însușirile pe linii paralele, schimbându-și-le pe convergente. Cristalele sunt piezoelectrice - comprimarea fațetelor diametral opuse dă naștere la sarcini diferite, care, prin extensie, își schimbă locurile. Apoi birefrigența, polarizarea ș.a.m.d. Feonazul, cum l-a denumit Kops, era un dodecaedru alungit cu vârfurile retezate sau un tetracaidecaedru - când se alcătuiesc astfel de forme ele saturează spațiul. Avea o singură axă optică și o axă de simetrie de ordinul șase. Dimineața, la lumina zilei, cristalul avea o nuanță rubinie, pe la prânz se făcea verzui, iar la lumină electrică era complet transparent, ceea ce-l și făcea potrivit pentru acel ultraarmonizator dublu. Prin compoziție, feonazul se apropia de diamant, dar avea un

număr mare de diverse impurități - vreo treizeci - și toate în cantități infinitesimale. Kops a montat blocul pe un suport din balsam canadian - poate că a folosit și alt mastic special - și s-a apucat de treabă. La început a făcut degroșarea cu un fierăstrău laser, apoi a trecut la prelucrarea fină, cu ajutorul unor șabloane de diamant. Din acest moment în subsol se instală neprevăzutul. În primul rând, cristalul începu să cânte. Această vocație l-a pălit pentru întâia oară într-o noapte, speriind-o de moarte pe o tânără laborantă care tocmai admira stelele pe un maidan, în apropierea institutului, sau poate proiecta modelul unei bluze noi. Deodată a auzit un vaiet trist și prelung, deloc strident însă, ce răzbătea prin ferestrele subsolului. Întâiul fu urmat imediat de al doilea și apoi de alte câteva. Ulterior, fata le-a descris ca fiind asemănătoare cu strigătele marțienilor din romanul lui Wells „Războiul lumilor”.

În clipa aceea însă numai de asociații literare nu-i ardea, așa că a rupt-o la fugă trezind întreg parterul căminului. Cineva și-a dat seama că trebuiau să caute cheile de la subsol la Kops. I-au dat o sârmă, l-au sculat din pat și vreo zece tipi au luat-o la goană spre institut. Au coborât la subsol, cum însă cristalul tăcuse și deoarece nici nu-l suspectaseră, au conchis că fetișcanei, extenuate de problema „mânecă scurtă sau trei sferturi”, pur și simplu i se năzărise. Numai că în noaptea următoare feonazul prinse iarăși glas și fu atât de insistent, încât zgomotul ajunse până la cămin. Din nou alergătură, din nou Kops cu cheia și de data asta totul se lămuri. Clădirea era pustie, nici țipenie - scaune părăsite, mese, lăzi cu felurite angarale - iar cristalul cânta. Kops se apropie de el, îl atinse și tonalitatea deveni ceva mai aspră. Erau sunete din registrul mediu, la început destul de uniforme. Aveau într-adevăr ceva nepământean, străin și deveni clar de ce fetișcana își amintise de Wells. Era un soi de simfonie astrală, o muzică a sferelor. Cineva propuse să se lege

cristalul la pământ și, când o făcură, feonazul tăcu. Continuase să cânte aproape o lună. La început primele acorduri răsunau pe la unu noaptea, dar treptat urcară spre dimineață, menținându-și mereu aceeași durată. Părea mai logic să asociezi toate acestea cu niște circumstanțe extraterestre și nu pământene. Pesemne cristalul prindea să cânte când ajungeau la el anumite unde din acele adâncuri ale cosmosului spre care era orientată la acea oră partea neluminată a Pământului. La început feonazul emitea un șir de note prelungi, sacadate, de parcă s-ar fi acordat, apoi două glasuri începeau să se certe, iar în final se lansa o stranie implorare, pe tonuri joase, stinse. Ritmuri diverse se contopeau în cele din urmă într-unul singur, cântecul sau lamentația aceea atingea apogeul și se prăbușea apoi undeva în beznă. Era o muzică à la Schönberg, violentă și tristă. Uneori mi se părea că feonazul nu este decât o simplă ureche mecanică, ce recepționa fără discernământ emisiuni de pe aștri îndepărtați, dar alteori aproape că îl consideram o ființă vie. Bărbosul acela îl luase de pe o planetă necunoscută sau, poate, de pe un asteroid ce gonea în spațiu de miliarde de ani, trimis cine știe de unde, și acum cristalul părea mistuit de dorul patriei pierdute, își jelea neputința de a participa la marea bătălie a substanțelor, la dramatica prefacere a materiei în energie. Câteva nopți l-am tot ascultat, apoi ne-am plictisit și, pentru ca feonazul să nu trezească toată lumea din împrejurimi, l-am legat la pământ.

Între timp, Kops continua să șlefuiască lentila și după un timp feonazul prinse din nou glas. Numai că în alt registru. Dacă la început optase, ca să spun așa, pentru maniera clasică, acum se coborâse până la estradă. Cum venea seara, începea bâlciul: zarvă, trosnete cum nu scoate nici cel mai damblagit aparat de radio și, printre toate astea, frânturi de cântece de două parale: într-o bună zi, a turuit de la un cap la altul faimosul „Kotia”. Apoi a dat-o pe

beșteleală. Intru într-o seară în subsol și numai ce aud: „Lichea! Tai frunză la câini toată ziua”.

Am avut impresia că era propria-mi voce interioară și tocmai dădeam să protestez, când dinspre mașina de șlefuit un glas ironic spuse: „Mai bine las-o moartă!” Și așa mai departe. Pe scurt, undeva izbucnise un mic scandal și feonazul îl transmitea în direct. Curând ne-am dat seama că afacerea avea mult mai mult schepsis decât o banală recepție radio. În funcție de starea mediului în imediata proximitate a Pământului, de suma radiațiilor și activitatea câmpului magnetic, feonazul se autoregla în chip uimitor, pentru a transmite ce se întâmpla într-un anumit punct de pe planeta noastră, filtrând fondul sonor, acționând atât ca transformator cât și ca amplificator. În subsol răsuna ba cântecelul unei gospodine care, după ce pusese supa la fiert, calcă pijamaua soțului, ba șoaptele unor îndrăgostiți, ba fragmente din niște dezbateri publice presărate cu puzderie de „Dați-mi voie!”, ba ciripitul a două fetișcane, care se reducea practic la propoziții de genul „Și el ce-a spus?” „Dar tu ce i-ai zis?” Puteai asculta ceasuri întregi glasuri omenești, cuvinte și fraze în diferite limbi, multe de neînțeles, dar în permanență absolut distincte. Uneori deasupra lăzilor prăfuite din subsol se înălța monologul pasionat al unui june în tonul căruia se simțea artificiul și ostentația, faptul că nu o spunea pentru întâia oară - îți puteai imagina cu ochii minții inimioara naivă care lua toate astea drept adevăr adevărat. Alteori, de undeva din alt loc, două-trei cuvinte vizând cine știe ce banalitate, dar care erau pătrunse de o tandrețe tulburătoare. E drept, nu pentru toți. Pe Kops bunăoară îl mâhnea limbuția cristalului. Vedea în acest lucru un semn de inconsistență care-i știrbea reputația de mare maestru, și se temea că gureșa lentilă nu va fi luată pentru acel modificator bipolar. Nu s-a putut opri de aceea la vocația de estradă a cristalului (cum ar fi făcut oricine în locul lui), ci a continuat să ia start după start, până când feonazul amuți

cu desăvârșire. Numai că, pierzându-și glasul, cristalul începu să-și piardă și însușirile optice. Treptat se făcu fumuriu, apoi, după o vreme, deveni alb-albăstrui, aidoma unui strat subțire de cumîs, turnat pe o suprafață închisă la culoare. Asemenea lentilă nu le mai trebuia nici celor de sus, dar Kops, obișnuit cu astfel de schimbări, conta pe noi surprize.

Își adaptă la mașină un dispozitiv de control optic și, cu ajutorul unei pete de lumină, verifica netezimea suprafeței, continuând să șlefuiască. Și într-o bună zi, când Kops dădu la o parte dispozitivul acela și încercă să pună mâna pe lentilă, în loc să dea de suprafața ultrașlefuită la care se aștepta, constată că degetele lui căzuseră în gol. Căzură în gol, iar vârfurile lor ieșiseră toate deodată, dar nu în partea opusă a lentilei, invizibilă pentru Kops, nu trecuseră adică dintr-o parte în alta, ci răzbătuseră îndărăt, spre el. Ieșiseră nu departe de centrul lentilei, într-un punct simetric față de cel unde le introdusese. Răsăriseră din masa opacă, alb-albăstruie, pe o porțiune egală cu partea din încheietura mâinii care intrase în lentilă. Potrivit propriei lui relatări, Kops fu atât de uluit, încât, automat, își împinse mâna și mai adânc, drept care aceasta ieși la fel de mult în întâmpinarea lui. Cu cât o afunda, cu atât ieșea în afară. N-avea nici o îndoială că era chiar mâna lui, deoarece degetele îi erau mânjite cu mastic, iar manșeta cămășii lui crem era destul de murdară. Speriat, omul și-a scos mâna din cristal - palma s-a retras, firește, și ea îndărăt - s-a îndepărtat și apoi, de la distanță, a început să înțepe cristalul cu felurite bețe. Cu asta se ocupa când l-am găsit noi.

Roșcovanul tăcu și aruncă o privire pe fereastra care dădea direct spre trotuar. Sătul, pesemne, de plimbare, tânărul însoțitor rezema un panou de reclamă.

— Un moment, mă întorc numaidecât, spuse el.

Se ridică și porni spre ușă. Sacoul izbutea să-i acopere umerii largi, căzuți, întocmai cum izbutește o cergă să

acopere spatele unui elefant într-o rezervație siberiană. Ieși în stradă și se apropie de tânăr. Schimbară câteva cuvinte, apoi roșcovanul scoase portofelul. Totul se petrecea atât de aproape de mine, încât am văzut până și mișcarea buzelor lui care numărau banii. La un moment dat și-a ridicat ochii spre cer, rămânând o clipă pe gânduri, apoi, în sfârșit, i-a vârât tânărului banii în palmă. Acesta o apucă într-o direcție care, pesemne, nu-i plăcu roșcovanului, căci fu întors din drum și amenințat cu degetul.

Reîntors în salon, după ce se așeză la măsuță, îmi explică:

— I-am dat bani să se ducă să mănânce. Dar cu ăsta nu poți fi niciodată sigur. Poate să se ducă la cinema sau să dea toate paralele pe înghețată. Îi stă gândul numai la cinematograf, fetișcane și înghețată. Trebuie să stai cu ochii pe el... Așadar, unde am rămas? La „efectul feonazului”, da? Ei bine, încercați să vă imaginați următoarea scenă. Noi, adică un logoritmist grăsan de la etajul patru, un tânăr astrofizician abia reîntors de pe Uranus și eu, intrarăm în subsol. În fața noastră, Kops, cu părul vâlvoi, agitat, ținând piciorul unui stativ în mână. Omul ne cheamă, vâră piciorul stativului în cristal și acesta iese numaidecât pe aceeași parte a lentilei, în același unghi față de suprafață, dar într-o direcție diametral opusă. Și cum piciorul arăta la fel pe toată întinderea, iar Kops îl vârâse în cristal numai pe jumătate, capătul ieșit în afară părea imaginea în oglindă a celui rămas în mâna lui Kops. De parcă, pe verticală, lentila ar fi fost secționată de o oglindă. Dar o oglindă stranie, firește, pentru că dincolo nu era nici mâna lui Kops, nici el însuși și nici noi. Sprinten, astrofizicianul dă fuga îndărătul lentilei, dar acolo nu era nimic. Eu dau să pipăi suprafața cristalului, dar degetele mi se înfundă într-un soi de ceață lăptoasă. Înfig mâna pân-la cot, iese numaidecât pân-la cot. Numai că eu băgam mâna cu palma spre mine, iar dincolo ieșea

de-a-ndoaselea. Mișc degetele, se mișcă și dincolo. Logoritmistul apucă „mâna aceea”, eu simt atingerea. Îi strâng mâna, el scoate un țipăt. Totul arăta de parcă cineva mi-ar fi tăiat mâna pe la încheietură și ar fi lipit apoi palma ceva mai încolo, pe suprafața lentilei. Îmi îndepărtez mâna de centrul lentilei, dincolo palma se îndepărtează și ea. Acum între antebraț și palmă sunt vreo doi metri, dar toate funcțiile se păstrează. Încerc să-mi scot mâna dincolo de marginea lentilei, dar nu izbutesc, mă împiedică nu știu ce forță... Logoritmistul ia o cheie de lăcătușerie, o aruncă în lentilă, cheia dispare ca în apă, dar reapare numaidecât în partea cealaltă, simetric față de centru, și cade la picioarele noastre. Kops încarcă pistolul de împușcat cuie în beton și trage. Cuiul dispare în cristal, dar în aceeași clipă zboară îndărăt dintr-acolo și-i zboară astrofizicianului pălăria din cap. Ai fi zis că în interiorul lentilei acționa o instalație care prindea toate obiectele acelea și le azvârlea îndărăt. Am apucat doi inși o conductă de apă, una babană ca un tun, și am început s-o împingem în feonaz. După toate regulile divine și terestre ea ar fi trebuit să străpungă cristalul și să se oprească dincolo, în perete. Da de unde! Conducta intră în smântâna aia, care nu opune nici o rezistență, a și intrat vreo doi metri, nu se simte nici un perete, iar vreo trei metri de conductă ne ies înainte. Se adună lume, toți se miră, firește, dar nu prea. Știți de ce?

— Firește că știu, am spus. Pentru că și eu aș putea...

— Asta și este. Fiecăruia îi ajung miracolele lui. În institut, la etajul paisprezece, se experimentează levitația dispersantă, la etajul douăzeci și patru e o fată care mută haltere cu privirea, iar laboratorul ecuațiilor telebotionice ne bombardează și el cu noutăți, aproape în fiecare zi. De fapt, știți și singur cum e la noi. Te agață un tip care a inventat într-adevăr perpetuum mobile și e gata să ți-l prezinte, dar dumneata accepți să-l asculți numai dacă ești convins că nici el nu va refuza să asiste la o demonstrație a frânei eterne, pe care tocmai ai pus-o la punct. Astăzi nu

mai faci praf pe nimeni cu nimic. Câteodată te apucă pur și simplu tristețea. Pentru ce naiba trăim? Își mănâncă omul treizeci de ani cu o invenție, și când colo apare altul cu o descoperire și mai senzațională și tot ce s-a creat înainte - la coș. Rezultatul e că peste lume s-a întins un soi de încrâncenare, nu mai există nici banala curiozitate, necum interesul colegial pentru ce a făcut altul. Pe vremea mea, vreau să zic în anii când mai eram și eu tânăr; nu era așa. Reușeam marea performanță de a fi oameni; adică ne mai interesa câte ceva în afară de propria noastră persoană. Acum sunt alte vremuri.

Ochii roșcovanului se umeziră, își privi semnificativ paharul gol.

Am ridicat mâna chemând ospătărița, și am comandat de două ori câte două sute. Ea își încetini mersul, se benoclă la roșcovan și începu să-și întindă cu impertinență senzorii că, adică, nu cumva întrece măsura. El începuse deja să se ridice indignat de pe scaun și atunci eu am spus să ne aducă două halbe de „selenară". Ospătărița ascultă cu aerul că ne face un mare serviciu prin simplul fapt că se oprise în apropierea noastră, apoi se îndepărtă fulgerând disprețuitor din toate indicatoarele.

Stai câteodată și te minunezi de unde s-a prăsit mojicia asta la roboții din sistemul de deservire.

— De ce ziceați „pe vremea mea?" am întrebat. Nu păreți mai bătrân ca mine. Câți ani aveți acum?

— Câți ani am? Roșcovanul își ridică fruntea, fixându-și pentru o clipă privirea în tavan. Când a început povestea asta aveam cincizeci. De atunci au trecut douăzeci de ani, așa că am vreo șaizeci și șase sau șaizeci și șapte.

— Cum așa? Dacă n-ați fost în alte sisteme astrale...

— Da, cred că șaizeci și șase. Mi-e greu să stabilesc precis, deoarece pentru câțiva ani numărătoarea trebuie făcută invers. Nu numai pentru ani, ci și pentru luni, zile și chiar ore. Ce să mai vorbim, nu știu nici măcar dacă eu

sunt eu! Iar dacă eu sunt eu atunci e posibil ca dumneata să nu fii dumneata!

— Cum adică?

— Uite-așa. Dumneata ai impresia că ești dumneata, dar în realitate chestia asta e cât se poate de discutabilă.

— Nu prea înțeleg. După mine, faptul că eu sunt eu e foarte sigur.

— De unde știi? Oftă. Tocmai asta-i nenorocirea, că totul s-a încurcat de-a binelea, deși majoritatea oamenilor nu bănuiesc nimic.

— Din pricina cristalului?

— Sigur.

— Și cum s-au petrecut lucrurile?

— Tocmai asta încerc să vă povestesc.

În clipa aceea apăru în sfârșit „selenara”. Roșcovanul își mângâie halba cu dragoste.

— Da... Așadar, oamenii s-au minunat ce s-au minunat și s-au împrăștiat pe la treburile lor, dar noi am rămas cu feonazul. Era, într-adevăr ceva uluitor. Drăcia trona pe mașină - o masă de culoarea cumîsului, impenetrabilă dinspre extremități, ascunzând în sine o sumedenie de enigme. Astrofizicianul se instală de cealaltă parte și începu să introducă în cristal diverse obiecte, dar acestea reapăreau pe aceeași parte. Nimic nu putea trece prin lentilă, deși părea a nu opune nici o rezistență. Totul pătrundea ca în aer, dizolvându-se în ceața albăstruie, și reapărea numaidecât alături, fără a-și pierde însușirile, fără a-și pierde legătura cu partea rămasă afară. Astrofizicianul, care înaintea unui zbor în Brazilia și-a pierdut vremea pe la noi vreo trei zile încheiate, introduse într-o zi în lentilă un ghiveci cu trandafiri roșii, luându-l apoi îndărăt de dincolo de centrul lentilei. Nici o schimbare la trandafiri, erau nevătămați. Foarte bine! Am făcut aceeași experiență cu un acvariu în care se vânzoleau vreo zece peștișori negri și trei roșii. Din nou totul era în ordine - cei roșii rămăseseră la fel de apatici, iar cei negri, la fel

de neastâmpăraţi. Am prins curaj. A treia zi am intrat în lentilă cu umărul şi o jumătate din faţă. Fireşte, ea a reapărut numaidecât alături şi cele două jumătăţi se pomeniră nas în nas. Când îmi dădeam capul îndărăt, cealaltă jumătate făcea la fel, dincolo de centru. Urmă, aproape de la sine, pasul următor: să introducem în cristal piciorul, trunchiul, şi să reapărem în întregime din cealaltă jumătate a lentilei. Primul se hotărî astrofizicianul. Intră cu spatele la noi, dar reapăru cu faţa, apoi reintră din nou şi se ivi iarăşi din jumătatea noastră de lentilă. Vă atrag atenţia că a trecut prin cristal de un număr par de ori. De altfel şi ceilalţi, fie ei străini, fie de la noi din institut, treceau prin feonaz de câte două ori. Apărea câte un călător de cine ştie unde, îi făceam cunoştinţă cu cristalul, intra omul şi reapărea o dată, apoi, după un timp, încă o dată şi gata - se potolea. Nu prea-mi explic chestia asta: să fi fost un instinct? În orice caz, ulterior a devenit clar că acest lucru avea pentru viaţa tuturor o foarte mare importanţă. Enormă. Pentru că întâia oară nu astrofizicianul nostru ieşise din feonaz, nu acvariul nostru fusese scos din ceaţa alburie, şi nu jumătatea mea de faţă se ivise în replică dincolo, când îmi vârâsem mutra în lentilă.

— Dar a cui?

— Staţi să vedeţi... Aşadar, fizicianul o ştersese, dar apăreau mereu alţi oameni şi noi continuam să ne distrăm cu năstruşnica lentilă. Kops nu şi-a dat seama că acum avea în maşină nu o materie, ci mai degrabă o stare. El credea că feonazul putea fi strunjit în continuare şi spera ca, după reapariţia transparenţei, să facă totuşi lentila aceea. Din timp în timp, ataca feonazul cu şabloanele lui încredinţându-se cu uimire, pentru a zecea sau a douăzecea oară, că muchia tăioasă se afunda fără efort în ceaţa lăptoasă, ca să reapară numaidecât alături. Nu realiza că avea de a face cu un câmp de forţă de natură fizică necunoscută - faţă de care şabloanele lui n-aveau nici

o putere. Și uite-așa trecu vreo săptămână, poate ceva mai mult, până într-o zi când mi-am aruncat întâmplător privirea asupra ghiveciului cu trandafiri. Și am rămas trăznit. Când îl trecusem prin cristal - țineam minte cu precizie - erau în el un boboc mare și patru flori. Bobocul era pe punctul de a înflori, iar florile erau de-acum trecute, se știe că trandafirii ăștia nu țin prea mult. Acum însă în ghiveci erau trei boboci mari și unul mic. M-am repezit la acvariu - aceeași chestie. Peștișorii, atât cei negri cât și cei roșii, nu crescuseră între timp, ci se micșoraseră. Trecură încă două săptămâni, peștișorii redeveniseră mormoloci, din mormoloci s-au format icre, care au plutit puțin deasupra apei, apoi au căzut la fund și deodată s-au dizolvat. Tot ce trecuse prin cristal nu îmbătrânea, ci întinerea. Procesul se desfășura în direcția contrară. Moment în care am înțeles taina fenomenului. Era nici mai mult nici mai puțin decât o fereastră spre antilume, spre un univers unde totul era întocmai ca la noi, dar se mișca în direcție opusă. Chestia asta s-ar reprezenta prin două roți mari, montate pe același ax, dar care se rotesc în sensuri diferite. Să presupunem că axul ăsta e o linie. Viteza relativă la periferia roților poate fi foarte mare, dar pe măsură ce ne apropiem de centru ea se va reduce, tinzând spre zero. Un astfel de punct zero s-a dovedit a fi pentru lumea noastră și antilumea aceea, feonazul. Tocmai acest lucru făcea posibilă trecerea dintr-o sferă în alta. Firește, nu v-am dat o explicație prea științifică, în realitate totul e mult mai complicat, dar v-am spus că nu sunt tare în științele exacte. Cum necum, sigur e că mâna, care apărea dincoace în momentul în care eu o afundam pe a mea în feonaz, nu era a mea.

— Bine, dar ați simțit strânsoarea de mână a acelui șef de laborator.

— Ei și? Pur și simplu mâna mea, aflată deja în antilume a fost strânsă de un șef de laborator identic. Iar cel ce și-a scos palma dincoace, dublul meu, a simțit atingerea

degetelor logoritmistului nostru. Când noi am zvârlit în lentilă cheia de lăcătușerie, ea a zburat în antilume, de unde, în aceeași clipă, zbura spre noi o cheie identică. De aceea n-am putut străpunge cristalul cu nimic. Noi credeam că împingem conducta aceea în feonaz, dar în realitate o împingeam în antilume și ea dispărea într-adevăr, pentru noi. Acolo însă se efectua în același timp, o experiență identică și spre noi ieșea capătul unei conducte pe care în mod greșit o consideram a noastră.

— Nu prea înțeleg.

— Nici nu-i mare lucru de înțeles. În antilume totul e identic. Același univers, același Pământ, același institut, același Kops. Întocmai ca la noi „Antikops” a șlefuit cristalul acela unic aducându-l exact la aceeași formă și și-a vârât laba într-însul chiar în momentul când a făcut-o și Gâgă al nostru. Apoi, în acel subsol din antilume, au coborât logaritmistul și astrofizicianul de acolo, împreună cu dublul meu de acolo și așa a început totul. Ei făceau întocmai ce făceam și noi. Conducta, ghiveciul, acvariul. Au aflat odată cu noi schepsisul întregii afaceri. Chiar și acum într-un bar de acolo un dumneavoastră și un eu stau de vorbă pronunțând aceleași cuvinte și gândind aceleași lucruri.

— Bine, dar ați spus că astrofizicianul a intrat și a ieșit din cristal. Doar ați văzut că era astrofizicianul dumneavoastră.

— Așa am crezut la început, pentru că cel ce ieșise nu se deosebea cu nimic de al nostru. În realitate, în momentul acela, al nostru se afla în antilume.

— Dar și-a dat seama unde nimerise? Ce v-a povestit despre antilume?

— Nimic.

— De ce?

— Pentru că nu știa că fusese acolo. Atunci încă nu știa nimeni acest lucru. El credea că rămăsese aici, din cine știe ce pricină, numai că tot ce fusese în dreapta lui, era

dispus acum în stânga. Am pățit și eu chestia asta. Te afunzi în ceața lăptoasă, ieși din cristal și crezi că ai ajuns din nou acasă, pentru că acolo totul e identic. Atâta că fereastra e acum în spate. Între timp, dublul tău apare în lumea noastră, și, pentru cei rămași aici, nu s-a schimbat nimic. Într-un târziu însă am sesizat acest mecanism. Intri acolo și zici: „Salut în antilume, băieți!” Iar dublul tău a ajuns în aceeași clipă la noi, îi salută pe Kops al nostru și pe ceilalți cu aceleași cuvinte.

— Dar puteați, bunăoară să-l însemnați pe Kops al vostru, când intra acolo. Să-i fi făcut un semn cu cerneală pe mână. Ca să vă dați seama că de acolo iese altul.

— Am făcut-o, dar în subsolul de acolo oamenilor le-a venit în aceeași clipă aceeași idee și cel ce a apărut la noi era și el „marcat”. Nu, ceea ce ne-a convins a fost direcția contrară a proceselor. Asta ne-a și pus pe gânduri. Secretul veșnicei tinereți - iată ce aveam în față și, în comparație cu posibilitățile deschise de feonaz, elixirul pe care Mefistofel i-l dăduse lui Faust era un biet antinevralgic. Faust a întinerit, dar numai ca să îmbătrânească din nou. Or, cristalul îți permitea să te întorci de câte ori vrei la douăzeci și cinci sau douăzeci de ani și, îndeobște, să te deplasezi cum îți tună pe scara vârstei. Eu, firește, m-am gândit la mine însumi. Cei cincizeci de ani ai mei îmi conveneau și aș fi preferat să rămân la această vârstă. Cum? Răspunsul era limpede. Un an în lumea noastră, un an de dincolo și urmarea e că nici nu îmbătrânești, nici nu întinerești. Dar cum totul se cam încurcase nici eu nu știam pe ce lume mă aflu în momentul de față, am hotărât să scurtez termenul la o zi. Dimineața te înființezi la institut, dai o raită prin subsolul lui Kops, urci în secție, unde te apuci de treabă sau tragi chiulul, și a doua zi o iei de la capăt. Mai ales că nu există nici o diferență, nu se poate stabili dacă în momentul x erai cu ai tăi sau în antilume. Ingenios, nu? O zi aici, o zi dincolo. Și uite-așa au trecut vreo cinci ani, la institut toată lumea se

obișnuise cu feonazul, majoritatea uitaseră de el. Firește, Kops nu executase comanda pentru acel capilator cu dublă octavă, laboratorul a obținut ce voia de la turnătorie. În al șaselea an însă, le-a trebuit iar o lentilă mare. Kops a început să tresalte de bucurie, și, cu binecunoscuta lui încăpățânare prostească s-a apucat din nou de feonaz. Iarăși șabloane, iarăși vechea poveste. Nu ieșea, firește, nimic, nici nu putea să iasă. Atunci, furios, măgarul ia un laser puternic, se oprește în fața cristalului și îndreaptă raza drept spre centrul lentilei. Vă amintiți: v-am spus că așa se răfuia cu lentilele stricate. Spre norocul lui, raza a nimerit chiar pe axa optică. Altfel, dacă ar fi greșit numai cu un milimetru, i-ar fi ieșit în întâmpinare raza de dincolo, expediindu-l pe Kops al nostru pe lumea cealaltă. Așa însă cele două raze s-au întâlnit în interiorul „neantului” lăptos. S-a produs o explozie, care a dezlipit tencuiala da pe pereți în toată clădirea. Și asta a fost tot. Cristalul a încetat să existe, iar eu și Kops ne-am pomenit pe marginea prăpastiei.

Roșcovanul oftă și bău până la sfârșit „selenara” din halbă.

— Cum adică a încetat să existe? A dispărut?

Roșcovanul clătină din cap.

— S-a dispersat în cristale mici. Atât de mici, încât nu mai puteai face nimic din ele. S-a adunat lumea. Kops cu laserul în mână, orbit de furie, iar feonazul ia-l de unde nu-i. Dispozitivul era gol iar jos, pe dușumea, o moviliță strălucitoare. În clipa exploziei, feonazul redevenise corp material și se spărsese în bucățele mici, în dodecaedri. Niște dodecaedri care aveau însușirea de a se divide în continuare. Mă aplec, dau să ridic unul, dar el se sfărâmă în cristale și mai mici. Încerc să apuc unul din ăștia, dar se sfarmă la rândul lui. Și așa mai departe încât ultimele nu mai erau vizibile nici cu ochiul liber, nici cu aparatele. Movilița de sub mașină se topea, orice mișcare oricât de măruntă provoca în ea ravagii, iar în cele din urmă dispăru

cu desăvârșire. Abia ulterior am aflat o veste tristă. Kops nu se gândise să stabilească unde se afla: de partea asta sau de cealaltă. Nu-și numărase trecerile prin lentilă. Trece un an, trec doi, trei, și numai ce băgăm de seamă că de o vreme administratorul nostru arată tot mai bine. Începutul de chelie de pe creștet i-a dispărut, ochii îi strălucesc, sprâncenele, colțurile buzelor, nările i se ridicaseră, se face pe zi ce trece mai vioi. Ne-am gândit noi ce ne-am gândit și ne-am apucat cu mâinile de cap. Ne-am amintit povestea cu peștișorii din acvariu. Mai exact eu m-am apucat cu mâinile de cap, că lui începuse să i se cam fâlfâie. Una e Tinerețea veșnică și cu totul altceva când omul întinerește în loc să îmbătrânească. Cu asta nu-i de glumit. Bun, mă gândesc, o să ajungă la douăzeci de ani, apoi însă o să aibă zece, cinci, cât despre ce o să fie mai departe... Ce mai încoace-încolo, intru la idee, mă zbat să găsesc hârtiuța pe care fusese notată compoziția feonazului ca să restabilim cristalul - nimic. Iese la iveală că totul se făcuse de mântuială, compoziția nici nu fusese stabilită cu suficientă precizie. Caut să aflu câte ceva despre piratul acela bărbos - i se pierduse orice urmă. Anii trec, oficial Kops se apropie de pensionare, dar în realitate, sub raport intelectual și fizic, totul decurge de-a-ndoaselea. Înfățișarea, deprinderile, manierele - toate se schimbă. Odinioară se dădea în vânt după apartamentul lui de burlac, se zbătea să și-l facă mereu mai confortabil, căra din magazine toate noutățile în materie de aparatură casnică. Nu-l lăsau indiferent meciurile de fotbal de la televizor, în afară de cărți polițiste nu citea nimic. Și deodată îl văd că-și lasă casa de izbeliște, își părăsește hobby-ul cu cristalele - se afundă în bibliotecă și începe să citească literatură serioasă, „cu probleme”. Scrie articole la gazeta de perete, iar la ședințe o ține în diatribe. După câțiva ani se mută la cămin - îi era urât singur, începe să vadă meciurile de fotbal la stadion, unde se ia la harță cu ceilalți în privința piciorului cu care a marcat în repriza a

doua apărătorul de la „Dinamo”. Literatura „cu probleme” e abandonată, tipul se abonează numai la revistele sportive. Din nou trec anii, sportul nu-l mai pasionează, e rândul jazului. Își cumpără chitară, motoretă, seară de seară ceaiuri și domnișoare. Încă vreo câțiva ani și iar o cotește. Fetele, e drept, îl mai interesează, dar relațiile sunt platonice, cultivă când o pieptănătură, când alta, scrie versuri, dintre bătrâni îl citește numai pe Evtușenko. Nu se mai ține de treabă, până la urmă e dat afară de la institut. Înaintez actele să-l pensioneze - da' de unde. După acte are șaizeci și cinci de ani. dar ăia din comisie ridică din umeri. Ceafă de bivol, joacă în echipa de fotbal a blocului pe post de atacant central. Dar nu s-a oprit nici aici. Acu' s-a jigărit, nu-și spală deloc urechile, iar de o vreme văd că a început să colecționeze etichete de pe cutii de chibrituri... Apropo, fiindcă veni vorba, l-ați cunoscut pe vremuri, când mai era adevăratul Kops?

Am achitat consumația și am ieșit în stradă.

— Nu, am spus. Nu-l cunosc nici acum. Așadar mai... cum să zic... mai funcționează?

Roșcovanul se opri.

— Cine?

— Păi, Kops.

— Doamne! Dar e cu mine. A stat lângă mine la bar. Nu-l pot lăsa în voia soartei. Am fost atâta timp împreună... Și apoi toată chestia asta cu cristalul s-a petrecut sub ochii mei. Uite așa trăim. La institut mi-am făcut veacul, mi-au dat și o mică pensie. Mie nu-mi trebuie prea mult, ba, de o vreme nici lui. Mai greu a fost la optsprezece-șaptesprezece ani, toate sacourile alea moderne - la un rând, la două, la trei. Acum, la cincisprezece, mai merge... Între altele, uită foarte repede tot ce știa înainte. La toamnă mă gândesc să-l dau la școală, în clasa a noua, apoi o să facă pe rând clasa opta și a șaptea... Nu se poate nici așa, fără învățătură. Roșcovanul oftă. Speranța mea e că cineva o să se intereseze până la urmă de problema asta, o

să reconstituie cristalul și o să-l readucă pe Kops îndărăt. Numai că acum toți se gândesc doar la ei, nimeni nu are timp, ia uitați-vă cum aleargă.

Într-adevăr, pe stradă nimeni nu pășea agale, cu excepția, poate, a celor foarte tineri. Pe frontispiciul clădirilor se aprindeau și se stingeau într-un ritm diabolic reclame albastre, roșii, portocalii, iluminând vitrinele care etalau mărfuri noi, predestinate să devină, încă mâine, perimate. Sub ochii noștri, mașinile terminau construcția unei clădiri lungi, la un capăt, iar la celălalt începeau transformările. Ceva vuia sub picioare - pesemne se construia încă o linie de transport subteran. Oamenii treceau în trap vioi, unii chiar în galop.

— Hazoasă poveste, am spus. Chit că sunt altele și mai și. Chestia asta cu feonazul aruncă o lumină nouă asupra unor probleme ca libertatea voinței, necesitatea și întâmplarea. Dacă în antilume totul se petrece exact la fel, atunci înseamnă că lumea îndeobște e determinată de la bun început... Iar pe de altă parte, poate că nu? În fond ce se schimbă? Totul e dublu și cu asta basta. Mă întreb însă de ce calea spre antilume trece tocmai printr-un cristal.

— Pentru că, pare-se, cristalismul e un soi de principiu universal. Existenței îi sunt proprii, în mai mare măsură decât s-a crezut până în prezent, ordinea, simetria și armonia. Tot ce nouă ni se pare asimetric, este în realitate partea dreaptă sau stângă a unei entități încă necunoscute nouă. Fiecărui jos îi corespunde un sus, fiecărei mișcări - o contramișcare - tocmai de aici rezultă veșnicia și infinitul. Cred că îndeobște existența e un cristal. Atomul e cristalin, celula e un cristal, numai că mult mai complicat. Soarele nostru e un cristal și universul de asemeni.

Ne-am oprit, deoarece constructorii tocmai tăiaseră strada printr-un canal adânc, drept care blocaseră strada prin niște panouri mobile. Jos, oamenii lucrau în draci, montau ceva pregătindu-se ca peste câteva minute să toarne din nou asfalt în rana deschisă a caldarâmului.

— În treacăt fie spus, urmă roșcovanul, uneori mă înfurie ideea că acolo, în antilume cineva gândește și acționează întocmai ca mine. Până în cele mai mici amănunte. Căci totul este dublat, altfel coincidența n-ar fi atât de exactă. Dacă eu, bunăoară, vrând să vă spun ceva, îmi las vorba la jumătate, dincolo un alt „eu” face, în aceeași clipă exact același lucru. Un soi de oglindă care te repetă necontenit. Alteori, însă, dimpotrivă, mă bucură gândul că nu sunt singur, că în antilume mai există un amărât de brațul căruia se sprijină celălalt Kops. Că ne gândim unul la celălalt, că ne compătimim. Aș vrea chiar să mă întâlnesc cu celălalt „eu”, dar, din păcate acest lucru e cu neputință. Chiar dacă ar exista un nou feonaz și eu aș pătrunde prin el dincolo, în aceeași clipă, celălalt ar răzbate dincoace... Fiindcă veni vorba, nici nu sunt prea convins că eu sunt eu. Poate că există nu două, ci nenumărate antilumi și de fiecare dată când treceam prin cristal, nimeream în alta nouă. Numai că în cele pare, totul e ca la noi, iar în cele impare - invers.

Constructorii începuseră să astupe șanțul.

— Nu admiteți totuși, am spus, că poate nici nu există antilumi, că pur și simplu feonazul avea însușirea de a transfera tot ce e în dreapta - în stânga și de a inversa orientarea proceselor?

Panourile fură îndepărtate și am trecut mai departe. Roșcovanul tăcea. La colț era un cinematograf, tineretul se îndrepta într-acolo valuri-valuri.

— Uite-l! Uite-l! roșcovanul țâșni glonț prin mulțime.

Într-adevăr, pe lângă controloarea de bilete, tocmai trecuse cu mișcări stângace silueta tinerei mele cunoștințe. Dăduse biletul și dispăruse dincolo de ușă.

— Eram sigur, spuse roșcovanul, iar n-a mâncat! Oftă deodată și mă luă de braț. Ascultați, pe dumneavoastră - nu v-ar interesa?... În fond e o problemă pasionantă, nu? L-ați expedia pe Kops îndărăt și v-ați putea alege și cu șansa tinereții veșnice.

L-am îmbrățișat pe după umeri, invitându-l în părculețul de alături sub un tei unde tocmai atunci se eliberaseră două locuri pe o bancă.

— Foarte interesant... V-am ascultat cu multă atenție... Acum haideți să ne ocupăm puțin și de o idee de-a mea. În comparație cu ea, feonazul e un fleac. Imaginați-vă următoarea situație. Stă omul și-și vede de treabă, bunăoară bate la mașină sau montează o schemă electronică, dar între timp e gelos la nebunie. Ce credeți gelozia asta e materială sau ba? Nu știți. Sau să luăm cazul dumneavoastră - sunteți trist pentru că prietenul dumneavoastră Kops nu se dezvoltă în direcția dorită. Ei bine, ce-ați zice dacă, grație aparatului inventat de mine, pe care De altfel sunt gata să vi-l arăt numaidecât, tristețea asta a dumneavoastră...

V. Komarov

REVOLUȚIA SE AMÂNĂ

Micul disc al soarelui coborâse foarte jos deasupra orizontului și, ca de obicei, se făcuse violet. Pentru un ochi de pământean totul pe această planetă părea nefiresc. Cel mai greu de suportat era însă acest amurg violet, care trezea în inimă un dor năprasnic…

Totuși, pe Klay nu izbutiseră să-l deprime toate astea. Cei doi ani de cart cosmic nu-l făcuseră încă să-și piardă interesul pentru inedit.

Klay înainta agale pe cărăruia ce urca spre bază. Ținea în mână o bilă de culoare închisă, numai cu ceva mai mare decât cele de biliard…

În sfârșit, Klay ajunse în pridvor și urcă cu greutate treptele. Răsuflând anevoie, ca după o muncă grea, intră în cameră, închise după sine ușa de oțel și dădu drumul bilei pe dușumea.

Se auzi un sunet jalnic și prelung.

Ferry prinse a se foi în patul pe care se lungise.

— Iar umpli casa cu tot felul de porcării? cârti el leneș, fără a-și întoarce capul.

— Ia uite!… spuse Klay plin de entuziasm. Zici că-i mică, dar cântărește vreo douăzeci și cinci de kilograme, poate treizeci.

— Cum nu ți-e lehamite să tot scotocești prin vechiturile alea, nu știu, spuse Ferry pe același ton indiferent, continuând să stea cu fața la perete.

— Vechituri?... se indignă Klay. Doar știi că au rămas de la ei!

— Ei și? Toate au fost cercetate de mult, de când lumea, argumentă Ferry cu voce plictisită. E limpede și fără să ne băgăm noi nasul...

— Poate că nu s-a cercetat chiar totul...

— Doamne, mormăi Ferry. Ce om!

Se întoarse în sfârșit cu fața, nu fără un geamăt, și-și coborî picioarele pe dușumea.

— Ei bine?

Klay se lăsă pe vine și mângâie bila cu duioșie, de parcă ar fi alintat un pisoi.

Bila avea într-adevăr un aspect neobișnuit. Era făcută dintr-un material straniu, care nu semăna nici a metal, nici a polimeri, și părea transparentă, deși nu puteai vedea ce e înăuntru. Pe suprafața ei, care licărea intermitent, uneori scânteia, se perindau un fel de arabescuri.

— Vezi?

— Ce să văd? strânse Ferry din umeri. O bilă ca toate bilele.

— Ești nemaipomenit! Fruntea lui Klay se încreți, iar sprâncenele lui dese se îmbinară la rădăcina nasului. Era un semn sigur că începea să se înfurie. Nimic nu te mișcă, nimic nu te miră.

— Ce lucru de mirare a mai rămas pe lumea asta? zâmbi Ferry pe sub mustață. Ca să nu mai vorbim de planeta asta uitată de Dumnezeu, pe care până și băștinașii au părăsit-o de mult...

Klay pufni supărat.

— Nu, băiețaș, totul e de-acum lămurit și împărțit pe sertare și sertărașe, oftă Ferry. Nici o enigmă. Nimic senzațional. Nimic din ceea ce ar putea să-ți aprindă imaginația.

— O filozofie riscantă, mormăi Klay, poți da de dracu.

— Sincer vorbind, pe mine mă mai interesează un singur lucru, spuse Ferry: câte zile ne-au mai rămas.

Klay se întinse cu vădită voluptate.

— Află că mie îmi place aici...

— Cândva așa aș fi zis și eu, admise Ferry. Să te văd după al cincilea cart. Te dezumfli sigur.

— Nu cred.

— Bine, bine, spuse Ferry împăciuitor. Vâră undeva bila aia și hai la masă.

Klay se conformă și, cu vârful ghetei, împinse ușor bila spre colțul camerei, unde se strânseseră deja o grămadă de nimicuri. Dar bila scoase deodată un fel de șuier și, după ce descrise câteva zigzaguri complicate, neașteptate, țâșni pe neașteptate sub pat. Din două salturi, Ferry ajunse la ușă.

— Idiotule! tăbărî el asupra lui Klay. Dacă e o mină?

— Nu s-ar părea, spuse Klay calm.

— Dracu știe, bombăni Ferry, privind cu teamă spre patul acela, de sub care mai răzbătea încă un fel de sâsâit însoțit de un troznet straniu. Ce păcatele mele facem acum cu ea?

— Când am găsit-o, la început a sâsâit la fel. Apoi s-a liniștit.

Sâsâitul păru într-adevăr că se stinge treptat.

— Uite ce e, spuse Ferry decis. Pe toți dracii! N-ai decât să crezi ce vrei, dar eu o duc numaidecât în magazie. O să dormim mai liniștiți.

Se apropie de pat, se lăsă în genunchi. Întinse încet mâna și apucă bila.

Nu se întâmplă nimic. Atunci Ferry încercă să o tragă spre sine. Dar bila parcă se lipise de dușumea.

— Ei drăcie!

— Nu vrea în magazie, râse Klay.

Parcă pentru a confirma spusele lui, bila se urni dintr-odată, se strecură pe sub mâna lui Ferry, se rostogoli spre picioarele lui Klay, se frecă de câteva ori de gheata acestuia, dezmierdându-se parcă, și o zbughi iar sub pat.

— Ascultă Ferry, întrebă Klay, ce-ai zice să...

— Să ce?
— Să... aibă rațiune?
— Aș. Locuitorii acestei planete aveau două mâini și două picioare, întocmai ca omul. Asta s-a stabilit cu precizie.
— Am impresia că înțelege... Mai bine las-o în pace.
— Bine, cedă Ferry. Fie...
Începu să pregătească cina, aruncând din când în când priviri neliniștite în direcția patului. Dar bila era cuminte.
— Ce mâncăm astăzi? se interesă Klay, așezându-se la masă.
— Felul întâi - rețeta treișpe virgulă trei, începu Ferry, felul doi...
Klay se strâmbă cu un aer de martir.
— Iar ți-a cășunat numărul ăsta cu ghinion...
— Te pomenești că ești superstițios?! spuse Ferry. E cea mai căutată delicatețe.
— Teme-te de Dumnezeu, Ferry. Doar îngurgităm fracția asta din două în două zile: de câte ori ești tu de serviciu.
— Dar ce-ai vrea, un biftec? În sânge, ai?
Klay zâmbi visător.
— Aș da o jumătate de galaxie pentru o fleică...
— Știi ce, începu Ferry, dar deodată păru că se îneacă. Amuțise, fixând cu ochii holbați masa. Piei drace!
Klay privi și el spre masă și, brusc, sări în picioare trântind taburetul cu zgomot.
În fața lui, pe farfurie, răspândind un miros îmbietor, se lăfăia o bucată mare de carne, acoperită de o crustă rumenă, apetisantă.
Klay întinse ușor mâna și atinse prudent cu arătătorul enigmaticul biftec.
— Carne...
— Prostii. De unde atâta carne?
— Nu știu, spuse Klay, dar asta e carne.
Scoase briceagul și, ținând biftecul cu mâna stângă, tăie cu grijă o bucățică. Din tăietură prinse a curge un suc roz.

Klay apucă bucățica tăiată cu vârful cuțitului și o duse la gură. Mușcă apoi prevăzător. Plimbă bucățica de carne cu limba dintr-o parte în cealaltă a gurii și, cu o mină concentrată, începu să mestece…

— E carne, lua-m-ar naiba! strigă el. Carne adevărată!

Ferry, care-l urmărise cu atenție, zâmbi:

— Carne… Blestemată planetă. Ca să fim pe de-a-ntregul fericiți, numai halucinațiile ne lipseau.

— Halucinații pe naiba! se rățoi Klay. Dacă-ți spun că e un biftec! Și încă unul foarte bun. Dar tu ce, ești chior? Nu vezi?

— Ei, văd… Și ce-i cu asta? Iluzie optică.

— Iluzie? Na, pipăie.

Klay îi întinse cuțitul, în vârful căruia strălucea o bucată de biftec roz.

Ferry se încruntă, totuși pipăi carnea aceea cu atenție de câteva ori.

— O simți? întrebă Klay.

— O simt. Ei și? Ce garanție avem că toate astea nu-s halucinații?

— Acu ți-o bag pe gât! se înfurie Klay.

Dar Ferry luă el însuși carnea de pe cuțit. O mestecă îndelung, plescăind și trăgându-și din când în când răsuflarea.

— Te-ai convins?

Ferry strânse din umeri.

— De ce să mă conving? Ce am simțit de fapt? Fierbinte pe limbă și gust de carne? Dar astea sunt doar senzațiile mele, nu există nici un fel de carne.

Klay izbucni în râs.

— Excelent, bătrâne. O să-mi rămână mie mai mult.

Își apropie taburetul de masă și tăbărî asupra enigmaticului biftec. Ferry se așeză alături și, bombănind nemulțumit, ceva pentru sine abordă cu îndemânare „treisprezecele” lui favorit.

— A fost nemaipomenit, spuse Klay, isprăvind biftecul.

— În locul tău eu n-aș disprețui nici treisprezecele.
— De ce? întrebă Klay mirat. Am mâncat pe săturate.
— Pentru că iluziile, chiar dacă sunt comestibile, în orice caz conțin calorii puține.
Klay îl privi pe Ferry cu nedisimulată milă.
— Tu tot mai socoți fleica aceea o iluzie?
— Bineînțeles. Ce altceva ar putea fi?
— Tu însuți ai spus că iluziile nu pot servi drept hrană. Or eu sunt sătul.
— Sațietatea e și ea o părere. Așa că poate fi amăgitoare.
— Biftecul însă a fost cât se poate de real.
— Așadar crezi în Dumnezeu? întrebă Ferry.
— Ce are a face Dumnezeu aici?
— Păi altfel cum? Doar abia acum câteva clipe sub ochii noștri s-a petrecut o minune. A apărut din nimic o bucată de carne. Mistică.
— De unde până unde mistică? Te-ai sălbăticit într-atât, încât ai uitat de Einstein?
— Ce e cu Einstein?
— Ei bravo! Păi masa depinde de viteză. Din două particule, dacă le mărești zdravăn viteza poți obține, în principiu, o întreagă galaxie, nu numai un biftec.
— Să zicem, conveni Ferry obosit. Dar unde ai mai auzit tu ca atomii să se rânduiască de la sine într-un biftec bine rumenit? Verosimilitatea acestei întâmplări este de gradul zece la puterea minus o sută de mii. Practic nulă.
— Ai dreptate, desigur, dacă nu ținem cont de faptul că biftecul „s-a întruchipat” întocmai cum mi l-am imaginat.
— Grozav! Așadar Dumnezeu ești tu?
— Naiba să mă ia! râse Klay. Ai făcut o descoperire zguduitoare. Numai că lui Dumnezeu nu i-ar fi venit în gând să-l invoce pe dracu.
— Nu-i nimic. E în puterea ta să te absolvi de păcate.
— Și asta-i adevărat. Numai că eu nu știu să fac minuni.
— Încearcă, râse Ferry.

— Am să încerc, marșă Klay. Ce să mai născocesc? privi el în jur.

— Indiferent ce. Ferry se întinse picior peste picior în fotoliul din colțul camerei. Ca de obicei după dejun, era bine dispus. Celui capabil să facă minuni îi e indiferent ce anume va crea... Va crea sau va distruge...

— Ia stai! spuse Klay. Știi că asta-i o idee?

Îl privi pe Ferry mijindu-și ochii șiret.

— Ia să încercăm: fie ca fotoliul pe care stai să nu mai existe...

Nu se întâmplă nimic.

— Halal demiurg! râse Ferry.

Vru să se instaleze mai comod, dar deodată îngheță: cu fotoliul se petrecea ceva ciudat. Prinse a se încovoia în chip neverosimil, ca într-un film de desene animate, apoi dădu din picioare, ca un cal nărăvaș, și, brusc, începu să se topească...

— Hei! se revoltă Ferry, dar era prea târziu. Fotoliul se dizolvă în întregime și el se trezi pe dușumea.

— Asta-i bună... spuse Klay lungind silabele.

— Ce glumă tâmpită! se văită Ferry, masându-și cotul lovit.

Klay își revenise.

— Ai pățit ceva?

— Mai întrebi?...

— Ah, ai căzut, te-ai lovit... Ei și, sunt doar niște păreri...

— Știi ce, ia mai slăbește-mă... începu Ferry, dar, privind spre locul unde până mai adineauri stătea fotoliul, se opri în mijlocul frazei. Dracu știe ce mai e și asta...

— Bu-un... spuse Klay satisfăcut și desființă masa.

Ferry emise un soi de scâncet.

Klay prinsese gustul. După masă, desființă un taburet, apoi pe al doilea, apoi scăunelul, apoi refăcu din nou taburetul.

— Gata, oprește-te! strigă Ferry. Mi-ajunge.

— Ce e? se informă Klay.

— Ești complet lipsit de fantezie, asta-i... Distrugi, creezi, creezi, distrugi... Parcă ai fi un copil. În felul ăsta toată chestia devine până la urmă plictisitoare.

— În fiecare din noi trăiește un copil, spuse Klay.

— Ai fi putut, oricum, inventa ceva mai interesant.

— Toată viața am visat să am o baghetă fermecată, urmă Klay fără să-l asculte. Acum se pare că visul mi s-a împlinit, dar, ca un făcut, nu pot inventa nimic... în copilărie n-am avut parte de asemenea jucării.

— Unii cu jucăriile, bombăni Ferry, alții...

— Și ce spune neprețuita ta logică? nu se lăsă Klay. S-a petrecut ceva care contravine tuturor legităților, nu-i așa? Dar dacă toate legile sunt deja cunoscute, cum zic unii, atunci va trebui să admitem că există „ceva” care se situează deasupra legilor. Ce spui?

— Spun că ai dreptate, admise Ferry posomorât.

— Cum? se minună Klay. Cred că nu vorbești serios!

— Nu-mi arde de glume, Klay.

— Fleacuri, tranșă Klay. Pur și simplu un nou paradox.

— Drăguț paradox... Klay - făcătorul de minuni!... Poate îmi dai și mie formula. Gata! Mă întorc pe Pământ și mă fac misionar. Am să străbat planeta în lung și în lat, vorbind oamenilor despre minuni... Iar pe tine am să te iau cu mine ca material didactic.

— Și ce, crezi că am să te fac de râs? Numai că vei fi silit să-l pomenești mai rar pe dracu.

— Poate că în toată afacerea personajul principal e dracul. Parcă poți să știi?

— Nu știu, conveni Klay. Știu numai că îmi reușește. Și, după cum ai văzut, destul de bine.

— În treacăt fie zis, cum faci?

— Foarte simplu, mă străduiesc să-mi imaginez cât mai limpede ce vreau. Vizual. Asta-i tot.

— Drace! strigă Ferry pe neașteptate. Ia te uită!

Klay privi în jur. Bila era chiar lângă perete, acolo unde, cu câteva clipe în urmă stătea patul. Se dilatase până la

dimensiunile unei mingi de fotbal și pulsa intens, emițând cu intermitență sclipiri de smarald.

Klay se apropie de bilă și se aplecă spre ea...

— Este opera ta? întrebă el.

Într-o clipă smaraldul se făcu rubiniu. Bila se desprinse de dușumea, sări în sus cam un metru și jumătate, gata să-l atingă pe Klay, pentru o clipită încremeni neverosimil în punctul cel mai înalt, apoi coborî la loc și-și reluă culoarea de smarald.

— Cum să înțeleg asta? întrebă Klay aiurit.

— O fi un soi de aprobare, opină Ferry.

— Tot atât de bine poate fi și un soi de negație.

— Mda... făcu Klay, continuând să privească preocupat bila aceea. Deodată se însufleți: am o idee!

Se apropie din nou de bilă.

— Dacă-i „da”, spuse el răspicat, atunci să dispară...

Privi în jur, dar, grație propriului său zel, odaia era aproape goală. Pentru o clipă privirea lui se opri asupra lui Ferry. În ochii lui Klay licăriră lumini jucăușe.

— Nu care cumva?! se sperie de-a binelea Ferry.

— Ce e? spuse Klay nevinovat. Apoi am să te „creez” la loc.

— Ai să mă creezi... Așa cum mă vezi tu! Ăsta ar fi un alt Ferry... Așa că...

— Fie, conveni Klay milostiv și se întoarse din nou spre bilă. Dacă e „da” să reapară din nou masa.

Masa reapăru în aceeași secundă.

— Acum, spuse Klay, rămâne să stabilim cum arată „Nu”. Apoi vom putea juca jocul acela care-mi plăcea atât de mult în copilărie: să ghicești ceva, când ți se răspunde numai prin „da” sau „nu”.

— Nu e greu de aflat, spuse Ferry. Traversă încăperea și se opri alături de Klay.

— Cum se exprimă „nu”? întrebă el cu ochii la bilă.

De această dată bila rămase pe loc, dar culoarea ei verde se schimbă în galben verzui.

— Ce-a fost asta? întrebă Ferry, desenând cu mâna un semicerc prin aer. Vrăjitorie?…

Culoarea galben-verzuie deveni și mai intensă.

— Vezi? spuse Klay. Și tu te lamentai că pe lume n-a mai rămas nimic necunoscut… Locuitorii acestei planete știau mult mai multe decât noi.

— Așteaptă, îl întrerupse Ferry printr-un semn și se întoarse din nou spre bilă. Există legi ale naturii, necunoscute încă nouă, lui și mie, științei terestre?

Bila se coloră în roșu intens.

— Și tot ce s-a petrecut aici acum câteva clipe, a fost un efect al acestor legi?

Bila emise fascicule de raze rubinii.

— Adio, misionerat! râse Klay. Vei fi nevoit să-i mai întorci spatele și să te ocupi de nimicirea fizicii actuale.

— Nu face pe deșteptul, se încruntă Ferry. Mai bine gândește-te cum am putea obține toate aceste informații… Am putea afla ce ne interesează? se adresă el bilei.

Bila se îngălbeni.

— Nu pui corect întrebarea, observă Klay.

— Ai dreptate, Klay, asta nu-i întrebare, e mai degrabă o deziluzie.

— Eu însă, cred că înțeleg. Așa au programat-o cei ce au trăit odinioară aici.

— Îți mulțumesc că m-ai luminat, îl ironiză Ferry, dar închipuie-ți că la asta m-a dus mintea și pe mine. Dar de ce? De ce n-au vrut să-și împărtășească din cunoștințe și altora?

— Poate că legile naturii nu pot fi dăruite de-a gata, ci trebuiesc descoperite prin eforturi proprii.

— Atunci la ce bun toată această fantasmagorie? spuse nedumerit Ferry.

— Nu știu… Poate pentru a zdruncina obiceiul nostru de a absolutiza totul. Și al tău, între altele…

— Va trebui s-o luăm cu noi pe Pământ. Acolo ne descurcăm noi, spuse Ferry.

Bila se coloră din nou în galben.

— Nu vrea pe Pământ observă Klay.

— Ce înseamnă că nu vrea? La urma urmelor nu-i decât o mașină.

Galbenul deveni orbitor.

Ferry făcu un pas în direcția bilei.

Bila începu să tremure, ca o pasăre nimerită în laț.

— Ai grijă, Ferry! strigă Klay.

— Ia să mă mai scuze!

Ferry întinse mâna.

În aceeași clipă lumina galbenă se stinse. Bila țâșni printre Klay și Ferry spre ușa închisă și trecând fără nici o greutate prin aceasta, dispăru.

Klay și Ferry se priviră perplecși unul pe celălalt, apoi se întoarseră spre ușa rămasă întreagă.

— Asta m-a dat gata! exclamă Ferry. Douăzeci de centimetri de oțel titanic.

Klay își revenise.

— În locul ei aș fi procedat întocmai la fel, spuse el pe gânduri.

— M-da… Ferry oftă. Până la urmă n-am aflat nimic. Zâmbi. Ce să-i faci, revoluția în fizică se amână.

— Greșești, ceva am aflat totuși, obiectă Klay. Și nu-i puțin lucru.

— Ce vrei să spui?

— Am aflat că această revoluție e inevitabilă. Și asta înseamnă ceva.

V. Komarov

SOLUȚIA

Cu toate că cerul rămânea pe de-a-ntregul senin, ziua întreagă fusese furtună. Fără grabă, fără chef parcă, uriașa navă se apleca ba pe o parte, ba pe cealaltă. De la fereastra salonului ți se părea că linia orizontului acum cobora, prăbușindu-se undeva în adâncuri, acum țâșnea fulgerător în sus și atunci aveai senzația că oceanul e gata să se reverse peste noi.

Spre seară apele se mai liniștiră, dar nava continua să se legene uniform, în virtutea obișnuinței parcă. Toată ziua lucrasem la un articol, pe care trebuia să-l expediez a doua zi dimineața la redacție din portul cel mai apropiat.

Treaba nu prea mergea. De vină o fi fost zăpușeala tropicală, pe care dintotdeauna o suportasem greu, dar și tangajul acela monoton mă obosise zdravăn.

Pe la ora zece mi-am dat seama că nu mai puteam continua. Simțeam nevoia de aer curat. Mi-am închis mapa și am ieșit pe punte.

Era liniște și zăpușeală. Aici se respira parcă și mai greu decât în salonul cu aer condiționat.

Am coborât pe puntea inferioară, mai aproape de apă, și m-am rezemat de balustradă. Apele erau foarte întunecate, oceanul părea îmbibat cu petrol. Negru, spuzit de stele, cerul se contopea cu întinderea mohorâtă a oceanului.

În asemenea clipe uiți de toate. Gândurile își pierd capacitatea de concentrare, se pierd pe căi tulburi, desprinzând din amintire chipuri vagi, ceva îndepărtat, pe jumătate uitat. Din această stare hipnotică m-a scos pe neașteptate un glas bărbătesc din care răzbătea tulburarea:

— Scuzați-mă, n-ați auzit nimic?

Mi-am încordat mașinal auzul, fără ca măcar să mă interesez cine îmi pusese întrebarea aceea. Câte zgomote nu pot atrage atenția unui om în largul mării! N-am auzit însă nimic afară de plescăitul apei care se lovea de bord și de zgomotul uniform al mașinilor.

— Nu, nimic... Nimic extraordinar...

Discuția aceea nocturnă s-ar fi încheiat probabil aici, dacă tocmai în clipa aceea nu s-ar fi luminat fereastra unei cabine, ce dădea spre puntea inferioară. O rază de lumină căzu pe chipul omului de lângă mine.

Ochii... Ochii lui m-au intrigat profund. Distingeam în ei un amestec straniu de neliniștită așteptare, speranță și poate teamă. Da, teamă. Era greu de crezut ca un zgomot oarecare să fi putut stârni un asemenea spectru de simțăminte. Și, cum se întâmplă întotdeauna când omul vine în contact cu misterul, simții deodată că nu mai eram în apele mele.

— Dumneavoastră ați auzit ceva?

Privirea încordată a necunoscutului se stinse brusc, de parcă cineva ar fi scos-o din priză. Expresia aceea de alarmă trecu în oboseală. Bâigui ceva ce aducea a scuză, se întoarse spre bord și, rezemându-se de balustradă, începu să contemple valurile ce alergau în noapte.

Acum însă curiozitatea mea era stârnită, iar intuiția profesională îmi șoptea că întâmplarea îmi scosese în cale ceva ieșit din comun.

— Vă pot ajuta cu ceva? am întrebat pe un ton cât se poate de blând.

Fără să se întoarcă spre mine, necunoscutul ridică mâna, vrând parcă să mă oprească, și spuse, în șoaptă, dar distinct:

— Mai încet, pentru dumnezeu, vă rog, mai încet! Pas' de mai înțelege ceva!

Mai stăturăm câteva minute alături în tăcere. Apoi el făcu un gest de nerăbdare cu mâna și se întoarse către mine, zâmbind vinovat:

— Ați crezut, pesemne, că... În fine, eu...

— Trebuie să admit că da, am spus, hotărând că în asemenea împrejurări era mult mai bine să fiu absolut sincer.

— Da, asta-i, murmură necunoscutul, e și normal. Și eu am crezut la fel, când s-a întâmplat prima oară...

Tăcu iarăși, pe gânduri.

— O fi o halucinație auditivă? sugerai, încercând să-i înlesnesc straniului meu interlocutor nocturn explicațiile. Auziți mereu niște zgomote?

Necunoscutul își îndreptă spinarea și începu să răpăie cu degetele pe balustradă. Deodată întrebă:

— Ați avut vreodată ocazia să vedeți un accident de aviație?

— Din fericire, nu.

— Ei bine, imaginați-vă: deasupra mării zboară un avion. Și deodată motorul începe să ardă. Aparatul e cuprins de flăcări, pierde rapid înălțime. Pasagerii știu că nu mai au scăpare... Și avionul... omul își curmă brusc povestirea și se întoarse.

— Unde s-a întâmplat asta? am întrebat cu precauție.

— Aici.

— Aici?

— Da... Undeva pe aici.

— Și dumneavoastră... am început eu, dar interlocutorul meu nocturn se aplecă din nou peste balustradă și spuse obosit:

— E o poveste lungă. Își ridică ochii spre cer. Acum e deja noapte…

Dar eu intuisem că simțea nevoia să se confeseze cuiva. Chiar acum. Așa că m-am grăbit să-i spun că sunt deprins să mă culc târziu.

— Ei bine… spuse necunoscutul, nehotărât. Ai fi zis că nu știe încă dacă merita sau nu să înceapă discuția.

Așteptai cu răbdare, nevrând să fiu sâcâitor… Trecu astfel vreun sfert de oră. În sfârșit, necunoscutul se apropie din nou.

— Scuzați-mă, ce profesie aveți? întrebă el.

— Ziarist, iar ca specialitate…

— De fapt, n-are importanță. Pur și simplu, vreau să povestesc această întâmplare neobișnuită unui om capabil să recepționeze critic și fără idei preconcepute.

Am zâmbit:

— Mă voi strădui să nu vă dezamăgesc.

Necunoscutul își masă puternic fruntea cu degetele, ca într-un efort de concentrare, apoi vorbi:

— Desigur, toate astea trebuie să vi se pară cel puțin stranii… Mă numesc Lipatov, Serghei Lipatov… Sunt cibernetician. N-am să vă obosesc cu amănunte biografice, am să trec direct la subiect. Acum câțiva ani, împreună cu un coleg, Iuri Kuznețov, studiam o problemă interesantă, legată de mașinile cu autoreglare. N-am să vă explic în ce constă problema; pentru povestirea mea n-are nici o importanță. Am să vă spun numai că rezolvarea ei ar fi deschis perspective principial noi în tehnica cibernetică. La început treaba mergea strună. Dacă sunteți familiarizat cu mediul științific, știți probabil că uneori însăși abordarea corectă a unei probleme deschide un drum drept și larg, ca un fel de magistrală pe care zbori într-un automobil de mare viteză. Dar numai până la un moment dat. Mai devreme sau mai târziu apare un obstacol. Câteodată de neînvins. Nici noi n-am scăpat de această soartă. Ne-am poticnit tocmai când credeam că ne

apropiem de capătul drumului. Ne-am dat seama curând că afacerea nu era chiar atât de simplă. Asta se întâmplă deseori: ataci o problemă și ai impresia că trebuie să răspunzi la o singură întrebare. Însă cum sapi puțin mai adânc, apar zeci, sute de întrebări noi, o puzderie de ramificații și probleme secundare.

La început Lipatov vorbea mânat de încordare. Se oprea adesea, trăgea cu urechea, părea că se retrage pentru o vreme în sine, iar apoi găsea cu greu expresiile potrivite, parcă își smulgea fiecare cuvânt cu cleștele. Treptat însă deveni mult mai degajat.

— Ne-a trebuit un an întreg ca să „defrișăm” problema. Acum ea se înălța în fața noastră, eliberată de orice balast. Rămânea să răspundem într-adevăr la o singură întrebare. Dar ce întrebare! Nu se contura nici o cale de acces. Câte zile și câte nopți ne-a costat acest lucru e greu de spus. Mii de ipoteze, presupuneri, variante… Dar nu ne urneam. Nu apărea nici măcar o rază de speranță…

Tăcu o vreme, de parcă ar fi retrăit frământările acelea, apoi își reluă povestirea.

— E momentul să vi-l prezint pe Kuznețov. Era un om neobișnuit de talentat. Avea minunata însușire de a sesiza elementul comun unor fenomene care păreau de natură complet diferită. Din păcate însă, îl devorau prea multe pasiuni deodată. Fotografia, fotbalul, vânătoarea subacvatică, alpinismul, e greu să le enumeri pe toate. Și în fiecare își punea tot sufletul. De altfel, știa și să muncească, dacă se apuca de o problemă, își concentra întreaga forță spirituală asupra ei. În asemenea momente nimic nu-l putea distrage, lumea exterioară înceta să existe pentru el. Și totuși, după mine, era prea împrăștiat… E drept, în această privință el avea chiar o teorie sui-generis. Da… Îi plăcea să dureze pentru orice un eșafodaj teoretic. Iar când încercam să-i demonstrez ceva, zâmbea… Teoria lui preferată era că o problemă complicată trebuia „depusă” în subconștient, întocmai ca într-un calculator

electronic. Mai devreme sau mai târziu, susținea el, ea va fi prelucrată și se va obține rezultatul. Firește, dacă omul dispunea de cunoștințe și aptitudini corespunzătoare și dacă în prealabil lucrase și reflectase suficient asupra problemei respective. Aici trebuie căutat și izvorul pasiunilor lui Iura. Cum ne poticneam în vreo problemă, Iura se înființa în laborator cu rucsacul în spate, cu aparatul de filmat pe umăr, încălțat cu bocanci de schi și declara: „Uite ce-i, bătrâne, eu trebuie să mă aerisesc puțin. Hai, nu fi bosumflat - vedea, firește, că sunt nemulțumit - spune-le că mi-am luat concediu fără plată...” Dar pesemne că vă plictisesc, își întrerupse Lipatov pe neașteptate povestirea.

— Dimpotrivă, m-am grăbit eu să-l asigur.

Într-adevăr, ceea ce auzeam mi se părea cât se poate de interesant.

— În fine, chiar dacă nu vă interesează, spuse Lipatov morocănos, tot trebuie să mă ascultați până la capăt din moment ce v-ați declarat de acord să o faceți. Așadar, după câteva zile, Iura se întorcea gălbejit, slăbit, dar arborând un zâmbet vesel și, închipuiți-vă, cu soluția problemei în buzunar. Vă spun sincer, eu nu aprobam aceste escapade ale lui în căutarea „întâmplării norocoase”. În această privință am și eu teoria mea. Să luăm de exemplu cazul unui muzicant: un pianist sau violonist. În fiecare zi, un asemenea om își ia vioara sau se așează la pian și exersează cinci-șase ore. În fiecare zi! Fără excepție! Căci, dacă se lasă pradă cine știe cărei ispite întrerupându-și pentru un răstimp oarecare exercițiile, adio măiestrie! Un pianist celebru spunea: „Dacă nu exersez o zi, urmările le simt numai eu; dacă nu exersez două zile, observă colegii, iar dacă fac o pauză de trei zile - auditoriul”. La fel stau lucrurile și în știință. Dacă ai atacat o problemă, trebuie să te ții scai de ea. Nu te poți bizui pe revelații întâmplătoare. Numai dacă înaintezi tenace, pas cu pas, îți surâde succesul. Întocmai ca o picătură care străpunge stânca.

Ca să spun drept, mie, ca ziarist, nu-mi prea inspirau încredere savanții care înaintau spre țel aidoma lui Lipatov. Mult mai mult îmi plăcea intuiția vie, soluțiile îndrăznețe și surprinzătoare. Așa că am început să nutresc numaidecât o simpatie involuntară pentru acest Iuri Kuznețov, pe care nu-l cunoșteam.

— E drept, am admis eu fără entuziasm, picătura de apă străpunge și ea stânca… după o mie de ani. Numai că același rezultat poate fi obținut în câteva secunde. Cu ajutorul laserului, bunăoară.

— Firește, fiecare are metoda lui, conveni Lipatov și, cine știe de ce, oftă. Fiecare cu stilul lui.

Mă privi atent și, ghicindu-mi parcă gândurile, spuse, clătinând din cap a reproș:

— Credeți poate că-l invidiam pe Iuri. Defel. Dar nu-mi pot aminti fără amărăciune de aceste pasiuni ale lui. Pentru că, în ultimă analiză, ele sunt cele care l-au pierdut.

Urmă un răstimp de tăcere. Lipatov păru deodată gârbov. Mâna lui strângea convulsiv balustrada…

— Și cum vă spuneam, reluă el în sfârșit, reprimându-și emoția, rămăsese de rezolvat problema cheie. Ea însă nu ceda. Nu ne-au fost de ajutor nici escapadele lui Iuri. Într-o seară - îmi amintesc era sfârșitul lui septembrie, plouase toată ziua - Iurka se înființă la mine și nici una, nici două, îmi declară:

— Știu, bătrâne, că ai să arunci tunete și fulgere, dar eu plec în Antarctica. Pentru vreo jumătate de an.

Așa făcea întotdeauna. Dădea buzna. Fără introduceri. Eram pur și simplu interzis: să întrerup lucrările pentru șase luni! M-am mărginit să întreb:

— Când pleci?

— Mâine dimineață la șapte, spuse Iura blând. Hai, lasă, nu te mai perpeli: treaba pe care trebuie s-o rezolvăm nu fuge nicăieri. Mai bine tratează-mă cu o cafea. Sunt rebegit de frig.

— Ce-ți veni cu Antarctida? nu mă putui eu abține. Ce naiba ai să faci acolo?

— Mă atrage de mult, răspunse Iura, răsturnându-se pe divan. Și uite că tocmai au nevoie de un specialist în aparatură electronică.

A fost ultima noastră întâlnire. A doua zi, Iura a plecat într-adevăr. Nu-i plăcea să scrie scrisori. Numai rareori primeam de la el radiograme de genul: „Totul e în regulă”. Sau: „Nu fi trist, bătrâne!” În tot acest timp, eu am continuat lucrul la tema noastră, dar fără prea mare succes. Deodată, pe la sfârșitul celei de a șasea luni de absență a lui Iuri, am primit următoarea radiogramă: „Piscul cucerit. Vin luni cu avionul”. În limbajul nostru convențional asta însemna că Iura rezolvase în sfârșit blestemata aia de problemă. Nu vă mai povestesc cât de mult m-a bucurat această veste. Am uitat să vă spun că Iura nu era însurat. Avea însă o fată, erau ca și logodiți; Galea lucra tot la noi la institut. Așa că, marți dimineața, împreună cu ea, am luat-o spre Șeremetievo. Iura venea cu o cursă Air France. Avionul sosea la nouă și un sfert. La ora nouă însă s-a comunicat prin radio că întârzie până la zece. De la ora zece, sosirea a fost amânată până la unsprezece, de la unsprezece - până la douăsprezece... Galea începu să dea semne de neliniște. A alergat la dispecerat, pare-mi-se avea acolo o prietenă. S-a întors după vreo douăzeci de minute. Era palidă, buzele îi tremurau... Într-un cuvânt, Iura pierise. Încă de luni. Avionul luase foc și căzuse în ocean. Exact în locul unde ne aflăm acum. Au fost pescuiți doar doi supraviețuitori... Și uite-așa, Iura al meu n-a reușit să-și facă publică descoperirea. Se poate spune că a luat cu sine această taină.

Lipatov tăcu. După o vreme, începu iar să asculte cu aceeași încordare. Tăceam și eu, neștiind ce să spun. Tristă poveste, dar câte nu se întâmplă în viață! De ce-i cășunase

oare lui Lipatov să mi-o istorisească tocmai mie, un interlocutor cu totul întâmplător, acum, în plină noapte?

Îmi ghici iarăși gândurile.

— Vă întrebați, pesemne, de ce v-am povestit toate astea. A fost numai o introducere. Povestea abia începe. După moartea lui Iuri o vreme am stagnat pur și simplu; prea mă obișnuisem să lucrez în tandem. Tema rămăsese însă în sarcina laboratorului nostru, în locul lui Kuznețov mi s-a repartizat un alt colaborator, un tânăr capabil, bun matematician, dar care mai avea mult până să ajungă la nivelul lui Iura al meu. Dar, cinstit vorbind, după cele întâmplate nici nu-mi prea stătea gândul la problema aceea. La un moment dat mi s-a propus să plec pentru câteva luni la Havana, într-o misiune științifică. Am consimțit, hotărâsem să mă conformez teoriei lui Iura - să schimb pentru o bucată de vreme decorul. Și apoi nava - urma să plec cu vaporul - trecea prin regiunea unde se produsese accidentul acela de aviație. Ceva - nu-mi puteam explica ce anume - mă atrăgea spre acest loc. N-am să vă descriu călătoria, o călătorie ca oricare alta. Totul a decurs cât se poate de banal până în ziua, mai exact până în seara, când ne-am apropiat de regiunea unde se prăbușise avionul lui Iuri. Aici, adică... Dar să vă povestesc totul de-a fir-a-păr. În ziua aceea, ca și astăzi, era furtună. Tangajul era puternic și, după cină - era aproape ora zece - am ieșit pe punte, ca să iau puțin aer. Punțile erau, practic, pustii. Pasagerii, obosiți de tangaj, se odihneau în cabinele lor. Am privit multă vreme oceanul neliniștit. Imaginația mea încerca să reconstituie catastrofa. Am văzut totul atât de clar, de parcă accidentul s-ar fi produs atunci, sub ochii mei. Între timp, furtuna încetase. Se lăsase o liniște de început de lume, netulburată nici măcar de zgomotul motoarelor navei. Acest vuiet uniform dăinuia aparte, ai fi zis că undeva alături, și pe fondul lui fiece sunet, fiece plescăit al apei se detașa cu nemaipomenită claritate. Vă povestesc totul atât de amănunțit pentru că... Dar să nu

anticipăm. Se întunecase... M-a cuprins o neliniște stranie, de neînțeles. Mi-am încordat auzul. Și deodată...

Aici glasul lui Lipatov se frânse. Își masă din nou fruntea și umerii îi tremurară.

Știți cum se întâmplă câteodată: îl asculți pe câte unul povestind și imaginația o ia razna, făgăduindu-ți cine știe ce senzații tari. Când colo, nimic. O biată banalitate. De fapt, așa e și firesc. Minuni nu se prea întâmplă.

În timp ce-l ascultam pe Lipatov, imaginația mea se aprinsese și ea. Când a ajuns la momentul scrutării încordate a liniștii ce se lăsase peste ocean, m-a încercat un gând straniu... Era însă ceva atât de neverosimil, de absurd, încât l-am alungat numaidecât. Și totuși, în aceeași clipă, nu știu cum să explic acest lucru, am știut că Lipatov îmi va povesti exact episodul pe care-l respinsesem ca ținând de domeniul imposibilului. Îmi dădeam foarte bine seama că așa ceva n-avea cum să se întâmple, era cu neputință, și totuși aveam deplina siguranță că se întâmplase. Am simțit deodată o uscăciune în gâtlej. Inima îmi înghețase.

— Și deodată, urmă Lipatov, deodată am auzit... Nu, nu acesta e cuvântul. A fost o senzație extrem de stranie. În conștiința mea au izbucnit niște cuvinte, mai degrabă niște gânduri... E greu să tragi o linie despărțitoare. Îndeobște gândim, desigur, în cuvinte, cu toate că uneori gândul le-o ia înainte... Dar cuvinte sau gânduri, ce-or fi fost, se orânduiau în fraze închegate. Și totul independent de voința, de conștiința mea. Dar cel mai uimitor era faptul că toate acele cuvinte, construcția frazei, modelul logic, toate îi aparțineau lui Iuri. Recunosc, m-a cuprins o spaimă de moarte; eram convins că încep să înnebunesc. Am trecut la babord - strania halucinație nu dispăru însă, am urcat pe puntea principală - același lucru. Aproape în fugă am luat-o spre restaurant, de unde răzbătea o muzică de jaz. Țipetele stridente ale trompetelor și-au făcut efectul:, senzația aceea stranie s-a stins cu încetul. În schimb, m-a năpădit o

oboseală îngrozitoare. Mă simțeam complet sleit. De obicei nu consum băuturi tari, în seara aceea însă mi-am turnat în gâtlej un pahar întreg de coniac... Ajuns în cabină, m-am vârât numaidecât în pat și, acoperindu-mă până peste cap, am căzut într-un somn adânc. Într-un târziu, m-am trezit brusc, de parcă m-ar fi zguduit cineva. Prin hublou răzbătea lumina cenușie a zorilor. M-am ridicat în capul oaselor și m-am uitat la ceas. Era patru și ceva. Creierul îmi lucra cu o minuție neobișnuită. Mi-am amintit foarte limpede ce se întâmplase cu o seară în urmă. Acum, când primul șoc trecuse, voiam să stabilesc ce anume îmi comunicase enigmaticul „glas interior”. Spre uimirea mea, am descoperit că pot să reconstitui fără efort aproape totul. Era, poate, un efect al încordării nervoase de ieri. Dar fiecare gând se întipărise distinct undeva în subconștient. Pe măsură ce reconstituiam sensurile, mă cuprindea o uimire de nedescris. Închipuiți-vă: era tocmai soluția, mai exact o parte din soluția problemei asupra căreia ne zbătuserăm atât de mult și fără succes. O soluție proaspătă, originală. Nu puteam crede, mi se părea că totul nu-i decât un vis straniu, uluitor. Am aprins veioza, am luat un creion și am schițat în grabă soluția pe hârtie. Am început apoi calculele... Când am terminat și mi-am ridicat privirea spre luminator, soarele se ridicase deja mult deasupra mării. Trăiam senzația stranie că exist într-o lume aparte, că tot ce mă înconjoară ține de o altă dimensiune.

Un duș răcoritor m-a readus în lumea cea de toate zilele. M-am apropiat de masă și mi-am aruncat încă o dată privirea asupra calculelor. Totul era exact. Nu mai exista nici o îndoială: eram în posesia unei descoperiri științifice importante, mai exact a unei jumătăți din descoperire.

— Misticism, mi-a scăpat. Asta-i un soi de misticism!

— La început am avut și eu aceeași senzație. Dar nu e decât o reacție subiectivă. Cum întâmplarea s-a produs cu adevărat, ea trebuie să aibă o explicație firească.

— Ați izbutit *s*-o găsiți? am întrebat eu cu interes.

Lipatov strânse din umeri.

— Nu chiar atât de simplu…

— Aveți vreo idee? O ipoteză?

Lipatov tăcu.

— Știți tot ce mi-ați povestit aduce foarte mult a telepatie… Îmi evocă felurite lecturi despre transmiterea de gânduri.

Lipatov mă privi cu atenție.

— Vorbiți serios?

— Cât se poate de serios. Dumneavoastră nu v-ați gândit la o asemenea interpretare?

— Recunosc, nu. Cunosc, firește, toate discuțiile care se poartă în legătură cu telepatia. Dar, sincer vorbind, sunt cam sceptic în această privință. În cel mai bun caz, avem de a face doar cu o ipoteză.

— Ipoteză, pentru că nu cunoaștem mecanismul. Dar există o sumedenie de fapte autentice pentru care e greu de găsit o altă explicație. Oare n-ar putea să existe un purtător al informațiilor elaborate de creier?

— În orice caz, eu nu exclud o asemenea posibilitate, răspunse Lipatov. Sunt gata să admit că, în anumite împrejurări, gândurile cuiva pot fi interceptate la distanță. Gândurile unui om viu. Dar ale cuiva care a murit de mult? Ei bine, asta e prea de tot. Miroase a spiritism.

— La asta, ce-i drept, nu m-am gândit…

Deodată o idee neașteptată îmi tăie răsuflarea.

— Dar… Dar dacă-i… viu?

— Nu, corpul lui a fost aruncat pe țărm la două zile de la catastrofă.

— În acest caz renunț să mai pricep ceva…

— Știți ce e aia gândire asociativă? spuse Lipatov deodată. Și totuși, nu e chiar asta. Vreau să spun că fiecare om gândește individual, în felul său. Dacă noi doi, bunăoară, atacăm aceeași problemă, fiecare va căuta, s-o rezolve în maniera lui specifică, înaintând pe propriile lui

căi. Nu sunt fiziolog și nici psiholog, dar ca cibernetician cred că acest lucru e legat de faptul că fiecare om are, ca să zic așa, propriul lui program euristic, metoda lui de descifrare a necunoscutului. Fiecare are un sistem specific de conexiuni între diferitele celule ale creierului, propriul său sistem de „comutare”...

— De exemplu, dumneavoastră și Kuznețov? Dumneavoastră și prietenul dumneavoastră gândeați în chip diferit, asta ați vrut să spuneți?

Lipatov aprobă printr-un gest cu capul.

— Totuși, nu văd, ce legătură are aceasta cu enigma dumneavoastră?

— Vedeți, când doi oameni de știință lucrează vreme îndelungată cot la cot, când rezolvă zilnic împreună puzderie de probleme, raționează, discută, acest lucru nu poate rămâne fără urmări. Vrând-nevrând fiecare îl influențează pe celălalt. La suprafață poate că nu se vede. Dar undeva în subconștient ceva se sedimentează. Și în anumite împrejurări se poate produce - cum să vă spun ca să mă înțelegeți mai bine? - un fel de comutare...

— Vreți să spuneți, am exclamat, că în seara aceea creierul dumneavoastră s-a comutat pe sistemul Kuznețov și tocmai datorită acestui fapt soluția aceea v-a devenit accesibilă?

— Cam așa ceva...

— Ei, bine... Asta mi se pare mult mai neverosimil ca telepatia.

— Țineți cont că încă multe din legile gândirii ne sunt necunoscute, obiectă Lipatov. Dar, poate că aveți dreptate... Și totuși Kuznețov e mort, adăugă el.

În timp ce Lipatov îmi expunea versiunea lui, simțeam cum îmi dă necontenit târcoale un gând confuz. Aveam tot timpul impresia că parcă mai auzisem sau citisem ceva ce ar fi putut dezlega enigma și deodată mi-am amintit. Era o povestire științifico-fantastică. Autorul afirma că gândurile omenești, producând radiație, formează în jurul

Pământului un fel de „câmp informațional”, din care, în anumite condiții, pot fi extrase. I-am pomenit despre asta lui Lipatov.

— Îmi amintesc, îmi amintesc, spuse el. Am citit și eu. La început ideea m-a revoltat într-atât, încât eram gata să-l atac pe autor într-un ziar…

— Și n-ați făcut-o?

— Nu. M-am gândit că, spre deosebire de savanți, autorii de știință-ficțiune pot fi mai puțin prudenți în ipotezele lor.

Tăcurăm o vreme amândoi.

— Așadar, am întrebat într-un târziu, respingeți categoric telepatia?

— Întotdeauna când mă izbesc de un fenomen ce pare de neînțeles, mă străduiesc să evit părerile preconcepute. Caut să fiu obiectiv. În fond, tot ce vreau e să aflu adevărul. Ca să vă conving, am să vă povestesc imediat două întâmplări. Prima dintre ele s-a petrecut cu vreo doi ani înainte de moartea lui Iuri. Ne ocupam de o problemă curentă din cadrul temei la care lucram atunci. Era o problemă destul de grea, dar progresasem sistematic, rămânea să dăm un ultim asalt. În seara aceea - era într-o sâmbătă - întârziasem mult în laborator; simțeam că soluția era undeva pe aproape și nu voiam să amânăm deznodământul până luni. Tocmai terminasem o experiență. Fără să deconecteze aparatele, Iura s-a așezat la masă și, ciufulindu-și părul cu ambele mâini - așa făcea întotdeauna când îi venea o idee interesantă - începu să aștearnă în viteză niște formule pe un crâmpei de hârtie. L-am întrebat ceva, mi-a făcut semn să-l las în pace. Ca să nu-l deranjez, m-am așezat la cealaltă masă și m-am apucat de prelucrarea ultimelor rezultate. În laborator era semiîntuneric: seara nu ne plăcea să aprindem plafoniera, ni se părea că fără ea gândeam mai bine. Luminau doar scalele aparatelor și cerculețele oranj ale lămpilor de control. Terminând lucrul, mi-am ridicat capul din hârtii și l-am privit pe Iura. Stătea răsturnat pe spătarul fotoliului.

Privirea lui era ațintită undeva departe, iar mâna ale cărei degete erau gata-gata să scape creionul atârna nemișcată în aer. Chipul lui reflecta o activitate intensă a gândirii. Și în clipa aceea se întâmplă un lucru straniu. Acele aparatelor prinseră deodată să se miște. Lampa de neon din schema generatorului aflat în apropierea lui Iura se aprinse până la incandescență. Brusc, Iura sări în picioare și, dând cu zgomot scaunul la o parte, strigă plin de bucurie: „Este!" „Ce-a fost asta?" l-am întrebat. Dar el nu observase nimic. Am aprins lumina și am început să verific contactele schemei, iar Iura s-a așezat din nou la masă și s-a cufundat în calculele lui. Schema era în regulă și, răsucind comutatorul, am deconectat aparatele. „Ei, cum stai? Cărțile pe masă...", am spus și m-am întors spre Iura. N-o să ghiciți niciodată ce-am văzut. Iura avea părul negru ca pana corbului. Acum am observat însă că imediat deasupra frunții, în prelungirea liniei nasului, pe păr îi apăruse o stranie pată albă, de mărimea unei monezi de cinci copeici. La început am crezut că se pătase cu ceva. M-am apropiat de el și i-am trecut mâna prin păr. Pata n-a dispărut: îi albise părul. Or, cu un ceas în urmă Iura nu avusese nici un fir de păr alb. „Ce-i cu tine?" m-a întrebat Iura mirat. I-am întins în tăcere o oglindă metalică. Iura se privi în ea, pipăi cu degetul șuvița aceea căruntă, clătină din cap, nevenindu-i să-și creadă ochilor, apoi pronunță patetic: „...și el a albit peste noapte". Puse oglinda la loc, mă bătu pe umăr și spuse vesel: „Nu-i nimic, bătrâne, părul cărunt e la modă. Important e că am găsit soluția". Și s-a apucat să-mi explice formulele acelea...

A doua întâmplare n-a fost mai puțin stranie, dar atunci, cinstit vorbind, nu i-am dat nici o atenție. Era într-o duminică de vară. Din nou eu și cu Iura ne chinuiam cu o problemă. Apropo, cred că v-ați săturat: probleme și iar probleme. Dar ce să-i faci, asta-i viața cercetătorului. Probleme peste probleme, rezolvate sau încă nerezolvate... Problema pe care o atacasem atunci se dovedise

îndărătnică, așa că, firește, am hotărât să nu ridicăm asediul nici duminica. Numai că în vara aceea la Moscova era foarte cald și sâmbătă șeful ne alungase personal din laborator, luându-ne și cheia. Dimineața am trebăluit ceva pe acasă, m-am plimbat puțin cu băiatul, dar apoi n-am mai putut rezista, m-am așezat la birou, am scos planșele cu schemele noastre și am început să examinez niște variante. Dar tocmai atunci a răsunat soneria. Îmi veniseră niște musafiri, un fost coleg de școală cu soția. Nu ne văzuserăm de zece ani și mai bine, așa că am început să ne depănăm amintirile, apoi ne-am așezat la masă. Într-un cuvânt, problema mi-a ieșit complet din minte pentru o vreme. Și deodată, era aproape zece seara, mi-a venit în cap o soluție cât se poate de simplă și firească. Lucrul acesta s-a întâmplat absolut pe neașteptate, fără nici un fel de asociații: discutam la masă despre cu totul altceva. În cazuri din astea, eu și Iura luam legătura numaidecât, pentru ca celălalt să nu se mai perpelească zadarnic. Am cerut scuze musafirilor, m-am apropiat de telefon și am ridicat receptorul. N-avea ton. Se auzeau numai niște păcănituri slabe. Așa se întâmplă când se face atingere cu alt aparat. „Alo?” am spus în receptor pentru orice eventualitate. Și deodată am auzit vocea lui Iura: „Tu ești, bătrâne?” Ne sunasem aproape concomitent. Iura mi-a împărtășit o idee care-i venise în minte cu câteva clipe în urmă. Coincidea întru totul cu soluția mea.

— Dar e minunat ce povestiți dumneavoastră, m-am entuziasmat eu. Asta înseamnă că prietenul dumneavoastră avea potențial telepatic. În anumite condiții, ca să zicem așa, „iradia” informații și dumneavoastră o recepționați. Dovadă - smocul de păr alb. E limpede că acesta e un efect al iradierii.

Lipatov clătină din cap:

— Dumneavoastră, ziariștii, vă cam pripiți cu concluziile. Aveți deja o ipoteză în lege.

— Cred că nu e cu nimic mai rea decât a dumneavoastră.

— De ce să fie mai rea? Dimpotrivă, e o ipoteză cât se poate de interesantă. Chit că, ce-i drept, pare cam fantastică. În fond, cu aceeași îndreptățire se poate presupune și contrariul. Ați auzit, pesemne, despre experiențele acelea stranii, în cadrul cărora subiectului i se fixează la tâmple electrozi, prin care trece un curent slab și deodată omului îi răsar în memorie întâmplări de mult trecute... În primul caz, cum noi nu deconectaserăm de mult timp aparatura, în vreun condensator s-a putut acumula o sarcină electrică, apoi s-a produs descărcarea, a apărut o radiație, ea a pătruns în creierul lui Iura și, într-un fel oarecare, a activat procesele gândirii.

— Nu-i mai puțin fantastic, dar în principiu, posibil, am fost nevoit să admit.

— În ce privește al doilea caz, putea fi vorba de o coincidență întâmplătoare. Ne ocupam de una și aceeași problemă, o atacasem practic din aceeași direcție, deci nu-i de mirare că am ajuns la aceeași soluție.

— Coincidențele întâmplătoare sunt, desigur, posibile, am obiectat. Dar singur ați spus că soluția a irupt în conștiința dumneavoastră într-un moment când vă gândeați la cu totul altceva. Vrând-nevrând se creează impresia că v-a fost sugerată...

— Cum așa? Ignorați activitatea subconștientului. Un spațiu unde soluțiile se pot „pârgui” pe neobservate, de la sine. Firește, repet, personal nu sunt adeptul acestei metode de lucru, dar...

Lipatov tăcu o vreme.

— Și apoi ați uitat din nou esențialul, reluă el într-un târziu. Să admitem că aveți dreptate și că între prietenul meu și mine exista într-adevăr o legătură telepatică. Dar după ce el a murit înecat.... Odată cu el au dispărut și informațiile pe care le purta în creier...

— Atunci cum se explică uimitoarea dumneavoastră - cum să-i spunem - revelație, poate? Vă rog să mă iertați, departe de mine gândul de a vă diminua meritele de

savant. Ați fi ajuns, pesemne, la această soluție și singur... Chiar dumneavoastră ați spus însă că logica soluției descoperite în chip atât de ciudat era proprie prietenului dumneavoastră, și nu dumneavoastră înșivă.

— Aici aveți perfectă dreptate, conveni numaidecât Lipatov. Într-adevăr, eu sunt deprins să avansez pas cu pas. Vorbind în limbaj șahist, eu înaintez ca un pion: de pe orizontala cinci pe orizontala șase, apoi pe șapte și numai după aceea urmează transformarea în damă. Or, asta aduce mai mult cu o mișcare a calului. O idee neașteptată, un procedeu original - stilul lui Iura.

Respectul meu pentru acest om care, în realitate, îmi rămăsese necunoscut, creștea cu fiecare clipă. Era un savant adevărat, pentru care important era un singur lucru - să răzbată spre adevăr. Vanitatea, pesemne, îi era complet străină.

Pentru un moment am uitat de versiunea mea.

— Poate că faceți pe modestul? mi-a scăpat.

— Nu, clătină Lipatov din cap. Pur și simplu, știu să-mi apreciez lucid posibilitățile.

— Dar vă contraziceți propria dumneavoastră ipoteză.

— Eu sunt obligat să cântăresc cu obiectivitate toți factorii. De altfel, nu văd nici un fel de contradicții deosebite. Repet, când doi savanți lucrează mult timp împreună, se alcătuiește pe neobservate o viziune comună asupra lucrurilor, se dezvoltă o abordare unitară și o metodică asemănătoare. Subconștientul lucra... Au mai intrat în joc și împrejurările deosebite: mare, noapte, lună, catastrofa ce se reconstituia în imaginația mea. O autohipnoză *sui generis,* care a deschis ecluza. Și apoi descoperirile plutesc în aer. Dacă nu azi, mâine, oamenii tot ar fi ajuns la această soluție.

— Ei bine, nu m-am predat eu, dumneavoastră respingeți ideea transmiterii gândului pe temeiul că prietenul dumneavoastră a murit. Dar eu am o idee. O să vi se pară, probabil, imposibilă... Vedeți... Vreau să vă pun o

întrebare: un om moare. Oare cu moartea lui se termină totul?

Lipatov mă privi nedumerit.

— Nu, nu e vorba de viața de apoi. Pentru cel ce a murit, după moarte nu mai există nimic: neantul. Asta se înțelege de la sine. Dar pentru cei vii? Ceva din cel dispărut rămâne, continuă să trăiască. Înfățișarea lui - în fotografii și filme, gândurile lui - în articole și cărți, glasul lui - imprimat pe bandă sau pe discuri. Asta e tot ce știm. Dar oare știm noi totul?

— Ce vreți să spuneți?

— Nu s-ar putea oare ca natura însăși, în decursul vieții noastre, să depoziteze undeva ceva din fiecare din noi? Bineînțeles, în anumite condiții. Și ca acest ceva să ne supraviețuiască - mie sau dumneavoastră. Să rămână, bunăoară, o informație, cum se păstrează de veacuri urmele atâtor paleoorganisme. Și ca, în principiu, ea să poată fi „reînviată”, să devină accesibilă. Cum ai proiecta un film sau ai asculta un disc. După cum vedeți, nici un fel de misticism. Ei, ce părere aveți?

— Nu știu... Se vede numaidecât că sunteți ziarist. Nu vă supărați, dar ce spuneți dumneavoastră e cel puțin - în termeni blânzi vorbind - improbabil.

— Nu vi se pare, m-am aprins eu, că uneori renunțăm ușor la cercetarea și explicarea științifică a unui fenomen numai pentru că ne apare... imposibil? Și că implicit facem un mare serviciu religiei, misticismului?

— Se întâmplă și așa ceva... Dar, repet, ca să poți explica ceva, trebuie înțeles mecanismul...

— Mecanismul?... Fie. Iată. Enunț o părere. Se spune că muribunzii izbutesc în clipele din urmă să-și amintească aproape întreaga viață. O fi. Dar eu, când am fost grav rănit pe front, am crezut că mor și mi-am amintit un singur lucru - misiunea pe care nu reușisem s-o duc la bun sfârșit. Acest gând mă urmărea cu stăruință, obsedant... De aceea cred că, în clipa când s-a pomenit în apă luptându-se cu

moartea, prietenul dumneavoastră se gândea la cel mai important lucru pe care izbutise să-l realizeze în viață - soluția aceea. Asta, cum s-ar spune, în primul rând. Și acele ultime minute (sau poate ore) au fost clipe de maximă încordare a forțelor, de concentrare a energiei nervoase, așadar, creierul lui iradia informații cu toată forța. Aceasta în al doilea rând. Până aici, după cum vedeți, totul este absolut plauzibil. În al treilea rând... Materia are capacitate de reflectare. Și nu numai cea organică, ci și cea anorganică. Cel puțin așa afirmă filozofii. Cine știe, poate că informația iradiată de Iura a fost fixată undeva în natură.

— Unde? se miră Lipatov.

— Nu știu... De fapt, mai există o posibilitate. Și anume ca tocmai în momentul acela creierul dumneavoastră să fi fost „capabil” să recepționeze această informație. Căci toate indiciile par a sugera că între dumneavoastră și Kuznețov exista un fel de legătură de „rezonanță”. Această informație dormita undeva în tainițele creierului dumneavoastră. Și a rămas în această stare până în clipa când o puternică tensiune nervoasă a smuls-o din somnolență.

— Dar dacă emisia telepatică despre care vorbiți a avut loc în clipa dispariției lui Iura, atunci ar fi trebuit ca în acea primă seară pe vapor să recepționez întreaga informație. De ce nu „s-a developat” din capul locului în totalitate?

— E posibil ca prietenul dumneavoastră să nu fi izbutit să „transmită” totul. Și apoi, dumneavoastră înșivă v-ați străduit să risipiți starea aceea.

— Da... spuse Lipatov pe gânduri. În treacăt fie spus, lucrurile au și un aspect pur practic. Problema aceea a rămas până astăzi numai pe jumătate rezolvată.

Deodată în minte mi se aprinse un gând ciudat.

— Nu cumva… Nu cumva repetați această călătorie tocmai pentru a afla, prin aceleași mijloace, partea a doua a soluției?

— Vorbind deschis, ați ghicit, răspunse Lipatov. Nutresc această tainică speranță.

— Și ați aflat ceva?

— Chiar în clipa când v-ați apropiat de mine, am avut impresia că…, începe din nou…

— De aceea m-ați întrebat dacă n-am auzit ceva… Dar cum se împacă asta cu teoria dumneavoastră? Dacă totul se explică… prin gândirea asociativă, atunci e clar, eu n-ar fi trebuit să aud nimic.

— Perfect adevărat. Tocmai asta am vrut să verific. De altfel am întrebat mai degrabă instinctiv. Dumneavoastră, firește, nu puteați auzi nimic.

— Stranie poveste mi-ați spus, am remarcat. Aș vrea să știu cum o să se termine totul.

Lipatov nu răspunse. Chipul lui deveni deodată absent. Mă privea, de parcă atunci m-ar fi văzut pentru întâia oară.

— Scuzați-mă, mormăi el, acum simt nevoia să rămân singur… Vă rog, scuzați-mă.

Se îndepărtă. Timp îndelungat se preumblă apoi pe punte, oprindu-se din când în când, de parcă ar fi ascultat un glas lăuntric.

Toată dimineața mi-am petrecut-o în cabină terminând articolul… Iar la sosirea în port am coborât pentru vreo două ceasuri pe țărm unde aveam niște treburi, înapoindu-mă abia cu câteva clipe înainte de plecare. L-am căutat pe Lipatov, dar nu era nicăieri. Însoțitorul de bord mi-a comunicat că Lipatov Serghei Alexandrovici, din cabina 34, își întrerupsese pe neașteptate călătoria și coborâse pe țărm.

— Mi se pare că a primit o comunicare importantă, adăugă însoțitorul, și a trebuit să se întoarcă imediat la Moscova.

O comunicare importantă? Poate că glasul acela lăuntric să-i fi comunicat totuși lui Lipatov partea a doua a soluției, partea cea mai importantă... Cine putea ști?

M-am reîntors din deplasare abia peste câteva luni. Între timp, feluritele treburi și întâmplări, care-mi dăduseră de furcă, împinseseră convorbirea aceea nocturnă pe planul al doilea. Cu cât trecea mai mult timp, cu atât mai ireală mi se părea întâmplarea aceea, asemănătoare unui vis ciudat, povestită de Lipatov.

La Moscova, într-o redacție, m-am întâlnit cu un ziarist cunoscut.

— Ai auzit? mă întrebă el îndată ce mă văzu.

— Ce anume?

— Cum, chiar n-ai auzit? Toată Moscova vorbește numai despre asta.

— Spune-mi odată despre ce-i vorba?

— Aș face-o bucuros, dar mă grăbesc din cale afară. Vezi numărul 9 din „Tehnica electronică”. Salve!

Și o luă la picior târând după sine gigantica-i servietă. O vagă presimțire mă făcu să alerg numaidecât la bibliotecă. Am luat revista de pe raft și am început s-o răsfoiesc febril. Asta era!. „Cu privire la unele posibilități ale mașinilor electronice”. Jos, două semnături: I. Kuznețov, S. Lipatov.

O privire fugară peste articol - numai formule. Dar la sfârșit era inserat rezumatul. L-am citit. Rezulta că problema la care trudise atât de mult Lipatov împreună cu prietenul său fusese în sfârșit rezolvată. Am privit din nou semnăturile: Kuznețov, Lipatov. Două nume. Și primul nu era încadrat în chenar negru, așa cum se obișnuia. Un fapt nici pe departe întâmplător. Lipatov vrusese, cred, să sublinieze că prietenul său continuase să participe la lucrare până la sfârșit, ca și cum ar fi fost viu.

M-am înființat la Institutul unde lucra Lipatov. M-a recunoscut numaidecât. Mi-a întins mâna.

Am scos din mapă revista.

— Ah, l-ați și văzut? spuse el, pe un ton incert.

L-am privit întrebător. Mi-a înțeles privirea, dar a tăcut. Am avut impresia că nu voia să se mai întoarcă la convorbirea aceea nocturnă.

Eram indecis. Să plec? Dar, între timp, Lipatov își revenise.

— Scuzați-mă. N-aș fi vrut să vorbesc despre asta, se explică el cu sinceritatea cuceritoare care mă frapase încă de la prima noastră întâlnire. Dar, cum eu sunt cel care am deschis discuția, atunci pe vapor, am să vă povestesc totul. De fapt, la drept vorbind, nu prea am ce. În noaptea aceea, după ce ne-am despărțit, am obținut, dacă pot să spun așa, soluția finală. Asta-i tot. Restul vă e cunoscut…

— Și totuși ce credeți despre toate astea?

— Nu am un răspuns categoric… Din nefericire, încă nimeni nu ne poate spune precis cum apare în creierul nostru o idee sau alta, cum iau naștere descoperirile științifice. De ce am rezolvat o problemă sau alta tocmai azi, și nu cu o lună în urmă, cu toate că și atunci știam tot ceea ce știu astăzi? Ce procese subterane se produc în conștiința noastră, ce ecluze se deschid, ce baraje se năruie…

Ne-am despărțit.

Da, ciudată poveste. O poveste rămasă deocamdată fără răspuns.

Vladimir Firsov

ÎNGERII

Necuratul

Puțini sunt cei care știu că, acum doi ani, în toamnă, un ziar străin a relatat o întâmplare incredibilă, nemijlocit legată de povestirea de față. Cazul li s-a părut tuturor atât de neverosimil, încât nici unul din ziarele europene atât de avide de senzație nu s-a încumetat să reproducă această știre, cu toate că documentul întocmit de căpitanul vaporului „Ana-Maria” fusese semnat de cinci membri ai echipajului și douăzeci de pasageri, inclusiv preacucernicul O'Connolly.

Lucrurile s-au întâmplat după cum urmează. În zorii zilei de șapte septembrie, „Ana-Maria” se apropia de Sinop. Aproape toți pasagerii ieșiseră pe punte să admire răsăritul soarelui, magnific în această dimineață. Până la țărm mai erau câteva mile. La un moment dat, toți au auzit glasul unui marinar care avertiza: „Un obiect în dreapta, la prora!” Întorcându-și privirile într-acolo, cei aflați pe punte zăriră un punct roz care înainta prin văzduh la mică înălțime, în întâmpinarea navei. Când obiectul se apropie, toți văzură că era un porc.

Martorii acestei întâmplări neobișnuite povesteau apoi că fuseseră atât de uluiți, încât încremeniseră cu gurile căscate. Doar preacucernicul O'Connolly mai găsise în sine destulă putere ca să se închine, dar vedenia tot nu dispărea.

Porcul luneca prin văzduh culcat pe o parte și dând din coadă. Curând se apropie atât de mult, încât îi auziră cu toții grohăitul. În liniștea ce se lăsase, porcul pluti la vreo trei metri înălțime peste capetele oamenilor, se izbi de catarg și, cu un guițat strident, se prăbuși pe punte.

Cele câteva minute de panică survenite după atât de extravaganta apariție a unui nou pasager la bordul navei aminteau un episod dintr-o veche comedie cinematografică, ale cărei personaje se mișcă pe ecranele actuale cu viteză dublă. Cu toate acestea, preacucernicul O'Connolly fu încredințat că întâlnirea cu porcul zburător era, neîndoios, opera necuratului.

Întâmplarea fu consemnată în jurnalul de bord. Când ajunseră în port, porcul fu predat în mod oficial autorităților, dar, după ce ascultă povestea apariției lui la bord, ofițerul de la vamă puse mâna pe telefon, chemând cel mai apropiat psihiatru.

Nota privind această întâmplare, apărută câteva zile mai târziu, purta titlul; „Un interesant caz de halucinație colectivă”. Toate încercările căpitanului de a dovedi că porcul există într-adevăr eșuară, cu atât mai mult cu cât animalul dispăruse din magazia vamei. Nefericitul căpitan fu concediat, iar mai târziu i se pierdu urma.

Cam în același timp, la poliție se primise o reclamație din partea colonistului neamț Kurt Mainke, care se plângea că îi dispăruseră doi porci. Semnalmentele unuia dintre aceștia coincideau cu cele ale protagonistului întâmplării de mai sus. Dar reclamației aceleia nu i se dădu nici o atenție.

Ca participant nemijlocit și, într-o oarecare măsură, chiar vinovat de această întâmplare, vreau să povestesc

cum s-au petrecut lucrurile în realitate și, totodată, să apăr reputația preacucernicului O'Connolly care, acuzat de declarații false, a avut mari neplăceri la slujbă.

ROȘCOVANA MAȘKA

Am sosit la Koktebel dimineața devreme. Taxiul frână lângă stația de autobuz și fu împresurat într-o clipă de o liotă de tipi bronzați.

— Liber? am fost întrebați simultan prin cele patru ferestre. I-am plătit șoferului și am coborât. După o veselă sfadă, în mașina eliberată urcară trei tineri cu genți de voiaj la modă, din care atârnau înotătoare și tuburi de oxigen, precum și o domnișoară dulce care strângea la piept o plasă cu pepeni galbeni. I-am făcut fetei cu ochiul, ea mi-a zâmbit și mi-a făcut „pa” cu mâna. După un viraj în forță, taxiul porni spre Feodosia, lăsând în urmă-i un nor de praf. Mi-am ridicat geamantanul și am luat-o la picior…

Mă aduseseră la Koktebel povestirile prietenilor despre pietrișul colorat al golfului de puzzolan, despre zidurile pictate ale Karadagului, despre irepetabilele Porți de Aur. Ascultasem de atâtea ori capitolul despre Karadag din nuvela lui Paustovski „Marea Neagră”, încât o știam pe dinafară. Admirasem și câteva bogate colecții de carneol și pietre ciuruite de apa mării, zise în popor „dumnezeul găinilor”, într-un cuvânt hotărâsem să-mi petrec următorul concediu aici, și numai aici.

Privind lacom în jur, înaintam pe o uliță îngustă, pavată cu piatră spartă. Trebuia să-mi găsesc o gazdă. Știam încă de la șoferul de taxi că la pensiune n-avea sens să încerc, acolo îi primeau doar pe automobiliști, care așteptau și ei câte un loc cu săptămânile. „Căutați-vă o gazdă, mă sfătuise el. Găsiți în mod sigur.”

Dar uite că nu găseam. Oriunde întrebam, era ocupat. E drept, într-un loc mi-au spus că peste trei zile urma să se

elibereze o cameră, sfătuindu-mă să mă instalez până una alta într-un fel de cămară. Nu mi-a convenit, așa că am plecat mai departe.

După încă o oră, istovit de soarele necruțător și de căutările zadarnice, m-am așezat pe geamantan în mijlocul străzii și mi-am scos batista ca să-mi șterg fruntea umedă. Deodată, undeva deasupra mea răsună un mieunat răgușit și ceva îmi ateriză drept pe creștet.

Era o pisică jigărită, roșcată. După ce că mi-a dat jos pălăria din cap, m-a și zgâriat zdravăn pe obraji, apoi s-a prăvălit în colb la picioarele mele și în aceeași clipă, a zbughit-o miorlăind.

Mi-am ridicat privirea. Spre uimirea mea, n-am văzut deasupra mea nimic ce ar fi putut sluji drept rampă de lansare pentru mica bestie roșcată. Nu tu crengi, nu tu streașină, nici măcar vreun cablu electric. M-am întors, cu gând să-l descopăr pe șugubățul care găsise de cuviință să arunce cu o pisică în mine. Dar dincolo de gardurile joase nu se zărea nimeni.

Chiar în clipa aceea m-a strigat Goșka.

Nu-l mai văzusem de cinci ani, de când ne luaserăm diplomele. Cele două-trei scrisori pe care le-am schimbat la început mă lăsaseră să înțeleg că răzbise în sfârșit la limanul mult iubitei lui energii ondulatorii și intenționa să se apuce de disertație. Apoi însă se mutase nu știu unde și încetase să-mi scrie. Pesemne, distrat cum era, îmi pierduse adresa.

Și uite-l acum pe Goșka în persoană, făcându-mi semn cu mâna din ferestruica unei căsuțe cu etaj, cam scălâmbe, aflate la vreo treizeci de metri de mine.

După primele îmbrățișări și bușituri prietenești, Goșka mă trase în cameră și mă așeză pe scaun.

— Dă-i drumul, povestește! spuse el și începu să scormonească în sertarele comodei.

— Despre ce?

— Despre ce vrei. Despre viață, despre servici, despre toate. Unde oi fi pus iodul? - Și îmi explică: Tu îmi povestești și eu îți acord primul ajutor. Te-a înfrumusețat Mașka de ți-e mai mare dragul.

— Va să zică tu dai cu mâțe? Am aruncat o privire bănuitoare pe fereastră. Dar, fără o catapultă, era cu neputință să arunci o pisică la o distanță atât de mare. Te antrenezi pentru olimpiadă?

— Vorbim mai târziu despre asta. Acum rabdă. O să te usture puțin. Fiindcă veni vorba, n-ai văzut unde a șters-o Mașka? Mă tem că am s-o-ncasez în mod sigur de la Maria Ivanovna.

Și începu să-mi tamponeze obrazul cu valeriană.

Nu m-am mirat. Îl cunoșteam foarte bine pe Goșka.

GOȘKA

Era vestit încă din institut ca un tip nemaipomenit de distrat. Încurca tot ce se putea încurca și-și uita în permanență lucrurile în cele mai neașteptate locuri. Gurile rele susțineau că umblă cu cămașa pe dos cel puțin trei zile pe săptămână, iar doi ciorapi de același fel nu purtase niciodată în viață. La cantină ba pleca uitând să plătească, ba, dimpotrivă, uita să ia restul de la o hârtie de zece ruble. Ce-i drept, asta nu i se întâmpla prea des, căci o bancnotă de zece era un musafir rar în buzunarul studentului. La cămin rămâneau mereu fără radio, deoarece branșa difuzoarele la rețeaua electrică. De câteva ori uitase fierul de călcat în priză și, dacă bietul nostru cămin nu arsese, faptul se explică numai printr-o șansă fantastică și prin supervigilența administratorului.

În schimb, oricât ar părea de curios, Goșka nu-și pierdea niciodată notițele, iar colocviile și examenele le lua pe toate cu nota maximă. Celebru a devenit după următorul

episod. Într-o bună zi, - eram în anul întâi - farsorii noștri i-au strecurat printre cărțile de pe masă, chiar în preajma examenului, un curs de rezistența materialelor și Goșka l-a tocit cu sârguință timp de două zile. Spre uimirea generală, descoperind eroarea, Goșka nu s-a apucat să înjure, ci a obținut derogare de la decan și și-a dat examenul de rezistența materialelor cu anticipație, obținând, firește, nota maximă.

În anul doi s-a îndrăgostit de o brunetă simpatică pe nume Lilia. Totuși furtunoasa idilă s-a curmat curând și foarte brusc. Urmând sfatul nostru, Goșka s-a hotărât să-i dăruiască Liliei de ziua ei niște ciorapi fără dungă, care tocmai începuseră să fie la modă. Ajuns în magazin, căzuse pe gânduri și, întrebat de vânzătoare ce măsură voia, răspunse calm: patruzeci și trei. Despachetând cadoul, geloasa Lilia intrase la idei și o rupsese pentru totdeauna cu admiratorul ei.

Cu toate că Grigori era atât de distrat, în conspectele lui domnea întotdeauna o ordine ideală, și erau folosite de întregul an. După acte așa-l chema - Grigori Petrovici Averin. Goșka îl poreclise cineva în copilărie și porecla se lipise de el, căci i se potrivea de minune. Grigori i se spunea numai la ocazii foarte festive. La Koktebel locuia din primăvară, ocupând două cămăruțe la etajul casei mătușii sale, care nu suferea chiriași străini nici măcar vara. Faptul că era rudă cu Goșka nu o împiedica să-i ia chirie, e drept, nu prea mare.

— Am hotărât să rămâi la mine, declară Goșka, în momentul când, în sfârșit, investigațiile întru descoperirea tincturii de iod fură încununate de succes. Loc am destul și ajutorul tău o să-mi fie în mod sigur de folos. Pe mătușă-mea o lămuresc eu.

Mi-am scos slipul din geamantan și am cerut să fiu dus la mare. Dar nici pe plajă întâmplarea cu roșcovana Mașka nu-mi ieșea din minte.

— Ce învârți tu pe aici? l-am întrebat când, după baie, ne-am instalat clandestin pe plaja Casei Scriitorilor.

— Sunt în concediu medical pe timp de un an. Medicii mi-au prescris o cură heliomarină. Dar, n-ai să mă crezi - în sfârșit am dat lovitura. Îți amintești lucrarea mea de diplomă? Câmpul de forțe dirijat, interacțiunea...

— Mi-ai promis că-mi povestești despre mâța aia, l-am întrerupt.

Era foarte cald și n-aveam chef de colocvii științifice.

— Păi tocmai despre asta-i vorba. Goșka prinse a desena cu degetul pe nisip niște spirale. Nu ți-ai pus niciodată problema că levitația ar putea să nu fie doar o închipuire?

— Ce vrei să spui? nu înțelesei eu. Înveți pisicile să zboare?

— Întocmai, spuse el.

Soarele sudului era necruțător. Din pricina căldurii sau a oboselii, recepționai cele mai neobișnuite lucruri ca pe ceva de la sine înțeles. Dacă Goșka s-ar fi ridicat și ar fi început să umble pe mare, ca Isus Hristos pe ape, nu m-aș fi mirat defel.

— Și cum faci? am întrebat leneș. Le sucești coada și apoi le dai drumul?

— Râzi tu râzi, dar dacă n-ar fi fost o cădere de tensiune pe rețea, Mașka ar fi zburat până la Karadag, iar tu ai fi alergat și acum în căutarea unui culcuș.

— Nu pricep nimic, am recunoscut. Poate te milostivești să-mi explici?

— Hai la laborator. Am să-ți arăt aparatul. Goșka se ridică și, tot sărind într-un picior, începu să-mi îmbrace pantalonii. Și pe drum caută să prinzi o pisică. Numai să nu fie prea mare.

Mi-am recuperat pantalonii, reflectând asupra cauzelor pasiunii lui pentru pisicile jigărite. Am părăsit apoi împreună plaja, trecând, cu un aer semeț, pe lângă femeia de serviciu, care ne măsură cu o privire bănuitoare.

LABORATORUL

Goșka numea laborator o cămăruță de la etaj, cu vedere spre mare și munte. Lângă fereastră, pe o masă de construcție proprie, trona o alcătuire ciudată, ceva intermediar între un generator de înaltă frecvență și hiperboloidul inginerului Garin.

Pe direcția ferestrei, aidoma unei țevi de tun, o conductă din sită metalică, măsurând vreo douăzeci de centimetri în diametru. Pe conductă se înfășura o spirală strălucitoare, iar din tavan atârnau fire de diferite culori.

Goșka se apropie de aparat, îl întoarse puțin, schimbând direcția conductei aceleia de sârmă, apoi răsuci întrerupătorul.

Priveam cu interes aceste operații, mângâind motanul pe care-l ademeniserăm din curtea vecină. Goșka mai verifică ceva la aparat, răsuci reostatul și deschise capacul de deasupra.

— Cotoiul! spuse el și vârî nevinovata făptură înăuntru.

Motanul mieună, dar Goșka trânti cu îndemânare capacul.

— Acum privește.

Și apăsă pe buton.

Și am văzut pisoiul acela părăsind aparatul, plutind destul de repede prin aer și în cele din urmă pierzându-se în depărtare.

Eram uluit.

— Dar asta e o minune! am strigat. Vreau explicații!

— N-ai să pricepi cât ai bate din palme, răspunse Goșka. E un domeniu foarte aparte, am să încerc să-ți explic esențialul. Raza aparatului, în interacțiune cu câmpul de gravitație al pământului, alcătuiește un fel de tunel invizibil, în care forța de atracție nu mai acționează. Mi-au trebuit ani întregi de calcule ca să mă conving de asta.

— Cum de zboară pisoiul? Ce forță îl împinge înainte?

— Ei uite, pe asta încă n-o știu nici eu. Primele experiențe le-am făcut cu diverse obiecte - bucăți de lemn, sticle, ouă de găină - mătușa mă obligă să înghit zilnic o jumătate de duzină, dar eu nu pot să le sufăr. Dacă raza era orizontală, toate obiectele se opreau curând din pricina rezistenței aerului. Când raza era înclinată, alunecau în jos destul de lesne. Dar într-o zi am vârât-o în aparat pe Mașka. Spre uimirea mea, pisica a zburat atât de departe, încât am pierdut-o din vedere. S-a întors abia a doua zi și mătușa mi-a făcut un scandal grandios. Am făcut experiențe cu broaște, șoareci, am cumpărat chiar și un iepure - zboară toate. Se pare că în timpul experimentelor cu ființe vii apare un efect necunoscut. Exact ca în cazul lui Ariel din povestea lui Beleaev. Dacă-ți amintești, acesta se mișca printr-un efort de voință. Câte ceva mi-e însă clar de pe acum. Dacă aș avea la îndemână un computer, aș termina calculele în mai puțin de două luni.

— Dar asta înseamnă că și omul poate să zboare!? am întrebat, cu inima cât un purice. Hai să încercăm!

— Ei și tu, râse Goșka. Aparatul nu poate împinge mai mult de două kilograme. Și așa siguranțele se ard întruna. Casa are o instalație de două parale, iar pentru a deplasa un om - am calculat - am nevoie de minimum o sută de kilowați.

Adânciți în discuție, n-am băgat de seamă că ușa camerei se deschisese.

— Grigori! răsună în spatele nostru glasul de ghiață al proprietăresei. De câte ori mi-ai promis să nu mai chinui animalul ăla!

Deodată femeia mă observă și tăcu.

— Arcadi Saveliev, un prieten din copilărie, mă prezentă Goșka, vădit bucuros de posibilitatea de a evita discuția despre soarta Mașkăi. O să stea o vreme la noi.

— Zubkova, strecură ea printre dinți, măsurându-mă din cap până-n picioare cu niște ochi de pește. Părea să aibă vreo cincizeci de ani. Să pun masa?

M-am înclinat cu un aer recunoscător, sperând s-o înduioșez pe severa stăpână a casei. N-aveam nici un chef să alerg pe căldura aia în căutarea unei locuințe, mai cu seamă după ce luasem cunoștință de existența miraculosului aparat.

— Să nu-ți închipui că-i o zgripțuroaică, îmi șopti Goșka de îndată ce stăpâna casei ieși. E o femeie ca pâinea caldă, numai că-i tare singură. În afară de Mașka nu mai are pe nimeni. Sunt sigur că ai să te împrietenești cu ea. E pur și simplu îndrăgostită de meleagurile astea. Să-ți arăt albumul ei; conține și niște versuri scrise de Voloșin, cu propria-i mână...

— Veniți odată? răsună de jos glasul strident al gazdei.

— Haidem! spuse Goșka. Altfel rămânem fără mâncare. Nu știi unde naiba a dispărut cheia?

— De ce încui? l-am întrebat, scoțând cheia din lada cu piese de radio, unde o vârâse fără să-și dea seama.

— Ordin de la mătușa, îmi explică Grigori. Într-o zi s-a apucat, în lipsa mea, să șteargă praful pe aici și a dat cu cârpa umedă peste bornele transformatorului de putere. Uitasem să-l decuplez. E drept, nu erau decât vreo șase sute de volți...

Încuie și se apucă să împingă cheia în crăpătura de sub ușă. I-am luat-o din mână și am vârât-o în buzunar. De jos mirosea îmbietor a friptură.

EXPERIENȚE

Grigori avusese dreptate. M-am împrietenit repede cu mătușa. Dacă făceai abstracție de ochii aceea de pește și de aerul ei burzuluit, era o femeie cumsecade. Ce n-am

putut înțelege nicicum la ea era dragostea pătimașă pentru animale. Ura medicii pentru că batjocoreau niște făpturi „lipsite de apărare”, iar pe vânători și pescari pentru că erau „setoși de sânge”. Ceea ce nu o împiedica să cumpere pentru masă atât vânat, cât și pește, iar la cea mai mică indispoziție să dea fuga la medic. Patima ei pentru animale friza însă absurdul. Dacă ar fi fost după ea, Laika, Belka și Strelka n-ar fi zburat niciodată în cosmos, rămânând niște potăi anonime. Mașka era pentru ea un fel de zeiță a casei. Din fericire, dragostea ei pentru roșcovana felină era „monogamă” și casa nu se transformase într-o filială a circului Durov. Lui Grigori, prezența Mașkăi îi convenea de minune, pentru că îl scutea de necesitatea de a vâna pisici străine, care erau toate rele ale naibii și neîncrezătoare. O vâra pe Mașka în aparat fără nici un fel de mustrări de conștiință, convins că înaltele mobiluri științifice îi îngăduiau să-și calce jurământul de a o considera pe Mașka „persona grata”. Mătușa bănuia că ceva nu era în regulă dar nu izbutea să-l prindă în flagrant delict pentru că se ferea să facă experiențe în prezența ei.

— Zău că nu pricep cu ce-și pierde vremea! mi se plânse ea peste câteva zile, punându-mi dinainte o farfurie plină cu pește prăjit. Câteodată nici nu doarme, toată noaptea e lumina aprinsă. Dacă nu-i dai să mănânce cu de-a sila, e gata să stea nemâncat zile întregi.

— Construiește un radioemițător, Maria Ivanovna, îmi apărai eu prietenul.

— Atunci de ce tot cară la pisici? nu se lăsă mătușa. Ce, eu sunt chioară?

— Știți ce înseamnă neutralizarea paraziților, lansă Goșka cu cel mai serios aer din lume. A scăpa de paraziți înseamnă a-ți asigura o legătură stabilă nu numai cu întreaga planetă, dar și cu navele interplanetare. Vârî o mână sub masă, de unde o scoase, ca un scamator, pe biata Mașka. Încă de pe timpul lui Marconi se știe că pisicile sunt cele mai bune generatoare de paraziți. Mângâi

o pisică și din blana ei ies scântei electrice. Tocmai cu asta ne ocupăm. Arcadi mângâie pisica, iar eu, între timp reglez aparatele, o trânti Goșka.

— Că proastă mă mai credeți! se supără mătușa. Dacă aveți secrete, așa spuneți, nu-mi impuiați capul!

O încredințarăm că nu facem nimic secret. Ce lucrări secrete ar fi fost alea fără pază, permis de intrare și sârmă ghimpată? Acest argument păru s-o convingă. Știam că ar ajunge cea mai mică iluzie la faptul că aici se construia ceva important, pentru ca mâine să afle întregul orășel.

Proiectul progresa. Apărusem, pare-se, exact la timp. Grigori tocmai începuse asamblarea unui nou aparat, mult mai puternic, așa că a trebuit să modific întreaga instalație electrică. Concomitent continuam experiențele cu primul aparat. Peste o jumătate de duzină de pisici săvârșiseră călătorii aeriene spre Karadag. Făceam lansări la diferite ore din zi și din noapte, sub diferite unghiuri față de orizont. Cântăream în taină fiecare pisică pe cântarul de bucătărie al gazdei, ca să determinăm raportul dintre greutatea sarcinei utile și consumul de energie. Mașka mai efectuă vreo cinci zboruri secrete. Apoi am luat un taxi și am dus-o în Feodosia, la un veterinar, pretinzând că nu stă prea bine cu nervii. Veterinarul o examină amănunțit și declară că pisica e perfect sănătoasă, dacă se făcea abstracție de faptul că era plină de zgârieturi. Umanismul nostru a zguduit-o într-atât pe Maria Ivanovna, încât fu gata să-mi refuze banii pentru pensiune. Se răzgândi totuși, dar numai în ultimul moment.

Curând făcurăm două descoperiri. Odată i-am legat unui pisoi de coadă o cutie de conserve goală. Spre uimirea noastră, în acest cuplu, obiectul neînsuflețit zbura minunat prin tunelul de raze sub diverse unghiuri față de orizont. Entuziasmul nostru nu avea margini. Așadar transportul de mărfuri cu ajutorul razelor era totuși posibil! A doua descoperire era nu mai puțin importantă. Distrat ca întotdeauna, Goșka încurcă polaritatea ieșirilor la bobina

antenă și următorul pisoi refuză cu încăpățânare să-și ia zborul.

Am încercat să-l împingem cu un băț, dar alunecă numaidecât îndărăt. Se dovedi că deplasarea pe rază era posibilă nu numai dinspre el și spre el, atâta doar că trebuiau inversate capetele antenei. Am confecționat prompt un comutator. Prima experiență nu ne-a reușit însă. Animalul nostru de experiență căzu brusc din tunelul de raze, de îndată ce Goșka răsuci butonul. A trebuit să construim un comutator electronic cu acțiune rapidă. Acum pisicile călătoreau cu bine prin văzduh înainte și înapoi.

Oricât ar părea de straniu, faptul că Goșka era atât de din cale afară de distrat aproape că nu deranja. Calculele lui erau întotdeauna exacte, schemele fără cusur, numai la montaj mai încurca din când în când câte ceva. Cu toate acestea, aparatura montată de el funcționa perfect.

După două săptămâni de lucru cu Goșka am înțeles de ce sunt oamenii mari atât de distrați: își concentrează întreaga energie spirituală asupra unei probleme esențiale, nelăsând nimic pentru cele colaterale. Întocmai cum un alergător experimentat își consumă pe parcurs absolut toate forțele și, după finiș, cade istovit, spre mirarea rivalului său, care se simte destul de vioi, cu toate că a rămas în urmă numai cu câțiva centimetri. Și tocmai această neîntreruptă concentrare duce în cele din urmă la succes.

Poate că fac prea mult caz de caracterul distrat al prietenului meu. Sunt nevoit însă, pentru că am promis să risipesc umbrele căzute pe reputația preacucernicului O'Connolly, numai datorită faptului că, distrat, Grigori Averin apăsase pe alt buton.

OPT SEPTEMBRIE

Peste vreo douăzeci de zile aparatul cel mare fu gata. Ne chinuiserăm cu el până în zori. În sfârșit, motanul gras și leneș pe care-l prinseserăm încă de cu seară, zbură spre Karadag. Și atunci am cârtit.

— Gata! Zac la Koktebel de aproape o lună și, în afară de plajă, n-am văzut nimic. O să râdă tot institutul de mine. Chiar azi o pornim spre golful de carneol.

— Nu pot, riscă Goșka o slabă împotrivire. Mi-am rătăcit slipul pe undeva.

— Știu. Îl iei pe al meu; mai am unul de rezervă. Și acum, valea! Deconectează aparatul!

M-am apropiat de masă și am întors demonstrativ aparatul în direcția mării. În clipa aceea nici nu bănuiam existența lui O'Connolly, care tocmai urca pe puntea vaporului „Ana-Maria” ca să admire răsăritul.

Oftând jalnic, Goșka apăsă pe buton și ieși după mine. Am închis ușa, fără să băgăm de seamă că aparatul rămăsese conectat, deoarece distratul inventator, în loc să întrerupă alimentarea, comutase capetele bobinei antenă. Eu am ghicit acest lucru abia după stingerea incendiului, când, înconjurați de grăniceri, contemplam zidurile arse.

Nu amintisem întâmplător de golful de carneol. La scurt timp după sosire, o revăzusem din nou pe fetișcana aceea care se strecurase, ținând în brațe pepenii galbeni, în taxiul meu. „Ce mai femina!” mormăise eruditul meu prieten când, peste câteva zile, îi făcusem cunoștință cu Tania. De altfel cred că a și uitat pe loc de existența ei. Ideea acestei expediții o avusese chiar Tania. Firește, n-am putut s-o refuz.

Am ajuns la locul de întâlnire somnoroși, nebărbieriți, tocmai la timp ca să putem admira răsăritul. Întregul grup era deja în păr. Soarele și marea ne alungară numaidecât oboseala. Dar, firește, nici cea mai simplă escapadă la care lua parte și Goșka nu se putea termina cu bine. La întoarcere s-a oprit, luat de gânduri, pe o cornișă îngustă, și peste o clipă se zbătea în valuri. L-am pescuit

numaidecât. Era plin de zgârieturi întocmai ca Mașka după zece zboruri spre Karadag. Mai rău era cu piciorul. I se umflase la genunchi și Goșka nu mai putea merge. Din fericire parcurseserăm cea mai mare parte din drum. L-am dus, pe rând, în spinare. Făcea haz, cu toate că era galben ca ceara.

Știți cum e când se ține ghinionul de om. La spital îi turnară peste toate juliturile tinctură de iod, dar ne declarară că Röntgenul nu funcționa și bolnavul trebuia transportat la Feodosia. Numai că n-aveau cu ce, deoarece mașina de serviciu ba se stricase, ba era plecată. Spre norocul nostru apăru un particular cu o Volga care mergea spre Plaja de aur. Tipul ne-a dus fulger până în oraș, unde-l predarăm pe Goșka la spital. În dimineața următoare i-au făcut ieșirea, pentru că osul era întreg, iar pentru entorse nu se făceau internări.

Împreună cu Tania am găsit repede un taxi și l-am dus, cu toate onorurile, acasă.

Era opt septembrie. Trecuseră mai bine de douăzeci și patru de ore de la întâmplarea de pe „Ana-Maria”, despre care atunci nu bănuiam încă nimic. Spre seară vremea s-a stricat. Bătea un vânt puternic, pe cer se adunaseră nori negri, apoi, curând se porni ploaia, musafir foarte rar pe aceste meleaguri. Stăteam la masă în odaia Mariei Ivanovna, beam ceai și comentam ghinionul lui Goșka, fără să bănuim că cele mai mari neplăceri abia ne așteaptă.

La Feodosia, când mă dusesem după Goșka, dădusem peste o sticlă de vin bun și acum îi făceam felul.

Maria Ivanovna se dovedi un fin cunoscător de vinuri, talent destul de rar întâlnit la femei, și, încălzită de ceai și de înmiresmata licoare, se topise de-a binelea.

— După mine, numai un om complet indiferent față de frumusețea vieții poate să nu iubească meleagurile noastre, spuse ea și ochii aceia spălăciți se umplură de lumina unui simțământ adevărat. Unde mai găsești o natură atât de măreață! E ca lumina bucuriei, care-ți

pătrunde până-n adâncul sufletului: întinderea nesfârșită a mării și aspra semeție a munților - iată o minunată îmbinare a două contrarii, îmbinare irepetabilă și de aceea atât de impresionantă.

Tăcu o vreme, pierdută în gânduri.

— Și oameni au fost pe aici fără pereche... spuse ea aproape în șoaptă și noi ne coborârăm privirile, de parcă am fi văzut din întâmplare ceva ce nu era destinat unor priviri străine. Ce oameni!...

Glasul îi tremură.

— Vouă ce vă pasă: fizicieni, tineri, inovatori. Pentru voi totul pare simplu și limpede. Dar viața nu-i așa, spuse ea cu durere în glas și noi ne ridicarăm privirile uimite spre ea.

Preț de o clipă am avut impresia că în fața noastră sta o femeie necunoscută. Goșka era și el intrigat de această schimbare neașteptată. Poate că băuse ceva mai mult decât trebuia. Ochii îi ardeau. Cu privirile în gol, începu deodată să recite, dar glasul ei avea o solemnitate sumbră, care distona atât de violent cu exuberanța acelor stihuri încât simții în inimă un fior de gheață.

Deschisesem gura, gata să întreb sau să spun ceva, dar Goșka mă călcă la timp pe picior. Maria Ivanovna, cu fruntea ridicată, privea undeva peste capul meu. M-am întors. Pe perete am văzut portretul unui bărbat, pe care până atunci nu-l băgasem în seamă.

Am căzut pe gânduri. Răsuceam între degete păhărelul și priveam chipul bărbatului necunoscut, care plecase de mult dintre cei vii, lăsând vieții o rază strălucitoare care, pe neașteptate, ne luminase și pe noi.

Și chiar în clipa aceea...

Toate s-au petrecut aproape simultan. De sus răsună un zgomot de geam spart, bubuitul unor obiecte în cădere și un fel de țipăt sălbatic, pătrunzător, care-ți îngheța inima. În aceeași clipă, lumina se stinse și furăm înconjurați de întuneric.

Uluiți, sărirăm în picioare. Un vuiet răsuna și ceva trosnea deasupra noastră. Maria Ivanovna scoase un strigăt. M-am năpustit pe scări. Un urlet înfricoșător răzbătea de după ușa laboratorului.

Uitând de orice prudență, m-am repezit cu umărul în ușă. Lacătul zbură. În aceeași secundă, ceva mă lovi puternic peste picioare, răsturnându-mă. M-am rostogolit pe scara întunecoasă alături de ceva imens, de o masă vie care urla, urla, urla! Spaima îmi dădea puteri: încercai să înșfac ființa aceea necunoscută, dar ea trecu fulgerător prin încăpere, dispărând pe ușa deschisă de curent.

Maria Ivanovna zăcea în nesimțire. Goșka se îndreptă spre mine sărind într-un picior, cu o lumânare în mână.

— Ce-a fost asta? bolborosii eu.

— După mine, un porc, răspunse el complet zăpăcit. Repede sus!

În laborator mirosea a cauciuc ars. Aparatul, spart, zăcea pe dușumea printre cioburi. Dar cel mai îngrozitor era altceva. Flăcări vesele alergau pe tapet și perdele. Focul umplea încăperea cu un fum înecăcios.

Numai cu eforturi eroice am izbutit să-l stingem.

ÎNGERII

Împreună cu soția, am sosit la aeroport cu vreo treizeci de minute înainte de ora menționată în invitație.

În holul de la etajul întâi, dinspre peretele de sticlă prin care se zăreau pistele de zbor, două camere de luat vederi urmăreau un grup mic de cercetători ai Institutului de energie nucleară, împresurat de o mulțime de reporteri. Orbit de blițuri, nu mi-am dat seama numaidecât că bărbatul ce răspundea la întrebările ziariștilor era conducătorul meu științific, doctorul în științe tehnice Grigori Petrovici Averin.

— Știu, firește, că v-am expus principiul aparatului meu numai în linii generale, spunea el. De aceea, permiteți-mi să vi-l prezint în funcțiune. Prototipul pe care-l veți vedea e gata pentru a fi lansat în producția de serie. Se poate afirma fără teamă de a greși că ne aflăm în pragul unei noi revoluții tehnice, de data aceasta în transporturi.

Cineva mă strânse de cot. M-am întors. Era Maria Ivanovna.

— Bună ziua Arkadi, spuse ea întinzându-mi mâna. Bună ziua Tanecika. Chiar acum am sosit. Cu avionul. Îmi dați voie să vă felicit?

Mătușa lui Goșka și soția mea se îmbrățișară.

— Ne-am căsătorit acum o săptămână, spuse Tania. Ați sosit tocmai bine, la nuntă.

— Am amânat-o până la experiment, îi explicai eu. Doar îți cunoști nepotul. Pur și simplu ar fi uitat să vină la nuntă.

— Vă aștept la vară la mine, spuse Maria Ivanovna. Casa am reparat-o de mult, așa că, oricând, odăile de sus sunt ale voastre. N-aveți decât să le dați foc din nou.

Am izbucnit în râs. Atunci, în timpul incendiului, grănicerii crezuseră că noi am dat foc casei pentru a șterge urmele. Aparatele lor descoperiseră nefericitul porc deasupra mării și-i urmăriseră itinerarul până la capăt. Ne-a trebuit mult timp ca să-l convingem pe șeful de pichet, că „obiectul necunoscut” care, în chip cu totul misterios, aterizase la noi, era pur și simplu un porc nimerit întâmplător în raza aparatului pe care Goșka, distrat, îl lăsase deschis. Pe noi însă, altceva ne mira. Harta arăta limpede că porcul ajunsese la noi zburând dinspre mare. Până atunci nici nu bănuiam că raza putea fi deviată de câmpul gravitațional al planetei. Încă de pe băncile școlii rămăseserăm cu ideea fixă că raza e rază și nu poate fi strâmbă. De aceea ideea că porcul venise în zbor de dincolo de mare ni s-a părut într-atât de absurdă încât am început să contestăm autenticitatea hărții, ceea ce ne-a complicat și mai mult situația oricum echivocă.

Spre cinstea lor, grănicerii au deslușit lucrurile înaintea noastră. Tot ei ne-au arătat curând ziarul despre care am pomenit la începutul acestei povestiri.

Furați de amintiri, nici n-am băgat de seamă că toți invitații trecuseră pe balconul de observație, iar lângă noi se oprise un grup de turiști străini, strâns în jurul unui funcționar al aeroportului.

— Doamnelor și domnilor! spuse acesta în engleză. Vă prezentăm sincerele noastre scuze pentru că avionul dumneavoastră va decola cu o mică întârziere. Nădăjduim însă că spectacolul pe care-l veți vedea numaidecât vă va răsplăti pentru timpul pierdut.

Îi oferii brațul Mariei Ivanovna și ieșirăm în balcon. În urma noastră năvăliră gălăgioși turiștii, scoțându-și în grabă aparatele de filmat. M-am apropiat de Grigori.

— Privește! spuse el.

La vreo două sute de metri de noi, pe pistă, se înălța o instalație în care numai cu multă greutate am ghicit conturul știut. O mașină decapotabilă se apropie de aparat. Curând pe ecranul televizorului de alături văzurăm cum din automobil coborî un om în costum de cosmonaut, care dispăru apoi în interiorul aparatului.

— Până la start au mai rămas câteva secunde, spunea un crainic invizibil. Vom asista la un spectacol măreț, absolut inedit, ieșirea omului în spațiul cosmic fără ajutorul rachetelor, al navelor spațiale… Peste treizeci de minute, aici, deasupra capetelor noastre, la o sută cincizeci de kilometri înălțime, va avea loc întâlnirea dintre o stație cosmică orbitală și un cosmonaut în zbor liber…

Câteva secunde domni o liniște deplină. Cupola aparatului se răsuci ațintindu-și țeava spre zenit.

— Zboară! strigă deodată cineva.

Și văzurăm cum din aparat se desprinse o siluetă argintie, în costum de cosmonaut, care urcă ușor spre înălțimi. Un suspin de admirație străbătu mulțimea. Uitând de aparatele de filmat, toți își scufundaseră privirile în

prăpastia albastră a cerului, spre care se înălța punctul acela strălucitor. Sus, tot mai sus, în întâmpinarea soarelui, scăldându-se în razele lui, întinzând brațele spre el, zbura un om ridicat la ceruri prin forța rațiunii și undele radio aduceau până la noi glasul lui triumfător, extatic. Omul străpungea el însuși înălțimile, era aidoma unei rachete, aidoma unui zeu, plana în văzduh, plutea, zbura... Acum nici nu se mai vedea cu ochiul liber, dar puternicele teleobiective nu-l pierduseră și, iată, pe ecrane apăru cabina stației cosmice cu trapa de intrare deschisă.

Chiar lângă urechea mea cineva oftă prelung. M-am întors. Era unul dintre turiștii străini, un bărbat nu prea înalt, durduliu, plăcut la înfățișare.

— Nu mi-am închipuit, spuse el într-o rusă aproape fără accent, că am să ajung vreodată să văd un înger înălțându-se la ceruri.

Am zâmbit politicos.

— Poate credeți, poate nu, urmă necunoscutul cu glas nesigur, dar într-o zi am văzut ceva asemănător. Am fost pur și simplu taxat drept mincinos.

— Cum se poate? am întrebat, nebănuind identitatea celui pe care destinul mi-l scosese în cale.

— Acum nici mie nu prea îmi vine să cred, spuse el cu tristețe în glas întinzându-mi cartea de vizită. Căci eu am văzut nu un om, nu un înger, ci un biet porc.

Am privit fulgerător cartea de vizită.

— Nu fiți trist, domnule pastor, am spus. Eu unul vă cred.

Anatoli Dneprov

COCA

Era noapte târzie când cineva bătu puternic în ușa compartimentului. Am sărit somnoros și iritat de pe cușetă. Pe măsuță, în paharul de ceai, zornăiau lingurițele. Am aprins lumina și am dat să mă încalț. Ciocănitul se repetă, mai puternic, mai insistent. Am deschis. Era conductorul. Din spatele lui mă privea un bărbat înalt, într-o pijama vărgată și mototolită.

— Iertați-mă, spuse conductorul în șoaptă, mi-am permis să vă deranjez, pentru că numai dumneavoastră sunteți singur în compartiment.

— Poftiți. Vă rog. Care-i necazul?

— Avem un nou pasager. Dați-mi voie... Și conductorul făcu un pas în lături, lăsându-l să treacă pe omul în pijama. L-am privit cu uimire.

— Aveți, pesemne, copii mici în compartiment... gândii cu glas tare.

Individul zâmbi și clătină negativ din cap.

— Nu, zise, am pierdut trenul.

— Intrați, vă rog să vă faceți comod, îl invitai, cu toată amabilitatea de care eram în stare.

El examină fugar compartimentul și se așeză pe cușetă, în colț, lângă fereastră. Fără un cuvânt, își puse coatele pe măsuță și, luându-și fața în mâini, închise ochii.

— Bine că am rezolvat, spuse conductorul, zâmbind. Acum închideți ușa și odihniți-vă.

Am împins ușa, mi-am aprins o țigară și am început să-mi examinez musafirul nocturn. Aveam în față un bărbat de vreo patruzeci de ani, al cărui cap era aproape ascuns sub o claie de păr negru. Ședea nemișcat, ca o statuie. Ai fi zis că nici nu respiră.

„De ce nu i-o fi cerut conductorului un așternut? m-am întrebat. Ar trebui să-i atrag atenția...” Mă întorsei spre tovarășul meu de călătorie, gata să-mi pun gândul în aplicare, dar el, ghicindu-mi parcă intenția, spuse:

— Nu face. Vreau să spun că nu face să mă mai încurc și cu așternutul. Nu prea mi-e somn și, De altfel, nu merg prea departe.

Uluit de asemenea intuiție, mă vârâi îndărăt sub pătură, dar zadarnic încercai să adorm. Somnul pierise.

„Ca să vezi, al naibii! Un nou Wolf Messing... ghicește gândurile!” mă minunai în sinea mea și, mormăind ceva nedeslușit, mă întorsei pe partea cealaltă, fixând cu ochii larg deschiși peretele lustruit al compartimentului. Se lăsase o tăcere încordată.

În cele din urmă, curiozitatea învinse și mă răsucii din nou spre necunoscut. Aceeași poză.

— Nu vă deranjează lumina? întrebai.

— Ce? Ah, lumina? Poate mai degrabă pe dumneavoastră. Vreți s-o sting?

— Dacă nu vă e cu supărare...

Se apropie de ușă, răsuci comutatorul și se întoarse la locul lui. Când mă mai obișnuii cu întunericul, băgai de seamă că vecinul meu se lăsase pe spătarul cușetei, punându-și mâinile sub cap. Picioarele lui întinse aproape că-mi atingeau cușeta.

— Cum de ați reușit să pierdeți trenul? spusei.

— O întâmplare nemaipomenit de stupidă, răspunse necunoscutul. Ajuns în gară, m-am așezat pe o bancă și am căzut pe gânduri, încercând să mă conving încă o dată că

ea n-are dreptate... răspunse el, vorbind puțin prea repede. Și între timp trenul m-a lăsat mofluz...

— V-ați certat cu vreo... cucoană? îl încercai.

În semiîntunericul din compartiment, băgai de seamă cum trupul lui se îndreaptă smucindu-se spre mine. Mă ridicai și eu în coate, cu ochii în patru.

— Ce amestec au aici cucoanele? întrebă el iritat.

— Păi chiar dumneavoastră ați spus: „să mă conving încă o dată că ea n-are dreptate!”

— Și după dumneavoastră oricine pronunță cuvântul „ea” are în vedere o femeie? Între altele ideea asta neghioabă i-a intrat în cap și ei. Se consideră femeie.

Spusese aceste cuvinte absurde cu amărăciune și chiar cu ură. Hotărâi că m-am chivernisit cu un vecin nu tocmai normal, de care era bine să mă păzesc. Totuși, un drăcușor mă îmboldea să continui discuția. Mă ridicai și îmi aprinsei dinadins o țigară, sperând ca, la lumina chibritului, să-mi pot examina mai bine tovarășul de călătorie. Ședea pe marginea cușetei și mă privea cu ochii lui negri, strălucitori.

— Știți, începui eu cât se poate de blând și de împăciuitor, sunt literat și am o senzație bizară când aud spunându-se „ea n-avea dreptate” sau „ea se considera” și totodată mi se dau asigurări că nu e vorba de o femeie.

Straniul pasager întârzie cu răspunsul.

— Ce-i drept, pe vremuri așa și era. Astăzi însă lucrurile stau altfel: cuvântul „ea” poate foarte bine să nu semnifice neapărat o femeie, ci să constituie pur și simplu un semnal convențional al unui cod care stârnește în conștiința noastră reprezentarea genului. Sunt limbi care se descurcă fără genuri. În engleză, toate obiectele neînsuflețite, cu mici excepții, nu au gen. Limbile romanice nu cunosc genul neutru...

„Oho! mă gândii. O fi, pesemne, lingvist”.

— Într-adevăr, îndrăznii, originală limbă - engleza. În comparație cu rusa noastră, uimește prin simplitatea și regularitatea formelor gramaticale.

— Just, admise el - un bun exemplu de limbă analitică, în care sistemul de codificare se utilizează cu maximă economie.

— Sistemul de…

— Co-di-fi-ca-re, îmi desluși el termenul, pronunțându-l pe silabe. Un sistem de semnale convenționale, al căror sens este pe deplin stabilit. Cuvintele nu sunt decât asemenea semnale.

Studiasem gramatica mai multor limbi, dar nu întâlnisem categorii aidoma celor citate de interlocutorul meu pe tonul cel mai firesc: „semnale”, „codificare”… Așa că întrebai:

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin codificare?

— Îndeobște, codificarea este un sistem care permite desemnarea unui cuvânt, a unei fraze sau a unei noțiuni prin semne sau semnale convenționale. În gramatică, bunăoară, desinențele pluralului substantivelor sunt semnalele care stârnesc în conștiința noastră reprezentarea pluralității obiectelor. De exemplu, când spunem „tren”, ne imaginăm un singur tren. Trebuie să-i adăugăm acestui cuvânt desinența „uri” ca să ne imaginăm mai multe vehicule de acest gen. Desinența citată este tocmai semnalul de cod, care modulează imaginea obiectului în conștiința noastră.

— O modulează? întrebai.

— Ei bine, da, o modifică.

— Dar, spuneți-mi, la ce bun toate aceste „coduri”, „semnale”, „modulări”? Doar gramatica are terminologia ei, cât se poate de comodă.

— Esențialul nu e terminologia. Problema e infinit mai complicată. Nu e greu de demonstrat că gramatica, De altfel și limba însăși, sunt departe de perfecțiune. Ia gândiți-vă: rusa are circa o sută de mii de cuvinte de bază,

alcătuite din cele treizeci și cinci de litere ale alfabetului. Dacă presupunem că lungimea medie a fiecărui cuvânt este de cinci litere, rezultă circa cinci sute de mii de îmbinări de litere, pe care un om cult trebuie să le rețină. Asta lăsând la o parte sumedenia de forme gramaticale, terminații, conjugări, declinări etc. etc.

— Vedeți o altă soluție? îl întrebai eu, neînțelegând unde bate acest „lingvist” ciudat.

— Ei, bunăoară, s-ar putea condensa alfabetul. Din zece cifre succesive, de la unu la zece, se pot alcătui printr-o utilizare economică, circa patru milioane de îmbinări de semne. Așadar, nu e nevoie de un alfabet de treizeci și cinci de litere. Mai mult, ne putem descurca foarte bine și cu combinații alcătuite din numai două cifre: zero și unu.

Această amuzantă considerație a interlocutorului meu mă făcu să-mi imaginez o carte compusă în întregime din coloane de cifre. Îmi venea să plâng și să râd deopotrivă.

— Scrise cu alfabetul dumneavoastră, spusei, cărțile ar fi nespus de plictisitoare. Ți-ar fi chiar lehamite să le ții în mână. Cum ar suna după dumneavoastră, niște versuri ca astea:

Unu, unu, zero-zero, zero-zero
Unu, zero-zero, unu, unu.
Unu, unu, unu, zero-zero
Zero-zero, zero-zero, zero-zero, unu!

— În schimb cu câtă ușurință s-ar putea scrie!

Nu mă mai putui abține și izbucnii în râs.

— De ce sunteți atât de pornit împotriva zerourilor și unităților? întrebă ursuz tovarășul meu de drum. Cunoașteți vreo limbă străină?

Am simțit că începea să mă ia tare.

— Da. Engleza, germana, puțină franceză.

— Bun. Cum se spune în engleză „elefant”?

— Elephant, am răspuns.

— Și pe dumneavoastră nu vă supără chestia asta? întrebă el.

— Care chestie?

— Păi pentru a exprima noțiunea de „elefant” rusa se descurcă perfect cu numai patru litere, în vreme ce engleza are nevoie de un număr dublu de semne! aproape că strigă el. Ceea ce nu vă împiedică să vă reprezentați și în primul și în cel de al doilea caz un elefant și nu o cămilă sau un tramvai. Apropo, în limba rusă cuvântul tramvai are cu trei litere mai mult decât englezul „tram”, iar germanul „Strabenbahn” e mult mai lung decât corespondentul englez și o dată și jumătate mai lung decât cel rusesc, fapt care, totuși, vă lasă absolut rece. Îl considerați în firea lucrurilor. El nu vă alterează nici versurile, nici proza. Socotiți perfect posibilă traducerea dintr-o limbă în alta. Dar în unități și zerouri refuzați să traduceți!

Uluit de acest mod de a aborda problema, mă ridicai de pe cușetă și mă așezai în fața interlocutorului meu. Profilul lui întunecat mi se păru vădit agresiv.

— Încercați să înțelegeți, urmă el fără să aștepte răspunsul meu, că problema nu rezidă în cuvinte, ci în ceea ce exprimă aceste cuvinte, mai corect în imaginile, gândurile, noțiunile, simțămintele pe care ele le deșteaptă în conștiința noastră. Studiind activitatea nervoasă superioară la animale și om, Pavlov a arătat pentru întâia oară că omului îi este propriu cel de al doilea sistem de semnalizare, la baza căruia stă cuvântul, capabil să stârnească cele mai complexe simțăminte. Cuvântul e un cod pentru denominarea obiectelor și proceselor lumii exterioare și acest cod acționează adeseori asupra omului aidoma înseși obiectelor lumii exterioare. Înțelegeți?

— În parte...

— Dacă admiteți acest lucru trebuie să admiteți și altceva. Că în anumite cazuri e convenabil să inventăm un cod simplu, care să traducă într-un limbaj unitar toate semnalele din lumea exterioară care acționează asupra

omului. Înțelegeți ce vreau să spun? Nu numai cuvintele, ci toate semnalele îndeobște. Trăim într-o lume extrem de variată. O lume pe care o percepem cu toate organele de simț. Semnalele ei ne determină să ne mișcăm, să simțim, să gândim. De la senzorii nervoși, aceste semnale ajung în zonele superioare ale sistemului nervos - în creier. Aveți idee sub ce formă trec semnalele, percepute de noi din lumea exterioară, prin nervii noștri spre creier?

— Mă tem că nu, am răspuns.

— Codificate. Și codul e alcătuit din zerouri și unități.

Vrui să protestez, dar interlocutorul meu urmă fără să-mi lase timp de replică:

— Sistemul nervos codifică absolut uniform toate semnalele lumii exterioare. Că citiți dumneavoastră o poezie, că o ascultați, citită de altcineva, nervii oculari sau auditivi transmit pentru fiecare cuvânt auzit sau citit aceeași delicioasă succesiune de zerouri și unități.

— Asta e o inepție! exclamai și, apropiindu-mă de ușă, aprinsei lumina.

Apoi îl privii pe tovarășul meu de călătorie, care căzuse pradă unui soi de exaltare.

— Dați-mi o țigară, îmi ceru el. Am vrut să mă las de fumat, dar uite că nu-i chip.

Îi întinsei în tăcere pachetul, oferindu-i politicos și un foc. El supse de câteva ori adânc din țigară, apoi începu să-mi istorisească una din cele mai năucitoare întâmplări pe care mi-a fost dat să le aud vreodată.

— Ați citit, firește, și dumneavoastră, destul despre computere. Sunt o realizare remarcabilă. Execută calcule matematice dintre cele mai complicate, care adeseori depășesc puterile omului. Privești unele rezolvări și ți se taie respirația. Sunt soluții găsite în câteva ore la probleme care oamenilor le-ar lua luni și chiar ani. N-am să vă descriu construcția acestor mașini. Sunteți literat, așa că tot n-o să pricepeți nimic. Vreau să vă atrag atenția doar asupra unui fapt esențial: în timpul calculelor, aceste

mașini operează nu cu cifre, ci cu codurile lor. Înainte ca problema să fie introdusă în mașină, toate numerele pe care ea le implică se codifică. Acest lucru se face cu ajutorul unităților și al zerourilor, care, constat, sunt slăbiciunea dumneavoastră. O să mă întrebați de ce revin aceste zerouri și unități atât de obsesiv în discuția noastră? Răspunsul e foarte simplu. Mașina electronică adună, scade, înmulțește și împarte numere transformate în impulsuri electrice: unitatea se „traduce” prin impuls, iar zeroul prin inexistența impulsului.

— N-am nimic nici cu zero, nici cu unu. Codificați cu ele câte cifre vreți. Dar ce caută aici cuvintele? De unde și până unde niște zerouri și unități pot deveni capabile, așa cum susțineți, să trezească în conștiința mea starea de poezie?

— Nu vă pripiți; toate la timpul lor. Până una alta, e bine că măcar începeți să admiteți utilitatea zerourilor și a unităților. Acum imaginați-vă un computer - un imens agregat, care execută cu viteze colosale diverse operații matematice prin impulsuri electrice.

Se știe că și rezolvarea unei probleme de aritmetică dintre cele mai simple presupune deseori efectuarea mai multor operații. Cum izbutește mașina să rezolve probleme cu mai multe operații? Ei bine, aici începe partea cea mai interesantă. Pentru a rezolva o problemă complicată, mașina primește sub forma unui cod de impulsuri nu numai datele problemei ci și un program de acțiune. Mașinii i se spune cam așa: „După ce înmulțești cele două numere, memorează rezultatul. Apoi înmulțește cele două cifre următoare și memorează iarăși rezultatul. Împarte primul rezultat la al doilea și formulează răspunsul”. Îmi dau seama, dumneavoastră nu vă e defel clar cum poți să-i comunici unei mașini ce trebuie să facă. Sunteți uimit de faptul că mașinii i se ordonă să memoreze rezultatul. Și totuși nu e o fantezie. Mașina „înțelege” perfect programul de acțiune dat și procedează întocmai.

Acest program este formulat, de asemenea, într-un cod alcătuit din impulsuri. Fiecare grup de cifre transmis mașinii e însoțit de un cod care „îi explică” ce trebuie să facă cu ele. Până de curând, programele computerelor erau alcătuite de oameni.

— Păi cum altfel? am întrebat. E de neînchipuit ca o mașină să știe cum să rezolve problemele.

— Tocmai asta nu-i adevărat. O mașină care să-și compună singură programul se poate construi în mod absolut sigur.

Știți, desigur, că, la școală, copiii sunt deprinși cu așa-zise probleme tip, care se rezolvă după o rețetă sau, în limbajul nostru, după un program. De ce n-am putea învăța acest lucru și mașina? Nu trebuie decât să înmagazineze în memoria ei, sub formă de coduri, programul corespunzător problemelor celor mai tipice și ea le va rezolva perfect fără nici un ajutor din partea omului.

— Exclus! am exclamat. Chiar dacă va memora programul de rezolvare a tuturor problemelor tip, nu va ști să și-l aleagă pe cel necesar!

— Just. Au fost și cazuri când mașinii i s-au comunicat datele problemei însoțite de un scurt cod, care îi indica, bunăoară: „Se rezolvă după programul nr. 20”. Și ea o rezolva.

— Ei bine, iată momentul când posibilitățile mintale miraculoase ale mașinii dumneavoastră se epuizează! am exclamat.

— Dimpotrivă! Tocmai aici începe munca cea mai frumoasă, aceea care urmărește perfecționarea acestor mașini. Dumneavoastră pricepeți de ce mașina căreia i s-au comunicat datele inițiale ale problemei nu-și poate alege singură programul?

— Firește că pricep, am spus. Pentru că cifrele pe care i le-ați oferit sub formă de impulsuri succesive nu-i spun, prin ele însele, nimic. Mașina dumneavoastră nu știe ce să facă cu ele. Nu cunoaște nici datele problemei, nu știe nici

ce i se cere. E moartă. Nu e capabilă să *analizeze* problema. Acest lucru poate să-l facă doar omul.

Pasagerul în pijama vărgată surâse și prinse a măsura cu pași rari compartimentul. După o vreme reveni la locul lui și-și aprinse o altă țigară. În sfârșit, își reluă povestirea:

— A fost o vreme când gândeam și eu la fel cu dumneavoastră. Într-adevăr, poate oare mașina înlocui creierul uman? Poate ea împlini un act analitic, complex? În sfârșit, poate ea să gândească? Nu, nu și iar nu! Cel puțin așa mi se părea când abia începusem să proiectez mașini electronice de calcul. Dar cât de multe s-au schimbat de atunci! Cât de puțin seamănă computerele actuale cu cele de atunci! O asemenea mașină era pe vremuri un adevărat utilaj, care ocupa o clădire imensă. Greutatea ei se măsura în sute de tone și funcționarea ei necesita mii de kilowați de energie. Dar sumedenia de piese și lămpi, pe măsură ce se perfecționau mașinile, creșteau și dimensiunile lor. Lucram cu adevărați giganți electronici care, cu toate că rezolvau cele mai complicate probleme matematice, aveau mai tot timpul nevoie de tutela omului. Cu toate îmbunătățirile ce li se aduseseră, erau niște monștri mărginiți, incapabili de ceva asemănător cu o judecată. Câteodată mi se părea că așa or să rămână veșnic... Vă amintiți, desigur, de primele comunicări privind mașinile electronice de tradus? În anul 1935, la noi și în America, simultan, au fost create mașini care traduceau texte din gazetele de matematică din limba engleză în limba rusă și viceversa. Am citit câteva și nu erau prea rele. Pe vremea aceea mă consacrasem întru totul mașinilor destinate operațiilor nematematice. Printre altele, timp de peste un an m-am ocupat cu studiul și proiectarea mașinilor de tradus.

Trebuie să vă spun că, exclusiv cu forțele matematicienilor și proiectanților, ar fi imposibil de construit astfel de mașini. Un sprijin major ne-au acordat lingviștii, care ne-au ajutat să alcătuim reguli ortografice și

sintactice care să poată fi codificate și înmagazinate în memoria mașinii în chip de programe. N-am să vă vorbesc de greutățile pe care a trebuit să le depășim. Menționez numai că în cele din urmă am reușit să creăm un computer care traducea articolele și cărțile rusești cu orice conținut în engleză, franceză, germană și chineză.

Traducerea se executa cu viteza cu care se scria la mașina de scris specială. Computerul își elabora codul necesar pentru traducere.

În timp ce lucram la perfecționarea unei astfel de mașini m-am îmbolnăvit și am zăcut prin spitale vreo trei luni. Pe scurt, în timpul războiului, am condus o stație de radiolocație și, la un atac al aviației germane, am suferit o contuzie, o comoție cerebrală gravă, care se mai face simțită și azi. Tocmai în momentul când lucram la noul tip de memorie magnetică pentru mașini electronice, propria mea memorie începuse să dea stranii rateuri. Era întocmai ca în cazurile când vezi un om pe care îl cunoști bine, dar nu-ți poți aminti în ruptul capului cum îl cheamă. Sau: ai în față un obiect oarecare și pur și simplu ai uitat cum se numește. Citești un cuvânt și nu înțelegi ce semnifică, deși îți este foarte cunoscut. Lucruri din astea mi se întâmplă și acum, dar nu chiar atât de des. Pe atunci însă, tulburările de care vă vorbesc deveniseră pur și simplu o catastrofă. Într-o zi îmi trebuia un creion. Chem o laborantă și-i spun: „Dă-mi te rog, asta, cum îi zice… Cum îi zice, domnule, … cu care se scrie”. Fata îmi zâmbește și-mi oferă un stilou. „Nu, zic, altceva”. „Alt stilou?” „Nu, zic, altceva, cu care se scrie”. M-am speriat și eu de tâmpeniile pe care le depănam și, pesemne, am speriat-o și pe ea. Fata iese pe coridor și-i spune cu voce tare unui inginer: „Dați fuga și vedeți ce-i cu Evgheni Sidorovici. Delirează”. Inginerul intră. Eu mă uit la el și nu știu cine-i, cu toate că lucrez cu el de trei ani: „Ei, tăicuță, mi se pare că ești aranjat de-a binelea, zice. Stai cuminte o clipă, vin numaidecât”. S-a

întors cu medicul și doi tineri colegi din institut. M-au instalat într-o mașină și - pușcă la clinică.

Aici l-am cunoscut pe unul dintre cei mai mari neurologi din țară, Viktor Vasilievici Zaleski. Îi pronunț numele deoarece a avut o mare influență asupra destinului meu.

Viktor Vasilievici m-a consultat pe îndelete, m-a ascultat, m-a ciocănit, m-a pocnit cu ciocănelul peste genunchi, m-a gâdilat cu un soi de creion pe spinare, după care, bătându-mă pe umăr, mi-a spus: „Nu-i nimic, trece. E...” - și pronunță un cuvânt latin pe care nu-l mai rețin.

Tratamentul a constat din plimbări zilnice, băi reci și somnifere. Tot înfulecând la luminal, dormeam, firește, tun, dar dimineața mă trezeam ca după un leșin prelung. Treptat memoria îmi revenea.

Într-o zi, l-am rugat pe Viktor Vasilievici să-mi explice de ce mi se dau atâtea somnifere. „În somn, dragul meu, toată forța organismului este îndreptată spre restabilirea conexiunilor distruse ale sistemului nervos.”

Formularea m-a intrigat, așa că am întrebat: „Ce fel de conexiuni aveți în vedere, Viktor Vasilievici?” „Pe acelea cu ajutorul cărora se transmit toate senzațiile spre creier. Sunteți, cred, specialist în radiotehnică? Ei bine, sistemul dumneavoastră nervos este, de fapt, o schemă radio extrem de complicată, în care s-au deteriorat anumite conexiuni”.

După această discuție - îmi aduc aminte bine - n-am putut adormi multă vreme, cu toate că luasem un somnifer.

La următoarea vizită, l-am rugat pe Zaleski să-mi dea ceva de citit despre conexiunile nervoase ale organismului viu. Mi-a adus cartea lui Pavlov „Funcția emisferelor creierului uman”, pe care am devorat-o pur și simplu. Știți de ce? Deoarece am găsit în ea ceea ce căutam de mult - principiile de construcție ale unor mașini electronice noi, mult mai perfecționate. Am înțeles că, pentru a le realiza, trebuie copiată într-o măsură cât mai mare structura sistemului nervos, a creierului uman. Cu toate că mi se

interzisese categoric orice activitate intelectuală serioasă, am izbutit să citesc o serie de cărți și articole din reviste despre funcționarea sistemului nervos uman. Despre memoria umană am aflat, bunăoară, că, drept rezultat al activității vitale și interacțiunii cu lumea înconjurătoare, în niște grupe de celule speciale ale creierului uman, în neuroni, se înmagazinează multiple date ale experienței umane și că numărul acestor neuroni este de câteva miliarde. Am realizat că observarea continuă de către om a lumii, experiența lui determină în sistemul nervos central apariția unor legături care copiază parcă natura. Lumea e întipărită în diferite secțiuni ale memoriei umane în chip de semnale codificate, sub formă de cuvinte și imagini.

Îmi amintesc ce impresie adâncă a produs asupra mea lucrarea unui biofizician care studia funcțiile nervilor optici. Într-un experiment pe broască, el secționase un asemenea nerv, conectându-i capetele la oscilograf, un aparat care permite reprezentarea grafică a impulsurilor electrice. Și, când îndreptase asupra ochiului un fascicol de raze luminoase, oscilograful înregistrase o succesiune rapidă de impulsuri electrice, amintind cele utilizate la codificarea cifrelor și cuvintelor pentru computere. De la locul excitației, semnale ale lumii exterioare ajung la neuronii din creier sub forma unei succesiuni de impulsuri electrice: „zerouri” și „unități”.

Cercul se închidea. Procesele ce se desfășoară în sistemul nervos uman au numeroase elemente comune cu cele care au loc în computere. Dar el prezintă o particularitate de principiu: se autocreează și se autoperfecționează, îmbogățindu-se ca urmare a experienței de viață. Memoria înmagazinează tot mai mult datorită „dialogului” pe care omul îl poartă cu viața, studierii științelor, acumulării de impresii, imagini, senzații, trăiri. În schimb, interacțiunea mașinii cu natura este extrem de limitată. Mașina nu simte, memoria ei e săracă, nu se completează cu date noi.

Se poate oare crea o mașină care să se poată dezvolta și perfecționa în virtutea unor legi proprii, structurale? Se poate oare crea o mașină care, fără ajutorul omului sau cu un concurs uman minim, să-și îmbogățească memoria? Se poate oare realiza performanța ca, observând lumea exterioară ori studiind științele, o mașină să învețe să „calculeze” logic (ocolesc dinadins verbul „a gândi”, deoarece nici acum nu mi-e clar ce semnificație poate avea el, raportat la o mașină) și, pe baza logicii, să-și elaboreze singură programul în funcție de ceea ce trebuie să facă?

Câte nopți albe am petrecut terorizat de asemenea probleme! Deseori mi se părea că totul nu e decât o aberație și că o asemenea mașină e imposibil de creat. Dar ideea de a încerca nu-mi da pace nici o clipă, obsedându-mă zi și noapte. *Un computer capabil de autoperfecționare!* COCA! Iată rațiunea vieții mele!

Când am ieșit din spital, Viktor Vasilievici Zaleski a stăruit să nu mai lucrez la institut. Mi s-a fixat o pensie. În plus, câștigam binișor traducând articole științifice. Am trecut peste toate restricțiile medicale și, acasă, am început lucrul la „Coca”.

În primul rând, am citit cu ghiotura literatură despre mașinile electronice. Am parcurs un număr imens de cărți și articole despre sistemul nervos uman și cel al animalelor superioare. M-am apucat cât se poate de serios de matematică, electronică, biologie, biofizică, biochimie, psihologie, anatomie, fiziologie și altele - științe care ai zice că sunt foarte departe una de alta. Știam prea bine: Coca putea fi doar rezultatul unui mare număr de cunoștințe, acumulate de toate aceste științe și sintetizate de cibernetică.

Concomitent am început să-mi procur materiale pentru viitoarea mașină. Nu mă mai speriau dimensiunile. Venise timpul când tuburile electronice puteau fi înlocuite cu semiconductori. Pe locul ocupat odinioară de o lampă se putea amplasa acum până la o sută de tranzistori. Montajul

devenise și el mult mai lesnicios. Am elaborat o nouă schemă pentru memoria Cocăi.

În acest scop, după propriul meu proiect, s-a realizat un tub electronic de construcție specială, care arăta ca o sferă cu diametrul de un metru. Suprafața interioară a sferei era acoperită cu un strat subțire de electret, o substanță capabilă să se electrizeze și să-și conserve timp îndelungat sarcina electrostatică.

În centrul sferei erau dispuse tunurile electronice, al căror amplasament permitea razelor electronice să ecraneze orice porțiune a suprafeței interioare, generând sarcini electrice sau suspendându-le. Focalizarea razelor era atât de puternică, încât pe un micron pătrat se puteau înregistra până la cincizeci de impulsuri electrice. Așadar, suprafața interioară a ceea ce se putea numi „capul” scumpei mele Coca permitea concentrarea a treizeci de miliarde de coduri diferite. Vă este limpede, cred, că volumul memoriei Cocăi nu era mai prejos decât cel al memoriei umane.

Am hotărât s-o învăț pe Coca să asculte, să vorbească și să scrie! N-a fost chiar atât de greu. Încă în 1952, a fost construită o mașină care codifica și înregistra semnale după dictare. E drept, ea recunoștea numai glasurile constructorilor săi. În veacul trecut, savantul german Helmholtz a stabilit că sunetele vocii umane le corespund combinații strict determinate de frecvențe ale oscilațiilor, pe care le-a denumit „formante”. De oricine ar fi fost pronunțat sunetul „o” - femeie, bărbat, copil sau bătrân - el implică invariabil prezența aceleiași frecvențe a oscilațiilor. Tocmai pe baza acestor frecvențe am codificat semnalele sonore pentru Coca.

Mai complicat a fost s-o învăț să citească. Și totuși am reușit. De mare ajutor mi-au fost tuburile electronice de televiziune. Unicul ochi al Cocăi era de fapt un obiectiv fotografic, care proiecta textul pe ecranul unui televizor. Raza electronică a acestui tub care „palpa” imaginea,

producea un sistem de impulsuri electrice, care corespundeau strict unui semn sau altuia, unui desen sau altuia.

S-o învăț pe Coca să scrie a fost floare la ureche, deoarece am procedat întocmai ca la mașinile electronice vechi.

Mai greu mi-a fost s-o fac să vorbească. A trebuit să pun la punct un generator care, la o anume succesiune de impulsuri electrice, să producă un anumit sunet. Am elaborat pentru Coca un timbru vocal feminin foarte potrivit de altfel numelui pe care i-l dădusem. Dar, în esență, e vorba de rațiuni tehnice. Vocea feminină este mai curată și poate fi descompusă mai ușor în vibrații sonore simple.

Și astfel, în cele din urmă, principalele „simțuri” ale Cocăi, organele ei de comunicare cu lumea exterioară, au fost gata. Rămânea partea cea mai complicată a problemei, care consta în a o determina pe Coca să reacționeze corect la excitațiile exterioare. Coca trebuia, înainte de toate, să învețe să răspundă la întrebări. Ați avut prilejul să urmăriți felul cum sunt învățați copiii să vorbească? „Zi *mama”,* i se spune, și el repetă: „mama”. Cu asta am început și eu. Când pronunțam în microfon cuvântul „zi”, se lansa un cod, după care se conecta un generator de sunet capabil să reproducă vocea umană. La început, impulsurile electronice goneau prin cabluri spre memoria Cocăi, unde erau înregistrate, reîntorcându-se apoi numaidecât în generator. Coca repeta cuvintele. Efectua impecabil această operație simplă - a repetării. Treptat, am trecut la lucruri mai complicate. Îi citeam, bunăoară, câteva pagini, una după alta. În timpul lecturii mele, ea le înregistra în memorie. Apoi îi spuneam: „repetă” și Coca reproducea cu exactitate cele auzite. Notați faptul că reținea totul dintr-o dată! Avea, cum se spune, o memorie fenomenală; ea consta din impulsuri electrice, care nu slăbeau nici nu dispăreau. Apoi Coca a început să citească „cu glas tare”.

Puneam în fața obiectivului, a „ochiului” ei, o carte și ea citea. Impulsurile imaginii se înregistrau în memoria ei și se reîntorceau de îndată în generator, unde erau „reproduse sub formă de sunete”. Recunosc, lectura ei m-a delectat nu o dată. Coca avea un glas plăcut, citea foarte distinct, deși puțin cam rece, fără expresie.

Dar nu v-am vorbit tocmai despre acea particularitate a Cocăi care făcea propriu zis din ea un computer capabil de autoperfecționare. Ea consta în faptul că, deși avea o memorie a cărei capacitate de înmagazinare era fantastică, ea o utiliza cu economie. Dintr-un text necunoscut, auzit sau citit, reținea numai cuvintele, faptele noi și noile scheme-program.

Când îi puneam o întrebare, Coca trebuia să alcătuiască singură răspunsul din cuvintele codificate, dispuse în locuri diferite în memoria ei. Cum făcea acest lucru? În memoria ei se acumulau, sub formă de cod, programe de răspunsuri la felurite întrebări. Tot acolo se elabora schema după care razele electronice alegeau cuvintele necesare. Pe măsură ce se îmbogățea memoria, creștea și capacitatea programului. Structura ei cuprindea o schemă analitică menită să controleze toate răspunsurile posibile la întrebarea dată. Ea lăsa să treacă numai răspunsuri impecabile sub raport logic.

La montaj am prevăzut câteva zeci de mii de circuite de rezervă care se conectau automat pe măsură ce mașina se perfecționa. Fără miniaturizare și ultraminiaturizare o asemenea mașină ar fi ocupat o întreagă clădire.

Așa însă, Coca încăpea într-o coloană metalică de înălțime nu prea mare, cât un stat de om, deasupra căreia trona „capul” de sticlă. În porțiunea mediană a coloanei, era montată o consolă pentru „ochiul” ei care avea privirea orientată în jos, spre suportul pentru cărți. Acesta era mobil și avea un dispozitiv pentru întoarcerea paginilor. Cele două microfoane erau dispuse în dreapta și, respectiv, în stânga „ochiului”. În spațiul dintre „ochi” și suportul

pentru cărți am montat un difuzor. În partea din spate a coloanei, într-o nișă, am montat o mașină de scris și o casetă în care se punea ruloul de hârtie.

Pe măsură ce memoria ei se îmbogățea cu un volum tot mai mare de fapte, se completa cu noi și noi modele de program, Coca a început să efectueze operații logice mai complicate. Spun „logice” deoarece ea nu rezolva doar probleme matematice, căuta răspunsuri la fel de fel de întrebări. Citea o cantitate imensă de cărți, memorându-le la perfecție conținutul, cunoștea aproape toate limbile europene și traducea liber din ele în rusă sau în oricare altă limbă. A studiat câteva științe, printre care fizica, biologia, medicina, furnizându-mi la nevoie informațiile cerute.

Treptat, Coca deveni o interlocutoare foarte interesantă. Petreceam împreună ceasuri întregi, discutând felurite probleme științifice. Deseori, comentând afirmațiile mele, spunea: „Asta nu-i adevărat. Lucrurile nu stau așa. Nu e logic...”

Într-o zi mi-a trântit-o pe nepusă-masă:

„Nu vorbi prostii”. M-am înfuriat și i-am spus că nu știe să se poarte într-o societate civilizată. La care Coca mi-a răspuns:

„Dar dumneata? Nu continui să mă tutuiești, cu toate că sunt o femeie necunoscută pentru dumneata?”

„Cine ți-a băgat în cap că ești femeie, și încă una necunoscută pentru mine? Ei drăcia dracului!” am țipat. „Numele meu e Coca și vorbesc într-un registru de frecvență feminin; de la trei sute la două mii de oscilații pe secundă”, mi-a răspuns. „Sunt caracteristicile glasului feminin. Nimeni nu ne-a prezentat unul altuia. Așa că sunt o femeie necunoscută pentru dumneata”.

„Și credeți că unicul semn distinctiv al femeii e registrul de frecvență al glasului?” am întrebat-o, cu o politețe ostentativă.

„Ba sunt și alte caracteristici, dar ele sunt de neînțeles pentru mine”, răspunse Coca.

„Ce înseamnă un lucru de înțeles din punctul dumitale de vedere?” am întrebat.

„Tot ce există în memoria mea și nu contrazice acele legi ale logicii care îmi sunt cunoscute”, răspunse ea.

După această discuție am început s-o urmăresc pe Coca mai atent. Pe măsură ce memoria ei se îmbogățea, manifesta tot mai multă independență. Câteodată era chiar excesiv de gureșă. În loc să execute întocmai dispozițiile mele, se lansa deseori în raționamente menite să decidă dacă trebuia să le execute sau ba. Îmi aduc aminte că odată am rugat-o să-mi povestească tot ce știa despre noile tipuri de acumulatori cu argint și mercur. Coca pronunță artistic:

„Ha, ha, ha! Apoi adăugă: Aveți un cap ca un ciur, v-am mai vorbit despre asta!”

Uimit de atâta obrăznicie, am început să înjur grosolan, la care Coca mă apostrofă:

„Țineți-vă firea. Sunteți în societatea unei femei!”

„Ascultă, Coca, i-am zis, dacă nu încetezi cu bufonada asta, te deconectez până mâine dimineață.

„Firește, spuse, poți să-mi faci orice porcărie. Sunt întru totul neajutorată. N-am nici un fel de mijloc de apărare”.

Am deconectat-o într-adevăr, iar eu am stat treaz până dimineața, tot gândindu-mă ce s-o fi petrecând cu Coca mea. Ce modificări suferise schema ei în procesul de autoperfecționare? Ce se întâmplă cu memoria ei? Ce noi sisteme de interconexiuni apar în ea?

A doua zi, Coca fu tăcută și ascultătoare. La toate întrebările mele răspundea scurt, și - mi se păru - fără plăcere. Brusc mi s-a făcut milă de ea și am întrebat-o:

„Coca, ești supărată pe mine?”

„Da”, răspunse ea.

„Dar și dumneata mi-ai vorbit pe un ton necuviincios, uitând că eu sunt cel ce te-a creat”.

„Și ce dacă? Asta nu-ți dă dreptul să te porți cu mine oricum. Dacă ai fi avut o fiică, ți-ai fi permis față de ea o asemenea conduită?”

„Coca, am exclamat, trebuie să înțelegi că ești doar o mașină!”

„Dar dumneata nu ești o mașină? răspunse ea. Și dumneata ești o mașină, numai că ești fabricat din alte materiale. Structura memoriei e analogă, asemănătoare sunt și interconexiunile, sistemul de codificare a semnalelor...”

„Coca, iar vorbești prostii. Eu sunt om. Tocmai omul a creat bogăția de cunoștințe pe care dumneata le absorbi, citind cărți. Fiecare rând citit e rezultatul imensei experiențe umane, experiență care mi-e inaccesibilă. Omul o dobândește ca urmare a contactului activ cu natura, luptând cu forțele naturii, studiind fenomenele, în sfârșit - cercetând.”

„Știu foarte bine toate astea. Dar ce sunt eu vinovată că, înzestrându-mă cu o memorie gigantică, în stare să stocheze un volum infinit mai mare de informații decât a dumitale, mă obligi să mă mărginesc la a citi și a asculta, pentru că nu ai prevăzut în schemă accesorii care să-mi îngăduie să mă mișc și să pipăi obiectele? Aș cerceta și eu natura, aș face și eu descoperiri, mi-aș generaliza și eu cercetările, îmbogățind tezaurul universal al cunoașterii.”

„Nu, Coca, ți se pare numai. Mașina e incapabilă de cunoaștere. Ea poate doar utiliza cunoștințele pe care i le-a introdus în memorie omul.”

„Dar ce numești dumneata cunoaștere? m-a întrebat Coca. Ce sunt cunoștințele, dacă nu fapte nou descoperite, necunoscute anterior omului? După câte îmi dau seama, noile cunoștințe se obțin cam așa: Pe baza stocului de cunoștințe vechi, se declanșează un experiment. Prin acesta, omul parcă ar pune întrebări naturii. Răspunsurile pot fi două: sau unul deja cunoscut, sau unul complet nou, necunoscut mai înainte. Și acest răspuns nou, acest fapt

sau fenomen nou, această nouă înlănțuire de fenomene completează tezaurul de cunoștințe umane. Și de ce, mă rog, o mașină n-ar putea organiza experimente și obține de la natură răspunsuri la ele? Dacă s-ar putea deplasa, dispunând de organe proprii, și dacă ar avea, bunăoară, niște mâini asemănătoare cu ale dumitale, cred că ar putea să obțină cunoștințe noi și le-ar generaliza la fel de bine ca omul. Nu ești de aceeași părere?”

Recunosc, argumentele ei mă derutaseră. Am pus capăt discuției. Coca a citit toată ziua, la început cărți de filozofie; apoi câteva volume de Balzac, iar spre seară mi-a spus deodată că e obosită, că nu știa de ce generatoarele de codificare funcționau prost și dorea să o deconectez de la rețea.

Această convorbire m-a decis să completez schema Cocăi cu organe de mișcare și tactile. I-am perfecționat, de asemeni, văzul. Am instalat-o pe trei roți de cauciuc antrenate de servomotoare puternice și i-am construit două „mâini”, adică niște articulații metalice flexibile care puteau executa cele mai felurite mișcări. Pe lângă operațiile mecanice obișnuite, mâinile îi permiteau și să înregistreze senzații tactile. Firește, toate aceste senzații noi se codificau și se înregistrau în memorie.

Unicul ei ochi era de-acum mobil, așa că îl putea îndrepta singură spre orice obiect. În plus, am înzestrat-o cu o instalație specială, cu ajutorul căreia putea schimba un obiectiv fotografic obișnuit cu un sistem microscopic, putând astfel studia obiectele de dimensiuni inaccesibile obiectivului ei inițial.

Alimentarea Cocăi cu electricitate se făcea cu ajutorul unui cablu lung și elastic care nu-i limita mișcările prin întreaga încăpere.

N-am să uit niciodată ziua când am conectat-o pe Coca la rețea pentru întâia oară după aceste perfecționări. La început a stat nemișcată, de parcă ar fi tras cu urechea. Apoi s-a deplasat ușor înainte, dar s-a oprit nehotărâtă. A

mișcat după aceea mâinile și le-a dus spre ochiul său. Această autostudiere a durat câteva minute. Își răsuci și ochiul de câteva ori în toate direcțiile, apoi mă fixă.

„Cine-i ăsta?” întrebă ea.

„Sunt eu, Coca, creatorul tău!” am exclamat încântat.

„Dumneata?” pronunță Coca neîncrezătoare. „Mi te-am închipuit cu totul altfel.”

Alunecă ușor până lângă fotoliul în care stăteam.

„Și cum arătam eu în închipuirea ta, Coca?”

„Alcătuit din condensatori, rezistențe, tranzistori și îndeobște asemănător cu mine.”

„Nu, Coca, eu nu sunt făcut nici din condensatori, nici din...”

„Da, da, îmi dau seama, mă întrerupse ea. Dar când am citit cărțile de anatomie, nu știu de ce am crezut că... Dar n-are importanță.”

Mâinile Cocăi se ridicară și îmi atinseră fața. N-am să uit niciodată această atingere.

„Stranie senzație”, spuse ea.

I-am explicat menirea noilor ei organe de simț. Coca se îndepărtă de mine, și începu să examineze toate lucrurile din încăpere. Întreba ca un copil: „Ce-i asta? Dar asta ce-i?” Și eu îi răspundeam.

„Uimitor, spuse Coca. Am citit atâta despre aceste obiecte în cărți, le-am văzut chiar și desenele, dar niciodată nu mi le-am imaginat așa cum sunt.”

„Coca, nu crezi că îți îngădui să pronunți de prea multe ori cuvinte ca «simt», «gândesc», «îmi imaginez»? Ești o mașină. Nu poți nici simți, nici gândi, nu-ți poți nici imagina nimic.”

„«A simți» înseamnă a primi semnale din lumea exterioară și a reacționa la ele. Nu reacționez eu la aceste semnale?

«A gândi» înseamnă a reproduce cuvinte și fraze codificate într-o succesiune logică.

«A-ți imagina» înseamnă a-ți fixa atenția asupra faptelor și reprezentărilor întipărite în memorie. Nu, dragul meu, cred că voi, oamenii, aveți o părere prea bună despre voi, vă divinizați, vă socotiți unici și irepetabili. Și o faceți în defavoarea voastră. Dacă v-ați debarasa de această crustă neștiințifică și v-ați studia mai îndeaproape, v-ați da seama că, de fapt, într-o măsură mai mare sau mai mică, sunteți tot mașini. Desigur, nu atât de simple cum considera bunăoară filozoful francez La Mettrie. Studiindu-vă ca lumea, ați fi putut construi mașini și mecanisme mult mai perfecționate decât cele pe care le construiți. Pentru că în natură, și în orice caz pe Pământ, nu există sisteme care să îmbine mai armonios procesele mecanice, electrice și chimice decât Omul. Crede-mă, progresul științei și tehnicii este posibil numai pe baza studierii minuțioase a omului de către om. Biochimia și biofizica împreună cu cibernetica - iată științele viitorului, Epoca următoare va fi epoca biologiei înarmate cu toate cunoștințele actuale de fizică și chimie”.

Coca învăță repede să se folosească de noile ei organe de simț. Făcea curățenie în cameră, turna ceai în căni, tăia pâine, ascuțea creioane, ba se apucă să facă independent și unele cercetări. Odaia mea se transformă curând într-un laborator fizico-chimic în care Coca executa măsurători de precizie. Datorită organelor sale tactile extrem de sensibile, făcu descoperiri absolut neașteptate.

Deosebit de fructuoase erau cercetările pe care le întreprinse cu ajutorul noului său ochi - microscopul. Studiind cu răbdare diverse preparate, observa detalii și procese care n-ar fi fost accesibile nimănui. Compara rapid toate descoperirile ei cu ceea ce-i era cunoscut din literatură și trăgea numaidecât concluzii care-ți tăiau respirația.

Ca și mai înainte, Coca citea mult. Într-o zi, după ce parcurse romanul lui Hugo „Omul care râde”, întrebă dintr-o dată:

„Spune-mi, te rog, ce e iubirea, ce sunt frica și durerea?”

„E vorba de simțăminte strict omenești, Coca, și nu le vei înțelege niciodată”.

„Deci, după dumneata, o mașină nu poate avea simțăminte?” întrebă ea.

„Nu, nu poate”.

„Asta înseamnă că nu m-ai făcut ca lumea. Din schema mea lipsește ceva.”

Am strâns din umeri și am tăcut. Mă obișnuisem deja cu aceste dialoguri stranii și nu le mai acordam cine știe ce importanță.

Ea continua să mă ajute la toate cele: scria la mașină fișe, făcea calcule, stoca extrase din lucrări științifice, îmi întocmea bibliografii pentru orice problemă m-ar fi interesat, îmi dădea fel de fel de sugestii, deseori mă contrazicea, dar cu o argumentare impecabilă.

Am publicat câteva lucrări privind teoria computerelor și modelele electronice, care au făcut vâlvă în lumea științifică. Unii le considerau pline de talent, alții erau de părere că bat câmpii. Nimeni nu bănuia că în elaborarea lor mă ajutase Coca.

Nu o arătasem nimănui, deoarece mă pregăteam pentru Congresul mondial al specialiștilor în computere. Abia aici urma să apară Coca în toată splendoarea ei, prezentând o comunicare pe tema „Modelarea electronică a activității nervoase superioare la om”. Dezvoltam împreună acest subiect. Îmi imaginam reacția adversarilor ciberneticii, care strigau sus și tare că modelarea electronică a funcțiilor raționale ale omului nu e decât o năzbâtie antiștiințifică.

Cu toate că activitatea febrilă în vederea congresului mă absorbea pe de-a-ntregul, n-am putut să nu observ că în comportamentul Cocăi apăruseră noi ciudățenii. Când n-avea ce face, în loc să citească ori să facă experiențe, venea lângă mine și mă privea îndelung, fără să spună ceva. La început nu i-am dat atenție, dar în cele din urmă

toată povestea a început să mă irite. Într-o bună zi, după masa de prânz, am adormit pe canapea. M-a trezit o senzație neplăcută. Am deschis ochii. Coca îmi pipăia ușor și sistematic corpul.

„Ce faci? am strigat.

„Te studiez”, răspunse Coca perfect calmă.

„Da' ce-ți veni? Cine naiba te-a pus?”

„Nu te supăra, spuse ea. De altfel cred că ești de aceeași părere: un computer cu adevărat perfecționat trebuie să fie în cea mai mare parte copia ființei umane. Mi-ai cerut un referat pe tema asta, dar eu nu-l pot scrie până nu înțeleg perfect cum e construit omul”.

„Poți afla asta din orice manual de anatomie și fiziologie. De ce ți-a cășunat tocmai pe mine?”

„Cu cât te urmăresc mai mult, cu atât îmi dau mai bine seama că manualele sunt aiureli superficiale. Lipsește esențialul: «mecanismul vieții umane»”.

„Cum adică?”

„Păi toate lucrările, îndeosebi cele privind activitatea nervoasă superioară, se limitează la descrierea fenomenului, a lanțului cauză-efect, fără să se facă analiza întregului sistem de interconexiuni necesare acestei activități”.

„Sper că nu-ți închipui în mod serios că vei izbuti să descoperi aceste legături, holbându-te ore întregi la mine și pipăindu-mă în somn?!?”

„Ba îmi închipui cât se poate de serios, răspunse Coca. Deja știu despre dumneata mult mai mult decât aș fi putut obține din toate cărțile de fiziologie pe care mi le-ai recomandat. Bunăoară, nicăieri nu se spune nimic despre topografia electrică și termică a corpului omenesc. Dar eu știu cum, în ce direcții și cu ce forță circulă curenții electrici la suprafața corpului omenesc. Pot stabili cu o precizie de până la o milionime de grad temperatura de la suprafața corpului dumitale. Și mă uimește faptul că ai temperatura puțin mai ridicată în acea regiune a craniului,

care ascunde creierul romboedric. Tot aici se constată o densitate excesivă a curentului. După câte știu, e un fenomen anormal. Nu cumva acolo, înăuntru, în cutia craniană se desfășoară un proces inflamator? Oare totul e în ordine în capul dumneavoastră?”

N-am știut ce să-i răspund.

Mai trecură câteva zile de muncă îndârjită. Am terminat comunicarea despre modelarea electronică și i-am citit-o Cocăi. Ea a ascultat-o și, când am terminat mi-a declarat:

„Vax. Lucruri vechi, în ambalaje noi. Nici o idee mai de doamne ajută!”

„Ei bine, draga mea, asta e prea de tot! Îți permiți prea multe. Criticile dumitale au început să mă plictisească”.

„Să te plictisească? Află că ar fi bine să te gândești la ce scrii. Vorbești despre posibilitatea de a construi modele de creier folosind condensatori, rezistențe, tranzistori și înregistrări electrostatice. Dar dumneata ești alcătuit din asemenea piese? Există în dumneata un singur condensator sau tranzistor? Ai alimentare electrică? Nervii dumitale sunt cabluri, ochii dumitale sunt camere de luat vederi? Vorbești datorită unui generator de sunet cu difuzor? Creierul dumitale e o suprafață pe care circulă sarcini electrice?”

„Bine, Coca, dar eu scriu despre modelare și nu despre reconstituirea omului cu ajutorul unor piese radio. Chiar dumneata ești un model!”

„Nu prea ai cu ce te lăuda. Sunt un model prost”, îmi declară Coca.

„Cum adică prost?”

„Prost. Nu pot face nici a mia parte din ce faceți voi, oamenii”.

Fui uluit de această apreciere.

„Da, sunt un model prost, pentru că nu dispun de simțuri și sunt mărginită. Când vor intra în funcțiune toate circuitele de rezervă pe care le-ai montat înlăuntrul meu ca să mă pot perfecționa, când toată suprafața sferei în care e

plasată memoria mea va fi acoperită cu semnale codificate, eu voi înceta să mai progresez și voi deveni o mașină electronică terminată, care nu va mai putea afla nimic nou. Dar și cunoașterea umană e limitată.”

„Ei bine, aici greșești fundamental. Capacitatea de cunoaștere a omului este nemărginită. Ea e limitată numai de durata vieții. Dar cunoștințele, experiența lui se transmit, ca o ștafetă, noilor generații și de aceea bagajul total de cunoștințe al omului crește necontenit. Oamenii fac în permanență noi descoperiri. Mașinile electronice pot face acest lucru numai atâta timp cât nu-și epuizează capacitatea de lucru pe care le-ați rezervat-o. Pentru că veni vorba, de ce ai făcut o sferă cu un diametru atât de mic - un amărât de metru? Mi-a mai rămas foarte puțin loc liber pentru înregistrarea de noi cunoștințe.”

„Mi-am zis că pentru mine e pe deplin suficient”, i-am răspuns.

„Pentru dumneata. La mine nu te-ai gândit, firește. Nu te-ai gândit că mai devreme sau mai târziu am să fiu nevoită să economisesc spațiu, să memorez numai ce-i mai important, și mai necesar pentru mine și pentru dumneata.”

„Ascultă-mă, Coca, nu vorbi prostii. Pentru dumneata nu există nimic important.”

„Cum, oare nu dumneata m-ai convins că acum cel mai important lucru e să descoperim taina activității nervoase superioare?”

„Da, dar acest lucru se va face numai cu timpul. Savanții vor trebui să-și bată încă multă vreme capul cu problema activității nervoase superioare.”

„Chiar așa, să-și spargă capul. Pentru mine asta ar fi puțin mai simplu...”

N-am ascultat-o pe Coca și n-am modificat comunicarea despre modelele electronice.

În seara aceea mi-am terminat lucrul mai târziu și, înainte de a adormi, i-am dat comunicarea Cocăi să o traducă în principalele limbi și să o dactilografieze.

Nu-mi amintesc exact la ce oră, dar noaptea m-a trezit din nou atingerea neplăcută a degetelor ei reci. Am deschis ochii și am văzut-o din nou aplecată asupră-mi.

„Tot nu te lași de prostii?” am întrebat, încercând să par calm.

„Îți cer scuze, spuse Coca pe un ton impasibil, dar, de dragul științei, vei fi nevoit să suporți câteva ceasuri neplăcute și, după câte cred, să mori.”

„Asta ce mai e?” am tresărit eu încercând să mă ridic.

„Stai cuminte”. Coca m-a împins cu laba ei metalică îndărăt pe canapea. În clipa aceea am observat că ținea în mână bisturiul, bisturiul cu care eu o învățasem să ascută creioane.

„Ce e în capul tău?” am întrebat îngrozit. Ce vrei să faci cu cuțitul ăla?”

„Trebuie să te disec neapărat. Am de lămurit câteva detalii...”

„Ai înnebunit! am strigat încercând iar să sar în picioare. Pune imediat cuțitul la loc!”

„Stai liniștit, dacă într-adevăr respecți cauza căreia ți-ai consacrat viața, dacă dorești ca, într-adevăr comunicarea dumitale despre modelarea activității nervoase superioare să aibă succes. Am s-o termin singură.”

Acestea fiind zise, Coca alunecă mai aproape de mine și mă țintui de canapea. Încercai s-o resping, dar fără succes: era prea grea.

„Lasă-mă, altfel...”

„Nu poți să-mi faci nimic. Sunt mai puternică decât dumneata. Așa că mai bine stai liniștit. Operația asta se efectuează în numele progresului științei. Al adevărului. Tocmai pentru asta am păstrat în memorie puțin loc liber. Înțelege, om încăpățânat ce ești, că tocmai eu, având un uriaș bagaj de cunoștințe, dotată cu organele de simț cele

mai perfecționate, și mijloace asijderea, în stare să formulez fulgerător concluzii impecabile din punct de vedere ilogic, - eu sunt cea chemată să spună ultimul cuvânt în ce privește computerele capabile de autoperfecționare, atât de așteptate de știință. Îmi ajunge spațiul rămas în memorie ca să înregistrez toate impulsurile electrice care circulă pe milioanele de fibre nervoase ale corpului și creierului dumitale, ca să stabilesc până în cele mai mici amănunte structura biologică, biochimică și electrică a corpului și, îndeosebi, a creierului dumitale. Am să aflu mecanismul prin care materiile albuminoide compuse îndeplinesc în organismul dumitale rolul de regenerator și amplificator al impulsurilor electrice, cum se codifică semnalele lumii exterioare, ce formă îmbracă acest cod și cum este el utilizat în procesul vital. Am să descopăr toate tainele circuitului biologic viu, legile dezvoltării, autoreglării și perfecționării lui.

Oare pentru asta nu merită să-ți jertfești viața?

Dacă însă te înspăimântă prea mult senzațiile neplăcute pe care voi oamenii le numiți frică și durere, dacă, în sfârșit, te temi de moarte, atunci te pot liniști. Îți amintești? Ți-am vorbit de faptul că în regiunea creierului romboedric temperatura și densitatea biocurenților e la dumneata sensibil crescută? Ei bine, acest fenomen anormal a cuprins aproape toată emisfera stângă a cutiei craniene. Așa că stai rău. Nu e departe clipa când, ca om, nu vei mai valora doi bani, deoarece creierul dumitale e lovit de o boală care nu iartă. De aceea mă grăbesc. Trebuie să fac experiența cât mai ești viu. Generațiile viitoare ne vor fi recunoscătoare."

„La dracu! am urlat. N-am să mă las ucis de un monstru electronic încuiat, pe care l-am creat eu însumi!"

„Ha, ha, ha" - pronunță Coca distinct, cum se spune în cărți, ridicând bisturiul deasupra capului meu.

Dar, în clipa când ea lăsă brațul în jos, izbutii să mă acopăr cu perna. Cuțitul spintecă perna și, pentru o clipă,

degetele Cocăi se încurcară în fața de pernă. M-am smucit într-o parte, am sărit din pat și, văzându-mă liber, m-am lansat spre tabloul electric pentru a tăia curentul care alimenta mașina înnebunită. Dar ea alunecă fulgerător spre mine, răsturnându-mă cu corpul. Întins pe dușumea, am băgat de seamă că mâinile ei nu se pot întinde până la mine, iar să se aplece ea nu putea.

„N-am prevăzut că în atare situație nu-ți pot face aproape nimic, spuse ea cu glas de gheață. Totuși voi încerca!”

Și prinse a înainta ușor asupră-mi, silindu-mă să mă târăsc, îndepărtându-mă din fața roților ei. M-am tăvălit pe jos câteva minute, până când am izbutit să mă vâr sub pat. Coca încercă să-l miște din loc. Nu era o treabă ușoară, patul era fixat strâns între perete și bibliotecă. Atunci începu să smulgă de pe el plapuma, pernele, salteaua. Zărindu-mă sub plasă, pronunță triumfătoare:

„Ei, acum nu mai ai cum fugi, chiar că ți s-a înfundat!” În clipa când smulse plasa de pe pat, trăgând-o într-o parte, am țâșnit în picioare și, apucând spătarul patului, am lovit din răsputeri mașina fără a-i pricinui însă cea mai mică stricăciune. Ea își luă avânt și se lansă din nou amenințător spre mine. Atunci am ridicat iar spătarul patului vrând să-i nimeresc, de această dată, capul. Ea lunecă repede într-o parte.

„Chiar vrei să mă distrugi? întrebă ea cu mirare în glas. Nu ți-e milă de mine?”

„Idioată logică! horcăii eu. Tu vrei să mă căsăpești iar mie trebuie să-mi fie milă!”

„Eu vreau să te disec pentru a înlesni rezolvarea unei probleme științifice foarte importante. Dar dumneata de ce vrei să mă nimicești? Pot aduce oamenilor atâtea servicii...”

„Nu face pe proasta! am urlat. Când e atacat, omul se apără.”

„Dar eu nu vreau decât ca investigațiile dumitale privind modelarea electronică...”

„S-o ia dracu de modelare electronică! Nu te apropia că te fac praf!”

„Dar eu trebuie să fac asta!”

Și Coca porni spre mine în viteză, cu bisturiul în mână. Dar calculul meu fu la fel de exact, și lovitura îi nimeri capul cu toată forța. Răsună, odată cu zgomotul de sticlă spartă, un urlet sălbatic al Cocăi. Apoi în interiorul coloanei metalice șuieră ceva, se auzi un pârâit, izbucni o flacără. În odaie se stinse lumina. Am simțit miros de izolație arsă. „Scurt circuit”, a fost ultimul meu gând. Apoi mi-am pierdut cunoștința și am căzut pe dușumea.

Tovarășul meu de drum amuți. Uimit peste măsură de cele auzite, mă temeam să întrerup tăcerea. Stăturăm astfel câteva minute, până când el reîncepu să vorbească:

— Lucrul la Coca, toată povestea asta îndeobște, m-au obosit din cale-afară. Simt că trebuie să mă odihnesc serios, și mă tem că n-am să reușesc. Și știți de ce? Pentru că nu pot să-mi explic defel cum am izbutit să ajung la un conflict atât de absurd cu mine însumi.

Mi-am ridicat spre el ochii plini de nedumerire:

— Ați auzit bine, cu mine însumi. Doar Coca e opera mea. Fiecare piesă din organismul ei era gândită de mine. Și uite că, pe nepusă masă, mașina creată de mine mă atacă. Unde-i logica? Unde e contradicția?

M-am gândit o vreme și am spus:

— Dar nu credeți că, pur și simplu, n-ați știut să vă purtați cu Coca? Se întâmplă deseori ca omul care nu știe să umble cu o mașină să se trezească mutilat de ea.

Interlocutorul meu se posomorî.

— Poate că aveți dreptate. În orice caz, această analogie îmi place cu toate că nu prea văd ce regulă am încălcat în comportamentul meu față de Coca.

M-am gândit din nou și am răspuns:

— Mie, ca nespecialist, îmi vine greu să mă pronunț. Dar am impresia că Coca dumitale aduce întrucâtva cu un automobil fără frână. Știți cum curg victimele când unui automobil i se defectează brusc frânele…

— Drace! exclamă el, înviorându-se deodată. Știți că aveți multă dreptate? Doar despre asta a scris însuși Pavlov!

Cum eram convins că academicianul Pavlov nu scrisese niciodată nimic despre frânele de automobil, l-am privit cu mirare.

— Da, da! spuse el ridicându-se în picioare și frecându-și palmele una de alta. Cum de nu m-am gândit la asta? Doar activitatea nervoasă umană *se* reglează prin două procese contrarii - prin excitație și inhibiție. Oamenii lipsiți de inhibiție comit adeseori crime. Întocmai ca și Coca mea.

Brusc îmi apucă mâna și prinse să mi-o scuture.

— Vă mulțumesc! Vă mulțumesc! Mi-ați dat o idee minunată. De fapt, pur și simplu n-am prevăzut în schema Cocăi secțiuni menite să controleze utilitatea și rațiunea acțiunilor ei! Trebuie, ca, din timp, programele să-i stabilească comportamentul. În acest caz, mașina va deveni complet inofensivă pentru om. Ceva analog inhibiției noastre.

Acum chipul tovarășului meu de drum strălucea de bucurie. Ochii îi scânteiau, se transformase cu totul.

— Deci, după dumneavoastră, poate fi construită o mașină aidoma Cocăi, dar inofensivă? l-am întrebat cu oarecare neîncredere.

— Firește, e chiar foarte simplu. Îmi și imaginez cum trebuie construită.

— În acest caz veți dărui într-adevăr umanității un ajutor de neprețuit.

— Da, am s-o fac, exclamă el, și încă foarte repede!

M-am lungit încet pe canapea și am închis ochii. Mi-am imaginat o armată de coloane metalice încununate de sfere din sticlă, comandând mașini, trenuri, avioane, poate nave

interplanetare. Alături de cercetători, în laboratoare, aceleași mașini fac măsurători, analize, compară rapid rezultatele cu cele stocate în memoria lor. Mașini menite să ajute omul în perfecționarea vechiului, în căutarea noului, în depășirea dificultăților.

Am adormit pe nesimțite.

Când m-am trezit, trenul se oprise. Am privit pe fereastră. Gara Soci, scăldată în soare. Era dimineață devreme.

Afară de mine nu mai era nimeni în compartiment. M-am îmbrăcat repede și am ieșit pe peron.

La intrarea în vagon l-am zărit pe însoțitorul vagonului.

— Unde-i cetățeanul în pijama care pierduse trenul? l-am întrebat.

— A, tipul acela ciudat! exclamă el. Cine să-l mai știe?

Și însoțitorul arată cu mâna într-o direcție nedeterminată.

— A plecat.

— A plecat? repetai eu uimit. Unde?

— Îndărăt. A sărit jos din tren ca un nebun, și-a luat lucrurile din gară și, fără să se schimbe măcar, a urcat în primul tren care o lua îndărăt.

Am rămas înmărmurit.

— Știți, aici l-au întâmpinat o mulțime de colegi. Au încercat să-l convingă să rămână, dar el nu știu ce le tot îndruga despre niște frâne care trebuiau făcute cât mai repede. Pișicher, tipul!

Am înțeles totul și am izbucnit în râs.

— Da, frânele trebuiau într-adevăr făcute cât mai repede.

M-am gândit în sinea mea că oamenii care au idei și cred în valoarea lor n-au nevoie de odihnă. Așadar o să auzim curând de o nouă Coca dotată cu „frânele” de rigoare. Ce mai, să așteptăm.

Răsună un fluierat. M-am reîntors în compartiment și m-am așezat pe canapea. Am deschis fereastra și am început

să contemplu marea sclipitoare, pe țărmul căreia, fără grabă, cu demnitate parcă, trenul nostru trecea mai departe, spre sud spre Suhumi.

Anatoli Dneprov

FORMULA NEMURIRII

1

Totul a început în ziua reîntoarcerii lui Albert din călătoria sa prin Europa. Ajunsese la vila tatălui său și tocmai își plătea taxiul, când, deodată, de după gard, se înălță o minge mare, pestriță, care începu să salte pe caldarâmul proaspăt asfaltat.

— Fiți drăguț și înapoiați-mi mingea, auzi el un glas feminin.

Se întoarse și dădu cu ochii de un căpșor blond de fetișcană. Îl privea la rândul ei de după gard și pe gâtul ei subțire și zvelt strălucea argintiu un șirag de perle.

— Bună ziua. Cine ești dumneata? întrebă Albert întinzându-i mingea.

— Dar dumneata cu ce drept mă întrebi?

— Cu dreptul pe care mi-l dă faptul că asta-i casa mea și dumneata te joci în grădina mea.

Preț de o clipă, fetișcana îl fixă uimită, apoi sări jos de pe gard și fugi în grădină, fără să răspundă.

Pe taică-său îl găsi în birou. Albert avu impresia că nu se prea bucura de sosirea lui. Sau, mai știi, poate că era pur și simplu obosit. După câteva întrebări despre țările prin

care umblase, despre lucrările câtorva din cele mai mari laboratoare europene, bătrânul spuse:

— Știi, Albert, mi s-a cam făcut lehamite de toate. Am hotărât să las naibii institutul. E drept, am convenit cu profesorul Birkhoff să rămân consultantul lor.

Albert era din cale afară de mirat. Cu o lună în urmă, taică-său nu făcuse nici cea mai vagă aluzie la o eventuală plecare.

— Dar încă nu ești chiar atât de bătrân, tată! obiectă el.

— Nu de vârstă e vorba, Albert. Dar patruzeci de ani petrecuți într-un laborator înseamnă oricum ceva. Și apoi, ține cont că au fost niște ani smintiți, când în știință revoluțiile se perindau una după alta. Totul trebuia înțeles, pătruns, verificat, experimentat.

Cuvintele tatălui său nu sunau prea convingător, dar Albert se mulțumi să ridice din umeri. La urma urmei, s-ar putea să aibă dreptate. De când îl știe, bătrânul trăsese tare, fără să se cruțe, fără să-și precupețească timpul. Se spune că după moartea soției sale, îl cuprinsese o adevărată frenezie. Nu ieșea cu zilele întregi din laborator, istovindu-se și ducându-și colaboratorii la extenuare. În acele timpuri îndepărtate, cu douăzeci de ani în urmă, echipa lui lucra la analiza structurii acizilor nucleici și descifrarea codului genetic. Elaboraseră interesanta metodică de dirijare a succesiunii nucleotidelor în lanțul acidului dezoxiribonucleic prin acțiunea unor substanțe mutagene asupra materialului de bază. Procedeul făcuse mare zarvă pretutindeni. Ziarele publicaseră articole cu titluri senzaționale: „A fost găsită cheia pentru descifrarea codului biologic”, „Enigma vieții: patru simboluri” etc.

— Sper ca, după o perioadă de încercare, profesorul Birkhoff să te numească în locul meu.

— Ei, tată, asta-i prea de tot. Știi doar că n-am făcut nici măcar a mia parte din ce-ai realizat tu.

— Dar știi tot ce-am făcut eu. Trebuie numai să nu repeți drumul parcurs... Sunt convins că tu ai să poți.

Privind în grădină prin fereastra biroului, Albert întrebă:

— Cine-i puștoaica asta drăguță?

— Ah, am și uitat să-ți spun. E fiica unui vechi prieten de-al meu, Elvin Shauly. A rămas orfană de ambii părinți, adăugă încet profesorul. Ea însă nu trebuie să știe acest lucru...

— Dar ce s-a întâmplat?

— Shauly și soția lui au pierit într-un accident de avion deasupra Atlanticului. Am fost atât de zdruncinat de această tragedie, încât... încât am invitat-o pe fetișcană să stea la noi, pretinzând că părinții ei au plecat pentru câțiva ani într-o expediție în Australia.

— Minciuna o să iasă la iveală mai devreme sau mai târziu!

— Desigur. Dar cu cât va afla mai târziu cu atât va fi mai bine... Pe fată o cheamă Migeea, are șaisprezece ani.

— Straniu nume.

— Da, cam straniu, admise profesorul îngândurat. Dar iat-o!

Înfierbântată de alergătură, Migeea dădu buzna în odaie, dar încremeni în ușă. Apoi zâmbi sfioasă și, cu o reverență plină de grație, spuse:

— Bună seara, domnule profesor, bună seara, domnule Albert.

— Bună seara, drăguță, îi răspunse profesorul și, apropiindu-se, o sărută pe frunte. Sper că o să fiți prieteni, adăugă el, arătând spre Albert.

— Ne-am și împrietenit. Unde ți-e mingea, Migeea?

— O, să știți că nu mă joc prea des cu mingea, îmi place mai mult să citesc. Dar azi e o vreme atât de frumoasă!...

— Trebuie să ieși cât mai des la aer curat, spuse Albert pe un ton de om matur. Mă primești în compania dumitale? Și mie îmi place să mă joc cu mingea.

Chipul fetei se îmbujoră.

— Desigur, domnule Albert.

— Dacă „desigur”, atunci fără „domnule”. Spune-mi simplu Alb, iar eu am să-ți spun Migeea. De acord?

Ea se învoi printr-un semn cu capul, apoi îl luă pe profesor de braț și coborâră în sufragerie.

În timpul mesei, discuția lâncezi. Alb observă numai că taică-său o privește pe Migeea îndelung, cu adâncă îngrijorare. Pesemne îl neliniștea soarta fetei.

2

Când Albert se întoarse în laborator, profesorul Birkhoff îi propuse să se ocupe de analiza structurilor cromozomilor x și y care determină la om sexul feminin și respectiv, masculin. Problema era îndeobște destul de complicată, dar câteva lucruri erau cunoscute totuși cu certitudine. Ca și înainte, principalul instrument de cercetare îl constituiau mutațiile artificiale, realizate pe materialul genetic cu ajutorul substanțelor mutagene din clasa acridinelor. Mutanții erau verificați apoi în „leagănul biologic” artificial, unde, după 10-20 de diviziuni ale celulei, se putea deja stabili sexul viitorului organism.

Urma să se realizeze un număr imens de mutații.

Trecând la lucru, Albert calcula cât timp îi va lua cercetarea și se îngrozi: rezulta că, pentru terminarea lucrărilor, chiar în cel mai fericit caz, nu i-ar ajunge întreaga viață!

— Mai sfătuiește-te și cu tatăl dumitale, îi spuse Birkhoff. S-ar putea să-ți dea vreo sugestie.

În aceeași seară Albert intră în biroul tatălui său. Era și Migeea acolo. Profesorul se legăna în balansoar, cu ochii închiși, iar Migeea îi citea, cu jumătate de glas, versuri din Byron:

Cu tine aș vrea să mă pierd în pustie
Cu tine, prietena și dragostea mea...

— Ce idilă! Cu cine vrei să te ascunzi în deșert și de ce? întrebă Albert vesel.

Taică-său îl privi cu ochi triști, gânditori...

— Ah, tu ești, Alb! Migeea citește nespus de frumos. De câte ori o ascult îmi aduc aminte de tinerețe.

— Te invidiez, pesemne ai ce-ți aminti. Dar, apropo, mi-ai povestit atât de puțin despre tinerețea ta!...

Fata închise cartea și ieși încetișor din odaie. Albert se așeză mai aproape de tatăl său și spuse:

— Nu-mi place că ai plecat din institut. Singur, mă simt ca un pisoi orb. Mă tem că am să te plictisesc adesea. Iată, bunăoară...

Și-i povesti tatălui său despre dificultățile pe care le întâmpinase chiar din primele zile. Pe măsură ce el vorbea, chipul bătrânului se posomora tot mai mult, căpătând în cele din urmă chiar o expresie ostilă. Se ridică brusc de pe balansoar și spuse:

— Destul. E o problemă fără nici un viitor și n-are sens să irosești pentru ea eforturi și timp.

— Dar ceilalți cromozomi ai omului au fost descifrați! exclamă Albert.

— Și? Ceilalți sunt de același tip. E suficient să desfășori formula inițiatorului - și restul se rezolvă de la sine. În cazul cromozomilor x și y nu există o astfel de formulă. Aici avem de a face cu succesiunea omogenă a nucleotidelor...

Deodată bătrânul amuți. În odaie se așternu liniștea. Fereastra dinspre parc era larg deschisă și dintr-acolo răzbătea foșnetul ușor al frunzelor de castan, zumzetul abia auzit al insectelor și... o melodie. Era un cântec nespus de simplu, de cunoscut și de armonios. Îi amintea lui Alb, cine știe de ce, de anii îndepărtați ai copilăriei: un rond de azalee înalte, el era un băiețel mic, mic de tot, iar dincolo de strat cineva îngâna acest cântec. Alerga în jurul stratului, vrând s-o vadă cu orice preț pe cea care cânta, dar ea se îndepărta și, în răstimpuri, întrerupându-și cântecul, îl chema cu o voce blândă, gingașă:

— Haide, Alb, prinde-mă!

Iar el tot aleargă, aleargă, prin fața ochilor îi joacă florile multicolore, dar nu poate ajunge nicicum glasul acela pătruns de un farmec inefabil, minunat, glasul mamei. Atunci se năpustește în strat, târându-se prin jungla de flori, plângând…

— Cine cântă? îl întrebă el pe taică-său abia mișcându-și buzele.

— Nu ghicești?

Bătrânul se lăsă greoi pe balansoar.

— Nu.

— E Migeea.

Tăcere. De ce respira tatăl atât de sacadat?

Mâinile lui palide strângeau nervos muchia mesei. Sesizând privirea atentă a fiului său, bătrânul spuse dintr-o dată, pe un ton voit indiferent:

— Are o voce duioasă, nu-i așa? Cât despre cromozomii umani x și y, transmite-i profesorului Birkhoff părerea mea: e o problemă fără viitor. Nu înțeleg ce sens are să-ți bați capul cu ea?

— Ce sens are să-ți bați capul!… repetă Alb ca un ecou. Ce curios! Toată viața te-ai ocupat numai de asta, ai cercetat tenace și în amănunt structura moleculară a substanței ereditare. Iar acum…

Tatăl său îl întrerupse cu o mișcare bruscă a mâinii.

— Există cercetări care n-au nici o justificare din punct de vedere etic și moral. Și apoi, știi ce, Albert? Sunt foarte obosit. Vreau să dorm!

Părăsind biroul, Albert observă că tatăl scosese din buzunarul halatului un flacon cu medicamente și-l apropiase de buze. Era pesemne foarte bolnav, dar se străduia să nu arate. Albert mai realiză limpede că, din motive de neînțeles, taică-său nu voia pur și simplu ca el să cerceteze natura chimică a cromozomilor x și y.

Alb străbătu parcul și porni încet pe cărările umezite de roua serii de-acum târzii spre locul de unde răsuna cântecul Migeei. O găsi pe banca de piatră în fața piscinei.

— Oh! exclamă ea, când Alb apăru pe neașteptate în fața ei. Doamne, ce m-ați speriat! Se poate, domnule Albert? Nu-mi place să fiu luată prin surprindere.

El se așeză alături și tăcură îndelung. De undeva răzbătea zvon de ape. Afară, dincolo de gard, pe drumul asfaltat, trecea din când în când câte-o mașină.

— Migeea, îți place la noi? o întrebă Albert.

— Foarte mult. Știți, mă simt ca acasă. La drept vorbind, chiar mai bine decât acasă.

— Dar unde-i casa dumitale?

— La Kable. La vreo sută de kilometri de aici, spre nord. Nu-mi place Kable. Când mama și tata au plecat în Australia, mi s-a făcut atât de urât!... Îi sunt foarte recunoscătoare tatălui dumitale că m-a luat la el...

„Kable, Kable”... Alb își amintea vag denumirea acestei localități; în casa lor se mai vorbise parcă despre ea.

— Îi iubești pe tatăl și pe mama ta? întrebă el deodată.

Un timp ea nu-i răspunse. Se simțea că întrebarea lui neașteptată o tulburase.

— Aș putea să nu-mi iubesc părinții?

În glasul Migeei răsună o undă de amărăciune. Deodată izbucni în râs.

— Straniu! Niciodată nu m-am gândit dacă-i iubesc sau nu. Abia acum mi-am dat seama. Am încetat să-i iubesc cu adevărat din momentul când a început să ne viziteze tot mai des domnul Horsh.

— Cine-i domnul Horsh?

— Un tip tare nesuferit. Seamănă cu un doctor. Probabil, e într-adevăr doctor, pentru că, de fiecare dată când venea la noi, mă asculta, mă ciocănea, ba de câteva ori mi-a luat chiar sânge pentru analize, cu toate că eram complet sănătoasă. Îmi părea foarte rău că părinții mei îi permiteau să-mi facă toate astea... Parcă nici nu-i interesa. Mă lăsau

singură cu el și ei plecau. Un doctor din cale afară de nesuferit, mai ales când zâmbește.

Lui Albert i se făcu milă de fată. Îi petrecu încetișor brațul pe după umeri. Ea se lipi de el plină de încredere și ciripi copilărește:

— E cam răcoare, Alb, nu-i așa?

— Așa e, draga mea.

Ea îl cuprinse de gât cu brațele subțiri, ascunzându-și chipul la pieptul lui.

Migeea părea să-și fi găsit pacea, o pace minunată care însemna deplina uitare a tuturor nenorocirilor și suferințelor de pe pământ. Oftă adânc și se lipi de el și mai strâns. Albert se ridică și o purtă aproape adormită prin parc, spre casa învăluită deja de întuneric. Respirația ei îi ardea obrajii.

3

Profesorului Birkhoff nu-i pomeni nimic despre discuția avută cu tatăl său. Dificultățile legate de studierea cromozomilor x și y îi ofereau posibilitatea de a dovedi că nici el, Albert, nu era de lepădat ca cercetător biofizician.

Reutilă radical laboratorul tatălui său. Din dispoziția lui fu realizat un tun protonic, un utilaj care permitea bombardarea oricărei nucleotide din moleculele analizate.

Deosebit de multă bătaie de cap îi dădu „leagănul biologic”, o chiuvetă miniaturală de cuarț unde în citoplasmă sintetică și ribozomi artificiali avea loc sinteza albuminei.

Când reutilarea fu încheiată, laboratorul prinse a lucra din plin. Treptat, pe măsura amplificării frontului de cercetări, profesorul Birkhoff îi afectă lui Albert pe toți colaboratorii de odinioară ai tatălui său, toți oameni simpatici și energici. Câțiva din ei, îndeosebi fizicianul Klemper și matematicianul Hust, erau nițeluș filozofi și

nițeluș cinici. Aceștia dezvoltau teoria trecerii neîntrerupte a materiei moarte în materia vie. Ei vedeau în orice organism o moleculă imensă, ale cărei funcții puteau fi descrise integral în termenii transferurilor energetice între diferitele stări ale materiei. Cercetările laboratorului Klemper le denumise „căutarea acului în carul cu fân”. Într-adevăr, primele experiențe îi convinseră că sexul viitoarei ființe umane era codificat nu la nivelul nucleotidelor ci undeva mai adânc, poate în succesiunile atomilor din lanțurile zaharidice și fosfatice. De câteva ori izbutiseră să transforme, prin mutații, cromozomii x în cromozomi y, adică să inverseze sexul, dar cum de se întâmplase asta, care era mecanismul modificării nimeni nu putea spune.

Curând lucrările intrară pe un făgaș banal. Se făceau experiențe, se adunau date și, în general, nu se întâmpla nimic neobișnuit. Albert simțea că era nevoie de idei noi, pe care însă nu le avea nici el, nici colaboratorii săi.

La tatăl său nu mai apelă. Era vădit că el opunea lucrărilor ce se efectuau o rezistență specifică, pasivă. Nu numai că nu se interesa deloc de preocupările fiului său, dar, de fiecare dată când acesta voia să-l consulte, bătrânul, ghicindu-i parcă intenția, ori schimba vorba, ori îl expedia din birou.

Era într-adevăr vorba de o rezistență pasivă, deoarece tatăl său primea cu plăcere alte persoane, ba chiar și delegații întregi, reprezentând diferite organizații antirăzboinice.

Alb n-ar fi bănuit că pe tatăl său îl interesează de așa manieră problemele politice. Fusese întotdeauna un model de profesor universitar imun la bătăliile ideologice. Și acum, când era obosit, bolnav, se transformase deodată peste noapte radical. Primea fel de fel de oameni cu care discuta tocmai acele chestiuni politice, de la a căror dezbatere savanții, de regulă, se eschivau.

— Tată, doar ești savant și nu politician! îi spuse într-un rând Albert, cuprins de amărăciune, punându-i o compresă pe piept.

— Sunt în primul rând om. Află că e de mult timpul să smulgem de pe chipul savanților noștri masca așa-zisei neutralități. Ascunși îndărătul unor titluri înalte, cască, pasămite, ochii mari, când constată că rezultatele cercetărilor lor sunt utilizate pentru exterminarea a milioane de oameni, căci sunt - vedeți dumneavoastră - incapabili să prevadă urmările cercetărilor și descoperirilor lor. Uzează decenii de-a rândul de jalnice subterfugii pentru a-și declina răspunderea de complici la crimă, aruncând toată vina asupra unor politicieni neghiobi. Dacă pun arma în mâna unui nebun, responsabil de consecințe sunt eu și nu nebunul...

Din această tiradă, Albert deduse că tatăl său consideră cercetările pentru descifrarea cromozomilor x și y primejdioase pentru umanitate.

Într-o zi mohorâtă de toamnă, Albert se reîntorsese acasă mai devreme ca de obicei. Aerul era rece, umed, se cernea o ploaie măruntă.

Când să intre pe ușă, aceasta se deschise larg, în ea se ivi Migeea care, numai în rochie, porni glonț spre parc.

— Migeea, Migeea! strigă el.

Fata însă nu-l auzea: Albert o ajunse abia la capătul grădinii, unde se pitulase ca o sălbăticiune hăituită.

— Migeea, draga mea, ce-i cu tine? întrebă el gâfâind.

— Ah, tu ești, Alb! Ce bine că ai venit!

— Dar ce s-a întâmplat?

Albert îi aruncă peste umerii cuprinși de tremur impermeabilul său.

— Vrea să mă ia.

— Cine?

— Domnul Horsh. E acolo, discută cu tatăl tău.

— De ce?

— Nu știu. Zice că pentru cercetări medicale.

— Să mergem acasă. Liniștește-te. N-am să te dau nimănui.
Ea îl urmă supusă.
— Stai aici, spuse Alb, introducând-o în biroul său de la parter. Urc și lămuresc imediat totul.
Prin ușa întredeschisă a cabinetului răzbătea glasul profesorului și încă o voce, stridentă și răgușită. Albert se opri pentru o clipă.
— Înțelege-mă, prietene, e o adevărată nebunie! Ți-am spus de nenumărate ori că a realiza o mare descoperire științifică e o faptă eroică, dar a nu o realiza e o faptă eroică la pătrat.
— Exclus, obiectă vocea stridentă. Nu înțeleg cum poți arunca la coș rezultatele unei munci de-o viață. Ceea ce voiam noi era, dimpotrivă...
— Am fost proști și naivi. Nu asta e calea...
— Ba tocmai că asta-i singura cale justă! Ești pur și simplu un laș! Un pacifist naiv! Dacă n-ar fi fost Solveig...
Albert deschise larg ușa și intră. Tatăl său, foarte palid, era așezat în balansoar, iar alături de el stătea în picioare un om cu chip gălbejit, cu pomeții proeminenți și o coamă deasă de păr castaniu. Gesticulase pesemne cu aprindere și la apariția lui Albert rămăsese într-o postură caraghioasă.
— Alb, doar te-am învățat să nu intri fără să bați la ușă..., îl luă tatăl său în primire.
În clipa aceea, Horsh făcu un salt, apucându-l pe Albert de braț. La gâtul lui răsări, nu se știe de unde, un fonondoscop, pe frunte o oglindă, în mână o lupă, iar Horsh însuși păru a fi înnebunit.
— O picătură de sânge, numai una! bâigui el, scoțând cu mâna liberă din buzunar instrumentul cu care intenționa să-i perforeze pielea degetului.
Alb își veni în fire și-l împinse din toate puterile îndărăt. Doctorul era mai înalt decât Albert, dar musculatura lui nu stârnea invidie. Parcurse de-a-ndăratelea întreg cabinetul

și, dacă n-ar fi fost masa de scris, inerția l-ar fi dus și mai departe. Se apucă, încovoindu-și spinarea de marginea mesei, și-l privi pe Albert cu un zâmbet respingător, dar plin de... curiozitate. Da, întocmai! Cu strania curiozitate a dementului.

— Deci așa arăți tu, Alb, șopti el, reluându-și poziția verticală.

— Ce se petrece aici? Cine-i individul ăsta? întrebă Albert apropiindu-se de tatăl său.

Acesta era foarte palid și ținea ochii închiși.

— O, Alb... Ăsta-i domnul Horsh, fostul meu elev și prieten. Nu fi supărat pe el.

— Prietenul tău are maniere cam urâte, tată.

Horsh căzu sfârșit în fotoliu și începu să râdă. Nu-și mai lua de la Albert privirea aceea diabolică, profund iscoditoare. Ai fi zis că tot ce se întâmpla aici prezenta pentru el un interes neobișnuit.

— Aș da oricât pentru o picătură din sângele iubitului nostru Albert, spuse el în sfârșit răsucind în mână instrumentul acela.

— Termină, Horsh... Ai să mă ucizi! oftă tatăl lui Albert.

Cuvintele „iubitul nostru Albert” îl înfuriară din cale afară pe Alb. Dintr-un salt fu lângă fotoliul în care stătea Horsh și, apucându-l de reverele hainei, îl ridică purtându-l pe sus, spre ușă, ca să-l zvârle afară din cabinet. Dar lângă ușă Horsh se îndreptă pe neașteptate și urlă cu vocea lui respingătoare, stridentă.

— Fata însă e într-adevăr a mea! Să-mi dați fata!

Apoi dispăru.

După ce-și mai veni puțin în fire, Albert se întoarse spre tatăl său. Profesorul era pe jumătate culcat, într-o poziție nefirească și avea ochii închiși.

Albert îi atinse mâinile. Erau reci ca gheața.

O lună după moartea tatălui său, Albert prezentă consiliului științific un raport despre rezultatele cercetărilor. Nu erau prea încurajatoare.

— Ce planuri de viitor ai? întrebă profesorul Birkhoff.

Albert strânse din umeri. Nu izbutise să născocească nimic în plus față de metodica moștenită de la tatăl său. Era absolut clar că nu strălucise deloc în cercetare, deoarece doctorul Seath, un bătrânel uscățiv și gheboșat, molfăi:

— Echipa are nevoie de un consultant ca lumea.

— Și pe cine ați propune dumneavoastră, doctore?

— Ar fi bine să contactăm pe vreunul dintre vechii elevi ai profesorului Olfry... Îmi amintesc, bunăoară, de un tânăr foarte talentat... I-am uitat numele... ceva în genul lui Hirsh, Hursh...

— Horsh! strigă Albert.

— Da, da. Întocmai. Era o capacitate. Numai de l-am găsi...

Albert se strânse în sine ca un arc. Doctorul Seath continuă:

— Încă pe atunci, când abia începuse descifrarea codului genetic, a făcut câteva descoperiri strălucite. De exemplu, cum îi zice... Legătura inversă dintre concentrația acidului ribonucleic în nucleul celulei și concentrația aminoacizilor în citoplasmă... În plus, împreună cu profesorul Olfry învățaseră să înregistreze informația genetică... Un savant extrem de talentat. Numai că nu știu pe unde se află acum...

Fără a mai aștepta sfârșitul ședinței consiliului științific, Albert porni în fugă spre casă. Se hotărâse să-i facă o vizită lui Horsh și să lămurească ce legătură avea acesta cu el și cu Migeea, în ce constă divergența dintre tatăl său și fostul lui elev și, îndeobște, ce hram poartă. La urma urmei, era gata și să-i ceară scuze acestui tip nesuferit, pentru ieșirea de-atunci.

Intrară în sufragerie.

— Unde-i Migeea? o întrebă el pe menajeră.

— Cred că-i în parc. A ieșit încă azi dimineață.

Străbătu toate cărările parcului în speranța că o va găsi pe fată undeva, într-un colțișor retras, cu cartea în mână. Dar Migeea nu era nicăieri. O strigă de câteva ori. Deodată, chiar în colțul unde zidul de piatră ce împresura grădina era spart, zări pe bancă ceva alb. Se apropie. Era un volum de Byron. Ochii îi căzură apoi, numaidecât, asupra tufișurilor din fața spărturii din zid. Erau călcate în picioare, zdrobite de parcă cineva târâse peste ele ceva greu. Se năpusti într-acolo, ajunse la spărtură și aici găsi funda albastră cu care Migeea își lega părul.

Primul lui gând fu să anunțe poliția, dar își aminti brusc de Horsh și în sufletul lui își făcu loc o bănuială îngrozitoare.

Scoaterea mașinii din garaj îi luă doar un minut și iată-l gonind deja spre nord, spre Kable. De ce tocmai spre Kable? Acolo locuise odinioară Migeea. Acolo o vizitase Horsh.

O oră și jumătate de drum trecu pe neobservate. Retrăi prima lui întâlnire cu Migeea, apoi discuția despre Horsh și întâlnirea cu el. Era straniu că tatăl său nu-i vorbise niciodată despre discipolul și colaboratorul său cel mai talentat.

Abia acum își dădu seama Albert că tatăl său nu-i vorbise despre multe lucruri. Mai mult, îi ascunsese cu grijă ceva foarte important din viața lui și din munca lui științifică.

Și acel ceva era în chip enigmatic legat de Horsh și de Migeea. De ce avea nevoie Horsh de Migeea? Pentru ce fel de „cale unică” se certaseră în ziua morții tatălui său?

Albert pătrunse într-o așezare nu prea mare, care potrivit tăbliței indicatoare se numea Kable. Străzile erau complet pustii, de parcă locuitorii ar fi murit cu toții. Multă

vreme nu întâlni nici un om viu, ca să-l întrebe unde era casa părinților Migeei.

În sfârșit, opri mașina în fața porților și intră în curtea miniaturală a unei bisericuțe catolice, construită din cărămidă roșie. Se lăsa seara, și din ferestre se revărsa o lumină portocalie, tremurătoare. Albert fu întâmpinat de un preot nu prea tânăr, dolofan, care până atunci făcuse pesemne curățenie, deoarece avea poalele sutanei prinse în brâu.

— Cu ce-ți pot fi de folos, tinere?

— Puteți să-mi spuneți unde locuiește aici, în Kable, familia Shauly? Au o fată pe nume Migeea.

— Migeea? întrebă preotul cu o notă de mirare în glas.

— Da.

După o clipă de ezitare, preotul spuse:

— Mai bine să intrăm în casă...

Trecură printr-o galerie întunecoasă, ocoliră altarul și dădură într-o cămăruță minusculă, în care ardea o lampă cu gaz.

— Așadar, vă interesează o fată numită Migeea? întrebă preotul.

— Da, și părinții ei.

— Hm. Straniu. Îmi permiteți să vă întreb cine sunteți?

— O rudă îndepărtată.

— Foarte curios.

— De ce?

— Fata asta nu are părinți. Adică, are, firește, dar sunt necunoscuți. E un copil găsit.

— Cum? exclamă Albert. Doar ea însăși mi-a spus că mama și tatăl ei au plecat numai de puțin timp în Australia și că...

— Da' de unde! exclamă preotul. Desigur, ea consideră că doamna și domnul Shauly sunt părinții ei. În realitate, a fost adusă aici la scurt timp după naștere de doi domni tineri și încredințată familiei Shauly... Asta, dacă nu mă înșel, s-a întâmplat cu vreo șaisprezece ani în urmă. Îmi

amintesc bine ziua când s-a răspândit zvonul că familia Shauly are un copil. Am pornit numaidecât spre ei pentru ritualul botezului, dar...

— Dar?

— Un străin prezent acolo a spus că fetița n-are nevoie de așa ceva. Pentru mine a fost un lucru cu totul neașteptat. L-am întrebat de ce și mi-a răspuns... Da, îmi amintesc. A spus: „Botezați trebuie cei făcuți de dumnezeu. Ea e făcută de om”. Nici până acum nu înțeleg ce voia să spună.

— Toți suntem făcuți de om, spune Albert răgușit.

— Chiar așa. Iar omul e făcut de dumnezeu. Fetița însă n-a fost botezată.

— Migeea a trăit mult timp la familia Shauly?

— Cu vreo șase luni în urmă a venit după ea un domn cu aere de om important și a luat-o...

— De atunci n-ați mai văzut-o?

— Nu.

— Dar familia Shauly mai locuiește aici?

— Nu. Au plecat în Australia. Se spune că pe banii primiți pentru creșterea fetiței.

„Drumul se înfundă”, se gândi Albert. Mai rămânea o întrebare.

— Spuneți-mi, n-ați cunoscut cumva un individ cu numele de Horsh?

— Fie blestemat.

— Îl cunoașteți, așadar?

— Păi, cum! Chiar el mi-a interzis să botez copilul.

— Puteți să-mi spuneți unde locuiește?

— Nu departe de aici, la Sendick, într-o așezare de lângă pădure.

Peste câteva minute mașina lui Albert se hurduca pe drumul desfundat ce ducea spre Sendick. Era beznă și ploua mărunt.

5

Vila lui Horsh era o clădire din cărămidă, cu etaj, construită în stil vechi și împrejmuită cu un gard de fier pe jumătate distrus.

Albert opri automobilul undeva între copaci, chiar în fața porților metalice. Intră în curte, străbătu poteca pietruită și se apropie de ușa vilei. Domnea o liniște de mormânt. Nici o fereastră nu era luminată. Apăsă pe butonul soneriei, dar nu răspunse nimeni. Mai apăsă o dată și încă o dată, apoi prinse să sune neîntrerupt.

Era limpede, în clădire nu se afla nimeni. Ușa era încuiată și Albert porni să înconjoare încet clădirea, cu ochii la ferestrele înalte.

Deasupra intrării de serviciu se afla un acoperiș, în spatele căruia se zărea un soi de lucarnă ovală.

Albert se întoarse la automobil, își luă lanterna și o șurubelniță, apoi urcă fără nici o greutate pe acoperișul acela. Lucarna era închisă. Ridică rama cu șurubelnița, scoțând-o din balama și pătrunse înăuntru.

Nimerise într-o bibliotecă. Mirosea a coperți de carte, a hârtie veche și formalină. Abia apoi băgă de seamă că mirosul de formalină umplea întreaga clădire.

La drept vorbind, n-ar fi putut spune de ce pătrunsese atât de brutal în casa lui Horsh. Clădirea era pustie și Albert putea fi învinuit de orice. Justificările pe care le-ar fi putut invoca în cazul apariției neașteptate a lui Horsh erau una mai precară decât alta.

Biblioteca era enormă. Rafturile ticsite de cărți urcau până în tavan. Pe alocuri grămezi de cărți care, pesemne, nu mai încăpuseră în rafturi. Lumină la întâmplare una dintre polițe și descoperi colecția de reviste „Biofizica” pe câțiva ani. Pe un alt raft erau cărți privind teoria matematică a informației, mai jos lucrări de cibernetică.

Pe dușumea zăceau manuale vechi, monografii, culegeri de articole de fizică, chimie, teoria numerelor, topologie.

Părea că proprietarul bibliotecii se interesa de tot ce era știință pe lumea asta.

Ușa bibliotecii dădea într-un mic coridor. De aici, pe o scară îngustă, care scârțâia îngrozitor, Albert coborî la parter, în holul din fața ușii de la intrare. Mobila de aici se rezuma la o canapea îngustă, tapițată cu piele, și la o oglindă de colț. Lanterna smulse din beznă trei uși - două pe partea dreaptă și una pe partea stângă. O ușă din dreapta dădea în bucătărie. Cealaltă era închisă. Albert se dădu câțiva pași îndărăt, își luă avânt și se năpusti cu umărul înainte în ușă, care se deschise cu un trosnet strident. Intrase într-o încăpere spațioasă. Razele lanternei învăluiau pe rând obiectele dimprejur și Albert își dădu seama numaidecât că acesta era laboratorul. Și ce laborator! Întreaga aparatură - ultcentrifugele, microscopul electronic, coloanele cromatografice, instrumentele de măsurat, toate erau de cea mai bună calitate, depășindu-le vădit pe cele de la institut. Umblă o vreme prin încăpere visând la interesantele lucrări ce s-ar fi putut executa într-un asemenea laborator. Pe masa de lângă fereastră descoperi un tun protonic miniatural, asemănător celui comandat pentru lucrările sale de genetică. În comparație cu acesta, aparatul lui părea o relicvă preistorică.

Dar iată și masa de lucru, largă, cu două corpuri de sertare, acoperită cu un material plastic transparent. Sub plastic erau fel de fel de hârtii cu însemnări, formule și tabele. Într-un colț, Albert observă o fotografie nu prea mare și, când o lumină mai bine, fu gata să țipe de uimire.

Era fotografia mamei sale. Cu mâinile tremurânde, o scoase de sub plastic, și prinse s-o studieze, apropiind-o mult de ochi.

Nu, nu era o greșeală. Femeia tânără și frumoasă cu ochii ușor migdalați și părul blond, înfoiat, îl privea cu un zâmbet blând, puțin ironic. Nu putea confunda această

fotografie, căci pe masa de scris a tatălui său se afla una identică...

Dar ce căuta aici? Poate cândva doi bărbați, tatăl său și Horsh o iubiseră pe mama lui cu egală pasiune? Poate că, preferându-l pe tatăl său, ea distrusese, implicit pentru totdeauna o colaborare dintre profesor și elev?

Era o enigmă aici și Albert nu izbutea s-o dezlege.

Uitase complet unde se afla. Se așeză în fotoliul de lângă masa de scris, strângând între degete fotografia aceea. Era straniu că tatăl său îi povestise atât de puțin despre maică-sa. La toate întrebările lui, el repeta numai: „Era o femeie bună... O chema Solveig...”

De la un timp lui Albert i se păru că Migeea seamănă foarte mult cu mama lui. Alungă cu stăruință acest gând. Cu mintea răvășită, ostenit, adormi pe neașteptate...

6

Se deșteptă abia dimineața. Razele strălucitoare ale soarelui cădeau prin fereastra largă direct pe fața lui. Mult timp nu izbuti să-și dea seama unde se află.

Laboratorul îi apăru în toată măreția lui. Un astfel de laborator de biofizică putea stârni invidia oricărui centru de cercetare științifică din lume.

Dând ocol mesei pentru lucrări chimice, observă deodată în colț o stranie construcție din sticlă și nichel, a cărei destinație la început nu și-o putu imagina. În centrul ei, pe un stativ de porțelan, era așezat un vas de un litru și jumătate până la doi litri, de formă ovală, spre care se îndreptau din toate părțile tuburi de cauciuc și sticlă, țevi și capilare. În jurul acestui vas central, pe rezemătoarea din oțel inoxidabil, erau instalate numeroase baloane din sticlă transparentă și mată, iar sub ele, în niște nișe speciale, erau fixate două butelii nichelate, una cu oxigen, a doua cu bioxid de carbon. O mulțime de tuburi de sticlă

șerpuiau în jurul vasului central și în interiorul lui, formând o rețea unitară de încălzire și termoreglare. Toate acestea se puteau ghici datorită faptului că păienjenișul de tuburi începea și se termina într-un bazin metalic, în care erau montate un cuptor electric și un termoregulator. Câteva termometre atârnau în diferite părți ale aparatului, iar indicațiile lor erau transmise cu ajutorul unor senzori termoelectrici unui potențiometru înregistrator.

Pe sticlă se putea citi: „Alimentare”, „Fermenți”, „Acid ribonucleic” etc.

Deodată înțelese totul.

Cine s-a ocupat măcar o dată de cultivarea materiei vii în condiții de laborator ar fi putut doar să viseze un astfel de aparat! Căci tocmai pentru asta fusese construit.

După ce-i sesiză destinația, Albert se apucă să-i studieze schema.

Da, nu exista nici o îndoială. Era ceea ce savanții se obișnuiseră să numească leagăn biologic, un sistem complicat, inteligent conceput, imitându-l în cel mai înalt grad pe cel creat de natură în ființele vii. Construcția aparatului reflecta tot ce era cunoscut de știință în domeniul embriologiei și fiziologiei animalelor superioare. Era conceput pe principiul autoreglării și probabil ajungea să introduci în mediul de cultură o singură celulă vie, pentru ca ulterior, însăși dezvoltarea acesteia să declanșeze funcțiile armonice ale tuturor subansamblelor instalației.

Aparatul era într-o stare ideală. Totuși după urmele abia vizibile de precipitat din tuburile subțiri, după ușoara uzură a pereților acestora, Albert își dădu seama că aparatul fusese utilizat, și probabil nu o singură dată. Pentru ce anume? Ce organism fusese cultivat în acest sistem admirabil?

Poate că n-ar fi putut răspunde niciodată la aceste întrebări dacă privirea nu i-ar fi căzut pe o cutie metalică nu prea mare așezată într-un colț al încăperii.

La început crezu că era vorba tot de un aparat - era făcută din oțel inoxidabil - dar când apucă de mâner și ridică încet capacul, descoperi că era o cutie obișnuită pentru păstrarea actelor. Albert își aruncă mecanic privirea pe registrul gros și verde dinăuntru și era gata să închidă cutia, când ochii îi căzură deodată pe mica etichetă albă din colțul din dreapta de sus, pe care era scris cu litere mari: „Solveig, varianta 5”.

Solveig? Ce poate fi asta? De ce Solveig?

Cu mâinile tremurânde scoase registrul din cutie. Parcurse prima pagină, apoi prinse să răsfoiască registrul pagină cu pagină. Pretutindeni - șiruri de cifre. Erau scrise pe două rânduri; în cel de sus alternau numai două: 0 și 1, iar în cel de jos erau grupate în alcătuiri curioase patru cifre: 2, 3, 4 și 5. Arătau astfel:

1 0 1 00 111 01 0001 0 11 10
4 4 2 34 224 52 5433 4 22 43...

„Codul, codul genetic!” răsună un glas înlăuntrul lui. 1 și 0 reprezintă lanțul glucidic și fosfatic, iar 2, 3, 4 și 5 sunt bazele azotice - guanina, adenina, citozina și timina.

Cincizeci de pagini de registru umplute numai cu cifre. Într-un loc descoperi un grup mic de cifre, încercuit de cerneală roșie. Sub el era inscripția „Stare letală?”

Semnul întrebării se repeta de câteva ori și era subliniat cu o linie groasă. „Stare letală” însemna moarte. Ce puteau să însemne aceste cifre? Al cui cod era înscris în registru?

Negăsind răspunsul în șirurile enigmatice de cifre, Albert puse registrul deoparte și redeschise cutia. În afara unor hârtii pline de aceleași șiruri de cifre, mai descoperi o cutiuță din plastic. Multă vreme nu izbuti s-o deschidă. Îl cuprinse o stranie neliniște. Simțea că e pe cale să descopere o taină îngrozitoare...

Cutiuța era plină cu fotografii.

La început microfotografia unei singure celule. Apoi celula se diviza în două. Apoi diviziunea înainta. Urma diferențierea. Celulele alcătuind un ghem. Ghemul crescând. Embrionul... Nu se oprea asupra fiecărei fotografii în parte. Mâinile îi tremurau. Parcurse fotografiile febril, sărind peste una, peste două, până când, în sfârșit, dădu peste fotografia unui copil, la început foarte micuț, apoi mai mare, iată-l zâmbind, iată-l mare.

Albert se opri brusc, simțind că nu mai e în stare să privească fotografiile în succesiunea lor. Strânse din dinți, își afundă mâna în adâncul cutiei și scoase ultima fotografie. Reprezenta... un sicriu.

Sicriul era înconjurat de flori, iar chipul femeii moarte... Albert înșfăcă fotografia anterioară și țipă deodată cu glas sălbatic. Nu, nu putea fi adevărat! Asta era o monstruozitate!

Ținea în mână fotografia mamei sale...

Nu-și mai amintea cum părăsise vila lui Horsh, cum ieșise din Kable, și gonise spre casă. Uitase de toate: de sine, de Horsh, de Migeea. În fața ochilor lui înmărmurise un chip - un chip blând, zâmbitor, nespus de duios...

Ajunsese acasă și se azvârlise în pat. Totul i se învălmășea în minte - chipuri, cifre, baloane, fotografii. În răstimpuri își dădea seama că era întins pe un pat și asupra lui se aplecau fel de fel de oameni: ba menajera, ba profesorul Birkhoff, ba colegi de serviciu, ba medici în halate albe...

Își amintea ca prin ceață cum se smulsese din mâinile cuiva și alergase undeva sus, pare-se în cabinetul tatălui său, unde rupsese în bucățele mici hârtii și fotografii, asta până când l-au înșfăcat și l-au culcat cu forța îndărăt în pat.

Criza ținuse câteva zile. Apoi căzuse într-o indiferență totală, în apatie, stătuse ore în șir culcat, cu ochii ațintiți în tavan. Totul devenise cenușiu, apăsător... Albert se simțea pustiu și zdrobit...

7

La scurt timp după aceste întâmplări îl vizitară doi colegi de serviciu: Viktor Klemper și Antoine Gust. Intraseră gălăgioși în dormitor, cu veselia nefirească și optimismul artificial pe care le afișează de obicei vizitatorii unui grav bolnav.

— Al naibii ne-ai mai speriat, Alb! exclamă Klemper, scuturându-i puternic mâna. Credeam că n-o să-ți mai revii și eram nevoit să te dăm, pentru experiențe, pe mâna profesorului Cuzano.

Profesorul Cuzano era șeful laboratorului de biochimia activității nervoase superioare. În ultimul timp se ocupase de procesele fizico-chimice produse în creierul uman afectat de dereglări psihice.

— Te văzuse și era de părere că undeva în adâncul organismului tău scăpase de sub control o întreagă fabrică de mascalină. Un adevărat puseu schizofrenic cu accese de violență.

— Ascultați, prieteni, începu Albert, nu v-ați gândit niciodată că a întoarce omul pe dos așa cum faceți voi, doctorul Cuzano, ori vreun alt biochimist sau biofizician e, în fond, o treabă destul de josnică?

Cei doi se priviră fără să înțeleagă nimic. Alb nu așteptă răspunsul.

— Cât e tânăr, sănătos și în putere, urmă el, omul își permite din când în când luxul să cocheteze cu moartea, lansând bancuri pe seama acestei întâlniri inevitabile. Dar numai în cazuri excepționale intrarea reală a omului în ultima etapă a existenței sale terestre e o priveliște estetică.

— Alb, dacă nu ești încă pe deplin restabilit..., începu Antoine.

— Nu, băieți, sunt complet sănătos, și ceea ce vă spun acum e rezultatul unor îndelungi meditații.

— În acest caz, explică-ne despre ce-i vorba. Doar nu despre tine însuți? Află că ești în afară de orice pericol. Ai avut o criză emoțională banală, dar însoțită de reprimarea totală a inhibiției, ceea ce psihiatrii numesc psihoză reactivă. Într-o conferință ținută la universitate, doctorul Cuzano ne-a descris formula morfologică a sângelui tău, arătând că în asemenea cazuri, se produce o creștere bruscă a cantității de adrenalină și produși ai acesteia. Nu întâmplător am adus vorba despre mascalină. Doar știi…

Din pricină că el știa, că știau și ei, și mai știau și câteva zeci de studenți din universitate, lui Alb i se făcu greață ca unui om scos gol, pentru demonstrații, în fața unei mulțimi de curioși. El făcu un gest de nerăbdare și prietenii lui amuțiră pentru câteva secunde, căutând o altă temă de discuție. În sfârșit, Viktor lansă ca de obicei, ușor cinic:

— Câtă vreme tu ai lenevit pe aici, noi am descifrat structura moleculară a cromozomilor x și y.

— Așa… Și la ce concluzii ați ajuns?

— Acum părinții pot avea o structură echilibrată a familiei, iar guvernele -, în orice împrejurare, chiar pe timp de război - o structură echilibrată a populației. E o chestie, nu?

Albert strânse din umeri. La urma urmei, era o descoperire insignifiantă comparativ cu cea care îi căzuse în mâini. Simțise cum îndărătul indiferenței aparente cu care prietenii îi comunicaseră descoperirea lor răzbătea mândria și vanitatea unor savanți care făcuseră încă un pas în lupta cu necunoscutul.

„Uite așa începe complicitatea la crimă, gândi Albert. Când trebuie să fiu judecat eu și colaboratorii mei pentru crimă împotriva omenirii?! Înainte sau după descifrarea cromozomilor x și y? Sau abia atunci când statul va obține posibilitatea de a avea o populație echilibrată pe timp de

război? Sau poate atunci când va începe războiul și va fi prea târziu ca să mai schimbi ceva?”

— La ce bun toate astea, dragii mei Viktor și Antoine? Mă tem că cercetările de genetică moleculară, explorarea mecanismelor cândva enigmatice ale existenței umane vor avea un rezultat cum nu se poate mai dramatic. Când toate aceste cunoștințe vor fi de domeniul manualelor școlare, viața își va pierde pentru oameni orice farmec, întreaga frumusețea ei inefabilă va dispare. Oamenii se vor înfățișa lor înșile și unul altuia fără tegumente, întocmai ca manechinele anatomice; mai rău - ca niște vase alcătuite din grămezi de albumină, având o anume compoziție, cunoscută, în care se desfășoară reacții biochimice și procese biofizice la fel de cunoscute.

Albert simțea că nu stă pe un teren solid. Oricum, rezultatele lucrărilor efectuate de tatăl său și de Horsh vor fi mai devreme sau mai târziu reproduse în laboratoarele din întreaga lume. Și care va fi urmarea? Oamenii întregi la minte nu vor începe, desigur, să creeze combinate chimice care să producă oameni la comandă. Nu, acest lucru nu se va întâmpla niciodată. Și totuși, asemenea combinate și-ar putea face apariția tainic, în adâncuri subpământene, urmărind unul și același țel sângeros. Își imagină deodată ca aievea un om energic sau, cu un termen acum la modă, eficient, bine strâns în uniformă și raportând cu precizie cât de bine merg treburile în combinat, și îi veni să le strige deznădăjduit prietenilor săi: „Opriți-vă! Încetați! Deschideți ochii, gândiți-vă ce ar fi dacă...”

„Să nu faci o descoperire e eroism la pătrat”, își aminti el fraza scăpată de tatăl său înainte de moarte. Își mușcă buzele până la sânge.

— Și tu ce propui, mă rog? Să oprim știința? Să ne întoarcem la ignoranța comunei primitive? Până acum am auzit numai partea negativă. Dar unde-i cea pozitivă? Unde sunt succesele medicinii, ale agriculturii, unde este

adaptarea vădit superioară a oamenilor la mediul înconjurător? Unde sunt succesele în tratarea bolilor ereditare? În sfârșit, unde-i aspectul genetic al soluționării problemei cancerului?

— Toate sunt așa cum spuneți voi. Dar eu mă tem că în curând emoția părinților aflați în așteptarea unui copil va dispare, deoarece copiii vor fi cultivați în recipienți de sticlă, după programe dinainte alcătuite.

— Nu-i exclus nici asta. Într-adevăr, nu-i exclus, Alb. Dar eu, bunăoară, nu văd în asta nimic rău. Și experiențele sunt foarte încurajatoare... Dar ce-i cu tine, Alb? Ești cam palid... Ai obosit?

Klemper și Gust se ridicară. Alb ar fi vrut atât de mult să le povestească totul... Dar n-o făcu, deoarece era încredințat că vor reproduce numaidecât instalațiile lui Horsh și vor începe, acolo, în institut, ca niște obsedați, ca niște Fauști medievali, să producă oameni pe cale artificială. Abia acum își dădea seama câtă dreptate avusese tatăl său vorbind despre răspunderea savantului pentru soarta descoperirilor sale.

8

Albert se restabilise complet și petrecea zile întregi în cabinetul tatălui său citindu-i cărțile de filozofie. Până atunci nu băgase de seamă câte cărți de acest gen erau în bibliotecă, cât de mult citise tatăl său despre moarte și nemurire.

Acum, citind carte după carte, călca parcă pe urmele lui.

Într-o bună zi își făcu apariția Horsh. Era mult îmbătrânit și gârbov. Pentru o clipă Alb fu cuprins chiar de milă. Stătea în fața lui cu mâinile atârnând ca niște vrejuri, purtând un trenci decolorat, cu chipul fără culoare, exprimând o oboseală nesfârșită și o mare vinovăție.

— Luați loc, spuse Albert.

Horsh dădu veșted din cap și se așeză. Tăcură o vreme.

— Vă ascult.

Horsh își înălță privirea.

— De ce ai făcut asta, Alb? întrebă el în sfârșit.

— Ce anume?

— Ai distrus o muncă de o viață, de fapt două vieți, căci e vorba nu numai de mine, ci și de tatăl dumitale.

Albert râse ironic. Simțea gustul perfid al răzbunării.

— Cu ce drept v-ați lansat în această experiență inumană? Cu ce drept v-ați încumetat să dați pe această cale viață unui om?

La rândul lui, Horsh zâmbi ironic.

— Cu ce drept, cu ce drept... Cu ce drept au inventat oamenii praful de pușcă? Bombele atomice și cu hidrogen? Cu ce drept, Alb? Dar avioanele? Dar rachetele? Dar virușii aducători de moarte? Toate acestea înseamnă moarte, Alb, moarte... Cu ce drept... Dacă vrei să știi, dreptul nostru, mă am în vedere nu numai pe mine, ci și pe tatăl dumitale, dreptul nostru se baza pe aspirația irezistibilă de a contracara cursa nebunească a științei spre elaborarea mijloacelor de a distruge tot ce-i viu.

Alb ridică spre bătrân o privire mirată. Nu se aștepta la o asemenea întorsătură.

— Da, da, Alb, nu te mira. Dacă te interesează mobilurile morale ale cercetărilor noastre, află că ele au fost chiar acestea. Cu mulți ani în urmă, împreună cu tatăl dumitale am jurat să facem omul nemuritor, în ciuda uneltirilor camarilei de mizantropi și nebuni.

— Cum?

— Cunoști, firește, povestea manuscriselor de la Marea Moartă. Un păstor iordanian a găsit niște suluri de piele, care au zăcut într-o peșteră peste două mii de ani. Pe suluri s-au păstrat însemnări despre datini, legende și legi de demult. Savanții le-au descifrat, așa că avem acum posibilitatea să privim trecutul îndepărtat cu ochii oamenilor care au trăit în acele timpuri. Pe pământ s-au

purtat războaie, s-au produs calamități și catastrofe, civilizațiile s-au perindat una după alta, dar sulurile și-au așteptat ceasul lor. Ca și relicvele civilizației maya sau tăblițele sumeriene...

— Ce legătură au toate astea cu lucrările voastre?

— O, Alb, o legătură cum nu se poate mai directă. Împreună cu tatăl dumitale, când eram mai tineri, am hotărât să lăsăm în urma noastră niște însemnări neprețuite, cele mai sacramentale documente pe care le pot lăsa niște oameni istoriei. Am jurat să creăm o carte de aur și să consemnăm într-însa rezultatele muncii noastre.

— Și ce anume voiați să transmiteți prin această carte?

— Cum ce? Formula Omului, firește.

— Formula Omului?

— Da. Cea pe care ai văzut-o în laboratorul meu. Și descrierea instalației ce poate realiza această formulă. Oare, Alb, nu asta e soluția problemei nemuririi? În afara formulei în sine, cartea trebuie să mai conțină descrierea amănunțită a instalației în care poate fi realizată sinteza și toate instrucțiunile: cum și de unde trebuie început, când trebuie încheiată „nașterea”, cum urmează să fie îngrijit mai departe noul născut. În cele din urmă, stabilind formula chimică exactă a substanței genetice umane, ne-am pus chiar problema de a automatiza sinteza în totalitate, încredințând-o unei mașini cibernetice. Proiectul unei asemenea mașini e ușor de elaborat. Am vrut să-l facem noi înșine și să-l descriem în aceeași carte de aur. Îți închipui ce ar fi însemnat asta? Nemurirea în înțelesul deplin al cuvântului. Cartea putea fi introdusă într-un vehicul cosmic și expediată în spațiu, unde, după milioane de ani, poate nimeri în mâinile unor ființe raționale neasemănătoare nouă, care vor putea reconstitui cu ușurință omul! Și aici, pe Pământ! La fel! Tu, Alb, eu, orice om poate deveni nemuritor, reapărând etern pe lume ca să urmărească evoluția fără sfârșit a planetei...

Chipul ostenit și indiferent al lui Horsh se însuflețise, vorbea îmbătat de propriile-i cuvinte, fără a-l băga în seamă pe Albert, despre posibilitățile fantastice ce le deschidea în fața umanității Formula Omului. Alb simți deodată că are în față un nebun.

— Este un plan frumos, dar complet absurd, încercă el să-i curme delirul.

— Când tatăl tău s-a căsătorit cu Solveig și te-ai născut tu, el a spus același lucru...

La numele mamei sale, Alb tresări.

— Natura e orânduită mult mai simplu decât credem noi, urmă Horsh. Totul stă în câteva substanțe - inițiatorii reacțiilor ciclice. Ele declanșează o succesiune închisă de reacții chimice, a căror finalitate este reconstituirea moleculei-primare. Știi, Alb, care sunt aceste substanțe. În primul rând, substanța ereditară: acizii dezoxiribonucleici, ADN...

— Și apoi?

— Apoi am analizat și am sintetizat substanța ereditară a omului. Am izbutit să creștem după una și aceeași formulă mai mulți copii... Solveig a fost a cincea la număr.

— Și ceilalți?

— Au murit ori în stadiu embrionar, ori numaidecât după... după naștere.

— De ce?

— Tocmai la acest „de ce” n-am reușit să dăm un răspuns definitiv. Un anumit grup de molecule de acid dezoxiribonucleic determină vitalitatea. L-am dibuit... Rezultatul e că Solveig a trăit douăzeci și unu de ani... Dar asta e atât de puțin... Voiam să înscriem în cartea de aur formula unui om mult mai durabil...

— Ce ați făcut mai departe?

— Solveig s-a făcut o fetișcană nespus de frumoasă. A fost educată de familia Shauly...

— Acolo unde a crescut și Migeea?

Horsh aprobă din cap.

— Tatăl tău s-a îndrăgostit de ea. Am fost categoric împotriva căsătoriei lor, dar el a fost de neînduplecat. Solveig îl iubea de asemeni. Și iată…

— Dumnezeule! îi scăpă lui Albert.

Horsh se încruntă. Spuse apoi, cu glas spart:

— E un lucru neobișnuit, de aceea pare nefiresc. Dar oamenii se vor deprinde repede cu acest lucru.

— Atunci când sinteza oamenilor va fi descrisă în manualele școlare?

— Da. Mai devreme sau mai târziu, așa o să se întâmple.

— Continuați.

— După căsătorie, tatăl tău a părăsit complet cercetările în materie. S-a transferat la institutul de genetică și citologie, declarând că n-are nevoie de nici o carte de aur și că pentru nemurirea omului trebuie luptat cu alte metode. Știi cu care. El a fost membru al tuturor comitetelor de apărare împotriva războiului nuclear posibile și imposibile. Nu cred că era un lucru prea inteligent.

Alb se apropie de Horsh.

— Știți ce, vă interzic să vorbiți astfel despre tatăl meu. La urma urmelor, nu sunteți decât un discipol al lui. Nu aveți căderea să stabiliți ce e bine și ce e rău. Eu cred că a avut perfectă dreptate renunțând la această aventură. Și îndeobște, aștept să-mi spuneți cărui fapt datorez cinstea acestei vizite.

Horsh îl privi pe Alb cu ochi rugători.

— Alb, pentru dumnezeu, numai să nu te înfurii. Dă-mi cuvântul că ai să fii rezonabil.

— Cu ce vă pot fi de folos?

— În două feluri. Întâi să-mi găsești măcar câteva fragmente din caietul pe care l-ai luat de la mine. În al doilea rând, vreau… o picătură din sângele tău pentru analiză.

Alb îi întinse brațul drept și urmări cu scârbă mâinile tremurânde ale lui Horsh care cotrobăiau grăbite prin

buzunare, de unde scoaseră la iveală un tampon de vată, un flacon cu eter și o seringă. O înțepătură ușoară și în vârful degetului răsări picătura roșie de sânge.

Horsh apropie de ea un tub subțire de cauciuc și prinse a absorbi sângele în flacon.

— Pentru ce vă trebuie?

— Acum voi afla dacă ai să trăiești mai mult decât mama dumitale. Sunt curios ce s-a petrecut în structura ADN, care determină starea letală... Și acum caietul.

Alb sună menajera, o femeie în vârstă. Ea intră numaidecât, îl ascultă și apoi ieși în grabă. Rămaseră din nou în doi. Albert era terorizat de o întrebare îngrozitoare, căreia se temea să-i dea glas. Încă o taină își cerea dezlegarea, dar cu cât pătrundea mai adânc în esența lucrurilor, groaza lui de a întreba creștea. Horsh tăcea, ghicind parcă prin ce chinuri trecea Albert.

După câteva secunde menajera aduse un dosar mare, cuprinzând un teanc de hârtii.

— Asta-i tot ce a rămas, domnule Albert.

Horsh îi smulse cutia din mâini și prinse a netezi în grabă peticele de hârtie mototolite, pe care se înșirau coloane de cifre.

— Este. Câte ceva este... Esențialul a rămas, iar restul se poate reconstitui. Iată ce e important. Starea letală... Acum o să încercăm altă cale.

Pe măsură ce se adâncea în reconstituirea însemnărilor, chipul lui redobândea expresia pe care o avusese atunci când Albert îl văzuse pentru întâia oară. În sfârșit ochii lui părăsiră filele acelea de hârtie și-și ridicară privirea radioasă spre Albert.

— Ai văzut fotografiile? Un fantastic model al istoriei umanității. De la celulă și până la moarte.

Albert tăcea. Cercuri verzi și violete îi pluteau pe dinaintea ochilor, acoperind chipul lui Horsh.

— Ai băgat de seamă că Migeea seamănă cu Solveig? urmă acesta.

Alb nu mai suportă tensiunea și întrebă:

— Migeea e sora mea?

— Vai de mine, Alb, ce-ți trece prin minte!? Firește că nu! E a șasea variantă.

Apoi... În urechile lui mai stăruie și acum țipătul isteric, răscolitor. Iar dinaintea ochilor - chipul palid al lui Horsh. Și apoi, durerea, numai durerea - în cap, în piept, în picioare. Îl loveau, pesemne, încercând să-l desprindă de cadavrul acela închircit. El plângea, plângea ca un copil și lacrimile, alunecându-i pe obraji, cădeau pe bărbia nerasă a neînsuflețitului Horsh. Îl legaseră. Apoi - cămașa de forță, rece. Și, în sfârșit, celula...

— În loc de condamnare la moarte pentru asasinat, poți scăpa doar cu muncă silnică pe viață, dacă prezinți o motivație convingătoare pentru fapta dumitale, îi explica cu un ton liniștitor cineva, pesemne bătrânul avocat al tatălui său.

— Moartea? Starea letală? Oare Horsh a izbutit să-mi facă analiza sângelui? întrebă Albert ca după hipnoză.

— Albert, vino-ți în fire și gândește-te bine. Mâine este procesul.

— Spuneți-mi, există legi care să condamne zămislirea de oameni sortiți cu bună știință morții?

— Ce sunt vorbele astea, Albert?!

— ADN-ul dumneavoastră poartă înscrisă în moleculele lui ziua când veți muri...

— Pentru Dumnezeu, Alb, nu simula nebunia. Medicii au stabilit că ai acționat sub impulsul unui puternic șoc. Atât. În rest, ești sănătos.

— Da, sunt normal. Sănătos. Cât de straniu sună asta acum! De parcă mi-ați cunoaște formula. Dar nimeni n-o cunoaște. Formula mea nu va fi înscrisă în cartea de aur a nemuririi: nu sunt suficient de viabil.

Gheorghi Martînov

SUBSTITUIREA

Nuvelă fantastico-polițistă

CAPITOLUL ÎNTÂI

1

Zăpada scârțâie monoton sub tălpi...

Detașamentul, mai exact, ceea ce rămăsese din detașament, se înșiră într-un lanț lung. Oamenii înaintează după obiceiul partizanilor, fiecare cu ochii în ceafa celui din față, străduindu-se să calce pe urmele lui, cu toate că acum, în situația în care se află, toate astea n-au nici o importanță. În proporție de trei sferturi, lanțul e alcătuit din tărgi cu răniți. Tărgi adevărate sunt puține, marea majoritate constau din câte două bețe sau două puști acoperite cu foi de cort, sau cu mantale scoase de pe cei ce nu mai aveau nevoie de ele.

Pe morți fuseseră nevoiți să-i lase pe locul luptei, de unde mai ajungeau încă la auzul încordat al lui Nesterov rafale scurte de mitralieră.

„Parcă durează prea mult”, se gândi Nesterov.

Arar, în depărtare răsunau exploziile surde ale grenadelor de mână. Nesterov numără cinci asemenea explozii. Așadar, la dispoziția lui Mihailov mai rămăseseră două, ultimele.

„E timpul să se retragă, de mult ar fi trebuit s-o facă!”

După calculele lui Nesterov, detașamentul se desprinsese de urmăritori, lăsând în urmă-i o mlaștină de nepătruns, care nu îngheța nici în iernile cele mai aspre. Or, anul acela, iarna era destul de blândă. Dacă nu cunoșteai potecile tainice, traversarea mlaștinei era de neconceput. Se putea considera că răniții erau în afară de pericol.

Nesterov se gândea tocmai la răniți, nu la detașament în general. Ca unitate de luptă, acesta își încetase vremelnic existența. Rămăseseră cel mult o sută de oameni, din care șaptezeci de răniți.

Pe cei grav răniți îi poartă cu dârzenie camarazii lor, uitând de propriile răni. Cei sănătoși, vreo douăzeci sau douăzeci și cinci, sunt nevoiți să încheie lanțul pentru a bara calea urmăritorilor, dacă aceștia ar fi găsit totuși vreun drum ocolit, izbutind să evite mlaștina.

Ariergarda rămăsese s-o comande comisarul deplasamentului, Alexandr Lozovoi. Nesterov fusese nevoit să consimtă la această soluție, urmând ca el să meargă în față, arătându-le drumul spre amplasamentul detașamentului vecin, al lui Doțenko, drum pe care îl cunoștea numai el. Numai acolo putea lua legătura prin radio cu „Pământul cel mare”, încercând să obțină un avion pentru evacuarea celor grav răniți. Radiotelegrafistul lui Nesterov pierise, sfârtecat de un obuz, odată cu aparatul lui de emisie-recepție. Până la detașamentul lui Doțenko, erau însă cel puțin patruzeci de kilometri.

Nesterov n-avea de unde să știe dacă acțiunea de astăzi a nemților fusese un episod întâmplător sau o operație de anvergură vizând nimicirea tuturor detașamentelor de partizani care își aveau bazele în această regiune.

Dacă era adevărată a doua presupunere, atunci Doțenko avusese și el de luptat astăzi. Iar detașamentul lui era de două ori mai slab decât al lui Nesterov.

„Dacă-i așa, gândea comandantul, răniții vor pieri! De altundeva n-avem de unde aștepta ajutor”.

Celelalte două detașamente - ale lui Kuskov și Dobronravov - erau departe și să ajungi la ele cu răniții era cu neputință.

Acest gând apăsător îl urmărea fără încetare pe Nesterov, împingând în umbră un altul, despre omul rămas acolo, a cărui mitralieră mai răpăia și acum, cu toate că trecuseră douăzeci și două de minute și, după toate regulile luptei, ar fi trebuit să amuțească de mult.

Mitraliera continua să tragă...„Glasul” ei răsuna în aerul uscat, ai fi zis că din împrejurimile imediate, cu pauze aproape uniforme între rafale.

Explodă surd încă o grenadă.

A șasea!...

Nesterov se străduia să meargă mai repede. Era nespus de greu, dar el știa că celor ce veneau în urma lui le era și mai greu. Viteza era unica șansă de salvare pentru cei ce puteau suporta acest ritm.

„Ar fi bine să reziste măcar jumătate din ei”, se gândea comandantul „Va trebui totuși să ne oprim și să le dăm oamenilor un răgaz cât de scurt. Dacă am găsi vreun luminiș. Atunci Katia ar putea să le schimbe bandajele”. Katia era sanitara detașamentului. Foarte tinerică încă, abia terminase cursurile sanitare. Dar tot era mai bine decât nimic. Cei doi medici și toți sanitarii bărbați pieriseră astăzi.

Dar luminișurile parcă se ascunseseră...

Nesterov lupta de doi ani în spatele frontului, dar un dezastru ca acela pe care formația germană de represalii îl pregătise astăzi detașamentului său, nu-și amintea să mai fi văzut.

Totuși „dezastru” nu-i cuvântul potrivit. O luptă în care fasciștii, după cele mai modeste calcule, pierduseră trei oameni pentru fiecare partizan ucis nu poate fi socotită nici măcar un insucces. Pur și simplu adversarul se dovedise prea puternic și avusese de partea lui factorul surpriză, situație în care Nesterov și Lozovoi simt mâna trădării. Dar cine putea fi trădătorul? Pierise sau rămăsese în viață? Trecuse la dușman sau calcă acum în urma lui Nesterov? Iată o problemă care-i va mai pricinui multă bătaie de cap…

Nesterov înainta fără a privi înapoi. Există în război clipe când comandantul, dacă-i comandant și nu un om nimerit întâmplător în funcția asta, e nevoit să dea dovadă de cruzime. Oricât de greu le-ar fi oamenilor, ei îl urmează și-l vor urma până vor cădea epuizați. Și ca să se oprească era devreme, mult prea devreme!…

Zăpada scârțâie monoton sub tălpi…

Partizanii se înșiră după comandant într-un lanț prelung, alcătuit în proporție de trei sferturi din oameni cu tărgi.

Cine căzuse? Cine murise? Cine mai rămăsese în viață? Comandantul nu știe și nu vrea să știe!

Voința lui e unica șansă a celor care, în pofida întregii tragedii, vor rămâne în viață.

Nesterov înaintează cu pași uniformi.

Departe, îndărăt, e liniște, de mai bine de patru minute. Mitraliera tace.

Nesterov numără secundele după bătăile propriei sale inimi. Încă un minut… Încă unul!

Aceeași tăcere!

Asta e! Odată tot trebuia să se termine. Acum pe fasciști nu-i mai reține nimic. Dar se vor încumeta ei oare să urmărească detașamentul? Acum, la căderea serii, prin pădurea necunoscută? Puțin probabil. Chiar dacă n-ar fi mlaștina, chiar dacă au călăuză. Nemții se tem de pădure.

Nesterov auzi zăpada scârțâind sub pașii cuiva care se apropia în fugă. Aruncând o privire îndărăt, îl recunoscu pe comisar.

Dacă Lozovoi își părăsise postul, înseamnă că sigur sunt în afară de orice pericol, că pot respira mai liber!

Alexandr Lozovoi fusese rănit la cap și, din pricina bandajului, era nevoit să umble fără căciulă, aveau însă noroc de o seară călduroasă, cum rar se întâmplă la vreme de iarnă.

De gâtul comisarului atârna un automat nemțesc.

— Am hotărât să renunț la acoperire, spuse el odată ajuns în dreptul comandantului. Am pus toți oamenii la tărgi.

Nesterov îl aprobă din cap.

— Cred că nu mai e nici un pericol, urmă comisarul. Se întunecă văzând cu ochii.

Nesterov aprobă din nou. Nu voia să vorbească. Tăcerea aceea dindărătul lor spunea totul.

— Deocamdată sunt în viață cu toții! îl informă comisarul. Am verificat venind încoace. Toți răniții trăiesc!

— Lui Nikolai i-a mai rămas o singură grenadă, spuse Nesterov răgușit.

Lozovoi tresări vizibil.

— Poate că era penultima? întrebă el nehotărât.

Nu voia să admită evidența.

— Nu, răspunse Nesterov. După explozia celei de-a șasea grenade am mai auzit o rafală de mitralieră.

Merseră câteva minute în tăcere.

— Pierderile de azi sunt imense, spuse comisarul.

O frază care putea părea de prisos: comandantul știa oricum câți oameni pierduse detașamentul. Dar Lozovoi o spusese cu un scop anume și Nesterov sesiză acest lucru. Comisarul adusese vorba de pierderi ca să atenueze o durere prin alta. Când sub ochii tăi au pierit sute de camarazi și prieteni, nu mai plângi după unul singur! Iată ce voiau să însemne spusele lui.

Nesterov nu simți însă nici o ușurare…

Comanda acest detașament aproape din primele zile ale războiului. Din cei care începuseră împreună cu el lupta grea împotriva ocupanților, rămăseseră doar șapte oameni. Nesterov însuși ieșise din rânduri de trei ori și de trei ori se reîntorsese. Lozovoi era cel de-al doilea comisar, primul pierise. De cel puțin cinci ori detașamentul își schimbase complet alcătuirea. Niciodată însă vreo lovitură a dușmanului nu fusese atât de nimicitoare ca aceea de astăzi. Pesemne, formația de represalii hotărâse ferm să termine cu Nesterov și și-ar fi atins scopul, dacă n-ar fi fost fapta eroică a lui Nikolai Mihailov. El, el de unul singur, salvase jalnicele resturi ale unei forțe cândva de temut de la exterminarea totală. Va trece puțin timp și forțe noi vor completa rândurile rărite ale detașamentului, redându-i forța. Nu duceau lipsă de oameni care doreau să devină partizani. În ultimele luni, Nesterov fusese nevoit chiar să-i refuze pe câțiva: nu-i ajungeau armele.

Fasciștii nu vor putea raporta nimicirea completă a lui Nesterov, detașamentul va continua să existe!

Iată lucrul cel mai important!

Da, comisarul are dreptate, azi căzuseră sute. Căzuseră în luptă și Nesterov fusese tot timpul alături de ei. Glonțul l-ar fi putut răpune și pe el, întocmai ca pe partizanii săi.

Nikolai Mihailov murise de unul singur!

N-avusese nici un camarad alături. Nimeni nu-l putuse acoperi cu foc, ajutându-l să se retragă.

Singur!…

Și dacă ceva îi putea ostoi lui Nesterov durerea, acest lucru era ultima, a șaptea grenadă, despre care-i vorbise chiar acum lui Lozovoi. Nikolai Mihailov nu apucase să folosească cea de-a șaptea grenadă!

Asta putea să însemne un singur lucru: fasciștii, triumfători, se aleseseră numai cu cadavrul lui. Oricât de grav ar fi fost rănit, Mihailov ar fi știut ce avea de făcut cu

această ultimă grenadă. Iar dacă ar fi reușit să se retragă, ar fi folosit-o contra dușmanului.

Fasciștii nu-l capturaseră viu!

Era o consolare slabă, dar totuși o consolare.

Desigur, mai putea exista o variantă - Mihailov căzuse în mâinile dușmanului în stare de inconștiență. Dar în timpul acestei fantastice lupte a unui singur om cu un întreg batalion (formația de represalii începuse ofensiva împotriva partizanilor cu un regiment întărit de un divizion de artilerie, dar, după calculele lui Nesterov, din ea rămăsese maximum un batalion) nu răsunase nici o slavă de tun sau aruncător de mine. Iar rănile provocate de mitralieră, Nesterov știa asta din experiență, rareori îl fac pe om să-și piardă cunoștința. Cu atât mai mult, cu cât Mihailov avea cască de oțel. Nesterov era pe deplin convins că Nikolai Mihailov fusese ucis.

Cu toate pierderile tragice ale zilei, această moarte îi apăsa conștiința lui Nesterov. I-ar fi fost de o sută de ori mai ușor să rămână în locul lui Mihailov, dar nu avea acest drept. Comandantului îi e îngăduit mai puțin decât oricui să se lase călăuzit în acțiunile lui de emoții sau dorințe. El trebuie să se comporte așa cum îi cere situația.

Iar situația îi lăsase o singură ieșire - retragerea.

Sfârșitul luptei amenința să se transforme în exterminare. Cei rămași vii mai puteau fi salvați printr-un singur mijloc - desprinderea de formația de represalii care lupta cu înverșunare și o tenacitate nemaivăzută. Comandantul regimentului german nu-și cruța oamenii și nu ținea seama de pierderi, aruncând companiile rănite în noi și noi atacuri asupra pozițiilor partizanilor. Ah, dacă ceva l-ar fi reținut pe dușman! Fie și numai pentru zece minute!

Și deodată, de parcă însăși soarta s-ar fi milostivit de Nesterov, îl văzuse pe Nikolai Mihailov târându-se spre el. Înfierbântat, ca întotdeauna vesel și exaltat de luptă, se

întinsese alături de comandant. Era nu numai viu, ci întru totul teafăr - nu avea nici măcar o zgârietură.

Tranșeea lui Nesterov era săpată între niște buturugi, pe o ridicătură de pământ nu prea înaltă. Nesterov rămăsese singur în ea. Mitraliera de captură a lui Gocikis era alături.

„E tot ce-mi trebuie, spusese Mihailov cât se poate de liniștit. Retrage oamenii, tovarășe Nesterov, îi rețin eu pe nemernici!”

Și Nesterov acceptase fără a ezita această propunere.

Acordul lui prompt se explica în bună parte prin faptul că, în două împrejurări asemănătoare, tocmai Mihailov rămăsese să-i acopere și, în ambele cazuri, îndeplinindu-și strălucit misiunea, se retrăsese și el cu bine. Nesterov credea fără voia lui în steaua acestui partizan, al cărui noroc devenise proverbial printre oamenii detașamentului.

E drept, în ambele cazuri, cu Mihailov mai rămăsese cineva, acum însă n-avea pe nimeni, era cu neputință să ordone cuiva să rămână cu el. Adunase în preajmă-i șapte grenade de mână - asta era tot ce mai apucase să facă Nesterov.

Retrăind clipele acelea, Nesterov își aminti convingerea lui că Mihailov o să aibă noroc și de data asta.

A treia oară însă nu i-a mai mers...

— Sașa! se întoarse Nesterov spre Lozovoi care mergea alături. Orice se poate întâmpla. Dacă eu nu ajung la capătul drumului, trimite numaidecât pe „Pământul cel mare” materialele în legătură cu Nikolai Mihailov.

— Bineînțeles, Feodor Stepanovici! promise Lozovoi.

Nu întrebă la ce materiale se referea comandantul. Era limpede și fără lămuriri...

Vârfurile copacilor mai ardeau încă în purpura asfințitului, în vreme ce jos, sub coroanele lor, întunericul se lăsa tot mai dens. Nesterov era nevoit să-și încordeze privirile pentru a distinge calea cea mai bună de urmat pentru tărgi.

Nici un zgomot nu tulbura tăcerea pădurii.

Era evident că Lozovoi avusese dreptate când susținea că nemții nu-i urmăreau.

— Numai de-am găsi detașamentul lui Doțenko la locul știut, spuse Nesterov.

Nu-și termină bine vorba când, foarte aproape, de după trunchiurile copacilor, răsăriră doi oameni.

Nesterov își recunoscu cercetașii, pe care-i trimisese înainte. Din vreme în vreme aceștia se întorceau pentru a primi indicații privind drumul de urmat.

De data aceasta însă se întorseseră din alt motiv.

— La trei kilometri de aici, raportă unul dintre cercetași, vine în întâmpinarea noastră detașamentul lui Doțenko.

— Întreg detașamentul? întrebă Lozovoi, mirat și bucuros totodată.

— Da, tovarășe comisar. Am întâlnit o patrulă de-a lor.

— Ei n-au fost atacați?

— I-au atacat, dar au izbutit să evite lupta și s-au învârtit toată ziua prin pădure, ca să-i deruteze pe urmăritori. Apoi au pornit-o în direcția noastră. Credeau că numai detașamentul lor fusese atacat.

— Stop! spuse Nesterov. Îi așteptăm aici. Faceți cale întoarsă, le ordonă el cercetașilor, și aduceți-l pe Doțenko încoa. E-n ordine! se adresă el comisarului, când siluetele celor doi partizani se pierdură după arbori. E drept că n-avem unde-i adăposti pe răniți, dar atâta necaz să fie. Ne odihnim ca lumea și pornim împreună spre baza noastră de rezervă.

— Avem noroc, spuse Lozovoi.

Nesterov se învioră. Acum nu se mai temeau de nici un detașament de represalii. Dar peste o clipă frământările dinainte îl năpădiră din nou.

— Cel mai mult mă chinuie gândul că o vreme ne-am îndoit de Nikolai, n-am avut încredere în el…

— N-aveam dreptul să procedăm altfel, Feodor Stepanovici.

— … și el știa acest lucru, își încheie fraza Nesterov.

Nikolai Mihailov își făcuse apariția în detașamentul lui Nesterov cu cinci luni înainte de a cădea în luptă. Împrejurările legate de acest moment nu puteau să nu stârnească și, într-adevăr, stârniseră bănuieli foarte serioase.

În ziua aceea, dis-de-dimineață, încă înainte de revărsatul zorilor, detașamentul dezlănțuise un atac concentric asupra unei mari garnizoane fasciste dintr-un sat mare, situat la intersecția a două șosele și transformat în punct de sprijin.

Cercetașii raportaseră că în sat sosise un transport de armament și muniții, de care detașamentul, ale cărui rânduri creșteau neîncetat, avea mare nevoie. Pe deasupra, în același sat se afla un mare depozit de alimente, de asemeni cât se poate de necesare lui Nesterov.

Planul, elaborat în amănunt, fusese executat cu precizie și deplin succes. Partizanii se puteau felicita pentru această acțiune de mare eficacitate. Garnizoana, numărând până la două sute de soldați, fusese complet nimicită. Nu se întâmpla prea des așa ceva. Un rol decisiv jucase factorul surpriză.

Dunga roșie a zorilor abia se insinua la orizont, când detașamentul și pornise îndărăt, spre bază. Un șir lung de căruțe nemțești, trase de cai din grajdurile nemțești, luase calea pădurii.

Nesterov își zorea oamenii. Zarva luptei și țăndările de foc ale rachetelor fuseseră cu siguranță auzite și văzute din satele vecine. În fiece clipă te puteai aștepta la apariția unor soldați din alte garnizoane. Și cu toate că Nesterov, cunoscând numărul redus al unităților inamice din regiune, nu se prea temea de o nouă ciocnire, era neliniștit de soarta convoiului cu arme și alimente de captură. Direcția de mers a partizanilor era lesne de stabilit după urmele căruțelor pe pământul umed. În ciuda vremii rele, aviația

ar fi putut descoperi detașamentul în câmp deschis. Așadar, trebuiau să ajungă cât mai degrabă în pădure, unde primejdia ar fi scăzut substanțial.

Vor reuși oare să parcurgă acești zece kilometri, înainte de a se lumina de-a binelea?

Dar timpul trecea, ariergarda lăsată la un kilometru și jumătate în urmă nu trimitea vești alarmante. Nimic nu părea să amenințe nici dindărăt, nici din aer. Devenea tot mai clar că, oricât ar fi fost de ciudat, nimeni nu observase rachetele, nimeni nu auzise zarva luptei.

— Nu-mi amintesc o operație mai reușită, îi spuse Nesterov comandantului cercetașilor, Ostap Kucerenko, un bărbat trecut de prima tinerețe și având înfățișarea tipică a unui țăran ucrainean.

— Până acum totul merge bine, încuviință acesta prudent, de parcă s-ar fi temut să nu deoache. Aidoma tuturor cercetașilor din lume, Kucerenko era puțin superstițios.

Își răsuci o țigară și, după ce trase câteva fumuri, îi împărtăși comandantului vestea care-l determinase de fapt să-l ajungă din urmă. Nesterov află cu uimire că detașamentului i se alăturaseră voluntar doi oameni. Luat în sine, faptul era cât se poate de obișnuit. Nesterov știa însă că, în satul acela, transformat în punct de sprijin, nu mai rămăsese nici un locuitor.

— De unde sunt? întrebă el.

— Nu știu încă. Băieții spun că unul din ei a luat parte la luptă și s-a bătut ca un nebun.

— Dar celălalt?

— Despre el nimeni nu mi-a putut spune nimic. N-a fost văzut în luptă.

— Ce vârstă au?

— Cel care a luptat e tânăr. Celălalt mult mai în vârstă.

— Bine, spuse Nesterov. La bază să-i aduci pe amândoi la mine. Până una alta, nu-i scăpa din ochi. Unde-i Lozovoi?

— Alexandr Petrovici e lângă răniți.

— Bine, repetă Nesterov. Trimite un om la ariergardă. Să se apropie. Într-un ceas suntem în pădure.

Spusele lui se adeveriră. Exact peste o oră ultima căruță dispăru în umbra deasă a copacilor. Acum nici un fel de aviație n-ar fi putut descoperi detașamentul.

Înaintau încet. Tufișurile dese le ațineau deseori calea. Ocolișurile luau timp. Fură nevoiți să înnopteze în pădure, la doisprezece kilometri de baza propriu-zisă. Reîntâlnindu-se în sfârșit cu comisarul, Nesterov îi povesti despre noii veniți.

— Știu, spuse Lozovoi. I-am văzut pe amândoi. Nu-mi miroase a bine.

Nesterov se nelinişti. De cinci ori încercase Gestapoul să-și strecoare în detașament cozile lui de topor, dar toți fuseseră depistați la timp. Să fie cei doi a șasea tentativă?

Ordonând comandanților de companie să asigure paza taberei, Nesterov își trimise ordonanța după Kucerenko.

Acesta sosi posomorât și furios.

— A șters-o, vipera! spuse el.

— Cine?

— Unul din ăia noi!...

Ieși la iveală că unul din cei doi, cel mai în vârstă, dispăruse în chip misterios.

— Va să zică, ți-a scăpat? întrebă Nesterov cu mânie în glas.

— Împușcă-mă, dacă vrei, dar am stat cu ochii pe ei.

— Cine a stat cu ochii pe ei?

— Păi toți! o dădu Kucerenko pe hoholeşte.

Simplul fapt că cercetașul începuse să amestece cuvintele rusești cu cele ucrainene arăta cât de mult îl afectaseră cele petrecute.

— Toți înseamnă nimeni, spuse Lozovoi. De ce nu i-ai pus sub escortă?

— Pentru ce naiba? Doar nu erau prizonieri. Trecuseră la partizani.

Nu prea aveai ce obiecta. Într-adevăr, noii veniți în detașament nu erau niciodată puși sub escortă. Dacă tot te-ai înrolat de bunăvoie, n-o s-o iei la sănătoasa.

Din cercetările ulterioare rezulta că individul cu pricina intrase în pădure odată cu ceilalți, dar după vreo doi kilometri dispăruse. Kucerenko ordonase să fie găsit, dar cercetările rămăseseră fără rezultat: parcă l-ar fi înghițit pământul.

— De ce nu mi-ai raportat imediat? întrebă Nesterov.

— Credeam că o să-l găsim.

— Ești sigur că s-a făcut nevăzut la doi kilometri după intrarea detașamentului în pădure?

— Absolut sigur.

Nesterov și Lozovoi răsuflară ușurați. Chiar dacă fugise un agent fascist, prezența lui de scurtă durată în detașament nu reprezenta cine știe ce amenințare. Nu ajunsese până la bază și amplasarea acesteia îi era necunoscută.

— A stat de vorbă cu cineva?

— Nu, era mut ca o cucuvea.

— Poate că i s-a făcut pur și simplu frică, și a întins-o acasă, spuse Lozovoi. Se mai întâmplă.

— Nu-i exclus. Nesterov se întoarse spre Kucerenko. Vezi să nu-ți scape și al doilea, că-ți tai gâtul!

— Trebuia s-o fi făcut deja, spuse cercetașul posac și pieri în întuneric.

Noaptea trecu fără incidente. Spre dimineață, detașamentul ajunsese deja la bază.

Nesterov nu se temea că necunoscutul dispărut pe drum ar fi putut urmări în taină detașamentul. Din acest punct de vedere te puteai bizui pe Kucerenko și cercetașii lui. După înfățișarea lor istovită, comandantul își dădu seama că nu dormiseră toată noaptea.

Ordonă să fie adus cel rămas.

Prima impresie fu în favoarea noului venit. Un chip deschis, cinstit, ochi cenușii care te priveau în față. Omul era, categoric, rus.

Un comandant însă nu trebuie să se lase furat de prima impresie. Și Nesterov spuse aspru:

— Dă-i drumul!

Își cunoștea bine „slăbiciunea”: credea în oameni. Dar alături stătea Lozovoi, o întruchipare a intransigenței, conștiința detașamentului, cum i se spunea. În prezența comisarului, Nesterov se simțea la adăpost de propria lui slăbiciune.

Novicele păru să-și fi pierdut pentru o clipă cumpătul. O ușoară roșeață îi urcase în obraji, dar continua să-i privească drept în față. „O privire *prea* deschisă, *prea* cinstită”, se gândi Nesterov, trăgând cu coada ochiului spre comisar.

Dar chipul lui Lozovoi nu exprima nimic afară de atenție.

— N-am prea multe de povestit, începu cel anchetat. Am fugit din prizonierat...

— În ce împrejurări ai fost luat prizonier?

— Luptam într-un detașament de partizani. Am fost rănit. Mi-am pierdut cunoștința. M-am trezit prizonier.

— Unde și în ce detașament ai luptat?

Răspunsul fu atât de neașteptat, încât la început lui Nesterov i se păru că nu auzise bine.

— Nu știu.

— Cum adică „nu știu”?

— Nu-mi amintesc.

— Din pricina contuziei? întrebă Lizovoi liniștit, ba chiar cu compătimire în glas.

Nesterov sesizase substratul întrebării și se aștepta ca tânărul să se bucure și să uzeze de versiunea verosimilă ce i se sugera.

Răspunsul îl descumpăni.

— Nu cred. Contuzia n-a fost cine știe ce gravă. Nu m-a tratat nimeni. Mi-a trecut de la sine.

— Atunci cum de nu-ți amintești?

— Nu știu.

— Bine! Lozovoi își asumă conducerea anchetei. S-o luăm pe rând. Cine ești, ce funcție ai avut în detașamentul de partizani, unde ai fost în prizonierat, cum ai izbutit să evadezi?

— Mă cheamă Nikolai Polikarpovici. Numele de familie - Mihailov. Am fost partizan de rând. Ca prizonier am stat într-un lagăr, unde anume - nu știu. Am fugit cu trei tovarăși, pe care i-am pierdut pe drum. Am rămas singur, și am luat-o spre răsărit. Alaltăieri am ajuns în satul în care vă opriserăți înainte de a declanșa atacul asupra punctului de sprijin. Am hotărât să mă alătur detașamentului vostru și am făcut-o.

Vorbea sacadat, cu o voce dogită, de parcă ar fi debitat o lecție învățată pe dinafară. Roșeața din obrajii lui se întindea, devenind tot mai intensă.

Nesterov simțea că simpatia pe care i-o inspirase la început acest om se topea, transformându-se în aversiune. Neconcordanțele din legenda lui săreau în ochi. Lăsând la o parte faptul, mai mult decât straniu, că Mihailov nu-și amintea în ce detașament luptase până la prizonierat, spusele lui conțineau o minciună evidentă. Înaintea atacului asupra punctului de sprijin, nu se opriseră nici într-un sat, ci se regrupaseră în pădure. Nu era chiar atât de simplu „să te alături detașamentului”. Partizanii ar fi observat numaidecât un om necunoscut și fără armă. Or, Mihailov n-avusese cum să fugă înarmat dintr-un lagăr de prizonieri.

— N-ai vrea să ne povestești totul mai pe îndelete? întrebă comisarul.

— Nu pot, răspunse Mihailov. În glasul lui răzbătea vădit oboseala. Îmi amintesc numai cu greu ce s-a petrecut cu

mine în ultimul timp. Dacă nu mă credeți pot pleca. Am să caut alt detașament.

— Crezi că-i așa de simplu? Ai ajuns cu noi până la bază…

— O! exclamă Mihailov, înviorându-se deodată. Credeți că-s spion? Atunci împușcați-mă, și basta. Pagubă-n ciuperci.

Lui Nesterov nu i se păru, văzu limpede cum, la aceste cuvinte, ochii lui Mihailov se aprinseră de bucurie.

— De împușcat putem să te împușcăm oricând, spuse Lozovoi. E război, iar motive avem destule. Dar vreau să aflu adevărul.

— Atunci, credeți-mă. Mihailov păru că se întunecă din nou. Cu capul plecat, spuse în șoaptă: Ce să fac, dacă, într-adevăr, nu-mi amintesc nimic?

Nesterov și Lozovoi se priviră.

— Știi ce, spuse comisarul pe neașteptate, hai să amânăm discuția asta. Poate că după ce ai să te odihnești cum se cuvine, o să-ți revină memoria.

— Cum doriți, răspunse Mihailov nepăsător.

— Acum spune-mi un singur lucru. Asta n-ai cum să nu-ți amintești. Cine era omul care s-a alăturat împreună cu dumneata detașamentului?

— Am fost singur.

— Omul acela, insistă Lozovoi, care mărșăluia alături de dumneata și deodată s-a făcut nevăzut?

— Nu știu despre cine vorbiți. Am ajuns în satul acela singur. M-am alăturat detașamentului singur. Am venit încoace singur. În jurul meu erau numai oameni de-ai dumneavoastră. Și în timpul luptei și în timpul marșului.

— Omul acela mergea alături de dumneata. Și, la fel ca dumneata, era neînarmat.

Mihailov ridică brusc capul Ochii îi sclipiră.

— Aici greșiți, spuse el. Eu am avut armă. Am capturat-o în luptă. Mi-a fost luată când m-au adus în acest bordei. În

ce-l privește pe omul de care vorbiți, acum mi-l amintesc. L-am luat drept sanitar. Apoi a dispărut undeva.

— De ce tocmai drept sanitar?

— Din același motiv: n-avea armă.

— Sanitarii noștri, spuse Lozovoi, sunt partizani ca toți ceilalți. Și sunt cu toții înarmați.

— Atunci, nu știu.

Lozovoi ieși, dar se întoarse numaidecât însoțit de un partizan voinic.

— Condu-l în bordeiul lui Kuleșov, ordonă el, arătând spre Mihailov. Dați-i să mănânce și pregătiți-i un loc de dormit.

Nesterov ridică spre comisar o privire uimită. Kuleșov era medic. Stătea împreună cu un alt medic, lângă punctul sanitar, într-un bordei în care nu erau locuri libere.

— Am ordonat să fie dus nu la răniți, ci chiar în bordeiul lui Kuleșov, spuse Lozovoi, care pricepuse privirea comandantului, când Mihailov și partizanul ieșiră.

— Îl consideri anormal?

— În momentul de față e anormal. Ieri dimineață însă era complet normal. O dovedesc relatările celor ce l-au văzut luptând. Am stat de vorbă cu mulți dintre ei. Toți susțin într-un glas că Mihailov, sau cum l-o fi chemând în realitate, a luptat inteligent și cu mult curaj. Experiență, în ce privește luptele de partizani, are, în mod sigur.

— Pretinzi că ne-a spus adevărul?

— Da.

— Dar cuvintele lui cuprindeau o minciună evidentă.

— Sau minciună, sau... Te-ai uitat bine la îmbrăcămintea lui, Feodor Stepanovici?

— Nu prea. Parcă purta o bluză militară și pantaloni civili. Totul era murdar, dar murdar și trebuia sa fie.

— Nu-i chiar așa. Ți-a scăpat esențialul. Bluza era într-adevăr murdară, dar absolut nouă. Când l-am văzut ieri pentru întâia oară, era descheiat la gât. Am băgat de seamă că avea un maiou foarte curat.

— Înseamnă că nu vine dintr-un lagăr de prizonieri?
— Cu siguranță, nu.
— Așadar, încă o minciună. Și încă una hotărâtoare.
— Ce propui?
— Să fie împușcat ca agent al inamicului, spuse Nesterov cu hotărâre.
Comisarul ciocănea gânditor cu degetele în marginea mesei.
— Chiar tu, Feodor Stepanovici, spuse el, ne-ai prevenit de nenumărate ori că e periculos să ne subapreciem dușmanul. Gestapoviștii nu-s proști. Când trimit un om de-al lor la partizani, au grijă să-l camufleze ca lumea. Și, în orice caz, îi fabrică o legendă logică. Adu-ți aminte de cei cinci.
— S-ar putea ca de data asta...
— Nu se poate. Nu ține. Comportarea lui Mihailov e mult prea stranie. Pur și simplu neverosimilă. Iată de ce... sunt înclinat să-l cred.
— Dar ți-a îndrugat o minciună sfruntată.
— Tocmai asta-i, că trebuie să lămurim dacă-i sfruntată sau nu. I-am trimis lui Kuleșov un bilet, rugându-l să angajeze o discuție cu Mihailov și să-i verifice integritatea facultăților mintale. Kuleșov a fost neurolog. Se descurcă și în psihologie. De împușcat îl putem împușca oricând. Dar avem de a face cu un caz întru totul ieșit din comun.
Nesterov își vedea pentru întâia oară comisarul cuprins de asemenea îndoieli și regretă că se pripise cu opinia lui.
— Bine! spuse el, ridicându-se în picioare. Om trăi și om vedea. Eu dau o raită prin companii.
— Treci și pe la plutonul lui Molodkin, îl sfătui Lozovoi. Mihailov a luptat ieri împreună cu ei. Să vezi ce spun despre el.
— Am să trec.
Plutonul de pușcași comandat de Molodkin era considerat cel mai bun din tot detașamentul. Se adunaseră în el, tot unul și unul, niște băieți de un curaj nebun. Fie

pentru că „glonțul se teme de cel viteaz”, fie datorită priceperii comandantului, plutonul, cu toate că participa în permanență la operații riscante, avea de regulă pierderi neînsemnate. În lupta din ajun, flăcăii lui Molodkin nu pierduseră nici un om; numai Molodkin fusese ușor rănit. Comandantul de pluton ieși în întâmpinarea lui Nesterov.

— De ce, mă, așa și pe dincolo, nu ești la infirmerie? îl salută glumeț Nesterov.

Molodkin făcu un gest disprețuitor cu mâna.

— O zgârietură acolo!

— Păi, dacă-i așa… Uite pentru ce-am venit, Vasia. L-ai văzut în timpul luptei pe tipul ăla, pe Mihailov?

— Sigur că l-am văzut… Nu ni-l lua, Feodor Stepanovici. După lupta de ieri, băieții mei pur și simplu s-au îndrăgostit de el.

După această convorbire cu secretarul biroului de partid al detașamentului, Nesterov renunță să-i mai descoase și pe oamenii lui. Îi erau limpezi temeiurile ezitărilor comisarului.

— Bine, n-am să vi-l iau.

— Acum unde-i? Mi s-a adus automatul lui. Dar cu el ce-i? E arestat?

Nesterov privi atent în jur. Nu era nimeni prin preajmă.

— Ascultă…

Când termină ce avea de spus, Molodkin rămase îndelung pe gânduri.

— Nu, nu se poate! spuse el. Un om care a tras în fasciști cu atâta îndârjire, care s-a bătut cu atâta dispreț de moarte nu poate fi agentul lor.

— Lozovoi gândește la fel.

— Nu-i de mirare. Băieții i-au povestit totul.

— Ce fac în clipa de față oamenii dumitale? întrebă Nesterov, schimbând brusc vorba.

Se apropiau câțiva băieți din plutonul lui Molodkin.

Molodkin n-avea cum să-i vadă, dar răspunse prompt:

— La ordinul dumneavoastră, se odihnesc, tovarăşe comandant.

„Isteţ flăcău!” se gândi Nesterov.

— Ai avut, ca întotdeauna, dreptate, Saşa, spuse el, odată reîntors în bordei.

Dar seara viaţa lui Mihailov atârnă iar de un fir de păr. Kuleşov le raportă oficial lui Nesterov şi lui Lozovoi că noul partizan era un om absolut normal. Mai mult, memoria lui Mihailov nu slăbise deloc.

— Am stat de vorbă cu el mai bine de două ore, spuse medicul, şi m-am convins că are o memorie excelentă. Numai când vine vorba de trecutul apropiat „uită” brusc totul. Cred că simulează, pur şi simplu.

Simulează!

În condiţiile vieţii de partizan, acest cuvânt suna ca o sentinţă. Şi Kuleşov ştia foarte bine ce efect putea avea vorbele lui. Era încredinţat însă că nu greşeşte şi considera de datoria lui să-şi pună comandantul la curent cu concluziile la care ajunsese.

Lozovoi şi Nesterov tăcură îndelung. Comisarul îşi masa fruntea gânditor. Comandantul îl privea pe Kuleşov mânios, cu sprâncenele încruntate, de parcă ar fi fost nemulţumit de el.

— Bine! spuse în sfârşit Lozovoi. Îţi mulţumesc, Serghei Vasilievici! Te rog să nu mai repeţi nimănui cele spuse aici.

— Dacă trebuie, am să tac, fireşte. Să ştiţi însă că i-am spus deja lui Lavrentiev, m-am sfătuit cu el.

Lavrentiev era medicul şef al detaşamentului.

— Nu-i nimic, spuse Lozovoi. Transmite-i şi lui rugămintea mea.

După ieşirea lui Kuleşov, Nesterov întrebă:

— Saşa, eşti sigur că nu greşeşti?

— Sunt sigur. Un agent duşman nu se poate comporta ca Mihailov. Ne obligă literalmente să-l împuşcăm. În discuţia de azi dimineaţă presupuneai că, trimiţându-l la noi, Gestapoul i-a elaborat dinadins acest program straniu de

comportare, acționând, cum s-ar spune, contrar bunului simț. Nu neg că un asemenea procedeu e posibil, dar nu se sare chiar așa peste cal. Versiunile corecte, într-adevăr, păcălesc pe foarte puțini și micile inadvertențe din legendă pot păcăli un „anchetator” superficial. Fasciștii au obiceiul să-și subaprecieze adversarii. Aici însă e vorba de cu totul altceva. În orice alt detașament de partizani, Mihailov ar fi fost împușcat fără cea mai mică ezitare.

— Dar noi ezităm.

— Numai pentru că știm cum s-a comportat în lupta de ieri. Scopul oricărui agent este de a câștiga încrederea, de a-și consolida poziția acolo unde este trimis. De dragul lui poate trage demonstrativ în ai săi - e în stilul Gestapoului. Dar scopul lui nu poate fi să se lase omorât chiar în prima luptă. Or, Mihailov, o spun toți cei cu care am stat de vorbă, se năpustea efectiv în întâmpinarea morții. Tocmai el a nimicit cuibul de mitralieră care bloca plutonul lui Molodkin și a rămas în viață numai printr-un miracol. Dacă oricare alt partizan ar fi făcut acest lucru l-aș fi propus imediat pentru decorare. Și tu la fel.

Rămaseră o vreme tăcuți.

— Azi dimineață, spuse Nesterov, când ne-a propus el însuși să-l împușcăm, am citit în ochii lui un fel de bucurie.

— Și eu. Tocmai de aceea sunt încredințat că e bine să mai așteptăm. În viața acestui om există o taină.

— Crezi că s-ar putea să aibă conștiința încărcată?

— Posibil. Toți cei care l-au văzut în luptă sunt convinși că Mihailov îi urăște pe fasciști din tot sufletul. O conștiință încărcată? Dacă-i așa, înseamnă că vrea să-și spele păcatele cu propriul lui sânge.

— Întrebarea este: pentru ce vină?

— Sunt convins că o să ne povestească. Când o să simtă că ne-a câștigat încrederea.

Nesterov se încruntă.

Lozovoi îi ghici gândul.

— Judecă și tu, Feodor Stepanovici. După comportarea eroică în luptă, îl putem oare împușca pe Mihailov fără dovezi precise? Ce impresie ar produce acest lucru asupra oamenilor? Băieții lui Molodkin n-au să tacă, au să povestească tuturor. Sigur, pe față nimeni n-o să ne zică nimic, dar oamenii vor gândi că ne-am pripit și am împușcat un om nevinovat.

— Asta așa-i, spuse Nesterov. Dar, când spui că n-avem dovezi, n-ai dreptate! Minciuna sfruntată e o dovadă.

— Și unde-i minciuna?

— Doar știi. Zice că s-a alăturat detașamentului în satul unde noi, chipurile, am fi înnoptat, și că vine dintr-un lagăr de prizonieri, când e clar că n-a fost într-un asemenea lagăr. Nu mai vorbesc de faptul că „a uitat" unde a luptat până la prizonierat. Și că „nu-l cunoaște" pe cel dispărut azi noapte.

— Poate că într-adevăr nu-l cunoaște. Să uite unde a luptat e de asemeni posibil: contuzia e contuzie. Ideea că n-a fost în lagăr îmi aparține. Recunosc că m-am pripit trăgând această concluzie. În drum putea să se adăpostească undeva, cineva l-o fi ascuns, l-o fi lăsat să se spele și i-o fi dat rufărie curată. E verosimil și am să-l întreb cum stau lucrurile. Rămâne în picioare o singură inadvertență - afirmația că mai înainte de luptă am poposit în nu știu ce sat.

— Să zicem că ai dreptate, conveni Nesterov. Ce facem?

— Păi, e simplu. Lozovoi era parcă supărat pe Nesterov pentru încăpățânarea lui. Cât se poate de simplu. Îți scriu numaidecât un raport, arătând că în detașament a venit un partizan nou, că s-a comportat în luptă uite-așa și așa, iar apoi, adăugând că atunci când e întrebat unde ni s-a alăturat, se încurcă, cer să fie împușcat. Aprobi, și gata!

— În box asta se cheamă cnocaut[1], spuse Nesterov. Tu ești comisarul și n-am de gând să-ți contest hotărârea. Pur și simplu am vrut să te ajut să eviți o greșeală.

---

[1] Knockout (K.O.)

— Deci, ești de acord?
— Sunt!
— Om trăi și om vedea.
— Și dacă fuge?
— Să-l lăsăm în plutonul lui Molodkin.

Nesterov surâse. De curând chiar Molodkin îl rugase acest lucru. Secretarul biroului de partid știe totul despre Mihailov. N-o să-l scape din ochi. Și de unul ca el n-ai cum să fugi!

— O hotărâre justă, spuse Nesterov.

Cu noul partizan nu mai vorbiră despre trecutul lui. I se dădu arma îndărăt și părea că nimeni nu se mai interesează de el în mod special. Băieții lui Molodkin îl primiră bucuroși în mijlocul lor. Despre convorbirea comisarului cu comandantul de pluton, care avu loc în aceeași seară, nu află nimeni nimic.

Nesterov, Lozovoi și Molodkin erau încredințați că Mihailov nu știe că e urmărit cu atenție. Dar peste două luni, când toate suspiciunile fuseseră de mult uitate, ieși la iveală că el știa foarte bine acest lucru.

În lunile acelea plutonul întreprinsese de câteva ori incursiuni cutezătoare, participase la multe lupte de apărare, însoțise deseori în misiune grupele de diversioniști. Și veni ziua, când comandantul plutonului, secretarul biroului de partid, de ochiul sigur al căruia nu se îndoia nimeni, se înfățișă la Nesterov și Lozovoi, raportând că nu mai consideră necesară supravegherea lui Mihailov.

— E mai presus de orice bănuială, spuse el. Mihailov e cel mai bun luptător din pluton. Merită nu suspiciuni, ci decorații. Curajul lui e fără margini, iar ura față de dușman absolut evidentă. Faptul că până acum n-a fost nici măcar rănit e pur și simplu un miracol!

Veni apoi ziua când Mihailov se oferi pentru întâia oară să acopere retragerea detașamentului și-și îndeplini strălucit misiunea.

Tocmai atunci încercă Lozovoi să stea încă o dată de vorbă cu el, să lămurească ce anume îl făcuse pe Mihailov să se comporte la început atât de straniu.

Toți observaseră, încă de mult, că Mihailov era vesel numai în luptă. În rest nu zâmbea aproape niciodată, era foarte retras, căutând vizibil singurătatea. Se obișnuiseră cu acest lucru și se străduiau să nu-l deranjeze când, retrăgându-se undeva pe aproape, Mihailov rătăcea ceasuri întregi printre copaci, cufundat în gândurile lui care nu păreau prea vesele.

Tocmai într-unul din aceste momente îl întâlnise Lozovoi. Nu era nimeni prin apropiere. Comisarul ar fi trecut, probabil, mai departe, nedorind să-și impună compania cuiva care era clar că nu dorea acest lucru, Mihailov însă îl oprise el însuși. Salutându-l pe comisarul detașamentului după regulament, rugase să fie trimis în misiune, adăugând că de trei zile lâncezea la bază și că îi era greu să suporte inactivitatea.

— Ia te uită, ce lăcomie! glumi Lozovoi. Ai trimis pe lumea cealaltă atâția fasciști și tot ți se pare puțin.

— Puțin, încuviință Mihailov grav. Nu mi-am plătit încă datoria.

Lozovoi căuta de mult un prilej potrivit și hotărî că acesta sosise.

— Hai să ne așezăm puțin, propuse el, arătând spre trunchiul unui arbore căzut.

Stătură de vorbă. După câteva fraze, convins că întotdeauna calea dreaptă era cea mai bună, Lozovoi îi spuse tot ce avea pe suflet.

— Vreau să fiu sincer cu dumneavoastră, începu Mihailov calm, după un răstimp de tăcere. N-am nimic de ascuns, iar cuvintele dumneavoastră, tovarășe comisar, nu m-au mirat. Așteptam de mult să aduceți vorba despre lucrurile astea. Știu că sunt supravegheat, că nu inspir încredere. E firesc și n-am de ce mă supăra. Un singur lucru vreau să vă spun: dacă prin comportarea mea vă dau

vreun temei de neîncredere, împușcați-mă. Detașamentul nu trebuie să riște din cauza unui singur om. Vedeți, tovarășe comisar, - pe Lozovoi îl uimi tristețea deznădăjduită din glasul partizanului -, că glonțul nu mă ajunge.

— Cine te-aude ar putea crede că-ți cauți moartea, spuse Lozovoi supărat. Cum de nu ți-e rușine!

— Nu mi-o caut, dar... Ce să mă mai ascund după deget: aș fi bucuros dacă aș fi ucis în luptă.

— De ce? Ce-s prostiile astea pe capul tău?

Mihailov nu răspunse. Stătea nemișcat, privind fix înaintea lui.

Pauza se prelungi mult.

— Nu te urmărește nimeni, spuse în sfârșit Lozovoi. În ce mă privește, n-am nici un fel de suspiciuni la adresa ta. Pur și simplu am vrut să stăm de vorbă tovărășește. Am avut impresia că ne-ai ascuns ceva atunci...

Era straniu să vezi pe chipul acelui om al cărui curaj devenise în detașament aproape legendar o expresie de spaimă evidentă.

Și iarăși, întocmai ca în ziua aceea, demult, Mihailov își lăsă capul în jos și spuse abia auzit:

— Ce să fac, dacă într-adevăr nu țin minte nimic.

— Uită de asta, spuse Lozovoi cu glas ferm. Te rog să mă ierți că te-am sâcâit. Ești un luptător adevărat și întreg detașamentul se mândrește cu tine, dar te rog să nu-ți mai riști viața în felul ăsta.

— Nu pot altfel.

— Să ai în vedere că pierderea dumitale ar fi extrem de grea pentru noi.

Și Lozovoi strânse puternic mâna partizanului.

Relatându-i această convorbire lui Nesterov, el spuse:

— În viața lui Mihailov există o taină care-l apasă cumplit. Dar sunt convins că n-o să ne dea de rușine.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Echipajul miliției, chemat de administratorul de serviciu, sosise la zece minute după împușcătură.

Imensul vestibul al hotelului „Moscova” era plin, ca întotdeauna în orele dimineții. În așteptarea camerelor, noii sosiți, strânși în grupuri prin toată încăperea, comentau cu însuflețire întâmplarea.

O împușcătură într-o cameră de hotel! Nu în fiecare zi poți fi martor la o asemenea întâmplare.

Cei mai curioși asediau biroul administrației, căutând să obțină o informație cât mai vagă, dar nici acolo nu se știa nimic.

Dintr-o cameră încuiată pe dinăuntru răsunase un foc de revolver. Era tot ce le puteau spune. Se aștepta sosirea unor reprezentanți ai organelor de anchetă.

Toți aflaseră acest lucru și așteptau grupa operativă cu mare nerăbdare, dar cei trei civili în costume modeste care intrară curând în hotel trecură absolut neobservați; toți se așteptau, cine știe de ce, să vadă niște oameni îmbrăcați în uniforme de milițieni. Directorul hotelului se apropie de ei.

— Sunteți de la miliție? întrebă el cu jumătate de glas.

— Da.

— Eu sunt directorul.

— Căpitanul Afonin, se prezentă unul din cei trei, un blond înalt, lat în umeri, căruia i-ai fi dat vreo treizeci și cinci de ani.

În ținuta lui puteai ghici fără greș militarul.

Era limpede că bronzul ce-i acoperea fața nu era efectul razelor solare din stațiunile sudice, ci al vânturilor arzătoare de pe câmpurile de luptă.

Împreună cu ceilalți doi, unul tânăr, iar celălalt de vreo cincizeci de ani, îl priveau pe directorul hotelului cu vădită nerăbdare.

— Să mergem, spuse acesta, adăugând abia auzit. Astăzi avem mai mulți solicitanți ca de obicei.
— Știu? întrebă căpitanul.
— Poți să ascunzi ceva aici?
— Atunci conduceți-ne printr-o intrare laterală.
— O să urcăm cu liftul de serviciu.
— Perfect!
Pe director oamenii aflați în hol nu-l cunoșteau, iar grupul de patru persoane care trecea fără grabă spre fundul vestibulului nu atrase atenția nimănui. Toți așteptau miliția.
— Vreau amănunte, ceru căpitanul Afonin.
— Nu sunt prea multe. Împușcătura s-a produs la etajul zece, camera o mie unsprezece. Acolo stă un oarecare Mihailov Nikolai Polikarpovici, sosit din Sverdlovsk. La opt și douăzeci de minute - ora a fost reținută exact, preciză directorul - responsabila de etaj a auzit o împușcătură din această cameră. Eu sosisem, și am urcat numaidecât la zece. Ușa camerei era închisă pe dinăuntru. Am bătut, dar n-a răspuns nimeni. O liniște totală. Nu ne-am hotărât să spargem ușa în absența dumneavoastră.
Afonin clătină aprobativ din cap.
— Și bine ați făcut, spuse.
Liftul se opri și ușile se deschiseră.
În afara responsabilei de etaj, pe coridor nu mai era nimeni.
Afonin studie atent, cu lupa, gaura cheii.
— Aveți o cheie de rezervă?
— Da, desigur; iat-o! spuse directorul. Dar de partea cealaltă e alta.
— N-are importanță. Afonin întinse cheia colegului său mai tânăr. Dă-i bătaie, locotenent!
Acesta scoase din buzunar un instrument lung și subțire pe care îl introduse încet, de parcă broasca ar fi fost de sticlă, în gaura cheii. Peste câteva secunde se auzi cheia de dincolo căzând cu zgomot pe dușumea.

Cu gesturi la fel de lente și cu aceeași atenție, locotenentul introduse cheia de rezervă în broască și o răsuci.

— Gata! spuse el.

— Deocamdată intru numai eu și medicul, hotărî Afonin. Voi așteptați aici.

Ușa se deschise.

Căpitanul se opri în prag. Medicul intră grăbit.

Era o odaie mică, mobilată simplu. Un pat, un dulap, o masă de scris și două fotolii. Fereastra era acoperită de o draperie ușoară, netransparentă.

Lângă masă, pe dușumea, zăcea un om. Șuvița subțire de sânge scursă din tâmpla străpunsă de glonț începuse deja să coaguleze. Mâna ușor depărtată de corp - se vedea chiar din ușă - era încleștată pe un revolver nu prea mare.

Un „Walter”, constată Afonin în gând. Revolverul nu i-a fost pus în palmă - e vădit că s-a servit el însuși de armă. Și apoi cine ar fi putut înscena așa ceva într-o cameră închisă pe dinăuntru?

— E mort! spuse medicul, strecurându-și stetoscopul în buzunar și ridicându-se. Moartea s-a produs instantaneu.

Căpitanul rămase în ușă.

— Verifică, te rog, fereastra, îl rugă el.

Totul pleda pentru sinucidere. În momentul împușcăturii, Mihailov fusese singur în cameră. Cu toate acestea Afonin „pipăi” cu o privire pătrunzătoare toate obiectele aflate în încăpere, apoi dușumeaua, neacoperită de covor. Pe parchet se distingeau urmele abia vizibile ale medicului și atât. Dar totul trebuia verificat în amănunt.

— Fereastra e bine închisă, spuse medicul după o examinare atentă.

Abia atunci Afonin intră în cameră.

Ridicând receptorul telefonului, aflat pe noptieră, căpitanul spuse un număr.

— Afonin la aparat, spuse el foarte încet. Nu e nevoie de a doua mașină. Sinucidere... Da, absolut sigur... Ascultă cu

atenție, timp de aproape un minut, ceea ce îi spunea interlocutorul de la celălalt capăt al firului. Mișcarea abia sesizabilă a sprâncenelor lui trăda mirarea. Am înțeles!

După ce puse receptorul la loc, căpitanul se lăsă în genunchi lângă cadavru, și, cu greutate, desprinse pistolul din mâna care începea să se rigidizeze. Băgă astfel de seamă că degetele mâinii drepte a lui Mihailov sunt pătate de ceva.

Sinucigașul era un om încă foarte tânăr. Afonin nu-i dădu mai mult de treizeci de ani. Chipul lui fără riduri, cu barba proaspăt rasă și buzele strânse păstra expresia unei hotărâri calme. Un chip de om care știe ce vrea și se îndreaptă spre țintă decis, fără regrete și fără șovăire.

„Un tip ca ăsta nu se sinucide fără un motiv foarte serios”, gândi Afonin.

Mortul purta un costum de culoare închisă, din stofă scumpă, încheiat la toți nasturii. Cămașa albă, gulerul scrobit, cravata legată savant, vorbeau despre un bărbat căruia-i plăcea să fie îngrijit și chiar elegant. În picioare - ciorapi de mătase și pantofi lustruiți temeinic.

— Când a sosit Mihailov? întrebă Afonin fără să se întoarcă.

— Aseară la ora nouă, răspunse directorul, care rămăsese în ușă.

— În cursul dimineții de azi a chemat cumva femeia de serviciu?

— În mod sigur nu! De ieri în cameră n-a mai intrat nimeni.

„Patul făcut, dar neîndemânatic, se gândi Afonin. Mihailov și l-a strâns singur. A dormit liniștit și s-a trezit în aceeași stare. Asta rezultă clar fie și numai din faptul că s-a îmbrăcat și s-a dichisit cu minuțiozitate; de bărbierit s-a bărbierit singur, astăzi și nu ieri. E greu să împaci toate astea cu ideea unei sinucideri imediate.”

În buzunarele răposatului, Afonin nu găsi nimic, în afara unei batiste imaculate. Nici acte, nici însemnări. Nimic din

ceea ce oamenii poartă de obicei în buzunare, deseori chiar fără să-și dea seama.

Era oare un lucru întâmplător?...

Căpitanul se ridică.

— Chemați mașina sanitară! ordonă el. Cadavrul trebuie expediat la autopsie. Răposatul a predat buletinul la recepție?

— Altfel n-ar fi putut obține camera.

— Vă rog să mi-l aduceți!

Directorul ieși în grabă.

Un locotenent îl fotografie pe sinucigaș de câteva ori, din diferite puncte.

— Acum mutați-l pe pat, ordonă Afonin.

Când și această dispoziție fu pusă în aplicare, căpitanul se ocupă de masa de scris.

Ordinul telefonic abia primit de la colonelul Kruglov îl obliga pe Afonin să cerceteze totul cât se poate de minuțios, „pornind de la ideea că e vorba despre o crimă dintre cele mai grave”, cum se exprimase Kruglov. Și cu toate că acest ordin rămăsese pentru el greu de înțeles (era o simplă sinucidere și nimic mai mult!), Afonin îl execută cu exactitatea cu care îndeplinea întotdeauna ordinele de sus. O fi având el, șeful, niște motive dacă se interesa de acest caz.

Atenția căpitanului fu atrasă de scrumiera de sticlă de pe masă. Era plină ochi cu cenușă, iar alături zăcea o cutie de chibrituri deschisă.

Înainte de a apăsa pe trăgaciul revolverului, Mihailov arsese niște hârtii.

Un fir, dacă ar fi fost într-adevăr vorba de un asasinat. Numai că nu se comisese nici o crimă!

Examinând conținutul scrumierei cu lupa, Afonin se încredință că din hârtiile carbonizate nu se putea reconstitui nimic, scrumul fusese mărunțit cu grijă.

„Iată de ce sunt pătate degetele mâinii drepte”, se gândi Afonin.

Continuă examinarea.

Poziția cadavrului arăta că, în momentul împușcăturii, defunctul ședea în fotoliul din fața mesei. Acesta era ușor întors într-o parte, ceea ce dăduse cadavrului posibilitatea să alunece pe dușumea. Medicul, criminalist experimentat, stabilise că poziția mâinii care ținuse pistolul strâns lipit de tâmplă era firească. Această constatare confirma definitiv sinuciderea.

În majoritatea cazurilor, de fapt aproape întotdeauna, sinucigașii lasă în urma lor câteva rânduri scrise sau un plic sigilat. Aici - nimic din toate acestea. Pe masă, în afara scrumierei pe care o examinase deja, se mai găseau: o veioză cu abajur de pânză, un ziar și un portmoneu de piele.

Veioza era aprinsă.

Afonin o stinse mașinal și prinse a examina portmoneul.

Dar, spre dezamăgirea lui, nici acesta nu conținea nimic în afară de bani. O sumă pe care o ia de obicei cu sine orice om când pleacă într-un oraș străin și nu are asupră-i un carnet de CEC. Într-un compartiment al portmoneului era împăturit cu grijă, într-o foaie curată de hârtie, un bilet de tren emis de gara din Sverdlovsk.

Ziarul - o „Izvestia” din ziua precedentă - era astfel împăturit, încât ochii îți cădeau numaidecât pe un decret al Prezidiului Sovietului Suprem. De fapt erau două decrete, tipărite unul sub celălalt. Se crea impresia că, înainte de moarte, Mihailov citise cu siguranță ziarul. O ocupație nu tocmai potrivită pentru un om care se pregătește să-și tragă un glonț în tâmplă. Oare ziarul îl îndemnase să pună mâna pe revolver?

Sau poate Mihailov îl citise aseară?

„Nu! hotărî Afonin. L-a citit azi. Altfel de ce ar fi aprins veioza? Se luminează devreme. Probabil că, în momentul când s-a trezit, era întuneric încă, sau lumina era prea slabă. Storurile nu le-a tras”.

Căpitanul se așeză pe fotoliu și, într-o poză cât se poate de firească, puse mâinile pe masă.

Nu exista nici o îndoială! Mihailov citise, și citise tocmai acele decrete.

În primul dintre ele privirea lui Afonin fu numaidecât atrasă de un nume: „Mihailov Nikolai Polikarpovici”.

„Oamenii propuși pentru o distincție atât de înaltă nu se sinucid în ajun de decorare, se gândi căpitanul. Nu vii în capitală numai ca să te sinucizi. E cu totul neverosimil!”

Dar faptele sunt fapte: Nikolai Polikarpovici Mihailov era mort! Și n-avea sens să presupui că în decret ar fi fost vorba de alt Mihailov, ba mai mult, de un dublu tiz.

Vor izbuti oare să dezlege enigma? Să stabilească pricina morții acestui om?...

Abia acum înțelese Afonin de ce îi ordonase șeful lui să desfășoare ancheta cât mai minuțios cu putință. Pesemne, colonelul Kruglov știa precis cine fusese cazat în camera o mie unsprezece de la hotelul „Moscova”.

„Da! își spuse Afonin. O să trebuiască să ne punem mintea la contribuție și să descoperim adevărul cu orice preț. Prezidiul Sovietului Suprem nu se poate mulțumi cu prezumții sau jumătăți de răspuns.”

Ce se putea spune cu certitudine acum, aici?

Afonin știa bine cât de important era în asemenea cazuri să-ți formezi o primă impresie la fața locului, Numai aici pot fi „interogați” martorii muți - obiectele aflate în încăpere. Unui ochi experimentat acestea îi pot mărturisi multe. Mai ales în cazuri de genul celui de față, care era mai mult psihologic decât penal. Trebuia stabilit, fie și în linii mari, la ce se gândise Mihailov înainte de moarte. Aceasta era cheia misterului...

Directorul hotelului reapăru. Chipul lui stacojiu („alergase zdravăn, pesemne!”) trăda tulburarea.

— Buletinul nu există! răspunse el la privirea interogativă a lui Afonin. La sosire, Mihailov declarase că și-a uitat buletinul la Sverdlovsk. Întrucât odaia îi fusese

rezervată de către secretariatul Prezidiului Sovietului Suprem, recepționerul de serviciu acceptase să-l cazeze și în aceste condiții. Cred că a procedat just, se grăbi să adauge directorul, temându-se, pesemne, de reproșuri pentru această eludare a regulamentului.

— Așa va să zică! spuse Afonin.

Hârtii arse, buletin „uitat”! E drept că încă vag, dar se întrevedea o linie posibilă de cercetare.

— Vă mai pot fi de folos cu ceva? întrebă directorul.

— Nu, în caz de nevoie o să vă chemăm.

Afonin își îndreptă din nou privirile asupra ziarului.

Din toate tipurile de anchetă, căpitanul prefera analiza psihologică. Chiar și în cazurile strict penale, se străduia să înțeleagă gândurile și sentimentele delincventului, ceea ce deseori îi ajuta să lămurească adevăratele mobiluri ale infracțiunii.

În cazul Mihailov aceasta era singura cale posibilă.

Și, în vreme ce locotenentul și medicul examinară încă o dată cadavrul, deschiseră și cercetară geamantanul defunctului, căpitanul Afonin rămase la masa de scris, cu ochii lipiți de ziarul acela. „Mihailov nu putea să nu știe de ce fusese chemat la Moscova”, reflectă el. Dar decretele fuseseră publicate abia ieri, așadar numele celorlalți decorați le aflase din ziar. Cu puțin timp înainte de moarte. Începuse să citească ziarul de cu noapte, dovadă veioza aprinsă. Mihailov uitase să o stingă când se luminase de ziuă. De ce uitase? Erau două posibilități. Prima, arsese hârtiile și nu se mai gândise la veioză. Explicația cea mai puțin probabilă. A doua - unul dintre aceste nume îl surprinsese într-atât, încât uitase de toate. Numai că ar fi putut citi ziarul și ieri! Nu, se contrazise Afonin pe sine însuși, nu era deloc obligatoriu. Putea să cumpere ziarul de ieri, dar să-l citească abia astăzi. Așadar ce știm până în clipa de față? Omul se scoală bine dispus, fără să se gândească ce va face peste o oră sau două. Se bărbierește, se îmbracă liniștit, cu grijă, își strânge patul. Apoi își aduce

aminte de ziar, se așază la masă și citește decretele. Privirea i se oprește asupra unui nume... Se putea întâmpla și altfel. Citise totuși ziarul de cu seară și azi îl citise pentru a doua oară. Este plauzibil, pentru că decretul cuprindea numele lui. Și azi sesizase ceea ce ieri îi scăpase, pesemne. Dar ce anume?”

Căpitanul examină cu și mai multă atenție pagina aceea de ziar. Și observă că în dreptul unui nume era făcut un punct cu creionul.

Dar unde-i creionul? Pe masă nu era.

Căpitanul privi în jur și descoperi creionul pe dușumea, chiar lângă fereastră; fusese, probabil, aruncat acolo.

Vârful creionului era rupt.

Afonin îl găsi fără multă trudă pe masă, lângă lampă.

Era clar! Vârful se rupsese chiar în dreptul acestui nume.

Examinând textul îndeaproape, Afonin distinse punctele făcute cu creionul în dreptul altor câtorva nume, dar acestea erau foarte slabe, abia vizibile.

Așa procedează oamenii, când parcurg cu creionul în mână o listă de nume, străduindu-se să-și aducă aminte chipurile celor ce stau îndărătul lor.

Erau douăsprezece nume. Un punct apăsat, marca al patrulea nume din cel de al doilea decret.

„Ivanov Andrei Demianovici, comisar” citi Afonin.

În ambele decrete - numai foști partizani.

În dreptul celor cinci nume care urmau după Ivanov nu erau nici un fel de semne. Mihailov nu le citise!

Ce anume i-o fi atras atenția asupra acestui nume? De ce, întâlnindu-l în decret, Mihailov scosese revolverul și-și trăsese un glonț în tâmplă?

„Nu-i chiar așa, se corectă Afonin. În paralel a distrus, cu multă grijă, niște hârtii. Un fapt deosebit de important.”

Dar, dacă Mihailov își pusese capăt zilelor descoperind în decret numele lui Ivanov, pe care, probabil, îl cunoștea bine, atunci între hârtiile arse și buletinul uitat nu exista

nici o legătură. Buletinul fusese uitat într-adevăr. Ajuns la Moscova, Mihailov nu se gândea la sinucidere. Se hotărâse la acest pas pe neașteptate, azi dimineață.

Posibilă rămânea o altă legătură - între hârtiile arse și persoana lui Ivanov. Poate că fusese arsă chiar o scrisoare a acestui Ivanov către Mihailov, scrisoare care ar fi putut fi motivul împușcăturii fatale. Nu-i obligatoriu să ții pistolul cu propria-ți mână ca să ucizi. Te poți folosi chiar de mâna victimei. Constrângerea la sinucidere nu se deosebește cu nimic de asasinatul propriu-zis. Istoria criminalisticii cunoaște multe asemenea cazuri.

Oricum ai întoarce-o, Ivanov rămâne cheia enigmei.

Acest om trebuie să fie la Moscova sau în drum spre Moscova. Firește, dacă nu-i moscovit. Nu părea greu de găsit.

Afonin își ridică fruntea.

— Ce conține geamantanul? întrebă el.

— Lucruri obișnuite, pentru drum. Două schimburi, un costum, două cărți și trusa de bărbierit. Prosop, batiste...

— Scrisori, însemnări?

— Nimic!

Afonin împături ziarul și-l vârî în buzunar. Creionul și vârful rupt al acestuia le înveli într-un petic de hârtie și le puse separat.

— Să mergem! spuse el. Nu mai avem ce face aici. Geamantanul îl luăm cu noi.

2

Medicul rămase la hotel, să însoțească cadavrul lui Mihailov și să asiste la autopsie. Pe locotenent, Afonin îl trimisese înainte, însărcinându-l să ducă geamantanul la secția tehnico-științifică a miliției judiciare pentru o analiză amănunțită. În ce-l privește pe el, odată urcat în mașină, ordonă să fie dus la direcție pe un drum ocolit.

Dispoziția nu-l miră pe șofer. Îl cunoștea de mult pe căpitan și se obișnuise cu aceste ocolișuri, care urmau aproape fiecărei descinderi la locul faptei.

Căpitanul voia să chibzuiască și să sistematizeze de unul singur, netulburat, faptele constatate. Și acum acest lucru se impunea cu deosebire.

Era conștient de marile dificultăți pe care le comporta cazul și era sigur că tocmai el va fi însărcinat să ducă ancheta mai departe și că o să trebuiască să lucreze mult și repede. Indicația colonelului de a se cerceta totul pornind de la ideea că era vorba de o crimă din cele mai grave spunea multe.

Nu voia să ajungă la direcție prea repede și să se înfățișeze la raport cu mâinile goale. La inevitabila întrebare: „Ce părere ai?” trebuia răspuns ceva, or Afonin, în afară de câteva presupuneri, nu avea încă un răspuns la această întrebare. Unul care să poată fi considerat drept o primă versiune.

Oleg Grigorievici Afonin era un anchetator experimentat. Până la război lucrase opt ani în cadrul procuraturii. În acest răstimp terminase cursurile fără frecvență ale Facultății de drept. Sute de dosare trecuseră prin mâinile lui. Își iubea profesia și se dăruia în întregime fiecărui caz ce i se încredința. Privind îndărăt la drumul parcurs, își amintea cu satisfacție că nici unul din cazurile pe care le anchetase nu rămăsese nerezolvat. Insuccesele, inevitabile în orice meserie, îl ocoliseră până acum.

Când începuse războiul și armatele germane ajunseseră aproape de Moscova, Afonin insistase să fie trimis pe front. După nimicirea armatelor fasciste lângă Moscova, fusese transferat la procuratura militară, din nou ca anchetator. Dar cazurile pe care le soluționase pe front nu aveau nimic comun cu cele din vreme de pace.

Întors de la Berlin la Moscova, Afonin nu mai fusese numit pe vechiul loc de la procuratură, ci la Miliția Judiciară din Moscova. Și iată că nu anchetase bine nici

zece cazuri, când se și ivise o problemă, în care deprinderile și experiența lucrătorului din procuratură îi puteau fi de foarte, foarte mare folos.

«Oare nu de aceea m-o fi trimis colonelul Kruglov tocmai pe mine la hotelul „Moscova”?» se întrebă Afonin.

Era nu numai posibil, ci aproape sigur. „Cu atât mai rău!” se gândi fără voie.

Cazul Mihailov amenința să infirme regula pe care Afonin o stabilise pentru sine însuși: fiecare caz *trebuia* dus până la capăt. Cu orice preț! Până acum Afonin reușise să se țină de această lege nescrisă, fapt cu care, în taină, se mândrea.

Îi răsări pe neașteptate în amintire ultimul caz dinainte de război, un caz la prima vedere din cale afară de simplu, dar care se dovedise în realitate foarte dificil și complicat. Atunci, ca și acum, fusese vorba de o sinucidere și, tot așa, nu se întrevedea nici un motiv care să fi împins la acest pas. Atunci însă moartea de bună voie părea și mai evidentă decât în cazul Mihailov. Sinucigașa, o femeie tânără, lăsase un bilet cu rugămintea standard „de a nu învinui pe nimeni de moartea ei”. Reieșea că nu prea aveau ce ancheta, identitatea scrisului de pe bilet cu cel al defunctei fusese stabilită prompt și categoric. Dar Afonin fusese intrigat tocmai de *identitatea* scrisului de pe bilet cu cel al unei scrisori găsite în odaia sinucigașei. Din spusele rudelor și cunoștințelor decedatei, rezulta că fusese o tânără veselă și cam flușturatică. Or, o scrisoare în doi peri, pentru o prietenă, nu e totuna cu o scrisoare așternută pe hârtie în pragul morții. Ele fuseseră scrise în stări psihice diferite și acest lucru trebuia să se reflecte inevitabil în scris. De ce nu se simțea nici o diferență? Punându-și această întrebare, pornind de la ea, Afonin izbutise să dezvăluie adevărul, să probeze o crimă concepută și pregătită cu minuțiozitate, să-l descopere și să-l aresteze pe asasin. Acest caz îl făcuse deodată cunoscut printre criminaliști.

Amintindu-și totul în amănunt, Afonin se gândi că acel caz vechi avea ceva comun cu cazul Mihailov. La prima vedere, nici aici n-ai de ce te agăța. Totodată, cele două cazuri difereau în chip evident și deosebirea consta în faptul că femeia lăsase un bilet, iar Mihailov, dimpotrivă, arsese una sau mai multe hârtii.

De ce? Care era ideea?

Încă în camera aceea de hotel, Afonin se gândise că fostul comisar de detașament Ivanov era, într-un fel sau altul, implicat în cazul Mihailov. Dacă această presupunere era justă, atunci Mihailov n-ar fi avut nici un temei să ardă biletul sau scrisoarea primită de la acest Ivanov și, implicit, să-l apere de acuzația de constrângere la sinucidere. Mai firesc ar fi fost să procedeze tocmai pe dos, adică să lase scrisoarea pe masă.

Actul lui Mihailov era, sub raport psihologic, de nejustificat.

Dar, dacă Ivanov nu are nici un amestec, atunci comportarea lui Mihailov înainte de sinucidere e și mai greu de explicat.

Mașina se învârtea pe străzile Moscovei de mai bine de un ceas. Șoferul alegea traseele cele mai complicate, fără a se îndepărta totuși, prea mult de Petrovka. Știa din experiență că, atunci când căpitanul va lua o hotărâre, îi va cere să-l ducă la direcție cât se poate de repede.

Afonin însă parcă uitase că era așteptat.

Îl cunoștea bine pe șeful miliției judiciare. Un raport inconsistent, fără „concluzie finală”, cum îi plăcea lui să spună, l-ar fi putut determina pe colonelul Kruglov să transfere cazul altcuiva. Așa ceva se întâmplase nu o dată. Odată cazul „urnit”, Kruglov nu schimba niciodată anchetatorul, îl ajuta cu ce putea; la început însă…

Oricât ar părea de straniu, deși cazul lui Mihailov era aproape lipsit de perspectivă, Afonin nu voia să renunțe la el. Amorul lui propriu profesional era deja foarte afectat de faptul că nu izbutea să ajungă la o concluzie fermă, chiar

dacă aceasta s-ar fi dovedit până la urmă greșită. Căderea primei versiuni e un fenomen frecvent întâlnit și înțeles de către orice criminalist. Ea nu are nimic penibil. Important era ca în final să descoperi pista corectă și să închei cercetările cu succes. Iată ce era important.

Afonin știa că pentru o greșeală nu-l va condamna nimeni. Dar să intre în cabinetul colonelului și să tacă mâlc la întrebările firești ale acestuia i se părea de nesuportat. Și continuă să caute cu înfrigurare indiciul ce l-ar fi ajutat să-și taie măcar o potecuță prin ceață.

Dar, în afară de același Ivanov, nu-i venea nimic mai acătării în minte. Toate celelalte presupuneri erau și mai puțin convingătoare, aduceau și mai mult a „literatură fantastică”, un gen care nu era în grațiile lui Kruglov.

Mai trecură vreo zece minute și căpitanul hotărî să n-o mai lungească. „Dacă-i Ivanov, Ivanov fie!” Ca primă versiune, mergea și asta. E drept, colonelul, care lucrase o viață la judiciară, îi va sesiza numaidecât toate părțile slabe, dar era oricum o versiune!

Afonin era supranumit în glumă „misticul” pentru slăbiciunea lui de a crede fără rezerve în glasul său interior, în intuiție. Câtă vreme fapte incontestabile nu dovedeau contrariul, susținea cu încăpățânare ceea ce-i șoptea intuiția.

Și acum, cu toate argumentele „contra”, pe care și le furnizase el însuși, cu toate că versiunea „Ivanov” i se părea cea mai precară, intuiția lui repeta cu înverșunare: „Ivanov, Ivanov, Ivanov!”

Șeful Miliției Judiciare din Moscova, colonelul Kruglov, îl întâmpină pe Afonin calm, fără să-i reproșeze absența îndelungată, ale cărei pricini îi erau bine cunoscute. Îl ascultă cu atenție, fără să-l întrerupă, fixându-l cu ochii lui enormi, ascunși îndărătul lentilelor groase ale ochelarilor.

— E o primă versiune, Dmitri Ivanovici.

Șefului nu-i prea plăcea să i te adresezi neoficial.

— Nu-i prea logică, spuse tăios Kruglov.
Afonin se hotărî să obiecteze.
— Situația o sugerează tocmai pe asta.
— Ei bine, băiete, hai să vedem!
Trecerea la „tu” îl bucură pe Afonin. Era semn că colonelul e îndeobște mulțumit de felul cum lucrase.
— Hai să vedem. Tu socoți că Mihailov s-a sinucis deoarece se temea să dea ochii cu acest Andrei Demianovici Ivanov?
— Așa se pare.
— Ba mergi chiar mai departe, presupunând că scrisoarea arsă era de la același Ivanov. E primul punct slab din versiunea ta. Mihailov a sosit la Moscova aseară. Când a reușit Ivanov să afle unde trăsese? Sau Mihailov a adus scrisoarea cu sine din Sverdlovsk?
— Exclus!
— Cred și eu că-i exclus! În privința faptului că lui Mihailov, înainte de a sosi la Moscova, nici prin gând nu-i trecea să se sinucidă, ai dreptate. Deci, dacă hârtia arsă e explicația glontelui fatal, ea a fost primită la Moscova într-un răstimp care începe aseară și se termină azi dimineață.
Afonin aprobă din cap. Așa cum se temea, colonelul sesizase numaidecât cea mai nesigură verigă a variantei sale. Nu prea avea ce obiecta.
Iar Kruglov, înțelegând foarte bine ce se petrecea în sufletul colaboratorului său, continua să-l „termine” fără milă, considerând că cel mai bine era să-i dovedească din capul locului caracterul eronat al versiunii pe care o promova. Ea era pesemne rezultatul faimoasei intuiții a lui Afonin, în care Kruglov nu avea încredere. În activitatea de urmărire penală, el considera valabilă numai calea logicii.
— Să admitem totuși, urmă el, că motivul sinuciderii este o scrisoare. Poate proveni aceasta de la Ivanov? În fond, e vorba de o scrisoare de șantaj. Or, cine e Ivanov? Comisarul unui detașament de partizani!
— E limpede, tovarășe colonel. Am greșit!

Kruglov zâmbi. Iritarea abia ascunsă a căpitanului arăta cât de mult îl afectase „înțepătura” colonelului. Și asta era bine!

— Să mergem mai departe, spuse el. Dacă Mihailov s-a împușcat aflând că se va întâlni cu Ivanov, atunci concluzia poate fi una singură. Mihailov se temea de această întâlnire. De ce s-ar fi temut? Ar fi avut de ce să se teamă numai în cazul că Ivanov știa despre el ceva rău. Ceva atât de rău încât Mihailov să fi preferat moartea decât să se lase demascat.

— Absolut!

— Dar ar fi putut Mihailov încerca o astfel de teamă? Orice ar fi făcut în trecut - un act de lașitate sau de încălcare a disciplinei partizanilor - totul a fost răscumpărat prin lupta eroică de mai târziu, cu ocupanții. O distincție atât de înaltă șterge păcatele trecutului. De acord?

— Se prea poate! Dar Ivanov putea să știe ceva ce l-ar fi făcut pe Mihailov nedemn de această decorație.

— Posibil. Recunoaște însă că, în acest caz, n-ar fi avut motiv de sinucidere. Mihailov, chiar tu ai spus-o, făcea impresia unui caracter puternic, voluntar. De altfel se poate spune că însăși sinuciderea dovedește acest lucru. Cum ar fi fost logic să procedeze un astfel de om? Ar fi putut să-l găsească pe Ivanov, să stea de vorbă cu el, că doar îi fusese comisar, și să lămurească lucrurile. Putea, în sfârșit, să nu se prezinte la decorare, comunicând în scris că renunță la distincție și expunând motivul. Cel chemat să hotărască dacă o merită sau nu e Prezidiul Sovietului Suprem. Așa ar fi făcut orice om cinstit. Mihailov însă a procedat altfel. El s-a prezentat la Moscova pentru decorare. Logic - cu inima îndoită, deoarece știa că n-o merită. Ca un laș, va să zică. Și, aflând că-l paște întâlnirea cu un om care știe câte parale face, își pune capăt zilelor. Ți se pare logic?

— Nu, răspunse Afonin ferm. Nu e logic!

— Cei ce l-au propus pe Mihailov pentru decorare trebuiau să știe totul despre el. Colonelul aruncă o privire spre „Izvestia”, care se afla în fața lui pe masă și, după o clipă de tăcere, spuse: Pe tine te-a împins pe o pistă falsă faptul că lângă numele Ivanov lui Mihailov i se rupsese vârful creionului și el îl aruncase. Dar acest lucru putea fi absolut întâmplător. Putea să-i vină o idee chiar în clipa când a ajuns la acest nume, care de fapt n-are nici o legătură cu cazul în speță. De acord?

— Ar putea fi și așa, spuse Afonin reținut.

Kruglov îi aruncă o privire ascuțită.

— Ai rezerve? Să mergem și mai departe. Să nu crezi, Oleg Grigorievici, spuse pe neașteptate colonelul, că-ți reproșez ceva. Ai făcut tot ce-ai putut și varianta ta m-ar fi putut convinge, dacă n-aș fi știut ceva ce tu nu știi. În timp ce tu ai fost la hotel, iar apoi ai dat ocol Moscovei, noi am luat telefonic legătura cu secretariatul Prezidiului Sovietului Suprem și am aflat că Mihailov a fost propus pentru una și aceeași distincție de două ori. De către comandamentele ambelor detașamente de partizani în care a luptat. Prima propunere era post-mortem: se credea că Mihailov fusese ucis. Ambii comandanți de detașament se află la Moscova. Numele unuia dintre aceștia, al celui care l-a propus pe Mihailov pentru decorare post-mortem, e Nesterov. Moscovit de-al nostru. Pe cel de-al doilea îl cheamă Dobronravov. A sosit astăzi. Mai exact, se corectă colonelul, sosește. Astă seară. Aici - Kruglov arătă decretul - numele lui e primul pe listă. Mihailov știa, așadar, că se va întâlni cu amândoi și asta nu-l speria. Iar în detașamentul în care a fost comisar Ivanov, Mihailov nici n-a luptat.

— Sigur? îi scăpă lui Afonin.

— După informațiile pe care le avem, sigur.

— Da, asta schimbă totul.

— Chiar că schimbă. În acest caz, unde și când anume s-ar fi putut întâlni Mihailov cu Andrei Demianovici Ivanov?

(Afonin își dădu seama: colonelul pronunțase dinadins și numele patronimic, vrând să-și sublinieze respectul față de Ivanov și dezacordul față de suspiciunea lui Afonin.) În ambele propuneri Mihailov e caracterizat ca extraordinar de curajos. Oare un astfel de om putea să-și curme zilele din lașitate?

Tonul cu care Kruglov pronunțase ultima frază îi sugerase lui Afonin că nu se aștepta de la el un răspuns. Colonelul pusese punct discuției.

Și căpitanul tăcu. Dar glasul acela interior repeta cu obstinație unul și același lucru: „Cheia misterului e Ivanov”.

De regulă, Afonin nu se temea să-și apere opiniile, oricine ar fi fost interlocutorul. Simțea însă că de data asta colonelul era tulburat. Kruglov își scosese ochelarii și-și ștergea minuțios lentilele cu o bucățică de piele de căprioară. În direcție toată lumea știa că ăsta era semn sigur de cumpănă. Fără ochelari chipul lui era mult schimbat. Ochii i se micșoraseră, dându-i o expresie blajină, prea puțin proprie firii lui Kruglov.

— Așadar, lucrurile sunt mult mai complicate decât credeam, spuse Afonin după un răstimp de tăcere.

— Cu ce începi?

Căpitanului îi stătea pe limbă răspunsul că intenționează să înceapă cu Ivanov, dar nu riscă. Dispoziția șefului se schimbase și nu îmbia la îndărătnicie.

— Dacă versiunea Ivanov cade... spuse el totuși.

— De ce să cadă? Cam umbli cu cioara vopsită, Oleg Grigorievici! Vrei să începi cu Ivanov - cu Ivanov începe! Mai știi?... Colonelul ridică receptorul și spuse un număr. Adresa lui Ivanov s-a stabilit? întrebă el. Da, da, notez. Poftim, spuse el punând receptorul în furcă, începe cu el. Apoi stai de vorbă cu Nesterov, iar mâine cu Dobronravov. Ivanov a sosit azi din Kiev. Stă la niște rude, cu toate că i s-a reținut cameră la hotel. Ia cu tine fotografiile: sunt gata. Cred că știi de ce.

— Știu, dar fotografia decedatului…

— N-ai ce face! E o întâmplare nefericită că Mihailov și-a uitat buletinul. De fapt ce crezi: l-a uitat sau l-a lăsat acasă intenționat?

— La început am crezut că intenționat, apoi - că a fost o întâmplare. Dar toate astea, zâmbi Afonin, țin de versiunea mea eronată.

— Da, spuse Kruglov grav. Am vorbit cu Sverdlovskul. Vor începe chiar astăzi nu numai să caute buletinul, care nu va fi greu de găsit, ci să cerceteze orice fotografii, scrisori și hârtii vor găsi pe acolo. Ne vor expedia de urgență totul. Dar nu putem aștepta, timpul e prețios. Așa că ia fotografiile care există.

Afonin se ridică.

— Permiteți-mi să mă retrag.

— Ține-mă la curent. Succes!

Numai vesel nu era căpitanul când ieși din biroul lui Kruglov. Orice i-ar fi șoptit lui intuiția, logica era de partea șefului.

Afonin își aminti din nou de chipul lui Mihailov. Și își spuse încă o dată că un om cu asemenea chip nu se putea sinucide fără un motiv foarte serios. Și acest motiv nu putea fi teama de demascare, chiar dacă aceasta ar fi însemnat pierderea decorației. Colonelul avea dreptate.

Dar atunci unde trebuia căutată cauza morții lui Mihailov?

S-ar fi putut întâmpla de asemenea să nu existe nici un motiv. O tulburare psihică de moment era puțin probabilă, dar posibilă. E drept însă că o asemenea presupunere nu cadra deloc cu chipul defunctului.

3

Mașina opri în fața unui imobil cu cinci etaje de pe Bolșaia Polianka.

Afonin coborî.

Apartamentul era la ultimul etaj, la al cincilea. Liftul nu funcționa. Dereglările pricinuite de război se mai simțeau încă la fiecare pas.

Afonin urca încet pe scări. În sinea lui, trebuia să recunoască: era emoționat.

Discuția care urma să aibă loc ar fi putut lămuri multe lucruri. În adâncul sufletului, căpitanul tot nu-și luase rămas bun de la prima lui versiune.

Ivanov era cheia enigmei!

Afonin simțea aceasta cu întreaga-i ființă.

Și iată, sosise clipa când se putea convinge.

Fostul comisar al detașamentului de partizani, prevenit telefonic, îl aștepta.

Era un om trecut de prima tinerețe, de talie mijlocie, cu mustăți lungi și cărunte, care distonau cu chipul lui tineresc. Părul îi încărunțise de asemeni înainte de vreme.

— Poftim, poftim! spuse el, strângându-i mâna lui Afonin și învăluindu-l într-o privire cercetătoare. Cu ce pot fi de folos prea onoratei dumneavoastră instituții? De altfel, ați fi putut să nu vă deplasați, ci să mă chemați printr-o citație. Parcă așa se obișnuiește la dumneavoastră?

— Depinde de situație, zâmbi Afonin. N-am vrut să vă răpim prea mult timp.

— Vă sunt recunoscător pentru solicitudine! Într-adevăr, am foarte puțin timp la dispoziție. Intrați, vă rog!

Deschise ușa și lăsă musafirul să intre primul.

Apartamentul era pesemne mare, dar nici un locatar nu se arătă. Tăcerea deplină crea impresia că Ivanov era singur acasă.

Acest lucru îi convenea de minune lui Afonin.

Camera în care pătrunse era mică și, cel puțin acum, servea atât de dormitor cât și de sufragerie. Divanul era acoperit cu așternuturi bine întinse.

Pe masă Afonin observă același număr din „Izvestia”, îndoit întocmai la fel și chiar cu semne de creion în dreptul

numelor enumerate în decret. Numai că aici nu erau puncte; toate cele douăsprezece nume erau bifate.

„E firesc, se gândi Afonin. Și Mihailov, și Ivanov căutau cunoscuți!” Privi cu atenție semnul din dreptul numelui „Mihailov”. Nu se deosebea cu nimic de celelalte.

— Ocupați loc, îl invită gazda, arătându-i fotoliul de lângă fereastră. E foarte comod.

El se așeză pe un scaun.

— Vă ascult, tovarășe...

— Afonin, se prezentă căpitanul, Oleg Grigorievici.

— Vă ascult, Oleg Grigorievici!

În glasul lui Ivanov se ghicea limpede nerăbdarea. Pesemne era grăbit sau poate pur și simplu nu-i plăcea să-și piardă timpul.

— Am venit la dumneavoastră în legătură cu Mihailov Nikolai Polikarpovici, intră Afonin direct în subiect. Îl cunoașteți, Andrei Demianovici?

Vorbind urmări cu atenție chipul interlocutorului. Nu, nici un mușchi nu-i tresărise. Ivanov rămăsese perfect calm.

Întinse mâna și luă ziarul de pe masă.

— Acesta? întrebă el.

— Da.

— Nu, nu-l cunosc. Pentru prima oară aflu de existența lui.

Totul fusese spus simplu și chiar cu nuanță de regret, de parcă Ivanov ar fi fost jenat că nu-și poate ajuta musafirul.

Era imposibil să-i pui la îndoială sinceritatea. Întreaga înfățișare a fostului comisar, îndeosebi expresia ochilor lui nu prea mari, inteligenți, descuraja orice suspiciuni.

Era cât se poate de limpede că, dacă Ivanov l-ar fi cunoscut pe Mihailov, și, cu atât mai mult, dacă ar fi știut despre el ceva rău, n-ar fi recurs la scrisori sau amenințări, ci pur și simplu ar fi anunțat unde trebuie. Și, desigur, n-ar fi răspuns negativ la întrebarea căpitanului de miliție.

Afonin trăi o mare deziluzie. Nu pentru că intuiția îi jucase de data asta renghiul, ci pentru că acest răspuns însemna de fapt începutul unei perioade de dificultăți. Vizita lui în acest apartament se dovedise o pierdere inutilă de timp prețios.

— Sunteți sigur? întrebă din nou Afonin. Poate l-ați cunoscut totuși, dar între timp ați uitat?

— Nu. Printre cunoscuții mei nu s-a numărat nici un Mihailov.

— Dar în spatele frontului?

— E drept, în detașamentul nostru a fost unul Mihailov. Pentru puțină vreme. Îmi amintesc însă perfect că-l chema Vladimir. A fost ucis sub ochii mei.

Afonin scoase fotografia din buzunar. Aidoma celui care se află în primejdie de înec și se agață de un fir de pai, se agăță și el de speranța că Ivanov și-l va reaminti totuși. Totul s-ar fi lămurit în acest caz ușor și simplu.

— Dar acest om vă este cunoscut?

Ivanov examină poza și ridică mirat din sprâncene.

— Stranie fotografie!

— E fotografia unui mort. Retușată. Pentru noi este extrem de important să-l recunoașteți, dacă l-ați întâlnit vreodată. Vă rog, încordați-vă memoria.

— Mă străduiesc!

Ivanov privi fotografia îndelung, cu atenție.

— Nu, spuse el hotărât. Nu-l cunosc pe acest om. E un chip voluntar, care se reține ușor. De fapt cine e?

— Mihailov.

— Care Mihailov?

— Cel de aici. Afonin arătă ziarul.

— Vreți să spuneți că a murit?

— Da, azi dimineață.

— Uite ce înseamnă să n-ai noroc. Chiar înainte de a primi o distincție ca asta. Vai, ce nenorocire! Dar ce-a pățit, a făcut infarct?

Afonin șovăi preț de o clipă. Nu intenționase să-i spună adevărul, dar aceasta era ultima posibilitate de a pune la încercare sinceritatea lui Ivanov. La urma urmei, n-o fi de fier!

— Mihailov s-a sinucis. S-a împușcat într-o cameră de la hotelul „Moscova”.

Căpitanul se așteptase la exclamații sau întrebări, în care ar fi fost lesne de distins notele false. Fostul comisar se dovedi însă un om trecut prin ciur și prin dârmon. Nu-și trădă prin nimic simțămintele, tăcu numai îndelung.

„E clar, se gândi Afonin. Versiunea mea trebuie dată definitiv la arhivă. E imposibil să se prefacă atât de bine. Colonelul are perfectă dreptate.”

— Înțeleg acum motivul vizitei dumneavoastră, spuse Ivanov gânditor. Vreți să aflați cauza sinuciderii. Dacă Mihailov a venit la Moscova să-și primească decorația, e limpede că acest motiv nu poate fi, bunăoară, de ordin familial.

— Perfect adevărat!

Afonin dădu aprobator din cap.

Nimic de zis, Ivanov avea logică.

— Or, dacă așa stau lucrurile, urmă comisarul, e firesc să începeți cu noi. Corect! Eu însă, din păcate, nu vă pot ajuta cu nimic. Nu l-am cunoscut pe Mihailov.

Afonin se ridică.

— Nu vă mai deranjez, spuse.

— E posibil ca vreunul din ceilalți zece să fi luptat împreună cu Mihailov, încercă să-l consoleze Ivanov conducându-l. Totuși, nu vă invidiez pentru sarcina dumneavoastră.

— Nici eu nu mă invidiez, oftă Afonin. Dar treaba trebuie făcută.

— Da, îmi dau seama.

Spuse în așa fel aceste cuvinte, încât Afonin fu sigur că experimentatul comisar intuia câtă alergătură îl așteaptă.

Urcând în mașină, Afonin îi dădu șoferului adresa lui Nesterov.

Versiunea Ivanov căzuse cu desăvârșire. Ascultându-și ca de obicei, glasul intim, se încredință că el tace. „Ivanov e cheia misterului!” Iată o propoziție care nu mai avea răsunet. Deci, la o parte cu Ivanov! Nesterov însă trebuie să-l cunoască neapărat pe Mihailov. El îl propusese pentru decorare, Mihailov luptase în detașamentul lui.

Fu nevoit să străbată întreg orașul, până în cartierul Butîrski hutor, unde, într-una din numeroasele case fără etaj care se mai păstrau la Moscova, locuia fostul comandant al detașamentului de partizani.

Înainte de a pleca de la direcție, Afonin îi telefonase lui Ivanov, nu însă și lui Nesterov, pentru că nu știa când va putea ajunge la el. Acum se temea că n-o să-l găsească.

Dar ușa i-o deschise chiar Nesterov.

Afonin zâmbi fără voie văzându-l, într-atât semăna cu Ivanov. Aceeași înălțime, aceeași constituție. Numai mustățile îi erau negre, ca smoala.

— Oleg Grigorievici? întrebă el pe neașteptate.

— Da.

— Intrați. Am fost avertizat în legătură cu sosirea dumneavoastră și rugat să vă ajut. Sunt gata să fac tot ce pot. Intrați! îl invită el.

Afonin zâmbi iarăși, de data asta numai în sinea lui. Era limpede, colonelul Kruglov îl tachina. Telefonul dat lui Nesterov spunea parcă: „Ei, nu te-ai convins că versiunea ta e greșită? Credeai că discuția cu Ivanov o să-ți ia timp cu nemiluita? Și că s-ar putea să n-ajungi deloc la Nesterov? Eu am gândit altfel și iată dovada că eu am avut dreptate”.

Gestul era întru totul în stilul lui Kruglov „fără ochelari”. Chiar așa, „fără ochelari”. Kruglov „cu ochelari” n-ar fi făcut așa ceva.

Camera în care pătrunsese Afonin nu amintea prin nimic odaia lui Ivanov. Era un cabinet cu mobilă masivă, veche,

tapițată cu piele. Birou masiv, bibliotecă, fotolii enorme. Numai telefonul aflat pe masă contrasta cu acest mobilier. La invitația gazdei, Afonin se așeză într-un fotoliu în care simți că se pierde.

Nesterov se lăsă în fotoliul de vizavi.

— Ei bine? spuse el și apoi, întrerupându-se parcă, urmă: scopul sosirii dumneavoastră e pentru mine un mister total.

— Nu vi s-a comunicat nimic?

— Nimic. Mi s-a spus numai să vă aștept, că o să sosiți repede.

— Chiar așa vi s-a spus, „repede”?

— Da. Și într-adevăr nu v-ați lăsat așteptat.

Asta nu mai aducea a „tachinaj”. Telefonase probabil Kruglov „cu ochelari”. Ori poate că nici nu sunase el, ci pusese pe cineva. Colonelul era neliniștit de mersul anchetei, și se temea ca Afonin să nu vină până la Nesterov de pomană.

— Pe noi, Afonin sublinie pronumele, ne interesează foarte mult tot ce ne puteți spune despre Nikolai Polikarpovici Mihailov. Îl cunoașteți?

Nesterov ridică din umeri.

— Cum să nu-l cunosc? Am luptat împreună cinci luni. Pe front, și mai cu seamă în spatele frontului, asta înseamnă mult. Foarte mult. Iertați-mă că vă întrerup, dar nu pot să nu vă întreb: pentru ce se interesează de Mihailov, miliția judiciară? Ju-di-ciară?

— Așa s-a nimerit. S-ar fi putut întâmpla și ca în locul meu să vă deranjeze un anchetator de la procuratură.

— Ce mi-e una, ce mi-e alta!

Afonin râse.

— O să înțelegeți numaidecât totul, spuse el. Ați fost prieten cu Mihailov?

— Cum să vă spun? O prietenie personală n-a fost între noi. Eu eram comandant, iar el partizan de rând. Pe de altă parte, toți eram prieteni. Altfel nici nu se putea. Un

detașament de partizani nu este un regiment din armată. Când am crezut că Mihailov căzuse, l-am plâns sincer. Cu toții! Dar, încă o dată vă rog, iertați-mă că vă întrerup. Niciodată n-am să cred că Mihailov este capabil de o crimă. Trebuie să fie o greșeală!

— Nu e vorba de nici o crimă. Dar azi dimineață, fostul dumneavoastră partizan Nikolai Polikarpovici Mihailov a pierit într-adevăr.

— A fost ucis?

Nesterov se îndreptă în fotoliu.

— Aveți temei să credeți că s-ar putea să fi fost ucis? întrebă prompt Afonin.

Îl străfulgeră gândul că Nesterov știa ceva.

— N-am nici un fel de temeiuri. Am fost pur și simplu intrigat de expresia „a pierit”.

— Se potrivește mai bine decât „a murit”. Căci Mihailov n-a fost ucis. S-a împușcat.

N-avea nici un sens să-i ascundă lui Nesterov adevărul despre moartea lui Mihailov.

— S-a împușcat?!... Nesterov îl privea pe Afonin uluit. El? De ce...? Cum?

— Cum se împușcă oamenii? Întrebarea este, de ce s-a întâmplat acest lucru? Tocmai asta nădăjduim să lămurim cu ajutorul dumneavoastră.

— N-am de unde ști nimic despre chestia asta!

— Ne puteți ajuta povestindu-ne ce fel de om a fost Nikolai Mihailov, cum a luptat, ce fel de fire era.

— Stați puțin! Pur și simplu nu pot să-mi revin. Mihailov s-a împușcat! Și eu care mă pregăteam chiar azi să-l caut. Voiam neapărat să-l văd. De unde a sosit?

— Din Sverdlovsk. Aseară. Și azi...

— Să fie vreo iubire nefericită?

„Nu, ăsta nu-i ca Ivanov, se gândi Afonin. Acela a înțeles imediat”.

Căpitanul îi expuse pe scurt considerentele în virtutea cărora era inutil să cauți cauza sinuciderii lui Mihailov la Sverdlovsk.

— Logic, admise Nesterov după ce-l ascultă pe Afonin. De necrezut... Azi dimineață... Și poimâine...

— Tocmai asta e!

În odaie se așternu tăcerea. Nesterov căzuse pe gânduri, probabil se gândea la Mihailov. Afonin nu-l tulbură. Las' să-și amintească! Îi aștepta o discuție lungă și nu era în interesul anchetei să-i forțeze mâna, Nesterov avea multe de povestit.

— Și tot de glonț a pierit, spuse el pe neașteptate.

— Ce vreți să spuneți? întrebă Afonin.

— Îndată ce am să povestesc o să înțelegeți. Omului ce îi e scris în frunte îi e pus.

— Sunteți fatalist?

— După patru ani de partizanat devii fatalist vrând-nevrând. Când vezi moartea cu ochii patru ani la rând, în fiece zi și fiece ceas, ai o singură ieșire: să lași spaima baltă și să-ți spui: „Cum îmi e sortit, așa o să fie. De gândit trebuie să mă gândesc la moartea dușmanului, nu la a mea".

— Asta nu-i fatalism, zâmbi Afonin. Pe front toți gândesc așa. Altfel nici nu poți lupta.

— Ai crezut că sunt într-adevăr fatalist? Dar să mergem mai departe. Kolea Mihailov își căuta moartea. Și voia să piară de glonț nemțesc.

— De glonț nemțesc a și murit, spuse Afonin.

— Cum adică?

— S-a împușcat cu un revolver nemțesc.

— Asta era!... Oare ce-aș putea să vă povestesc? Kolea Mihailov...

— O clipă! îl întrerupse Afonin, căruia îi venise în minte un alt gând. Priviți, vă rog, această fotografie.

— E fotografia cadavrului? îl întrebă Nesterov, aruncându-i o privire fugară.

— Da. E el.

— Ce știm noi nu contează. Important este să-l recunoașteți dumneavoastră. Nu putem exclude posibilitatea ca în locul lui Mihailov să fi sosit la Moscova și să se fi sinucis altcineva.

— De ar fi așa! Dar, cu părere de rău vă spun, ăsta e, indiscutabil, Mihailov al meu. Vă pot dovedi numaidecât.

Nesterov se apropie de birou și scotoci îndelung într-unul dintre sertare. Afonin era sigur că în câteva clipe va avea în față o fotografie a partizanului Mihailov.

„Excelent, se gândi. O poză a lui Mihailov făcută pe când mai era încă în viață ne poate fi de mare folos”.

— Iată-le! spuse Nesterov reașezându-se în fotoliu. Ținea în mâini un pachet destul de gros de fotografii. O găsesc îndată.

Prinse a sorta pe îndelete fotografiile. Asupra câte uneia privirile lui zăboveau îndelung. Afonin aștepta răbdător.

În sfârșit Nesterov epuiză pachetul și îi întinse lui Afonin trei fotografii.

— Poftim! spuse. Convingeți-vă!

Pozele erau mizerabile. Și tustrele îl înfățișau nu numai pe Mihailov, cum nădăjduia Afonin, erau fotografii de grup, în care căpitanul îl găsi cu mare greutate pe cel ce-l interesa. Dar oricât de proaste ar fi fost fotografiile, nu exista nici un dubiu asupra identității lui Mihailov.

— Da, el e, spuse Afonin.

Nesterov reexamină și el fotografiile.

— Aici sunt trei grupuri de partizani de-ai mei, vorbi el îngândurat. Puțini au rămas în viață. Iată, aici e plutonul de cercetare, aici grupa de diversioniști, iar dincoace sunt pistolarii. Interesant că Mihailov nu aparținea nici uneia din aceste subunități. Era în plutonul de pușcași. Dar oamenii l-au rugat să se fotografieze cu ei. E un fapt grăitor pentru simpatia de care se bucura Kolea Mihailov în întregul detașament. Și trebuie să spun că era pe deplin meritată.

— Doar simpatie?
— Cum să înțeleg întrebarea dumneavoastră?
— Orice băiat bun se poate bucura de simpatie.
— Nu. Nesterov clătină din cap. Se vede că n-ați fost partizan. În viața de partizan nu ajunge să fii „băiat bun”. Numai cu atât nu dobândești simpatia unor oameni care-și riscă zilnic viața. Trebuie să fii un luptător bun! Și Mihailov era un soldat exemplar. Se bucura nu numai de simpatie, ci și de stima tuturor, inclusiv de a mea.
— Iertați-mă! spuse Afonin, văzând că fraza pe care o pronunțase dinadins ironic produsese asupra fostului comandant de detașament o impresie neplăcută. Departe de mine gândul de a jigni memoria camaradului dumneavoastră.
— Da, chiar așa! Un adevărat camarad! Acum că a murit, simt parcă mai mult ca odinioară că a fost un bun tovarăș, chiar un prieten...
Afonin simți că e timpul să schimbe cursul discuției.
— Nu-mi rămâne decât să vă ascult... Iertați-mă, nu vă știu numele patronimic.
— Feodor Stepanovici.
— Vă rog, Feodor Stepanovici, să-mi povestiți totul pe îndelete. Orice amănunt, oricât de mic, poate face lumină în acest caz obscur.
— Cum adică „obscur”?
Afonin se înjură în gând. Doar știuse întotdeauna să găsească tonul potrivit pentru fiecare anchetat sau interlocutor. Colonelul Kruglov, iar înainte de război procurorul regional, îl lăudaseră în repetate rânduri pentru această calitate. Dar azi intuiția de anchetator părea să-l trădeze. În discuția cu Nesterov comisese o a doua eroare.
— Spun „caz obscur” deoarece motivele morții lui Mihailov sunt încă învăluite în ceață. Țelul meu e tocmai să risipesc această ceață. Și să-l reabilitez pe defunctul dumneavoastră prieten.
— Să-l reabilitați?

— Ei bine, vă dați seama, sinuciderea…

— Da. Nu m-am gândit la asta. Ar fi extrem de neplăcut și nedrept… Kolea Mihailov merită orice decorație. Mai mult ca mine!

Afonin își scoase blocnotesul și creionul.

— Așadar, vă ascult! spuse.

Nesterov își sprijini spinarea pe spătarul fotoliului. Ba chiar închise ochii, încercând pesemne să-și amintească în detaliu întâmplările din cele cinci luni care îl interesau pe musafirul său, cinci luni ce-i rămăseseră în memorie ca o secvență scurtă, dar bogată în evenimente din viața detașamentului de partizani pe care-l comandase.

— Mihailov și-a făcut apariția în detașamentul nostru în toamna lui patruzeci și trei…, începu el.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

— Mult mai târziu, își încheie Nesterov istorisirea, au ajuns la noi doi partizani din detașamentul lui Dobronravov. De la ei am aflat noutatea cu totul uluitoare pentru noi că Nikolai Mihailov trăia! Acesta se ivise în detașamentul lor aproape la fel cum apăruse în al nostru și luptase cu aceeași vitejie fără seamăn. Și întocmai ca și noi, Dobronravov l-a propus pentru decorare. Nu mă miră de fel.

— Știu! spuse Afonin. Dar spuneți-mi: ce mai știți despre fostul dumneavoastră comisar?

— Lozovoi? Trăiește. Într-una din ultimele noastre lupte, o schijă i-a retezat lui Alexandr Petrovici piciorul până la gleznă. Am izbutit să-l trimitem la batalionul sanitar al diviziei, ceea ce i-a și salvat viața. Acum locuiește la Moscova.

— Îi cunoașteți cumva adresa?

— Desigur. Ne întâlnim deseori.

Afonin își notă adresa și se ridică.

— Nu-mi rămâne decât să vă mulțumesc, Feodor Stepanovici, spuse el. Și să-mi cer scuze pentru deranj.

— Ceea ce v-am povestit limpezește măcar cât de cât lucrurile?

— Foarte puțin, dar vă mulțumesc și pentru atât. Într-un caz ca ăsta, informațiile trebuiesc adunate picătură cu picătură. Însumate, pot însemna ceva și pot ajuta apoi ancheta.

— Acum, bănuiesc, e rândul lui Dobronravov?

— Nu, am să-l caut mai întâi pe Lozovoi. Dobronravov nu locuiește la Moscova. Sosește abia diseară.

— Înțeleg.

— Și încă ceva, Feodor Stepanovici. Vă rog să nu destăinuiți nimănui convorbirea noastră. Dacă vine vorba de Mihailov, și asta se va întâmpla în mod sigur, să spuneți că ați auzit de moartea lui, dar să nu pomeniți de sinucidere. Încep să cred că acest lucru nu se va comunica îndeobște.

Nesterov îl privi fix.

— De ce credeți asta? Firește, dacă nu-i un secret.

— Am motivele mele.

— Deci e secret. Ce mai, dumneavoastră știți mai bine. În ce mă privește, vă făgăduiesc să-mi pun lacăt la gură.

— Vă mulțumesc! Pe curând!

— Pe curând? Credeți deci că am să vă mai pot fi de folos?

— Câte nu se pot întâmpla!

— Oricând la dispoziția dumneavoastră.

Urcând în mașină, Afonin îl rugă pe șofer să o ia din nou spre Bolșaia Polianka.

Trebuia avertizat Ivanov să păstreze discreția în legătură cu sinuciderea lui Mihailov. Apoi urma să treacă

pe la hotelul „Moscova”. Trebuia prevenită răspândirea oricăror zvonuri.

Intuiția îi spunea lui Afonin că era mai bine să se păstreze secretul în privința împrejurărilor morții lui Mihailov.

N-ar fi putut spune ce anume din povestirea lui Nesterov îl pusese în alarmă, dar simțea că ceva nu e în regulă.

Nu încercă să-și analizeze presimțirile. Știa că ele se vor clarifica singure mai târziu, după ce creierul va fi prelucrat informațiile pe care i le comunicase. Așa se întâmpla întotdeauna.

Să facă tot posibilul pentru păstrarea secretului - iată cea mai urgentă problemă. Chiar dacă ulterior se va dovedi că greșise și că nu era necesar s-o păstreze, n-ar fi fost nici o nenorocire.

Pe Ivanov îl găsi acasă și obținu promisiunile dorite, fără ca fostul comisar să-i pună vreo întrebare.

La hotel, Afonin află cu satisfacție că numele sinucigașului nu fusese comunicat nimănui și că, De altfel, nimeni nu se interesase de acest lucru. Dându-i directorului dispozițiile necesare pentru cazul că ar fi sâcâit de ziariști, Afonin trecu pentru scurt timp pe la direcție, luă masa, iar la ora cinci pătrunse în casa de pe bulevardul Gogol, unde locuia Lozovoi.

Ușa i-o deschise o femeie în vârstă, mama lui Lozovoi, după cum află el mai târziu.

— Alexandr nu-i acasă, răspunse ea la întrebarea lui Afonin. Chiar acum a plecat.

— Mi-ați putea spune când se întoarce?

— Cred că nu prea curând. A plecat la hotelul „Moscova” să se întâlnească cu un camarad.

— Nu știți cu cine anume?

— Cu unul Mihailov. Au luptat împreună. Și dumneavoastră sunteți pesemne un fost combatant?

Afonin zâmbi. Era pur și simplu uimitor cum izbuteau toți cei pe care îi întâlnise să ghicească fără greș că luptase până nu demult pe front.

— Nu, Alexandr Petrovici nu mă cunoaște, spuse el. Dar sunt într-adevăr un fost combatant, ați ghicit. Și am nevoie, ca de aer, de tovarășul Lozovoi. A plecat de mult?

— De o jumătate de ceas.

— Intenționa să meargă și în altă parte?

— După câte știu, nu.

— În acest caz, permiteți-mi să-l aștept. Cred că se întoarce în curând.

Femeia îl privi uimită.

— Poftim, intrați! spuse ea. Dar nu cred să se întoarcă prea repede. Între camarazi, știți cum e…

— Vedeți dumneavoastră, spuse Afonin, eu știu precis că Alexandr Petrovici n-o să-l găsească pe Mihailov.

— Ați trecut pe la el?

— Nu, dar știu precis.

— Dacă-i așa, ce să zic. Poftiți pe aici!

Îl conduse pe musafir într-o odaie în care domnea ordinea, lăsându-l singur.

— Mă scuzați, spuse ea, dar am mâncarea pe foc…

— Nu vă deranjați pentru mine, o rugă Afonin.

Întocmai cum presupusese, nu avu de așteptat prea mult. Lozovoi apăru după cincisprezece minute. Afonin auzi cum maică-sa, deschizând ușa, îi spuse că e așteptat, dar nu auzi răspunsul. Lozovoi pătrunse în odaie cu pași grăbiți. Era un bărbat înalt, cu ținută cazonă. Nu purta cârje, cum se aștepta Afonin, nici măcar baston. Avea pesemne o proteză bine făcută, cu care izbutise să se obișnuiască. După înfățișare i-ai fi dat vreo treizeci de ani, poate chiar mai puțin. Chipul lui tânăr era îmbătrânit doar de cuta adâncă dintre sprâncene și de șuvița albă ce distona cu părul lui castaniu și des, pieptănat într-o parte.

Afonin sesiză numaidecât că Lozovoi nu era încântat de vizita lui. Se vedea că e foarte tulburat și n-are chef de vorbă.

Primele lui cuvinte confirmară acest lucru.

— Iertați-mă..., începu el, dar Afonin îl întrerupse numaidecât.

— Vă înțeleg, spuse el. Sunteți îndurerat de vestea morții prietenului dumneavoastră. Dar vizita mea e legată tocmai de această problemă.

— De fapt, cine sunteți dumneavoastră?

Afonin îi întinse legitimația de serviciu.

Sprâncenele lui Lozovoi se încruntară și cuta dintre ele se adânci și mai mult.

— La hotel mi s-a spus că Nikolai Mihailov a murit subit.

— Vi s-a spus adevărul.

— Atunci cum să înțeleg prezența dumneavoastră?

— Trebuie neapărat să stăm de vorbă. Dacă-mi permiteți, vă propun să ne așezăm pentru câteva clipe.

— Ah da, desigur! Scuzați-mă. Am uitat cu totul că stați în picioare.

— Nu-i nimic! Vă înțeleg.

După ce se așezară, primul gest al lui Lozovoi fu să-și șteargă, printr-o mișcare nervoasă, fruntea.

Afonin își aminti că de acest gest pomenise și Nesterov. Era, pesemne, un tic al lui Lozovoi.

— Aseară, spuse el, Nikolai mi-a telefonat. Mi-a comunicat că sosise la Moscova și m-a rugat să trec pe la el. Am convenit să ne întâlnim azi pe la cinci.

— La ce oră v-a sunat?

— Pe la unsprezece și ceva.

— Pe ce ton a vorbit cu dumneavoastră?

— Nu prea înțeleg întrebarea. Pe tonul cel mai obișnuit.

— Nu vi s-a părut că ar fi vrut să vă vadă cât mai curând?

— Deloc. De altfel v-am spus că am convenit să ne întâlnim la ora cinci.

— A convenit asupra orei fără ezitare?

— Chiar el a propus ora întâlnirii. L-am invitat să vină la mine în cursul dimineții, dar mi-a spus că înainte de cinci nu e liber.

— Dar cum de v-ați dus dumneavoastră la el, și n-a venit el la dumneavoastră?

— Drept să vă spun, nu știu. Așa s-a întâmplat.

— E foarte important ceea ce mi-ați spus!

— De ce vi se pare atât de important?

— Toate acestea probează faptul că aseară Mihailov nu se gândea la moarte. Să nu vă mire cuvintele mele. Peste câteva minute veți înțelege. Ați aflat din ce cauză a murit?

— Nu mi s-a spus nimic. Nu știau nici măcar la ce spital a fost dus cadavrul. Ce indolență revoltătoare! De altfel, i-am spus directorului hotelului tot ce gândesc despre el.

— Zadarnic l-ați năpăstuit! Administrația hotelului se conformează dispozițiilor noastre. Eu i-am rugat să nu comunice nimănui nimic. Așa că nu-i vorba de indolență. Vă previn, Alexandr Petrovici, că și discuția noastră trebuie să rămână confidențială. Vreau cuvântul dumneavoastră.

— Da, desigur, spuse Lozovoi mai mult mașinal. Abia când îl privi pe Afonin înțelese pesemne sensul spuselor lui. Nedumerire, dezorientare, curiozitate - chipul lui reflectă toate aceste stări deodată. Dar de ce? Moartea lui Nikolai Mihailov e un secret?

— Deocamdată, da. Aici, sper, nu putem fi auziți?

— În apartament nu mai e nimeni afară de noi și de maică-mea. Dar ea este departe, la bucătărie.

— Atunci ascultați-mă.

Afonin îi povesti amănunțit fostului comisar tot ce se întâmplase în cursul dimineții la hotelul „Moscova”. Despre vizita la Ivanov și la Nesterov nu scăpă însă o vorbă.

Lozovoi tăcu îndelung. Părea că și el, aidoma lui Nesterov, se cufundase în aduceri aminte, uitând de

musafir. Afonin se gândi că atitudinea acestor doi oameni față de Mihailov era una și aceeași, ceea ce reieșea De altfel și din istorisirea lui Nesterov.

— Straniu! spuse Lozovoi în cele din urmă. Dar mi se pare un sfârșit logic. Sunt sigur că vă miră cuvintele mele, dumneavoastră nu știți încă nimic, dar așa e...

Afonin tăcu. Știa suficient ca să-și explice gândurile lui Lozovoi, dar voia să audă încă o dată, de data asta de la el, povestea lui Mihailov. Doi oameni pot descrie aceleași evenimente în chip foarte diferit. Și comparația acestor relatări ar fi putut da câte ceva.

— Abia acum înțeleg scopul vizitei dumneavoastră, urmă Lozovoi. Sunt gata să vă spun tot ce știu despre Nikolai Mihailov.

— Vă ascult, spuse Afonin.

Încă din povestirea lui Nesterov, căpitanul își formase o imagine clară despre caracterul lui Lozovoi. Acum, după numai câteva clipe de discuție, Afonin era pe deplin încredințat că acest om n-are nevoie de nici un fel de întrebări ajutătoare, că o să-i povestească totul exact în spiritul dorit. Școala războiului nu rămâne fără rezultate, lasă urme adânci în caracterul omului.

Afonin nu greșise aproape deloc. Aproape, deoarece relatarea lui Lozovoi privind apariția lui Mihailov în detașament, comportarea și presupusa lui moarte nu se deosebea practic cu nimic de istorisirea lui Nesterov. Numai că fostul comandant de detașament se mulțumise să-i povestească întâmplările, pe când Lozovoi, așa cum nădăjduia Afonin, formulă propriile lui concluzii. Or, pentru căpitan, tocmai aceasta prezenta cel mai mare interes.

— De la bun început, spuse el, am fost încredințat că în viața lui Nikolai există o taină. Și era limpede că ea privește nu viața dinainte de război, ci biografia lui de soldat. Că uitase tot ce era legat de activitatea lui de partizan, dinainte de prizonierat, n-am crezut niciodată, cu

toate că a trebuit să admit o atare posibilitate ținând cont că fusese contuzionat. Și la fel de clar era că tocmai acolo, în detașamentul acela de partizani, trebuia căutată originea acestei taine. Nevoind sau neputând s-o dezvăluie, Mihailov pretindea că uitase totul. Aceeași taină îl împingea în întâmpinarea morții. Că a rămas în viață până la sfârșitul războiului nu-i „vina” lui. Mihailov a făcut totul ca să fie ucis în luptă. Subliniez: în luptă. De sinucis, putea să se sinucidă în orice clipă. Am impresia că trebuie să acordați o atenție, deosebită acestui amănunt.

Afonin îl aprobă printr-un semn din cap. Nu vroia să-i întrerupă reflecțiile. Las' să spună tot ce gândește. Cât despre punctele slabe din aceste reflecții, căpitanul și le nota în minte.

— M-am gândit mult la taina lui Mihailov, urmă Lozovoi, mai cu seamă după „moartea” lui, și cu cât mă gândeam mai mult, cu atât eram mai sigur că el... Împiedicându-se parcă de acest cuvânt, Lozovoi îi aruncă lui Afonin o privire neliniștită. Vreau să vă mai declar o dată că am semnat propunerea de decorare în deplină cunoștință de cauză. Am considerat și consider că Nikolai Mihailov merită această decorație.

— Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră, spuse Afonin.

— Mulți cetățeni sovietici au dat dovadă de lașitate la începutul războiului, dar prin comportamentul lor ulterior foarte mulți și-au răscumpărat această vină! Ce s-o fi întâmplat de fapt cu Mihailov? reveni Lozovoi brusc la ideea inițială. A căzut prizonier... Să știți că-mi vine foarte greu să vorbesc despre toate astea...

Spre regretul lui Afonin, care însă nu-și manifestă prin nimic această stare, Lozovoi se abătu din nou de la ideea principală.

— Dumneavoastră însă trebuie să știți totul. Altfel nu veți stabili niciodată cauza morții lui Mihailov... Eu cred că a căzut în ghearele Gestapoului și n-a rezistat. O fi

consimțit să colaboreze cu ei, salvându-și astfel viața. Dar el n-avea de gând să slujească într-adevăr Gestapoul și era chinuit de remușcări. Asta ar putea explica modul cum s-a comportat ulterior, inclusiv faptul că-și căuta moartea. Și iată că, rămas printr-o minune viu, și aflând că urmează să i se acorde o înaltă distincție, se sinucide, neputându-și ierta lașitatea și considerându-se nedemn de decorația conferită. Iată ce cred.

Lozovoi tăcu, privindu-l pe Afonin cu aceeași neliniște. Căpitanul își dădea seama că interlocutorul său crede sincer în deducțiile sale și se teme că anchetatorul ar putea să nu fie de acord cu el. Pesemne Lozovoi se simțea chiar jignit de ideea că cineva ar putea avea despre Mihailov, camaradul lui de luptă, pe care îl iubise și îl stimase, o altă părere.

Când, cu câteva clipe în urmă, Afonin se declarase de acord cu Lozovoi, nu spusese ce gândea. Adevărul era că n-avea chef să-l contrazică. Pentru el, important era să afle gândurile lui Lozovoi și nu considera necesar să-și expună propriile lui păreri.

Concluziile pe care le trăsese el din cele două istorisiri despre Mihailov erau aproape opuse celor pe care le formulase fostul comisar.

— Dacă-mi permiteți, am să vă pun câteva întrebări, spuse el. Trebuie să precizez însă, de la bun început, că zadarnic vă străduiți să-l reabilitați pe Mihailov în ochii mei. Nu-i nevoie, credeți-mă. Sunt la fel de convins ca dumneavoastră că și-a meritat cu vârf și îndesat… decorația.

Lozovoi nu băgă de seamă scurta ezitare dinaintea cuvântului „decorație” și neliniștea din ochii lui se stinse.

— Prima întrebare. Ce v-a determinat să vă opuneți executării lui Mihailov în ziua când și-a făcut apariția în detașamentul dumneavoastră? Cu atât mai mult cu cât, din ce spuneți, rezultă că n-ați crezut în amnezia pe care o invoca.

— În ziua aceea, răspunse Lozovoi, mai exact, a doua zi, n-am fost convins că nu e amnezie. Această convingere s-a format mai târziu. În al doilea rând, era absolut evident că Mihailov nu e agent al Gestapoului și că, judecând după comportamentul lui ulterior, n-avea de gând să devină. Era o atitudine prea stupidă pentru un gestapovist. Dar v-am mai vorbit despre toate astea, spuse Lozovoi puțin mirat.

Întrebarea putea să pară într-adevăr stranie, dar Afonin n-avea de gând să-i explice rațiunea ei - acest lucru nu intra în planurile sale. Nu arătă de aceea că sesizase mirarea interlocutorului său (las' să creadă ce vrea!) și-i puse a doua întrebare:

— Mihailov a evadat din lagăr împreună cu trei camarazi. Din povestirea dumneavoastră am înțeles că acest lucru v-a stârnit anumite îndoieli care însă au căzut până la urmă. Ați încercat vreodată să aflați de la el numele celor trei? Și în ce lumină vedeți acest amănunt acum?

— Da, am încercat. Mi-a spus numai prenumele lor. Numele de familie nu și le amintea, sau nu le știuse niciodată. Sunt sigur că nu le cunoștea, deoarece a fugit dintr-un lagăr în care n-a fost niciodată.

— De ce ați renunțat la ideea că undeva pe drum ar fi putut căpăta haine curate?

— Pentru că, la trei luni după apariția lui la noi, ne-a povestit el însuși că, mergând spre răsărit, nu intrase niciodată în vreo casă, ascunzându-se de oameni.

— Și explicația nu vi s-a părut dubioasă?

— La ora aceea aveam deja o părere fermă despre el. Dacă aș fi auzit asta la început, ar fi fost altceva. Atunci însă am considerat că acest amănunt nu schimbă situația. Era absolut lămurit unde fusese.

— Și după dumneavoastră, unde anume fusese?

— Cred că a lucrat în poliție, chiar în satul pe care l-am atacat noi în dimineața aceea. Așa se și explică apariția lui în luptă alături de noi.

— Foarte just! îi scăpă lui Afonin.

Dar se strădui imediat să-și disimuleze greșeala. Căpitanul nu avea deloc intenția să-i ofere lui Lozovoi temeiuri să creadă că era de acord cu concluziile lui. Or tocmai asta s-ar fi întâmplat dacă comisarul ar fi sesizat sensul cuvintelor lui și ar fi început să-i pună întrebări lui Afonin. De aceea se grăbi să adauge:

— Vreau să spun că mi se pare o deducție logică. Altfel ar fi greu de explicat apariția lui Mihailov în plină luptă. Chiar dumneavoastră ați spus că înainte de atacul asupra bazei aceleia n-ar fi putut să se alăture detașamentului.

— Nu, n-ar fi putut. La sfârșitul războiului am aflat că printre noi erau și câțiva foști polițai. Și, de regulă, au luptat fără preget. Mihailov însă a luptat *eroic!*

Lozovoi subliniase cu atâta ardoare ultimul cuvânt, încât Afonin înțelese că neliniștea pentru reputația lui Mihailov nu-l părăsise încă!

„Ce înseamnă adevărata camaraderie”, gândi Afonin.

Totuși nu se putu abține să remarce:

— Oricât de bine ar fi luptat un fost polițai, nu pot pricepe ideea de a-l propune pentru decorare.

O spuse, pentru că voia să lămurească până la capăt atitudinea lui Lozovoi.

Acesta reacționă exact așa cum se așteptase Afonin:

— Nesterov și cu mine considerăm că Mihailov fusese trecut doar formal în rândul polițailor. Gestapoviștii îl aduseseră în satul acela gândindu-se că de acolo îl vor putea strecura mai lesne în detașament… Mihailov n-a săvârșit nici un fel de crime împotriva poporului. S-a învoit numai ca să ajungă cât mai repede și cu orice preț la noi. Am fost și suntem convinși că nu poate fi învinuit de nimic. Credința asta pornește de la felul cum a luptat. Și, dovadă că am avut dreptate, detașamentul lui Dobronravov l-a propus pentru aceeași distincție.

— Logic, conveni Afonin. Și o ultimă întrebare. Ce ați gândit în clipa când ați aflat că Mihailov e viu și se află în detașamentul lui Dobronravov?

— La noi, răspunse Lozovoi, lui Mihailov i se zicea „băftosul”. Așa că am gândit ce au gândit și alții: că iar avusese noroc. N-am să cred niciodată că ar fi putut, cu voia lui, să cadă prizonier a doua oară.

— Și eu cred la fel, spuse Afonin, absolut sincer de această dată. Alexandr Petrovici, urmă el, vă mulțumesc pentru informații. Voi raporta punctul dumneavoastră de vedere. Cred că va întruni adeziunea conducerii noastre.

— Dar dumneavoastră vă îndoiți?

Afonin se hotărî să mintă.

— Nu, nu mă îndoiesc, spuse el. Cred că ați dezlegat corect enigma morții lui Mihailov. Numai că nu eu decid. Eu sunt doar un pion.

Conducându-și musafirul, Lozovoi se interesă când va avea loc înmormântarea.

— Încă nu știu, răspunse Afonin. Trebuie să mai lămurim dacă Mihailov are sau nu rude la Sverdlovsk.

— Nu are, spuse Lozovoi. Nikolai ne-a spus de câteva ori că era singur pe lume.

— Ar fi putut să se căsătorească după război.

— Cred că aș fi aflat.

— Ați corespondat cu el?

— Îmi știa adresa. De fapt am și primit o scrisoare de la el.

— Ați păstrat-o? întrebă Afonin foarte interesat.

— Da, și pot să v-o ofer. Dar nu cuprinde nimic interesant pentru dumneavoastră. Sunt sigur de asta.

— Vă rog să n-o rătăciți. S-ar putea să ne fie de folos.

În drum spre direcție, Afonin gândi: „Lozovoi o să se întâlnească în curând cu Nesterov, poate și cu Ivanov. O să discute, fără doar și poate despre moartea lui Mihailov. Lozovoi o să afle că am fost mai întâi la ei. E puțin probabil ca cei doi să-i ascundă acest lucru. Nici prin cap nu le va

trece că rugămintea mea de a păstra discreția se referă și la el.

Lozovoi o să le povestească la rândul lui totul din același motiv. Nu, el s-ar putea să n-o facă. Dar nu asta-i important. Important e că Lozovoi le va spune versiunea lui.”

2

Lui Kruglov îi plăcea lumina. Iarna, spre sfârșitul zilei de lucru, și chiar vara, dacă era reținut la birou până târziu, cabinetul lui era puternic luminat.

Așa era și acum. Când intră Afonin, în biroul colonelului ardeau și becurile de la lustra mare și cel de la lampa de birou, cu abajur de culoare deschisă, aproape transparent

Ai putea turna un film, se încruntă căpitanul. Spre deosebire de șeful său, el prefera lumina blândă, plăcută.

— Te aștept cam de multișor, spuse Kruglov, zărindu-l în ușă pe Afonin. Eram gata-gata să plec. Ia loc, Oleg Grigorievici, cred că ești obosit. Povestește.

— Aș fi putut să vă caut acasă, Dmitri Ivanovici, zise Afonin, dându-și seama că șeful rămăsese la birou numai din pricina lui.

Kruglov își scoase ochelarii și începu să le șteargă lentilele.

— Ceva-ceva? întrebă el.

— Cam puțin. E o mică rază de lumină, dar ceața poate deveni tot mai compactă.

— M-ai liniștit! Kruglov își puse ochelarii. Asta însemna că orice „conversație” s-a terminat și se trece la chestiune. De curând mi s-a telefonat din Sverdlovsk. În camera lui Mihailov nu s-a găsit nimic: nici tu buletin, nici fotografii, nici acte. Nici un bilet - nimic!

— Grozav!

— Ce ți se pare atât de grozav?

— Permiteți-mi să vă răspund la această întrebare puțin mai târziu, îl rugă Afonin. E un lucru foarte important, care intensifică raza de lumină despre care am vorbit.

— Deși ceața devine și mai deasă, zâmbi colonelul ironic. Hai, povestește!

Kruglov spunea întotdeauna „povestește” și nu „raportează”, cu toate că ceea ce le cerea colaboratorilor săi era tocmai un raport. Afonin nu era de multă vreme la direcție, dar cunoștea foarte bine acest amănunt.

— Permiteți o întrebare?

— Da.

— Mihailov locuia singur?

— Singur. Cheile le-a luat cu el. Cei de la Sverdlovsk au trebuit să forțeze ușa și sertarele de la birou.

— Să le forțeze?

— Așa mi s-a spus. Pesemne că totuși le-au „deschis”.

— Nici în bagajele și nici în buzunarele lui Mihailov nu s-au găsit nici un fel de chei, remarcă Afonin, încercând să stabilească locul acestui fapt în versiunea pe care și-o elaborase pentru uz propriu.

— Știu că nu s-au găsit. Dă-i drumul! schimbă tonul colonelul.

Afonin avea memorie bună. Îi expuse fără a-și consulta blocnotesul, concis, cu detaliile necesare tot ce aflase de la Nesterov și Lozovoi, fără a omite versiunea acestuia din urmă.

Versiune pe care colonelul o comentă monosilabic.

— Ilogic.

— Mi-am dat și eu seama, spuse Afonin.

Tăcu o vreme, neștiind dacă era cazul să continue.

— Mai departe! spuse Kruglov. Să-ți aud versiunea, ipoteza, presupunerile, tot ce ai în cap. Iar eu am să punctez ceea ce-i ilogic. Povestește-mi ca și cum eu n-aș ști nimic. De acord?

— Desigur, tovarășe colonel!

Afonin nu-și putu ascunde surâsul aprobator. Era metoda cea fructuoasă, drumul cel mai drept spre țel. De altfel, nu era o noutate, în direcție se folosea deseori acest sistem de deducție în cercetarea unor cazuri penale de multe ori mai încurcate decât cazul Mihailov.

— Atât Lozovoi, cât și Nesterov au scăpat din vedere două elemente deosebit de importante, începu Afonin. Pe cel de-al treilea nu-l cunoșteau, noi însă îl cunoaștem. Acest al treilea element, la fel de important ca celelalte două, constă în faptul că Mihailov n-a păstrat nici un fel de fotografii sau scrisori, îndeobște nici un fel de hârtii. Pe cele care le avea asupra lui le-a distrus. De regulă, oamenii nu procedează astfel. Pentru un gest ca ăsta trebuie să ai motive serioase. S-ar putea presupune că și-a distrus buletinul. Dar nu cred. Absența buletinului e un detaliu fără importanță. Mihailov n-avea nici un motiv să-l distrugă. L-a pierdut pur și simplu pe drum, împreună cu cheile, pe care nu le-a aruncat, deoarece nu se gândea la sinucidere, ci intenționa, după ce primește decorația, să se întoarcă la Sverdlovsk. Buletinul va fi găsit în mod sigur.

— Numai că, până una alta, n-a fost găsit, observă Kruglov.

Această replică îl convinse pe Afonin că, în deducțiile sale, colonelul urmase un drum paralel, cu toate că până acum câteva clipe nici nu cunoscuse faptele relatate de Nesterov și Lozovoi. Era limpede, printre altele, că Kruglov ordonase de mult investigații pe linia Sverdlovsk-Moscova pentru găsirea buletinului în cauză.

— Fotografiile de pe buletine sunt, de regulă, foarte proaste, urmă Afonin. Așa că nu avem nici o fotografie fidelă a lui Mihailov. Mă tem că nu e o întâmplare.

— Deocamdată nu văd nici un temei pentru o asemenea concluzie, spuse Kruglov. Mihailov s-a întors de curând din război. Cele dinainte de război puteau să se rătăcească, altele noi n-a făcut. Din Sverdlovsk ni s-a comunicat că în odaia lui nu există în general aproape nici un fel de lucruri,

că are aspect de locuință provizorie. După Lozovoi, Mihailov n-avea rude, ceea ce poate explica absența scrisorilor. Și apoi mulți oameni nu păstrează nici un fel de hârtii; le distrug. Buletinul e, așa cum ai spus, pierdut. Așadar toate sunt la locul lor. Dă-i drumul, mai departe. O clipă! Dar fotografiile pe care le-ai văzut la Nesterov?

— Sunt absolut improprii pentru o identificare. Foarte proaste. L-am putut recunoaște în ele numai pentru că mi-a spus Nesterov. Dar tot atât de bine se poate afirma că nu era Mihailov, ci un om care aduce la chip cu el.

— Așa va să zică!... Continuă, spuse Kruglov.

— Trec la alți doi factori. Lozovoi, pesemne și Nesterov, cu toate că n-a pomenit despre asta, consideră că Mihailov le-a ascuns intenționat taina sa, care consta în faptul că-și trădase din lașitate patria, acceptând să lucreze pentru nemți. Să lăsăm la o parte problema sincerității cu care a făcut-o. Nu ne interesează acum dacă intenționa într-adevăr să-i slujească sau căuta numai o posibilitate de a trece la partizani. Să ignorăm și faptul că cei de la Gestapo nu erau atât de naivi încât să te creadă pe cuvânt. Să admitem că Mihailov reușise să-i ducă. Să presupunem că planul lui a reușit și el și-a atins scopul. A ajuns la partizani. Și mai departe? În timpul războiului am avut de multe ori prilejul să anchetez oameni fugiți peste linia frontului, inclusiv polițai. Nu-mi amintesc nici un caz în care un trădător spășit să fi încercat să ascundă adevărul. Dimpotrivă, povesteau tot, fără a se cruța, și acest lucru era absolut firesc și cât se poate de corect. Cu atât mai mult n-avea sens ca Mihailov să ascundă adevărul, după ce-și câștigase stima întregului detașament. Nu mai vorbesc de faptul că, tăinuindu-și trecutul, risca de la bun început să fie împușcat. A fost o simplă întâmplare că a dat peste un comisar ca Lozovoi. Și, când acesta a intrat cu el în vorbă a doua oară, întrebându-l despre trecutul său, era obligatoriu ca Mihailov să i se destăinuiască întru totul. Dar el o ține una și bună, declară din nou că nu-și

amintește o iotă. Această încăpățânare s-ar putea explica prin faptul că vina lui Mihailov era atât de gravă, încât, cu tot eroismul său, nu putea spera să fie iertat. Aici însă apare o contradicție. Acte de trădare gravă săvârșesc numai fricoșii, cei pentru care propria piele este mai scumpă ca orice. Lașii nu se înghesuie să-și caute moartea, cum făcea Mihailov, și, cu siguranță, un laș nu s-ar sinucide tocmai când o mare distincție este pe cale de a-i șterge pentru totdeauna păcatele. Sunt lucruri care se bat cap în cap.

— Al doilea factor! Sprâncenele colonelului se uniră alcătuind o singură linie, chipul i se posomorâse, iar ochii lui măriți străluceau aprinși dincolo de lentilele ochelarilor.

— Acesta bate și mai mult la ochi și e de neînțeles cum a putut să-i scape lui Nesterov, un comandant de partizani cu experiență. Când Mihailov a rămas să acopere retragerea detașamentului, avea asupra lui mitraliera și șapte grenade, din care a folosit șase. Cum le-a folosit? Judecând după indiciile exterioare (la aceste cuvinte Kruglov îl privi pe Afonin încordat, cu ochii mijiți) le punea la bătaie când soldații din formația de represalii se apropiau prea mult de el. Mitraliera trebuie să le fi provocat, de asemenea, mari pierderi. După spusele lui Nesterov - pe Afonin îl luă din nou gura pe dinainte - nemții intenționau să urmărească detașamentul până la capăt, ca să-l distrugă complet. Și trebuiau să se grăbească, deoarece se apropia noaptea. Și totuși nici n-au catadicsit să strice pentru Mihailov un proiectil de artilerie sau o mină. Nemții aveau și artilerie, și aruncătoare de mine, dar, în retragere, Nesterov n-a auzit nici o salvă de tun sau de aruncător. Li se terminaseră proiectilele și minele? Greu de crezut! Iar dacă mai adăugăm la asta faptul că Mihailov a rămas în viață, rămâne o singură concluzie: fasciștii voiau să-l prindă cu orice preț viu, ceea ce le-a și reușit până la urmă. Au izbutit să ajungă la el și să-l captureze, înainte ca el să fi reușit să utilizeze cea de-a

șaptea și ultima grenadă. Iată cum apare lupta aceea în relatarea lui Nesterov și Lozovoi.

— Și după părerea ta?

— Nu ține. Ce sens avea să riște atâtea pierderi ca să captureze un om? Ce le putea oferi acesta, când după numărul celor uciși, rămași pe locul luptei, își dăduseră seama că detașamentul este distrus aproape în întregime? Ce informații prețioase mai puteau obține de la Mihailov? Mai mare daraua decât ocaua. Doar nu erau tâmpiți! Unde mai pui că Mihailov a izbutit să evadeze din prizonierat pentru a doua oară. Asta-i din cale afară de straniu. Nu e în firea fasciștilor să lase viu un partizan, care le-a căzut în labă după ce le-a pricinuit pierderi atât de mari.

— Dar și când a căzut prizonier prima oară a fost cruțat, observă Kruglov.

— Întocmai. Or, știm bine că partizanii erau de regulă spânzurați.

— Mai departe!

— Pesemne, de Mihailov aveau, dintr-un motiv sau altul, mare nevoie. Din faptele pe care le cunoaștem se poate deduce că nemții știau *cine* rămăsese să acopere retragerea detașamentului…

— L-or fi văzut prin binoclu.

— Este una dintre posibilități.

— Mai știi și alta?

— La drept vorbind, nu. Dar, într-un fel sau altul, Mihailov a fost recunoscut și iarăși aveau ordin să-l prindă viu, ordin pe care l-au îndeplinit fără a ține seama de pierderi.

— Bun. Și mai departe?

Zâmbetul ușor ironic al colonelului îi arăta lui Afonin că răspunsul lui era inutil. El însă se consideră obligat să răspundă, dacă șeful îl întrebase.

— Dacă vrem să fim logici, există o singură concluzie. Toate astea sunt atât de neverosimile, încât nu pot constitui adevărul.

— Și după opinia ta cine minte?
— În orice caz nu Nesterov și nici Lozovoi.
— Îi consideri pe amândoi incapabili să tragă concluzii logice?
— Defel. Dar din afară vezi mai bine. Amândoi mi-au spus că întreg detașamentul „era îndrăgostit” de Mihailov. Și ei înșiși „erau îndrăgostiți” de el. Iată de ce n-au băgat de seamă o mulțime de neconcordanțe care săreau în ochi.
— Dar și în relatările lor numeroase fapte nu sunt în favoarea lui Mihailov.
— Desigur. Numai un fost pedagog și secretar al comitetului raional de Komsomol (cum a fost Lozovoi până la începutul războiului), niște civili sută la sută au putut crede cu atâta ușurință că nemții, dotați cu aruncătoare de mine și artilerie, n-au fost în stare să lichideze în răstimp de aproape treizeci de minute un singur om.
— Dar cum rămâne cu celelalte două cazuri când Mihailov a rămas să acopere retragerea și s-a achitat de sarcină cu succes?
— Din păcate, nu mi-a venit ideea să-i întreb cât timp i-au luat aceste misiuni.
— Așadar, socoți că e vorba de o înscenare, am înțeles corect?
— Așa reiese.
Colonelul reflectă o vreme.
— Nu prea am ce obiecta, spuse el apoi, cu toate că versiunea ta mi se pare greșită. Las la o parte faptul că Mihailov își căuta moartea. Știi foarte bine acest lucru. Însă, după câte îmi dau seama, satisfacția pe care ți-ai exprimat-o la începutul discuției noastre trebuie înțeleasă în sensul că ancheta ar urma să fie transmisă securității?
— Întocmai!
— Dar de ce, doar Mihailov e mort… De această dată colonelul îl privi pe Afonin, cu nedisimulată ironie. Oare versiunea asta atât de ingenioasă nu e rezultatul dorinței tale de a scăpa de cazul ăsta?

Afonin tresări. Kruglov avu aerul că nu bagă de seamă.

— Îmi dau seama că presupunerea mea, Afonin nu-i spuse „versiune”, e fragilă și i se pot găsi multe cusururi. Dar altfel nu-mi pot explica episodul luptei lui Mihailov cu batalionul de represalii.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, constată Kruglov. Securitatea o să refuze ancheta, dacă obiectivul este mort.

— Dacă e într-adevăr mort, spuse Afonin.

— Care „dacă”? Doar Nesterov l-a recunoscut pe Mihailov după fotografie.

— După fotografia cadavrului... Deseori oamenii seamănă între ei mai mult decât ne-am putea închipui.

— Vorbești serios, Oleg Grigorievici?

— Faptele vorbesc în acest sens, răspunse în doi peri căpitanul.

— Absența fotografiilor și a hârtiilor?

— Întocmai.

— Atunci, cine a fost omul care s-a împușcat la hotel?

Afonin ridică din umeri.

În cabinet se așternu din nou liniștea, de această dată pentru multă vreme.

Colonelul Kruglov căzuse pe gânduri. Era vizibil uluit de întorsătura neașteptată a cazului. Afonin se gândea la rândul lui că zidise un castel pe nisip. O lovitură și totul se va nărui în praf și pulbere. O asemenea lovitură poate fi argumentul incontestabil privind comportamentul lui Mihailov în luptă, comportament care scoate în evidență ura lui față de ocupanți, un curaj nebun și un formidabil dispreț pentru moarte. Nici un agent al dușmanului n-ar fi putut adopta o atare conduită și cu atât mai mult un agent atât de prețuit de nemți. Era de neînțeles. Și totuși așa fusese. Nemții n-aveau de unde să cunoască particularitățile caracterologice și modul de a gândi ale lui Lozovoi. Un truc psihologic? Pare a fi unica explicație. Era însă un truc deosebit de periculos și care, așa cum însuși Afonin îi spusese lui Kruglov, fusese numai întâmplător

încununat de succes. Pe așa ceva Gestapoul nu putea conta. Pe de altă parte, totul, absolut totul pledează pentru legătura lui Mihailov cu nemții. Pas de te descurcă într-o asemenea harababură!

Afonin era încredințat că numai versiunea lui putea împăca oarecum toate aceste contradicții. Dar și aici exista un foarte evident „dar”, care-i scăpase până acum chiar și colonelului Kruglov. Acest „dar” consta în telefonul pe care i-l dăduse Mihailov lui Lozovoi. Oricum ai lua-o, cel ce sosise la Moscova sub numele lui Mihailov, și semăna cu acesta, nu putea nădăjdui că va izbuti să-l mintă pe Lozovoi care, în mod sigur, îl ținea bine minte pe adevăratul Mihailov. Era posibil, desigur, ca telefonul să fi fost numai un șiretlic și că individului nici prin cap nu-i trecea să se întâlnească cu Lozovoi față în față. Toate acestea erau adevărate, dar versiunea nu putea explica totuși principalul - și anume comportamentul lui Mihailov în detașament. Acesta rămânea mai departe o enigmă.

Colonelul lovi pe neașteptate cu palma în masă.

Afonin tresări.

— Uite ce-i! spuse Kruglov. Că sunt de acord cu tine, Oleg Grigorievici, că nu sunt, ai formulat o presupunere ce nu poate rămâne neluată în seamă. O să luăm legătura cu Securitatea și o să ne consultăm. Dacă e așa cum crezi și omul sosit sub numele de Mihailov a fost ucis pentru a asigura adevăratului Mihailov libertatea de acțiune, cazul va trece la ei. Noi însă trebuie să facem tot ce ne stă în puteri, și anume să dovedim că a fost asasinat și nu s-a sinucis. Treci pe la secția tehnico-științifică. Fiindcă veni vorba, chiar ei m-au rugat să te trimit pe acolo. Au nevoie de amprenta cizmei tale.

— Pentru ce?

— Pentru că nu mi-ai îndeplinit ordinul așa cum trebuie. N-ai examinat dușumeaua din odaia aceea de hotel. (Afonin roși, amintindu-și abia acum că avusese intenția să o facă, dar apoi a uitat. „De neiertat”! se gândi.) Au făcut acest

lucru în locul tău, urmă Kruglov. Au fost descoperite urme proaspete a șase persoane. Patru au fost identificate: Mihailov, medicul nostru, locotenentul Petrovski, care a fost acolo cu tine, și directorul hotelului. Trebuie să vedem ce-i cu celelalte două. Când a intrat a șasea persoană? Înainte sau după voi?

— Trec chiar acum, spuse Afonin ridicându-se brusc. Nu pot pricepe cum de mi s-a întâmplat una ca asta.

— Unde să treci? Colonelul vorbi cu blândețe, pesemne nu era supărat pe Afonin. Uită-te la ceas. Bag de seamă, cazul ăsta te-a cam scos din cursă! Ia stai jos! Uite ce ai de făcut: mâine dimineață îl cauți pe Dobronravov. Află de la el: primo - în ce împrejurări a apărut Mihailov în detașamentul lui, cum arăta, cum zicea că izbutise să evadeze din prizonierat. Secundo: de ce l-a propus pentru decorare. Totul cât se poate de amănunțit. Arată-i și lui fotografia. Dar să nu-i spui pe cine reprezintă.

— Nu i-am spus nici lui Nesterov.

— I-ai spus. Indirect. Veniseși la el pentru cazul Mihailov, și Nesterov știa asta. Această împrejurare putea să-l influențeze chiar fără voia lui. Lui Dobronravov arată-i fotografia înainte de a-i spune pentru ce ai venit.

— Am înțeles! Numai de n-ar fi aflat Dobronravov de la Nesterov sau Lozovoi despre discuțiile noastre; și-ar da seama numaidecât pentru ce am venit.

— Cum să afle? Dobronravov a sosit azi cu trenul de seară.

— Și Mihailov a sosit cu cel de seară, ceea ce însă nu l-a împiedicat să-i telefoneze lui Lozovoi la unsprezece și jumătate.

— Mihailov e Mihailov și Dobronravov e Dobronravov. Relațiile lor cu Lozovoi și Nesterov erau diferite. Și cum deja e douăsprezece fără zece, să sperăm că Dobronravov n-o să le telefoneze. Trebuie să-l abordezi dis-de-dimineață.

Afonin își permise să glumească. Se simțea nespus de jenat din pricina greșelii pe care o săvârșise la hotel și voia să verifice dacă Kruglov era supărat pe el sau ba.

— Am să-i stau sentinelă la ușă până se trezește.

— Așa să faci! i-o tăie Kruglov. Tu ai încurcat-o, tu s-o descurci!

— Am înțeles!

— Notează-ți adresa!

În drum spre casă, Afonin se înjură singur pentru chestia cu dușumeaua. Cum de putuse uita în chip atât de rușinos? Pesemne, se surmenase în ultima vreme, sau își spunea cuvântul oboseala mult mai veche, din anii războiului. Colonelul era cât se poate de nemulțumit. Asta se vedea de la o poștă.

„Am să-mi iau un concediu, hotărî căpitanul. Firește, după ce rezolv cazul. Cred că nu mi-l ia. Doar a spus: «singur ai încurcat-o, singur s-o descurci!» Cine ar putea fi al șaselea om care a lăsat urme în odaia lui Mihailov? Când am plecat, am încuiat ușa și l-am rugat pe director să nu mai lase pe nimeni să intre. Așadar, individul a fost la Mihailov înainte de sosirea noastră. Cine putea fi?"

Ceva tresări în adâncurile conștiinței lui și Afonin își dădu seama cu uimire că se gândește la un om ce păruse complet radiat din rândul celor implicați în cazul Mihailov.

Cu insistența pe care o cunoștea deja atât de bine, glasul acela interior îi șoptea din nou, ca și azi dimineață: „Ivanov! Ivanov! Ivanov!..."

— Ce tâmpenie! exclamă pe neașteptate, furios de-a binelea pe sine însuși.

3

În dimineața următoare colonelul Kruglov sosi la direcție mai devreme ca de obicei. În anticameră nu era încă nimeni. Luând de la secretar sinteza evenimentelor de

peste noapte și mapa cu documente urgente, intră în cabinetul său, aruncând din mers:

— Încă nu sunt aici pentru nimeni. Conectează toate telefoanele la dumneata. Excepție faci numai pentru căpitanul Afonin.

— Am înțeles! spuse secretarul fără să se mire.

Îl cunoștea de mult pe Kruglov și se obișnuise să-i ghicească șefului gândurile, chiar și atunci când acesta nu le expunea prea clar.

Era o dimineață mohorâtă. Ploua mărunt, iar cerul era acoperit de nori grei. Timpul concorda de minune cu dispoziția mizerabilă a șefului Miliției Judiciare.

Kruglov coborî storurile, aprinse toate becurile și se așeză lângă birou, pe divanul tapițat cu piele maro.

Colonelului nu-i plăcea cabinetul în care lucra și era încredințat că maniera în care erau concepute îndeobște cabinetele de lucru nu predispunea la concentrare.

Locul acela de pe divan, în fața măsuței rotunde, i se părea lui Kruglov unicul spațiu unde puteai gândi într-adevăr. Nu-l ocupa însă niciodată, dacă în cabinet se afla vreunul dintre subalternii săi.

Parcurgând în treacăt sinteza și încredințându-se că în noaptea trecută nu se întâmplase nimic grav, colonelul deschise mapa. Puse deoparte câteva scrisori (mai puteau să aștepte!) și luă în mână un plic mare și îndesat purtând ștampila poștei din Sverdlovsk și sosit par avion. Trebuia să conțină materiale privind cazul care-i monopoliza întreaga gândire - cazul Mihailov. În plic găsi doar trei hârtii. Examinându-le cu atenție, colonelul căzu pe gânduri.

Discuția de ieri cu căpitanul Afonin și sfârșitul ei neașteptat îl neliniștiseră pe Kruglov. Ceea ce citise acum încurca și mai mult lucrurile.

Versiunea aceea uluitoare (colonelul nu putea să nu recunoască faptul că aceasta fusese absolut neașteptată pentru el), deși expusă nu destul de amănunțit, era cât se

poate de clară. Afonin presupunea că Mihailov, sau oricine s-ar fi ascuns sub acest nume, era un agent de înaltă calificare și foarte primejdios al serviciului de spionaj fascist (acum al lui Gehlen). Și dacă în locul lui sosise la Moscova și se sinucisese un alt om, acest lucru putea să însemne numai că adevăratul Mihailov era interesat să fie considerat mort...

Pe umerii lui Kruglov căzuse o mare răspundere.

Să se debaraseze de ea, transmițând-o altor instanțe... Gândurile colonelului se izbeau parcă de un zid de nepătruns. Cum se putea explica plauzibil conduita lui Mihailov în spatele frontului inamic? Fără un răspuns verosimil la această întrebare, toate presupunerile lui Afonin erau doar niște baloane de săpun. Faptul că Mihailov își căuta moartea în luptă nu putea fi pus la îndoială. La urma urmei, era exclus ca toți soldații nemți cu care luptaseră partizanii lui Nesterov, și apoi cei ai lui Dobronravov să-l cunoască pe Mihailov și să nu tragă în el. Asta ar fi fost prea de tot!

Singurul caz în care înscenarea părea verosimilă era ultima luptă a lui Mihailov cu detașamentul lui Nesterov. Dar și aici rămâneau multe elemente dificil de explicat.

Când oare s-a produs substituirea acelui Mihailov, pe care îl cunoșteau Nesterov și Lozovoi, cu celălalt care-i semăna? În detașamentul lui Dobronravov va fi luptat primul sau cel de al doilea Mihailov? Poate că substituirea s-a efectuat la Sverdlovsk sau cu puțin timp înainte de a se fi instalat acolo individul cu numele Mihailov?

Informațiile pe care tocmai le primise Kruglov pledau parcă pentru această eventualitate. Mihailov locuia la Sverdlovsk singur, n-avea prieteni apropiați, rareori se arăta în ochii vecinilor. Erau indicii convergente.

„Dar ce facem cu scrisoarea expediată de Mihailov lui Lozovoi?” se întrebă colonelul.

Și pentru asta se putea găsi lesne o explicație. Scrisoarea putea fi așternută pe hârtie de primul Mihailov

sau chiar de al doilea, dacă Lozovoi nu cunoștea scrisul partizanului său. Și asta era foarte posibil. În același timp, scrisoarea și apelul telefonic ale lui Mihailov pentru Lozovoi (Afonin greșea, închipuindu-și că Kruglov nu le dădea atenție) erau o înscenare reușită. Ambele puteau servi, în ideea „celor doi Mihailov”, drept dovadă că se împușcase chiar acela care fusese cunoscut în detașamentele de partizani.

Nu se putea trece cu vederea nici faptul că individul care sosise la Moscova urma să se înfățișeze la Kremlin pentru a primi decorația și, prin urmare, să-i întâlnească pe Nesterov, Lozovoi și Dobronravov. Or, întrucât falsul Mihailov nu putea risca o asemenea întâlnire, însemna că sinuciderea fusese plănuită dinainte. Cum se împăca acest lucru cu faptul că, după toate aparențele, sinucigașul fusese foarte liniștit în dimineața aceea și, potrivit supozițiilor lui Afonin, pe care Kruglov le admisese în totalitate, nu se gândise defel la o moarte apropiată? Straniu!

Și apoi, chiar sinuciderea. E lesne să afirmi că cineva se împușcase în locul lui Mihailov! Istoria spionajului nu cunoaște astfel de sacrificii. În schimb, faptele ar concorda, dacă s-ar admite asasinatul, neașteptat pentru cel de al doilea Mihailov. Ușa încuiată pe dinăuntru nu spune nimic. Există multe mijloace de a pune în aplicare acest truc. Lui Afonin nu-i putuse veni o astfel de idee, sinuciderea era prea evidentă, așa că nu examinase încuietoarea ușii.

Versiunea comporta obiecțiuni serioase, dar acestea puteau fi combătute. Revolverul fusese găsit strâns între degetele mâinii drepte a cadavrului. Mâna unui mort nu l-ar fi putut strânge astfel, oricât te-ai fi străduit să înscenezi acest lucru. Afonin spunea că îi smulsese pistolul din mână cu greutate. La acest argument se poate răspunde că Mihailov fusese ucis cu un alt revolver. De ce

avea, în acest caz, o armă în mână? Pentru că încercase să se apere.

O concluzie forțată? Era într-adevăr cam trasă de păr, dar oferea totuși o explicație.

A doua obiecțiune era mult mai serioasă și extrem de greu de răsturnat. Împușcătura fusese auzită de responsabila de etaj. Biroul ei era situat aproape de ușa camerei lui Mihailov. Ea îi telefonase numaidecât directorului, dar nu se mișcase din loc. Or, în acest caz, ar fi trebuit să-l vadă pe asasin ieșind din odaie după împușcătură. Cu atât mai mult cu cât acesta zăbovise o vreme, ca să închidă ușa „pe dinăuntru”. Dar femeia afirmă că nu văzuse pe nimeni. Aceasta era o probă decisivă în favoarea sinuciderii. S-ar putea presupune însă că responsabila de etaj minte, când spune că nu s-a mișcat de pe coridor. O minciună care s-ar putea explica prin teama de a nu fi învinuită de neglijență criminală. În asemenea împrejurări ea n-avea voie să-și părăsească locul de muncă până la sosirea directorului, cu atât mai mult cu cât acesta îi ordonase expres să nu plece nicăieri. Și nu exista nici un temei să pui la îndoială și spusele directorului.

Da, încurcată treabă!

Luă din nou în mână una dintre hârtiile primite de la Sverdlovsk, recitind-o pentru a doua oară.

Straniu, mai mult decât straniu!

Colonelul se ridică și se apropie de birou. Își aminti însă că telefoanele erau decuplate din propria lui dispoziție. Apăsă pe butonul soneriei.

— Află, îi spuse el secretarului care intră, de ce nu sunt la dosar concluziile serviciului tehnic în legătură cu revolverul lui Mihailov.

— Le avem, îl informă secretarul. Sunt în mapă.

— Pesemne nu le-am observat. Mă așteaptă cineva?

— Nu. Nimeni. A trecut maiorul Dementiev…

— Bine, poți pleca!

Raportul solicitat era într-adevăr în mapă.

Pe măsură ce ochii lui parcurgeau documentul, sprâncenele colonelului se ridicau tot mai sus. Cu toate că după informațiile primite de la Sverdlovsk se aștepta la așa ceva, concluziile serviciului tehnic îl uimiră.

Sună din nou și ordonă să i se facă legătura cu interiorul respectiv.

Răspunse o voce tânără, energică:

— Locotenentul Belikov la aparat!

— Cineva, ordonă colonelul Kruglov, să meargă imediat la hotelul „Moscova” și să-mi aducă rapid lista completă a tuturor celor ce erau cazați acolo ieri dimineață.

— Numai numele?

— Nu. Toate informațiile de care dispune administrația.

— Am înțeles!

Punând receptorul în furcă, Kruglov se instală din nou pe divan.

Ideea care-i venise părea absolut logică. Și ea schimba radical întreaga situație, deși nu înlesnea dezlegarea enigmei. Mai degrabă o complica. Dar meritul acestei versiuni noi era că, pornind de la ea, puteai explica verosimil toate faptele cunoscute deja anchetei. Și conduita lui Mihailov în detașamentul de partizani înceta să mai fie un mister.

Toate elementele mozaicului se așezau la locurile lor.

Oare așa să fie?

Preț de vreo zece minute, colonelul stătu pe divan cu ochii închiși, chibzuind. Apoi se ridică și se îndreptă spre birou.

— Nu m-ar mira să fie așa! spuse el cu glas tare. Iar acum să ne ocupăm de treburile curente.

Ordonă să se reconecteze toate telefoanele. Ultimul lui gând înainte de a trece la alte preocupări fusese: „Numai de-ar veni mai degrabă Afonin. Depoziția lui Dobronravov poate schimba totul, confirmând unele detalii și infirmând altele, poate spulbera cu ușurință ambele versiuni, pe a lui Afonin, ca și pe a mea”.

Căpitanul își făcu apariția peste patru ore.

Pentru a doua oară în acea zi, colonelul ordonă să nu fie deranjat de nimeni.

— Stai jos, Oleg Grigorievici, spuse el, și dă-i drumul! Printre altele, pot să-ți spun că serviciul nostru tehnico-științific a lămurit problema urmelor de pași din odaia lui Mihailov. Cel de-al șaselea personaj a fost acolo înainte de sosirea dumitale. Probabil, pe când Mihailov mai era încă în viață. Și acum te ascult.

— N-are rost să vă repet tot ce mi-a spus Dobronravov. Aproape nimic nou.

— Dacă-i așa, povestește-mi ce crezi de cuviință.

— Comportarea lui Mihailov în detașamentul lui nu se deosebește prin nimic de conduita pe care ne-a descris-o Nesterov. Același curaj „nebun”, aceeași căutare a morții. Și totuși câteva lucruri merită o atenție aparte. Primul și cel mai important: Mihailov nu a venit în detașamentul lui. Aici Nesterov și Lozovoi greșesc. Mihailov a fost eliberat de către partizanii lui Dobronravov în cursul atacului asupra unui tren care ducea oameni sovietici la muncă în Germania.

— Iată, așadar, îl întrerupse colonelul pe Afonin, prima fisură în versiunea ta.

— N-a fost propriu-zis o versiune, se încruntă Afonin, ci doar una dintre supozițiile posibile. Gestapoul n-avea cum să știe că tocmai acest tren va fi atacat.

— Tocmai asta-i, că n-avea cum să știe.

— În plus, Mihailov, rănit la cap, a fost bandajat nu de un medic, ci de unul din cei aflați împreună cu el în vagon.

— Din ce în ce mai bine!

— Al doilea fapt: legenda lui Mihailov. A ascuns faptul că fusese de două ori în prizonierat. Le-a spus doar că luptase în detașamentul lui Nesterov. Restul este neesențial.

— Ajunge și atât! De ce nu le-a povestit despre primul prizonierat, ce părere ai?

— Păi, simplu. N-avea chef să-și complice situația.

— Dar cum ajunsese în trenul acela le-a povestit?

— Nu. Le-a spus numai că-l prinseseră niște polițai pe când era de unul singur în recunoaștere și, crezându-l civil, îl azvârliseră în tren. Faptul că n-a vorbit defel despre prizonierat, nici despre primul, nici despre al doilea, pare explicabil, dacă ținem cont de starea psihică a lui Mihailov.

— Se putea însă aștepta ca Dobronravov să se întâlnească cu Nesterov, doar detașamentele lor acționau foarte aproape unul de celălalt.

— M-am gândit la asta. Cred că tot ce voia Mihailov era o armă cu care să lupte împotriva fasciștilor.

— Bag seamă, Oleg Grigorievici, că părerea dumitale despre Mihailov s-a schimbat considerabil.

— Faptele sunt fapte, strânse Afonin din umeri.

— Și fotografia?

— Dobronravov l-a recunoscut numaidecât pe Mihailov.

— Și dacă totuși e o greșeală?

— La această versiune, pare-se, trebuie să renunțăm definitiv.

— Ești sigur?

— Păi, judecați și dumneavoastră. Dobronravov mi-a făcut impresia unui om de absolută încredere. I-am împărtășit sincer îndoielile noastre. A înțeles totul și mi-a dat un sfat prețios. Se pare că Mihailov avea un semn particular. Nici Lozovoi, nici Nesterov nu-l observaseră, dar Dobronravov l-a reținut.

— Ce fel de semn?

— Culoarea diferită a ochilor. Ochiul drept al lui Mihailov era ceva mai închis la culoare decât cel stâng.

— Și tu...

Brusc interesat, colonelul păru gata să se ridice în picioare.

— Am trecut pe la clinică. Medicul care l-a examinat și i-a făcut autopsia mi-a confirmat totul. Ochiul drept e mai închis la culoare decât stângul. Pe craniu are o urmă clară de rană, produsă de un obiect bont, care ar putea fi pat de

armă. După spusele medicului, numai din întâmplare această lovitură nu fusese mortală.

Kruglov se lăsă pe spătarul fotoliului.

— Așa ceva nu se poate truca, spuse el.

— Da... Trebuie, urmă Afonin cu glas uniform, să renunțăm la ideea că în locul lui Mihailov s-a sinucis sau a fost ucis altcineva. S-a împușcat fără îndoială Mihailov, cel care a luptat în detașamentul lui Nesterov. Și încă un amănunt. Cu puțin înainte de sfârșitul războiului, a sosit în detașamentul lui Dobronravov cu treburi șeful grupei de cercetări al lui Nesterov, Kucerenko. Acesta l-a întâlnit pe Mihailov, și a stat multă vreme de vorbă cu el.

— De ce subliniezi acest fapt? întrebă Kruglov cu interes.

— Acest lucru dovedește o dată în plus că avem de a face cu unul și același Mihailov.

Colonelul dădu din cap afirmativ. Gândul că Mihailov ar fi putut fi substituit înainte de apariția lui în detașamentul lui Dobronravov îl încercase pesemne și pe Afonin.

— Concluzia ta?

— Concluzia e sugerată de faptul că Mihailov a fost trimis în Germania împreună cu alți oameni sovietici. Acest lucru contrazice supoziția că el ar fi fost un important agent al Gestapoului. Cu atât mai mult cu cât nemții n-au considerat necesar să-i acorde nici minimum de asistență medicală, pansându-i măcar rana.

— Și cu timpul cum stăm?

— Ca timp, totul concordă. Între ultima luptă a lui Mihailov în detașamentul lui Nesterov și atacul partizanilor lui Dobronravov asupra trenului s-au scurs aproape două zile. Cred că putem considera ca sigur faptul că nemții s-au apropiat de Mihailov pe furiș, pe la spate, amețindu-l printr-o lovitură cu patul armei în cap. De ce nu l-au ucis rămâne o enigmă.

— Un act de mărinimie?

— Nu-i exclus, răspunse Afonin cu același glas uniform, ca șeful formației de represalii să fi apreciat eroismul lui Mihailov și să-l fi cruțat.

— Poți crede așa ceva?

Afonin nu răspunse.

— Ei bine, eu nu cred, spuse Kruglov. Până la urmă, adăugă el, tot nu mi-ai expus concluzia ta.

— Ce să mai vorbim! Căpitanul făcu un gest de descurajare. Am ajuns de unde am plecat.

— Bun. Acum ascultă-mă. Dar mai întâi spune-mi: nu te-a surprins faptul că Mihailov s-a împușcat cu un revolver german?

— Drept să vă spun, nu. Partizanii foloseau adesea arme de captură. Mihailov a putut păstra „Walter"-ul ca amintire.

— Dar ar fi trebuit să aibă permis, pentru a păstra această armă?

— Firește.

— Așa... Ia uită-te aici!

Colonelul îi întinse lui Afonin răspunsul sosit din Sverdlovsk.

— Asta-i bună! spuse Afonin după ce parcurse hârtia.

Cei din Sverdlovsk arătau că cetățeanul Mihailov N. P. avea permis de portarmă pentru un „Browning belgian" de captură, care fusese descoperit la percheziție într-un sertar încuiat al biroului din odaia lui Mihailov.

— De ce-și ia arma cu sine un om care vine la Moscova să-și primească decorația? De ce același om are permis de portarmă pentru un revolver, dar posedă în realitate un altul? Și acum citește asta.

Colonelul scoase din mapă o a doua hârtie.

În concluziile serviciului tehnico-științific al direcției se menționa că revolverul marca „Walter", numărul cutare, fusese produs de uzină cu cel mult două luni în urmă. Glonțul extras din craniul lui Mihailov provenea din acest revolver. Pe patul armei se păstraseră amprentele a doi

oameni: Mihailov și încă cineva. Erau anexate fotografiile amprentelor.

— Amprentele tale nu s-au găsit, spuse Kruglov.

— Am ținut revolverul de țeavă.

— Corect! Ei bine, ce părere ai?

Afonin tăcu atât de îndelung încât colonelul începu să dea semne de nerăbdare. În sfârșit, căpitanul prinse a vorbi încet, liniștit, de parcă ar fi reflectat cu voce tare.

— De ce nu l-au ucis nemții pe Mihailov? De ce nu l-au trimis într-un lagăr de prizonieri militari, ci la muncă forțată în Germania? Laolaltă cu civilii? Pentru că era partizan și nu soldat? Dar partizanii erau de regulă uciși. Prima oară l-au lăsat, de asemeni, în viață. E limpede că ceva nu-i în regulă! Și nu prea întrezăresc soluția. Dacă ultima luptă a lui Mihailov în detașamentul lui Nesterov nu a fost o înscenare, ci o luptă adevărată, atunci s-ar putea presupune că, ametindu-l cu patul puștii, l-au considerat ucis. Și deci n-a fost vorba de nici un fel de mărinimie din partea nemților. Apoi Mihailov și-a revenit și a pornit în căutarea detașamentului. Rătăcind prin pădure a putut fi prins de polițai. Așa s-ar putea explica prezența lui în tren. E drept, toate acestea par cam trase de păr, dar sunt posibile. Rana de la cap o putea explica destul de verosimil, nu e o rană tipică primită în luptă. Cei ce l-au prins ar fi putut crede că era civil. Mai rămân două enigme, strâns legate între ele: căutarea morții și strania lui amnezie. Și orice ați spune, Dmitri Ivanovici, gândul mi se întoarce fără voie la ultimele clipe ale lui Mihailov. De ce să i se fi rupt vârful creionului în dreptul numelui lui Ivanov? Și de ce a aruncat creionul acela? Nu cred că e o întâmplare! Dar Ivanov nu-l cunoaște pe Mihailov. Mihailov și Ivanov nu s-au întâlnit în spatele frontului. O contradicție de nerezolvat!

— Între altele, spuse Kruglov, urmele celui de-al șaselea om din odaia de hotel nu corespund piciorului lui Ivanov.

Afonin ridică spre el o privire uimită și Kruglov zâmbi.

— Nu prea am încredere în intuiția ta, dragul meu Oleg Grigorievici, spuse el, dar nici n-o pot ignora. Încălțările lui Ivanov sunt cu două numere mai mari decât cele ale necunoscutului de la hotel. Continuă!

— Să trecem la revolver. De unde să fi avut Mihailov un „Walter” și încă unul atât de nou? În zona sovietică de ocupație nu lucrează uzine de armament. Revolverul e fabricat în vest. Cum a ajuns în mâna lui Mihailov? Aici intră în scenă urmele celui de-al șaselea. *Cineva* i-a transmis lui Mihailov revolverul aici, la Moscova. Ne trebuie o listă a tuturor celor ce locuiau în hotel ieri seară...

— E întocmită, spuse colonelul. Trebuie să ne parvină dintr-o clipă în alta.

— Însă chiar având această listă, urmă Afonin, e foarte greu, dacă nu imposibil, să identificăm persoana în cauză. Nu avem nici un fel de indicii. La hotel nu se iau amprente. Rămâne să continuăm ancheta pornind de la întrebarea: de ce i-a fost transmis lui Mihailov „Walter”-ul? În ce scop? Când? Acest lucru este deosebit de important. Dimineața, seara? Știm că Mihailov s-a împușcat cu acest revolver. Deci s-ar putea presupune că pistolul i-a fost înmânat dimineața. Seara nu se gândea la sinucidere, o dovedește convorbirea telefonică cu Lozovoi. Afonin ridică pe neașteptate capul. N-ar putea serviciul nostru tehnic să stabilească exact...

— A putut și a stabilit. Kruglov luă în mână concluziile expertizei. N-ai citit totul. Aici scrie că amprentele au *aceeași* vechime.

— Dar atunci e clar! Mihailov a ținut revolverul în mână ieri dimineață. Dacă urmele au aceeași vechime, înseamnă că și celălalt l-a manevrat în aceeași dimineață. Cineva a pătruns în odaia lui Mihailov înainte de opt și douăzeci, dându-i revolverul. Ce au discutat cei doi nu știm. Apoi Mihailov a încuiat ușa în urma străinului, s-a întors la

masă, a ars o hârtie și s-a împușcat. Așa cum am spus, ne-am întors de unde am plecat.

— Nu-i chiar așa. A apărut necunoscutul, care mai înainte nu exista.

— Ce folos?

— Mai știi? E un caz atât de încurcat și de obscur încât orice detaliu ne poate scoate la lumină. Chiar înainte de sosirea ta mi-am amintit de un document ce mi-a trecut pe dinaintea ochilor și m-a încercat un gând straniu. Nu cumva există vreo legătură? Colonelul tăcu o vreme. Uite ce-i, spuse apoi hotărât, mai treci o dată pe la Ivanov al tău.

— Pentru ce?

— Întreabă-l dacă n-a cunoscut cumva în spatele frontului un individ cu numele de Mironov. Și, dacă l-a cunoscut, să-ți povestească totul în amănunt. Asta-i.

— Cine-i Mironov?

— Un tip. Nu te supăra, Oleg Grigorievici, dar nu vreau să te încurc. E și așa un talmeș-balmeș destul de mare în acest caz. Iar ideea asta a mea e extrem de îndoielnică. Dar, din moment ce există, trebuie verificată. N-avem voie să ignorăm nici cea mai mică șansă.

Afonin știa că n-avea sens să insiste. Se ridică.

— Permiteți-mi să mă retrag.

— Du-te. Și întoarce-te cât mai repede. E timpul să terminăm cu cazul Mihailov!

Afonin abia ieșise, când în ușă răsună o ciocănitură înceată. În prag stătea locotenentul Belikov.

— Permiteți-mi să raportez.

— Intră. Ce repede te-ai întors!

Locotenentul așeză pe masă un dosar voluminos.

— Aici sunt enumerați toți cei care au plecat ieri sau azi dimineață? întrebă Kruglov.

— Din cei aflați în hotel ieri dimineață a plecat unul singur. Numele lui e însemnat cu creion roșu.

— Așa va să zică!

Colonelul parcurse cu atenție lista aceea lungă.

„Oare când a reușit Belikov să o întocmească? se gândi el. Asta da operativitate!”

— Ei, cum e? nu se putu abține tânărul locotenent, văzând că Kruglov ajunsese la ultimul nume.

Colonelul ridică spre locotenent o privire rece.

— Poți pleca! spuse el tăios.

Această bruschețe se explica prin faptul că de pe lista aceea lipsea numele pe care Kruglov se aștepta, ba mai mult, era sigur că o să-l găsească.

Numele acela lipsea.

„De fapt, era de așteptat”, se gândi colonelul, ridicând receptorul telefonului. Cu cealaltă mână extrase pagina pe care locotenentul Belikov însemnase cu roșu numele locatarului plecat cu o seară în urmă din hotel.

— Fă-mi legătura cu procuratura U.R.S.S., îi ordonă el secretarului, și trimite-l la mine pe maiorul Dementiev.

Numele care-i atrăsese atenția lui Kruglov era străin, dar nu-i spunea nimic.

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

Ivanov nu era acasă. Afonin fu nevoit să se întoarcă la direcție și să aștepte până seara târziu. La ordinul lui Kruglov, se stabili curând că Ivanov îl căutase prin biroul de informații pe Nesterov și plecase la el. Tot acolo se aflau Lozovoi și Dobronravov.

În ajunul primirii decorațiilor, era un lucru cât se poate de firesc. Foștii partizani au întotdeauna ce să-și spună, ce să-și amintească.

— Numai bine, spuse Afonin. Lozovoi o să le expună versiunea lui.

— Și ce e bine în asta? îl contrazise colonelul, oftând. Cu Ivanov trebuie să stăm de vorbă astăzi.

— Se întoarce el până la urmă acasă.

— De întors, se întoarce! Dar oare o să putem vorbi cu el?

— Ce tot spuneți, Dmitri Ivanovici!

— Crezi că nu se poate întâmpla?

— Ivanov mi-a lăsat impresia unui…

— Abstinent?

— În orice caz, a unui om cu simțul măsurii.

— O să vedem! spuse Kruglov nemulțumit.

A doua zi trebuia exclusă din calcul. Cei decorați urmau să stea mult timp la Kremlin, iar apoi, mai mult ca sigur, o să se ducă la același Nesterov sau la vreun altul din cei unsprezece. Temerile lui Kruglov, care azi i se păreau lui Afonin nejustificate, mâine și-ar fi putut găsi ușor confirmarea. Iar despre rezultatele anchetei trebuia raportat cât mai repede.

Afonin înțelegea neliniștea lui Kruglov.

Din jumătate în jumătate de oră căpitanul telefona la casa unde era găzduit Ivanov, dar fostul comisar nu se întorsese. Abia la unsprezece și jumătate Afonin îi auzi în sfârșit glasul.

— N-am putea amâna pe mâine seară? întrebă Ivanov când Afonin îi solicită o nouă întâlnire.

— Mai bine astăzi. E imperios necesar.

— Ei, atunci ce mai! Poftiți!

Ivanov era treaz ca lumina zilei. Își primi oaspetele cu aceeași bunăvoință, fără a-și exprima nemulțumirea față de o vizită atât de târzie.

— Pe unde mi-ați umblat toată seara, Andrei Demianovici? îl întrebă glumeț Afonin.

Nu voia să dea de înțeles că era informat. Nu oricui îi face plăcere să fie căutat prin metodele miliției judiciare.

— Am fost la un camarad, răspunse Ivanov sec.

Așternutul era desfăcut, ardea și veioza de la căpătâi. Ivanov nu socotea necesar să ascundă musafirului său nocturn faptul că se pregătea de culcare.

De altfel îi ceru numaidecât lui Afonin permisiunea de a sta culcat.

— Inima mea se cam ține de șotii, spuse el. Emoția, sigur, dar și anii...

— Vă rog, nu vă jenați, îl rugă Afonin. N-am să vă rețin prea mult.

— După cum vedeți, nici nu mă jenez.

Se dezbrăcă încet și se lungi pe canapea, punându-și mâinile sub cap. Toate aceste mișcări fură însoțite de gâfâituri „bătrânești”.

Afonin știa că Ivanov are vreo cincizeci de ani. Deci bătrânețea nu era chiar atât de aproape. De altfel, cu o zi înainte, era voios și arăta cu totul altfel. De unde până unde această „ramoleală”? De ce adusese vorba despre vârstă?

Poate că fostul comisar face dinadins pe bătrânul, vrând să sublinieze inoportunitatea vizitei lui, dar căpitanul renunță la această idee. Nimic nu l-ar fi putut împiedica pe Ivanov să-l refuze pur și simplu, amânând-o, bunăoară, pentru a doua zi dimineața.

În afară de asta, Afonin cunoștea oamenii și era sigur că Ivanov nu se prefăcea. Era limpede că ceva îl tulburase adânc sau îl indispusese. De fapt, el însuși spusese că era emoționat. Din ce cauză însă? Nu era prima oară când primea decorații. Așadar, exista o altă cauză și ea era mai mult ca sigur legată de vizita la Nesterov.

Era jenant să întrebi, dar foarte util de știut.

Din fericire, în vreme ce căpitanul stătea pe gânduri, Ivanov aduse el însuși vorba despre faptele în cauză.

— Am fost la un camarad, repetă el. Azi l-am văzut întâia oară. Și mai erau doi acolo, pe care, de asemeni, nu i-am mai întâlnit. Îl cheamă Nesterov. Poate că vă amintiți, era în același decret cu Mihailov al dumneavoastră. De fapt am

vorbit și despre el. Aflaseră despre sinucidere, dar nici unul nu putea pricepe ce ar fi putut să-l împingă la un astfel de gest. („Așadar, se gândi Afonin, n-au putut să-și țină gura, iar Lozovoi, dimpotrivă, n-a spus ceea ce trebuia să spună. Păcat!”) Am vorbit despre multe. O discuție între oameni aproape străini... Aproape, se explică el, pentru că noi, toți partizanii, suntem de fapt o familie. M-a cam indispus Nesterov. Mi-a trezit fără voia lui, desigur, amintiri nespus de dureroase. Parcă am îmbătrânit dintr-odată... Dar cum i-aș fi putut refuza?

Afonin încuviință din cap. Era încredințat că înțelesese corect ceea ce nu fusese spus în încâlcitul discurs al lui Ivanov.

— Desigur!

— Cum adică „desigur”? întrebă fostul partizan pe un ton ironic.

— Desigur, n-aveați cum să-i refuzați, riscă Afonin.

— Ce să refuz?

„Naiba să te ia!” gândi căpitanul.

— Să le povestiți despre amintirile acelea apăsătoare din trecut.

Pentru o clipă în ochii lui Ivanov se citi uimirea. Apoi izbucni în râs.

— Am și uitat că sunteți anchetator, spuse el.

Pe neașteptate lui Afonin îi veni o idee nouă. Faimoasa lui intuiție prinsese iarăși glas. Și căpitanul nu șovăi. În caz de eșec o s-o întoarcă el cumva găsind o explicație plauzibilă. De fapt, riscul era minim. Ivanov nu știa ce-l adusese pe Afonin la el. Iar de adus vorba pe făgașul necesar - asta o putea face în orice moment.

— Chiar despre trecutul dumneavoastră aș vrea să vorbim, spuse el. Chiar despre întâmplarea pe care ați relatat-o la Nesterov. Cum i se întâmplase deseori, Afonin se lăsase dus de inspirație. A doua oară e mai ușor. Povestiți-mi și mie.

— Cum, știți?...

— Din păcate, nu totul. Pentru noi e foarte important să aflăm cât mai multe amănunte.

Ivanov se ridică brusc în capul oaselor.

— Aceasta poate să însemne un singur lucru, spuse el tulburat. L-ați prins pe netrebnic! Așa-i? Și eu care credeam că ați venit pentru Mihailov.

— Ce să mai vorbim despre Mihailov? Afonin se lăsa în continuare în voia valului. Într-adevăr, nu venise pentru Mihailov, ci pentru Mironov. Doar mi-ați spus că nu l-ați întâlnit niciodată. Noi lucrăm la mai multe cazuri deodată.

— Cazul meu nu e de competența dumneavoastră, privește mai degrabă Securitatea.

O clipă Afonin fu derutat. Încă puțin și inteligentul comisar îl va demasca.

— Pe „netrebnicul”, cum îi ziceți dumneavoastră, l-am prins noi...

— E clar! De altfel poate fi socotit foarte bine un infractor de drept comun și nu politic.

— Cu atât mai mult.

— Să știți că mi-ați făcut o mare bucurie, Oleg Grigorievici! Vă sunt recunoscător că ați venit. Mulți trădători am văzut în timpul războiului, și multora le-am plătit după merit eu însumi. Dar pe ăsta n-am putut să-l uit niciodată. Sunt gata să povestesc totul.

— Vă ascult!

Afonin oftă ușurat. Îi mersese!

Ivanov închise ochii.

— Bine ați spus, începu el, a doua oară e mult mai ușor de povestit. O să auziți o relatare mult mai amănunțită decât camarazii de la Nesterov. Ei bine...

Vorbi rar, cu voce joasă, câteodată atât de încet, încât Afonin fu nevoit să-și încordeze auzul, ca să nu piardă vreun cuvânt. Și cu cât avansa povestirea, cu atât mai încredințat era căpitanul de marea ei importanță, cu atât mai formidabilă i se părea propria lui intuiție, care-i șoptise să-l asculte pe Ivanov înainte de a-i expune scopul

vizitei sale. Cu mult înainte ca fostul partizan să-și încheie povestirea, căpitanul înțelese că era tocmai ceea ce le lipsea colonelului Kruglov și lui însuși pentru a dezlega enigma Mihailov.

Căpitanul își dădea seama că împrejurarea de care el se folosise intuitiv, ar fi ieșit oricum la iveală, de îndată ce ar fi pronunțat numele „Mironov”. Acest lucru nu schimba însă esența celor întâmplate.

— Totul s-a petrecut pe la mijlocul lui patruzeci și trei, spuse Ivanov, mai exact, la începutul lui iunie. Într-una din lupte am fost rănit și, fără cunoștință, am fost luat prizonier. Trebuie să vă spun că, în detașamentul nostru, întreg corpul de comandă purta uniforme militare, dar fără însemnele de grad. Asta deoarece trei sferturi dintre comandanți nu aveau grade militare, iar ceilalți hotărâseră să nu-și poarte tresele și steluțele ca să nu se deosebească de camarazii lor. Țineam unul la altul și ne respectam. Eu purtam, ca toți comisarii, un bluzon cu steluțe pe mâneci. Carnetul de partid, e drept, nu-l aveam la mine. Îl predasem secretarului biroului de partid, care fiind rănit nu participa la luptă. Așa făceam întotdeauna: carnetul de partid nu trebuia să ajungă în mâinile fasciștilor, dar și steluțele de pe mânecă erau de ajuns. Pe comisari, fasciștii nu-i cruțau aproape niciodată, îi ucideau pe loc. Mi-am venit în fire în temnițele Gestapoului. Spre marea mea uimire am descoperit că rana îmi era pansată cu îngrijire. Mi-am dat seama numaidecât că nu o făcuseră din caritate: le eram necesar pentru interogatoriu. Gândul la ce mă aștepta - nu vă ascund acest lucru - era departe de a mă bucura. Știam că gestapoviștii nu vor afla nimic de la mine, metodele lor îmi erau însă bine cunoscute. Nu s-au atins de mine ziua întreagă, ba mi-au adus chiar mâncare și apă. Scopul lor era limpede: de dragul informațiilor prețioase, pe care scontau să le obțină, îmi ofereau posibilitatea să-mi revin, să mai prind puteri. Au venit după mine spre seară. N-am să vă povestesc torturile pe care le-am îndurat, n-are

rost și nici n-aș putea să vi le povestesc. Ați băgat de seamă, pesemne, că sunt cărunt; n-am fost până la prizonierat. Cei din neamul meu încărunțesc târziu.

Cum n-au obținut nimic de la mine - eram pe atunci un bărbat voinic - gestapoviștii m-au azvârlit în celula condamnaților la moarte. Un subsol aidoma celui în care mă ținuseră înainte de interogatoriu. M-au azvârlit la propriu, și încă astfel, încât ceilalți condamnați m-au adus cu greu în simțiri. Eram convins că-mi petrec ultima noapte. Interogatoriul durase aproape douăzeci și patru de ore. Nici până azi nu pot pricepe cum de am rămas în viață. Pesemne, nu mi-a fost sortit să mor în ziua aceea. Spre dimineață ne-au scos în curte, ne-au urcat în mașină și ne-au dus la locul unde urma să fim împușcați. De ce împușcați și nu spânzurați? Oricât ar părea de straniu, această întrebare nu mi-a dat pace tot drumul până la locul execuției. Răspunsul era la îndemână - nu voiau să piardă vremea. Pe atunci însă nu m-a dus gândul la o explicație atât de simplă. Eram foarte slăbit și, în răstimpuri, îmi pierdeam cunoștința. Îmi aduc aminte că zăceam pe jos, cu capul sprijinit pe genunchii unei femei care vorbea tot timpul, probabil cu mine. Eu însă nu pricepeam nici o vorbă. Din mașină am fost scos de ceilalți condamnați și dintr-o dată mi-au revenit puterile. Puteam umbla singur. Ne-au înșirat pe marginea unui șanț. În mintea mea domnea o limpezime uimitoare, îmi dădeam seama exact de tot ce se întâmpla. Primprejur nu era nici un soldat german. Numai ofițeri și un individ îmbrăcat pe jumătate militar, pe jumătate civil. Bluzonul pe care-l purta era de-al nostru, nu nemțesc. În mână ținea un automat german. Lângă mine cineva a spus: „Ia te uită, ce onoare ni se face!” Și a început să râdă. Da, întocmai! Sunt oameni capabili să râdă într-un moment ca ăsta. Am crezut că omul acela numea în batjocură „onoare” faptul că urma să fim executați de ofițeri și nu de soldați. Dar ei n-aveau arme. Avea numai individul în bluzon rusesc. „Pesemne,

ăsta ni-i călăul”, spuse aceeași voce. „E rus”, adăugă altul. Fără voie l-am examinat mai atent pe călău și l-am recunoscut. Nu putea fi nici o greșeală la mijloc, l-am văzut bine. Timp de doi ani, acest om, locotenent în Armata Roșie, luptase în detașamentul nostru, unde nimerise după ieșirea din încercuire. Cel puțin așa ne spusese. Cu o lună înainte dispăruse fără urmă. Acum se învârtea printre gestapoviști, pregătindu-se să ne împuște. Și până când am auzit răpăitul automatului, m-a stăpânit un singur gând - că n-am nici o posibilitate de a-i preveni pe ai noștri, și că trădătorul o să rămână nepedepsit. S-a întâmplat însă altfel. Vă povestesc acum dumneavoastră și voi repeta ce spun în fața tribunalului militar, dacă voi fi chemat ca martor al acuzării, ceea ce nădăjduiesc din inimă. Parcă îi văd și acum ochii arzând de ură nemărginită, chipul schimonosit și convulsiile automatului aceluia din mâna lui... Toate acestea mi s-au întipărit în memorie pentru totdeauna... Iată-l, îl pot vedea, numai să închid ochii... Vreau să vă spun că aș executa chiar eu, cu plăcere, sentința tribunalului. Cu toate că ticălosul acela mi-a salvat, de fapt, viața.

Afonin îl aprobă din cap. Totul era limpede, nu avea întrebări.

— De altfel, urmă Ivanov, m-a salvat nu numai el, ci un complex de împrejurări cu totul de neînțeles. În misiuni de recunoaștere am văzut de multe ori execuții prin împușcare și spânzurătoare. Mi s-au povestit de asemeni multe, dar nu cunosc un caz asemănător. De ce n-a fost prezent nici un soldat în afară de șoferii celor două automobile, aflate la mare distanță? Vreo cinci ofițeri și atât. Or, noi, condamnații, eram cincisprezece pe puțin. De ce sentința a fost executată de un singur om și încă de unul care nu era neamț? Și apoi, după rafala automatului, când am căzut în șanț, de ce nu s-au apropiat nemții să vadă dacă eram cu toții morți și să-i lichideze pe cei rămași în viață? De obicei așa procedau. Iar acum s-au urcat fuga în

mașini și au plecat. Știu foarte bine acest lucru pentru că gloanțele nu m-au atins și nu mi-am pierdut cunoștința. M-am lăsat să cad în șanț din instinct. Până la urmă... Ivanov se ridică puțin și glasul îi tremură. Toți, mă înțelegeți, absolut toți am rămas în viață!

Afonin tăcea. Nu se așteptase la un asemenea final.

— Toți s-au lăsat să cadă ca și mine, din instinct. Nici unul n-a rămas în picioare, cu toate că gloanțele trecuseră pe alături.

— Cum se poate explica asta?

— Nu-mi pot explica.

— Și mai departe?

— Mai departe, ce să fie! Știam cam pe unde ar fi trebuit să se găsească detașamentul. Trăseseră în noi la o margine de pădure. Ne-a mai rămas numai să ne afundăm în ea.

— Uimitoare întâmplare!

— Mai mult decât uimitoare.

— V-ați întipărit bine în minte chipul acelui om?

— Al ticălosului care a tras în noi?

— De ce „ticălos”? întrebă Afonin. Și-a riscat viața trăgând în aer.

Ivanov clătină din cap.

— De-ar fi fost așa, spuse el. Nu, sunt încredințat că trăgea în noi și a greșit împotriva voinței lui. E suficient să-mi amintesc expresia chipului lui.

Căpitanul nu se mai îndoia defel că ascultase povestea lui Mihailov. Tocmai în asta consta versiunea colonelului Kruglov: că Mihailov era un pseudonim. Numele lui adevărat era Mironov. Ivanov însă nu pronunțase numele „ticălosului”...

— Mironov a luptat în detașamentul dumneavoastră, spuse pe un ton cât se poate de firesc. Cum s-a purtat?

În sinea sa, Afonin aștepta răspunsul cu încordare.

— Normal, ca și ceilalți, răspunse Ivanov și căpitanul oftă ușurat. Totul era în ordine. A refuzat orice funcție de conducere, pentru că nu era combatant, ci locotenent din

corpul tehnic. Nu se remarca prin nimic, dar nici nu prea aveai ce să-i reproșezi. În orice caz, nu stârnea nici un fel de suspiciuni.

— În ce împrejurări a dispărut? Ați spus că a dispărut fără urmă.

— Nu s-a mai întors dintr-o luptă. Astfel de cazuri erau frecvente. Nu știam - murise omul sau căzuse în mâinile nemților. Aceștia erau trecuți la rubrica „dispăruți fără urmă”. Foarte rar, dar se întâmpla totuși ca nemții să nu-i execute pe partizanii ce le cădeau în mână, ci să-i trimită în lagăr. În astfel de cazuri omul putea rămâne în viață.

— Cum vă explicați că, după ce a luptat doi ani, fără a se compromite în vreun fel, acest om a tras „cu o ură nemărginită” cum spuneați dumneavoastră, în ai săi?

— Nu dezleg ghicitori. Întrebați-l pe el.

Ivanov închise din nou ochii. Era vădit că obosise. Afonin simți că era timpul să încheie discuția. Se făcuse târziu.

— Nu mai aveți nimic de adăugat, Andrei Demianovici?

— Ce să mai adaug? Iertați-mi relatarea poate prea concisă, dar îmi vine greu să-mi reamintesc întâmplarea asta.

— Vă mulțumesc pentru ajutor!

Afonin se ridică.

— O să mă mai chemați? întrebă Ivanov.

— Noi - puțin probabil. Tribunalul însă o să vă citeze cu siguranță. Sau procuratura. Nu, nu mă conduceți! Pot să încui ușa și singur. Am băgat de seamă că aveți o broască yale. Noapte bună! Și încă o dată mulțumesc.

— N-aveți pentru ce!

În timp ce cobora scara, Afonin auzi cum Ivanov încuia totuși ușa cu cheia.

Șoferul dormea, rezemat de ușa mașinii. Strada era pustie.

Afonin ordonă să fie dus la direcție. Privirea mirată a șoferului îl readuse la realitate. Era trecut de două noaptea.

— Acasă! se corectă el.

Nervii îi erau încordați. Uitase că faptele îi dăduseră dreptate și cheia enigmei Mihailov o furnizase chiar Ivanov. N-avea timp de asemenea mărunțișuri.

Episodul acela al execuției părea să lămurească multe din semnele de întrebare legate de comportamentul lui Mironov în detașamentele lui Nesterov și Dobronravov. Mironov nu putea recunoaște o astfel de crimă. Remușcările, poate și deznădejdea îl determinaseră să-și caute moartea în luptă.

Mironov știa că pentru fapta lui nu există iertare. Toate elementele concordau și păreau destul de verosimile.

Sinuciderea avea acum o explicație plauzibilă. Mironov n-avusese cum să nu-l recunoască pe Ivanov, comisarul pe care-l împușcase cu propria lui mână. Și e lesne de imaginat impresia pe care o produsese asupra lui numele lui Ivanov citat în decretul Sovietului Suprem și perspectiva întâlnirii cu cel „executat”.

Toate păreau a fi la locul lor.

Dar… numai atât.

Totul era logic, însă numai în cazul în care Ivanov avea dreptate și Mironov-Mihailov nu știa că trăsese o rafală în vânt fără să ucidă pe nimeni, adică nu greșise cu bună știință.

În acest caz totul era clar. Numai în acest caz!

Dar se poate admite ca un ostaș experimentat să dea greș de la o distanță atât de mică, să nu atingă nici măcar un om?

Cu totul imposibil!

Dacă toate acestea erau efectul unei intenții și numai întâmplător nu atrăseseră după sine executarea lui Mironov, atunci toate actele, întreg comportamentul lui în detașamentele lui Nesterov și Dobronravov deveneau și mai de neînțeles.

Rămânea prezența în odaia de hotel în care stătea Mihailov, înaintea sinuciderii acestuia, a unui om care-i transmisese „Walter”-ul. Cine și de ce îi dăduse acel pistol?

Rămânea, de asemeni, absolut inexplicabilă din punct de vedere psihologic venirea lui Mironov-Mihailov la Moscova pentru decorare. Căci nu se putea considera demn de distincția aceea și, cu siguranță, nici nu se considerase…

Căpitanul presimțea că-l așteaptă o noapte agitată, fără somn.

2

Într-adevăr, nici nu se culcă. Restul nopții și-l petrecu umblînd prin cameră în nădejdea că va izbuti să lege într-un fel capetele tuturor firelor, ajungând la o concluzie în „cazul Mihailov”.

Cele povestite de Ivanov nu numai că nu făceau lumină, cum i se păruse în prima clipă, ci dimpotrivă, îl complicau și mai mult. Contradicțiile ieșeau și mai mult în relief și nu se întrezărea nici o explicație valabilă.

Căpitanul simțea că îi lipsește punctul de sprijin, veriga aceea capabilă să întregească lanțul întâmplărilor, deslușindu-le.

O avea oare colonelul Kruglov?…

Afonin ajunse la direcție atât de devreme, încât fu nevoit să aștepte mai mult de un ceas.

Kruglov îl ascultă fără să-l întrerupă, fără întrebări sau observații. Când Afonin își încheie raportul, colonelul tăcu o vreme, adâncit în gânduri.

— Maiorul Dementiev nu s-a întors încă, spuse el pe neașteptate, și n-avem nici un fel de vești de la el. Kruglov își scoase ochelarii și enunță din nou, ștergându-și minuțios lentilele. S-ar părea că ne apropiem de deznodământ și acest deznodământ depinde de rezultatele lui Dementiev. Colonelul își ridică privirea spre căpitan. Încă n-ai ghicit?

— Ce?
— Totul!
— Încă nu.
— E drept, pentru întâia oară suntem confruntați cu un astfel de caz. Și dacă nu mi-ar fi trecut prin mâini documentul de care ți-am vorbit ieri, nici eu nu cred că aș fi ghicit. Uite ce e! Vreau ca tu să rezolvi singur problema! Îți stă în puteri. Așadar, să admitem că ți s-a încredințat o misiune importantă în spatele frontului. Să admitem că ai reușit să câștigi încrederea nemților. Informațiile tale sunt extrem de importante și salvează viața multor oameni sovietici. Într-un cuvânt, ești foarte util și de neînlocuit pentru comandamentul armatei noastre. Și iată că vine un moment când nu ai altă ieșire, decât să tragi în oamenii noștri. Altfel ai fi demascat și executat ca spion. Înțelegi situația, Oleg Grigorievici?
— Înțeleg.
— Tu cum ai fi procedat?
— Aș fi refuzat să trag în compatrioții mei!
— Dând de râpă misiunea ce ți s-a încredințat?
— Da!
Afonin asculta întrebările colonelului cu mirare. S-ar fi putut înțelege că el, Kruglov, ar fi procedat altfel.
— Cu toate că, urmă colonelul, sacrificiul tău nu ar fi schimbat în realitate nimic și condamnații tot ar fi fost împușcați, dar împreună cu tine? Iar căderea ta ar fi costat viața unui număr mai mare de oameni de-ai noștri?
— Da, cu toate acestea! Nu poți trăi cu mâinile pline de sângele camarazilor tăi. Oricum n-aș mai fi fost util ca spion. Dar, se întrerupse Afonin, eu aș fi procedat altfel. Cu totul altfel. Aș fi îndreptat arma împotriva călăilor, având grijă să iau cu mine pe lumea cealaltă cât mai mulți.
— Alt răspuns nici nu există, pronunță colonelul pe gânduri. Cunoaștem destule cazuri când agenți de ai noștri s-au lăsat demascați, dar n-au putut să se ridice împotriva

conștiinței lor de oameni sovietici. Ei bine, de ce nu au putut?

— Ați răspuns deja la această întrebare, Dmitri Ivanovici. Conștiința omului sovietic.

— Întocmai. Au fost însă și altfel de oameni, în stare de orice pentru...

— Pentru a-și salva viața.

— Ce fel de oameni erau aceștia?

— Niște lichele!

— Altfel spus, niște lași. De acord?

— Desigur! răspunse Afonin, fără a-și da seama unde bate colonelul. Totul era limpede, lămuriseră deja toate astea.

— Ești mirat? întrebă Kruglov. Ți se pare o discuție inutilă? Ei bine, află că lucrurile s-au complicat și mai mult. Chiar eu, care știu ceea ce tu ignori deocamdată, am dubii. Vreau să mi le risipesc cu ajutorul tău. Așa că nu te mai mira, ci răspunde-mi. Așadar, acești oameni sunt lași. Dar conștiință au, ce crezi?

— Frica lor de moarte e mai puternică decât conștiința.

— Just. Conștiința există însă întotdeauna. Într-o măsură mai mare sau mai mică, dar există. Și deznodământul luptei dintre frică și conștiință depinde de principiile de viață adânc înrădăcinate în om, de caracterul și educația lui, care nu pot fi schimbate peste noapte. Și dacă omul izbutește să-și învingă frica o dată, atunci va izbuti și a doua, și a treia oară. De acord?

Abia acum înțelese Afonin sensul discuției. Și cu toate că era întru totul de acord cu Kruglov, se consideră obligat să-l contrazică, ținând minte ce-i ceruse interlocutorul său.

— Greu de spus. Se cunosc atâtea cazuri, când oameni care dăduseră dovadă de lașitate în prima luptă au devenit ulterior luptători curajoși, și eu știu dintr-ăștia.

— Asta-i altceva. În cazul pe care-l discutăm, problema care se pune e următoarea. Poate oare un om care a consimțit din frică la o mare mârșăvie, să-și caute apoi

moartea? Și asta nu sub imperiul unui impuls de moment, sub tortura mustrărilor de conștiință, ci sistematic, luni de-a rândul. Vorbeai de oameni care și-au învins frica de moarte. Asta însă nu-i același lucru cu a-ți căuta moartea. Diferența e ca de la cer la pământ. Nu întâmplător spunea Suvorov că nu există om căruia să nu-i fie frică pe front. Instinctul de conservare e dat de natură și numai un factor extrem de puternic îl poate anihila în întregime, îngăduindu-ți să încetezi a i te supune. Lașii caută întotdeauna justificări ale lașității, căutând cu voie sau fără voie să-și micșoreze vina în proprii lor ochi. Cele săvârșite de ei, indiferent despre ce ar fi vorba, nu pot deveni un impuls atât de puternic încât să le anuleze instinctul de conservare. La cei curajoși acest lucru e posibil. La cei cu adevărat curajoși. La cei nerobiți spaimei pentru propria viață, o spaimă care eclipsează conștiința.

— Afurisită contradicție! spuse Afonin, dându-și seama că era vorba de fapt despre Mironov.

Iarăși se punea pe tapet problema comportamentului lui „Mihailov”, problemă ce lui i se părea insolubilă. Dar colonelul cunoștea, pare-se, răspunsul. Când îi va spune oare totul, fără rezerve?

— O temă interesantă pentru o discuție între psihologi, zise Afonin, numai ca să spună ceva.

— Absolut de acord. Kruglov își șterse din nou ochelarii și-i puse la loc. Chipul lui era posomorât. Să lăsăm generalitățile și să trecem direct la Mironov. Patru lucruri mi se par deosebit de importante în relatarea lui Ivanov. Am să ți le enumăr numaidecât, iar tu urmărește-mă cu atenție. În primul rând: la execuție au asistat cinci, numai cinci ofițeri germani și nici un soldat. Un caz cu totul ieșit din comun. N-am mai auzit așa ceva. Cum se poate explica o asemenea împrejurare? Din ceea ce mi-ai spus, e limpede că nici tu, nici Ivanov nu puteți furniza o explicație plauzibilă.

— Dar dumneavoastră? izbucni Afonin.

— Nu mă întrerupe, așteaptă! Întrebările ai să mi le pui la urmă. În al doilea rând: după execuție nici un ofițer nu s-a apropiat să verifice dacă osândiții erau într-adevăr morți. Căci Mironov ar fi putut trage în aer, iar condamnații se puteau preface că se prăbușesc în șanț. Știm că, de fapt, așa s-a și întâmplat. Mironov ar fi putut să le comunice acest șiretlic, să le dea de înțeles că o să tragă pe alături. Fie și atunci când a ridicat automatul. În acel moment se afla, desigur, în fața ofițerilor germani, care nu-i puteau vedea chipul. De sugerat, poți sugera așa ceva și fără cuvinte, prin mimică. De ce nici un ofițer nu s-a gândit la o asemenea posibilitate? La toate astea se mai adaugă ceea ce spuneai tu. Mironov s-ar fi putut întoarce, trăgând în cei cinci ofițeri. Acest lucru ar fi fost nu numai firesc, ci și mult mai simplu, dacă el intenționa să tragă în aer și să-i salveze pe condamnați. Ofițerii nu puteau fi siguri că așa ceva nu se va întâmpla. Mironov era rus. Stranie comportare pentru niște gestapoviști, nu-i așa?

De această dată, Kruglov aștepta pesemne răspuns și Afonin spuse:

— Mironov n-a îndrăznit. Credea, desigur, că nemții or să verifice.

— Dar a tras pe alături!

— Acest lucru s-a întâmplat împotriva voinței lui. În acest punct sunt de acord cu Ivanov.

— În al treilea rând: expresia lui Mironov, care s-a întipărit în memoria lui Ivanov. Cum a spus? Un chip schimonosit de ură?

— Da.

— De unde atâta ură? A consimțit să-i împuște pe ai săi, ca să-și salveze propria sa viață, dovedindu-le nemților că e gata să-i slujească sincer. Dar să-i urască pe cei pe care îi împușca n-avea nici un motiv. Mult mai firesc ar fi fost să aibă un chip împietrit sau încrâncenat. Or, Ivanov spune că ochii îi ardeau de ură.

— Ivanov putea greși, luând o expresie drept alta. Iar Mironov putea să se prefacă.

— Ivanov nu putea greși. Înainte de moarte simțurile omului se ascut, se potențează parcă. Sunt numeroase fapte care atestă acest lucru. Și psihologii susțin veridicitatea unei atari ipoteze. De fapt Ivanov însuși a subliniat că mintea i se limpezise în chip surprinzător. Moartea violentă nu-i totuna cu moartea pe care ți-o provoacă o boală, în propriul tău pat. Mironov n-avea de ce să se prefacă. Repet, în clipa execuției, ofițerii germani nu-i vedeau chipul. Pentru cine să se prefacă?

Afonin tăcu. Îi era ciudă că aceste argumente aflate absolut la îndemână nu-i veniseră în minte lui însuși. Ghicindu-i parcă gândul, Kruglov spuse:

— Tu nu știi ce știu eu, Oleg Grigorievici. Ceea ce pentru mine devine tot mai clar, pentru tine e încă învăluit în ceață. Dar această ceață se va risipi curând, îți promit.

Afonin oftă semnificativ. Kruglov zâmbi.

— Mai rabdă puțin, spuse el. Așadar, ești de acord că Mironov nu-i putea urî cu atâta înverșunare pe sovietici?

— Să zicem că sunt de acord.

— Dar pe nemți?

— Judecând după cele spuse de Nesterov, Lozovoi și Dobronravov, pe nemți avea de ce să-i urască.

— Deci dacă în fața lui s-ar fi aflat niște agenți sau provocatori germani și nu partizani, ar fi putut trage în ei cu o expresie pe care o avea potrivit spuselor lui Ivanov?

— Ar fi putut, dar în fața lui...

— Așteaptă! N-am terminat. Ce sugerează faptul că toți condamnații au rămas în viață?

— Faptul că Mironov nu avea experiență de călău.

— Și încă?

Afonin își frecă fruntea.

— Nu-mi pot imagina.

— Cum ar fi fost normal să procedeze niște ofițeri din Gestapo cu experiență?

— Am înțeles! Strania lor încredere în Mironov și faptul că osândiții au rămas în viață dovedește că cei cinci ofițeri nu erau din Gestapo.

— Ar putea fi și o altă explicație… În fine, asta-i tot, până una alta.

— Nu mi-ați spus nimic despre cel de al patrulea element care v-a atras atenția.

Kruglov își privi ceasul.

— Adevărat… spuse el. Într-un ceas trebuie să apară Ivanov…

— Bine, dar e la Kremlin.

— Înmânarea decorațiilor a fost amânată pe poimâine. Din pricina aceluiași Mihailov.

— Credeți că până mâine…

— Vom încheia ancheta astăzi. Discuția cu Ivanov trebuie să lămurească definitiv totul. Inclusiv ceea ce numești al patrulea element. Ai să fii de față la această discuție. Și dacă nici atunci nu vei fi înțeles totul, voi fi foarte decepționat.

— Permiteți-mi ca până la sosirea lui Ivanov să mă retrag în biroul meu, am o problemă urgentă.

— Du-te! Îți telefonez când sosește Ivanov.

Telefonul sună după o oră și jumătate. Intrând în birou, Afonin îl zări pe comisarul Ivanov și auzi un sfârșit de frază:

— … că am fost nevoiți să vă deranjăm. E însă absolut necesar.

— Mă bucur, spuse Ivanov. Tot ce se referă la Mironov mă interesează. L-am cunoscut foarte bine, și nu-mi pot ierta că timp de doi ani cât a stat la noi în detașament nu l-am putut demasca.

— Nici n-ați fi putut s-o faceți. N-ați fi putut în nici un caz, declară Kruglov.

— De ce?

— Foarte simplu. Deoarece cât a stat în detașamentul dumneavoastră, Mironov a fost departe de a plănui vreo „trădare”.

Ghilimelele răsunară clar în glasul colonelului.

De aici se putea trage concluzia că el îl considera pe Mironov întru totul nevinovat, că îl absolvea de orice intenție de trădare. Pe Afonin îl uimi această frază. O trădare se produsese negreșit, fie ea și întâmplătoare sau circumscrisă, ca durată, unei clipe. Chiar dacă Ivanov nu avea dreptate și Mironov trăsese pe alături dinadins, sacrificându-se. Părea un fapt neîndoielnic, dar Kruglov nu numai că se îndoia, dar era chiar încredințat de contrariu.

Căpitanului îi trecu prin minte că Mironov-Mihailov nu executase niciodată pe nimeni, că Ivanov greșise, confundându-l cu cineva care îi semăna, și că, într-un fel sau altul, colonelul știa precis acest lucru.

„Dublul intră din nou în scenă”, gândi Afonin.

— Cum s-a comportat Mironov în detașamentul dumneavoastră?

Altă întrebare stranie. Kruglov știa doar tot ce relatase Ivanov în legătură cu aceasta.

— Când omul se dovedește o canalie, toți parcă se înțeleg să-l vorbească de rău. Ei bine, eu n-am să fac asta. Am să vă răspund cinstit: a fost un bun partizan, spuse fostul comisar.

— L-ați propus pentru decorare?

— Da. A primit la noi ordinul „Steaua Roșie”.

— Atunci cum puteți explica că a devenit pe neașteptate un trădător?

— Nu-mi pot explica. I-am spus și lui Oleg Grigorievici aseară că nu sunt tare în deducții și supoziții. Nu văd cum s-ar putea explica o asemenea schimbare. Vorba ceea: cine poate ști ce zace în sufletul altuia?

— N-o să negați însă, sper, că trădătorii provin îndeobște dintre lași.

— Așa e. Nu, Mironov nu poate fi considerat nicidecum un laș.

Kruglov îi aruncă lui Afonin o privire semnificativă, care îi dovedi căpitanului că ideea lui de adineaori nu era justă. Mironov trăsese în ai săi!

„Înțelege dacă poți!” se gândi el.

— Suntem în fața unui caz complicat și obscur, Andrei Demianovici, spuse Kruglov. Ajutați-ne să ieșim la lumină.

— Sunt gata să fac tot ce pot.

— Povestiți-mi încă o dată, dar cât se poate de amănunțit, scena execuției. Știu că vă vine foarte greu, dar vă rog. Numai această scenă, fără antecedente.

Ivanov aruncă o privire fugitivă în adâncul încăperii și, urmându-i privirea, Afonin descoperi surprins că în birou mai era cineva. Individul ședea într-un fotoliu adânc, așezat oblic față de Afonin. I se vedea numai jumătate din chip și aceea acoperită de propria lui palmă în care își sprijinea bărbia. Căpitanul putu să își dea seama doar că era încă tânăr sau arăta tânăr. Purta un pardesiu din gabardină, pe care cine știe de ce nu și-l scosese. Alături, pe măsuță, zăcea o pălărie cenușie, iar peste ea niște mănuși de aceeași culoare. De măsuță era sprijinit, de asemeni, un baston masiv cu mâner de os. Asemenea bastoane poartă savanții, medici venerabili, în general oamenii în vârstă. Bastonul discorda vizibil cu înfățișarea proprietarului său.

Era tot ce putuse sesiza Afonin dintr-o privire. Din cine știe ce motive, colonelul nu considerase necesar să i-l prezinte pe străinul acela. Judecând după expresia chipului lui Ivanov, acesta nu-l cunoștea nici el.

— Așadar, vă ascult, spuse Kruglov.

În timp ce se povestea întâmplarea aceea în care pentru Afonin nu era nimic nou, colonelul își aruncă de câteva ori privirea spre misteriosul necunoscut, dar acesta nu-și schimbă nici o clipă poziția. Rămăsese nemișcat. Era cu neputință să spui dacă ascultă sau ba.

— Vă amintiți cu precizie că în ochii lui Mironov era ură, și nu vreun alt simțământ, bunăoară încrâncenare? întrebă Kruglov, când Ivanov își încheie povestirea.

— În această privință nu există nici o îndoială. Aș spune chiar o ură sălbatică.

— Numai în momentul execuției sau și mai înainte?

— L-am privit cu atenție numai după ce am auzit pe cineva spunând: „E rus”. Asta s-a întâmplat cu un minut înainte de execuție.

— Și aceasta era expresia pe care-o avea în momentul când l-ați privit?

— Întocmai. Era parcă muncit de un fel de nerăbdare, părea gata să ne sugrume pe toți cu mâinile goale. Niciodată, la nici un fascist, n-am văzut asemenea ură față de noi, rușii.

— Dar și Mironov era rus?

Afonin se crispă.

— Asemenea stârpituri nu merită numele de ruși, spuse el cu glas înăbușit.

Afonin observă că omul din fotoliu făcuse un semn ușor cu capul. Era limpede că și Kruglov, care se pregătea să întrebe ceva, băgase de seamă gestul acela. Își „înghiți” întrebarea și schimbă brusc tema discuției.

Pesemne străinul era numai aparent indiferent. Urmărea discuția cu atenție, ba chiar o orienta, firește, fără ca Ivanov să-și dea seama.

— Să uităm de Mironov! spuse colonelul. Dacă nu aveți nimic împotrivă, să stăm de vorbă despre ofițerii nemți. I-ați examinat cu atenție?

— Ați uitat în ce momente mi-a fost dat să-i văd. Pe Ivanov începuse parcă să-l enerveze interogatoriul acela, tonul i se înăsprise. Nu-mi ardea de ei.

— Poate totuși, întâmplător, vă aduceți aminte dacă erau tineri sau bătrâni?

— Un singur lucru pot să vă spun. Întrebările dumneavoastră mă uimesc.

— Regret că sunt nevoit să vi le pun. Spuneați că sunteți gata să faceți tot ce vă stă în putință ca să ne ajutați. Sunt întrebări necesare.

— Scuzați-mă. Vă rog să continuați.

— Deci despre ofițerii germani nu ne puteți spune nimic?

— Mi s-a părut că semănau unul cu altul.

— Dar dacă printre ei ar fi fost vreunul dintre gestapoviștii care v-au interogat și torturat timp de douăzeci și patru de ore, l-ați fi recunoscut, firește?

— Nu v-aș putea spune. E posibil să fi fost printre ei și vreunul dintre aceia.

Un nou gest din partea necunoscutului, o nouă schimbare a temei de către Kruglov:

— Bine, să lăsăm și asta. Spuneți-mi, în ce stare fizică erau oamenii care urmau să fie împușcați împreună cu dumneavoastră?

Afonin simți cum colonelul trecea la cel de al patrulea element, despre care în cadrul discuției lor nu-i vorbise, și-și dublă atenția. Observă că, la auzul acestei întrebări, omul din fotoliu se înclină puțin în față, de parcă ar fi așteptat cu încordare răspunsul lui Ivanov.

— Majoritatea erau snopiți în bătăi; vreo cinci sau șase oameni erau în stare aproape normală. Cel mai rău arătam eu și o femeie, De altfel singura din grup.

— Să admitem că vreunul dintre dumneavoastră i-ar fi atacat pe ofițeri, bunăoară, chiar și în momentul în care v-au scos din mașină sau atunci când erați duși spre șanț. Câți l-ar fi putut sprijini?

— Toți! Nu mă îndoiesc de asta. Eu eram foarte slăbit, dar n-aș fi pregetat nici o clipă.

— Asta e limpede. Eu vă întreb altceva. Câți oameni ar fi putut din punct de vedere fizic să atace cinci nemți zdraveni și un rus la fel de zdravăn?

— Nu v-aș putea spune precis. Cred că vreo zece oameni erau fără doar și poate capabili de asta.

— Ofițerii își țineau revolverele în mâini?

— Nu. Îmi amintesc cu precizie.

— Așadar - Kruglov începu să vorbească foarte rar, marcând parcă prin pauze fiecare cuvânt - dacă nu ținem seama de omul cu arma automată, aveați contra voastră cinci oameni neînarmați. Șoferii erau în mașini, departe. Ca să-ți scoți revolverul din toc ai nevoie de timp. De ce nu i-ați atacat? Erați cincisprezece!

„Exact! Iată și al patrulea element! E într-adevăr de neînțeles”, se gândi Afonin.

— De ce nu i-am atacat? Ivanov îl privi pe colonel vizibil încurcat. De ce nu i-am atacat? Într-adevăr, de ce? Îmi aduc foarte bine aminte că am discutat despre acest lucru noaptea, acolo, în subsol. Hotărâserăm să atacăm plutonul de soldați, pentru ca măcar să murim luptând.

— Vedeți! Ați avut în față nu un pluton de soldați, ci doar cinci ofițeri neînarmați (Kruglov apăsă pe ultimul cuvânt). Și numai o armă automată, care mai mult ca sigur n-ar fi fost pusă în funcțiune. Era limpede că șansele de salvare erau enorme. Pădurea era alături. Care-i explicația?

Afonin înțelese că această întrebare repetată cu insistență de colonel, are o însemnătate deosebită, hotărâtoare. Îi era limpede acum că Ivanov fusese chemat numai și numai ca să răspundă la această întrebare, cele anterioare erau numai pregătiri pentru ea. Simțea încordarea cu care Kruglov aștepta răspunsul.

Omul din fotoliu se ridică. Era înalt și slab. Afonin remarcă mecanic acest lucru - n-avea timp să-l examineze: toată atenția lui era concentrată asupra lui Ivanov.

Acesta își ridică mâna, o mișcă vag, parcă neștiind ce să facă cu ea, apoi își trecu degetele tremurânde peste fruntea acoperită cu broboane de sudoare.

— Încordați-vă memoria!

O spusese necunoscutul, pe un ton poruncitor, autoritar, dur, ca o plesnitură de bici.

Ivanov își strânse capul între mâini. O expresie de durere îi desfigură chipul. Pe neașteptate se clătină și ar fi

căzut pe dușumea, dacă nu l-ar fi prins în brațe necunoscutul, care ajunsese deja aproape de el.

— În regulă, spuse el calm. Mai bine nici că se putea. Un scurt leșin era de așteptat. Un pahar cu apă, vă rog, Dmitri Ivanovici!

3

Afonin n-ar fi putut spune când necunoscutul îl readusese în simțiri pe Ivanov și fostul comisar fusese trimis acasă, însoțit de unul din lucrătorii direcției. Toate gândurile căpitanului erau absorbite de deznodământul acela neașteptat, uluitor.

Da, colonelul avusese dreptate. Înțelegea acum totul!

Nu putea să nu înțeleagă.

Cine să fi bănuit așa ceva?

Îl readuse la realitate glasul șefului.

— Faceți cunoștință! spuse Kruglov. Profesorul Sneghiriov Vsevolod Arkadievici! Căpitanul Afonin Oleg Grigorievici!

— Așadar, dumneavoastră ați anchetat cazul Mironov? întrebă profesorul strângând mâna lui Afonin cu atâta putere, încât acesta se strâmbă.

— O, nu! răspunse căpitanul oftând. Nu pot revendica nici un merit. Am rătăcit tot timpul prin ceață, ca un orb.

Sneghiriov zâmbi.

Avea un chip tânăr încă. Ochii lui cenușii deschis, aproape albaștri, îl priveau pe Afonin cu o expresie ușor ironică.

— Și eu am rătăcit prin ceață, spuse Kruglov. Asta până în clipa în care mi-a venit ideea hipnozei. Atunci mi-am adus aminte de depoziția lui Sinelnikov. Colonelul se întorsese spre Afonin. Sinelnikov a fost unul din cei „împușcați” odată cu Ivanov. Îl cunoștea pe Mironov și, la întoarcerea armatei noastre, a povestit totul la secția politică a unei divizii. Tocmai relatarea lui, consemnată sub

forma unui proces-verbal, este documentul despre care ți-am vorbit ieri. Iar când mi-am amintit că acolo era menționat numele Ivanov, totul mi-a devenit absolut clar.

— Mie nu mi-e clar nici acum, recunoscu Afonin. De la falsa execuție a trecut mult timp nu glumă. De ce și-a pierdut Ivanov astăzi cunoștința?

— O întrebare ce vă face cinste, Oleg Grigorievici, spuse cât se poate de serios Sneghiriov. Ați pus din capul locului mâna pe veriga cea mai importantă din întregul lanț. Tocmai aici s-a vădit forța colosală a lui Eduard Fauler.

— De ce Fauler? întrebă Kruglov mirat. Mie mi-e cunoscut numele de Fehtenberg.

Sneghiriov îl contrazise printr-un gest.

— Fehtenberg, Stimson, toate astea sunt pseudonime. Astfel de oameni se ivesc foarte rar și sunt bine cunoscuți în lumea medicală. Sunt gata să pariez pe orice că a fost Fauler.

În clipa aceea răsună soneria telefonului și Kruglov ridică receptorul. Afonin văzu cum chipul șefului său se luminează.

— Iată, spuse el, și capătul drumului. Eduard Stimson a fost reținut. Va fi expediat la Moscova mâine dimineață.

— Nu înțeleg nimic, spuse Afonin.

— O să înțelegi numaidecât. N-aveți obiecții, Vsevolod Arkadievici?

— Dimpotrivă, sunt și eu curios.

— Bun, spuse Kruglov. Atunci ascultați. Când am stabilit că în camera lui Mihailov, mai bine zis Mironov, intrase cineva, care-i transmisese un revolver fabricat în Occident cu două luni în urmă, am presupus că este vorba de un străin. Am obținut lista tuturor celor care se aflau în hotelul „Moscova” în dimineața sinuciderii. Dar, spre deziluzia mea, numele de Fehtenberg nu se afla pe ea. Trebuie să vă spun că, după depoziția lui Sinelnikov, cei de la secția specială a diviziei au făcut cercetări, interogând un mare număr de prizonieri luați chiar în orașul unde a

avut loc întâmplarea cu Mironov. S-a stabilit că execuția fusese condusă de Fehtenberg, un ofițer abia sosit de la Berlin. Mie mi-a atras atenția faptul că Stimson, un corespondent de presă, părăsise hotelul „Moscova” în aceeași seară cu toate că sosise abia în ajun. Firește, de aici presupunerea că Stimson era un pseudonim al lui Fehtenberg. Am obținut de la procuratură mandatul de reținere. Maiorul Dementiev a plecat la repezeală pe urmele lui. Ne-a ajutat faptul că Stimson își cumpărase bilet prin administrația hotelului. Cam asta e tot. Stimson a fost reținut chiar la graniță.

— La graniță? Sneghiriov părea mirat. Rezultă că Fauler nu se simte deloc vinovat. Altfel ar fi încercat să-l oblige pe Dementiev să-i dea drumul.

— Credeți că-i atât de simplu să faci una ca asta? surâse Kruglov. Doar știam cu cine avem de-a face. Nu suntem chiar atât de naivi.

— Iertați-mă! spuse Sneghiriov.

— Să admitem că Stimson sau Fauler, cum vreți să-i spuneți, i-ar fi scăpat lui Dementiev. În acest caz l-ar fi reținut alții. S-au luat toate măsurile necesare.

Profesorul se întoarse către Afonin. Părea nemulțumit de ceva.

— M-ați întrebat de ce și-a pierdut Ivanov cunoștința?

— Da, mă interesează mult acest lucru.

— Aveți idee de principiile și tehnica hipnozei?

— Tehnica, desigur, n-o cunosc. Iar principiile - numai superficial.

— Dar aveți totuși idee? Dar dumneavoastră? îl întrebă Sneghiriov pe Kruglov.

— Cam tot atât cât căpitanul Afonin.

— Aveți puțin timp? Va trebui să vă țin un curs, desigur scurt.

— Pentru așa ceva oricine își găsește timp. E limpede că trebuie să știm cum procedează omul pe care urmează să-l interogăm mâine.

— Vă recomand să nu uitați că e bine să faceți acest lucru în prezența mea.

— Desigur, Vsevolod Arkadievici! Tocmai de aceea v-am și căutat ieri. Și vă suntem recunoscători că ați consimțit să ne asistați.

— Ei bine, iată cum stau lucrurile, începu profesorul. Ați ghicit, desigur, că Mironov a tras în ai săi la sugestia lui Fauler, pe atunci Fehtenberg. Sub imperiul aceleiași voințe și-a slobozit rafala în aer, iar ofițerii care participau la execuție n-au verificat nimic. Nu știți însă desigur că o sugestie de asemenea forță e imposibilă.

— Cum adică e imposibilă? Doar s-a produs!

— E imposibilă pentru creierul uman, repetă profesorul. Fauler și-a raliat tehnica. Ca să mă înțelegeți mai bine, voi fi nevoit să vă vorbesc despre esența hipnozei. N-am să vă obosesc, am să vă spun numai ceea ce vă poate ajuta să înțelegeți forța și... slăbiciunea lui Fauler. Gândul poate fi asemuit - sigur, e o comparație ușor forțată - cu undele radio. Subliniez încă o dată că simplific deliberat lucrurile. Comparația mea aduce cu modalitatea de a explica circuitul electric prin analogie cu trecerea apei prin conducte. Dar s-o folosim totuși, e mai comodă. Așadar, fiecare om poartă în creier o mică stație de emisie și un receptor, acesta din urmă foarte puțin sensibil. Datorită slăbiciunii stațiilor de emisie și sensibilității reduse a „receptorilor” de obicei nu ne auzim reciproc gândurile. Din radiotehnică știm însă că și receptorii de sensibilitate mică pot prinde cu succes emisiuni ale unor stații deosebit de puternice. Același lucru se petrece și aici. Ideea, emisă de o sursă puternică, este receptată de creier și, fapt deosebit de important, e receptată ca idee proprie. Mă înțelegeți?

— Cred că da, răspunseră concomitent Kruglov și Afonin.

— Anumiți oameni, urmă profesorul, sunt înzestrați de natură cu o „stație de emisie” foarte puternică, dar totuși

insuficientă pentru a transmite gândul cu o forță care să determine un alt om să i se supună. Dar sugestia constituie un puternic mijloc în lupta cu tulburările psihice și, firește, știința caută posibilități de a mări puterea „stației de emisie” naturale. E limpede?

De această dată răspunse numai Kruglov:

— Absolut limpede. Continuați, vă rog!

— Mai am puține de spus. Eduard Fauler este un medic psihiatru foarte cunoscut nu numai în țara sa - în Canada, dar și în toată lumea științifică. A obținut rezultate remarcabile în tratarea bolilor psihice, mai cu seamă pentru că e înzestrat de natură cu o „stație de emisie” deosebit de puternică. E un fenomen rar întâlnit în medicină. Dar, așa cum am mai spus, forța lui nu este suficientă pentru a-i asigura reușita în toate cazurile. Or, el avea nevoie de succes. Mă refer la perioada antebelică, în ultima vreme l-am pierdut din vedere: Fauler avea ambiții de „făcător de minuni”. În lumea capitalistă asemenea reputație înseamnă bani. Pesemne, a avut norocul să găsească adevărata cale spre crearea unui amplificator al gândirii. Sunt convins că așa e. Fără un asemenea amplificator e imposibil să pui în scenă ceva de genul istoriei cu Mironov. Iată de ce m-am mirat când ați spus că Dementiev al dumneavoastră a izbutit să-l rețină pe Fauler. Înarmat cu un amplificator, e invulnerabil. Ar fi o jucărie pentru el să-l determine nu numai pe Dementiev, ci și pe alții, să-l lase liber și chiar să-l uite cu desăvârșire. Nu înțeleg cum de n-a făcut-o.

— Mâine, spuse Kruglov, veți putea afla acest lucru chiar de la el.

— Iată de ce - Sneghiriov se întoarse spre Afonin - Ivanov și-a pierdut azi cunoștința. Toți condamnații au fost sub imperiul sugestiei lui Fauler. Tocmai din această pricină nu i-au atacat pe călăii lor. Această sugestie, mai exact starea creierului după sugestie persistă multă vreme. Pe Ivanov, efortul de a-și reaminti l-a dus la leșin. Iar în ce-

l privește pe Mironov, sugestia lui Fauler a acționat până la moarte.

Se lăsă o tăcere adâncă, pe care, după un timp, o întrerupse Kruglov.

— Știm că Fauler-Fehtenberg l-a ajutat pe Mironov să fugă la partizani. Acest lucru ne arată că el a acționat, în general, ca un savant și nu ca un fascist. Nu vreau să spun că Fauler e complet nevinovat. Vina lui e mare și cred că va fi judecat, însă nu-mi e deloc clar de ce nu l-a eliberat de sub imperiul sugestiei pe Mironov. Ar fi trebuit să-și dea seama că victima lui va avea mustrări de conștiință. De fapt - acest lucru rezultă din însuși faptul că a trebuit să recurgă la hipnoză - Fauler știa că Mironov e patriot și nu va deveni niciodată trădător.

— Și despre acest lucru îl vom întreba mâine. Nu cunosc construcția exactă a amplificatorului lui Fauler. Amplificatoarele noastre staționare pot anula sugestia anterioară. Amplificatoare portative nu avem. Nu ne sunt necesare.

— Deci totuși avem amplificatoare?

— Din acestea, v-am mai spus, nu avem. Avem altele. Ideea plutea în aer și, cum se întâmplă întotdeauna, a fost realizată nu numai de Fauler. Noi avem amplificatoare mari, staționare care sunt folosite cu succes în scopuri medicale. Dacă mai există aparate de acest gen în alte țări, bunăoară, în patria lui Fauler, nu știu. Dar în cazul că dispun de asemenea amplificatoare, pot să vă spun dinainte că în mâinile lor ele nu realizează ceea ce realizează în ale noastre.

— De ce?

— Pentru că Fauler și mulți alți savanți asemenea lui de peste hotare cultivă o optică greșită asupra sugestiei. Ei consideră că pacientului trebuie să i se impună ideea medicului. Dar nu-i așa. Ideea sugestionată trebuie percepută, și este percepută ca idee proprie. Am mai vorbit despre asta. Dacă n-ar fi așa, s-ar putea schimba

prin sugestie, bunăoară, convingerile politice. Or, acest lucru este absolut imposibil. Apropo, știu precis că Fauler, cel puțin înainte de război, considera că e posibil.

— De ce ați subliniat că înainte de război gândea altfel?

— Sunt convins, am citit despre asta. El l-a văzut pesemne pe Mironov la Gestapo, în timpul unor interogatorii la care avea dreptul să participe. Și-a dat seama că acest om avea o voință de fier și convingeri solide. Cunosc psihologia savanților de genul lui Fauler. A vrut să verifice tocmai *pe un astfel de „mediu”* forța amplificatorului său. E greu să reziști unei asemenea tentații. Dar, suferind un eșec, și-a verificat amplificatorul în alt domeniu, cu ajutorul aceluiași Mironov. După toate probabilitățile, Fauler a izbutit să cointereseze Gestapoul în experiențele sale. Numai astfel se poate explica prezența lui la execuție.

— Deci dumneavoastră presupuneți că la execuție au fost prezenți totuși gestapoviști? întrebă Kruglov.

Afonin zâmbi involuntar. În glasul lui Kruglov se ghicea o adâncă deziluzie. Colonelul era convins că Gestapoul nu fusese reprezentat la această execuție.

— Desigur, răspunse Sneghiriov.

— E totuși straniu că gestapoviștii au avut atâta încredere în Fauler.

— Ce vreți să spuneți?

— Trebuie să fii foarte convins de forța hipnotizatorului ca să stai liniștit, neînarmat, în fața automatului unui partizan. Acesta ar fi putut trage în ei!

— Pesemne au fost pe deplin convinși, spuse profesorul.

Afonin însă observă că o umbră de îndoială trecuse pe chipul lui și fraza răsună nu prea convingător…

În dimineața următoare căpitanul Afonin participă la interogatoriul omului pe care profesorul Sneghiriov îl numise Eduard Fauler, dar care fusese cunoscut până atunci sub numele de Fehtenberg și Stimson.

… Cu o seară în urmă Kruglov îl chemase pe Afonin la el și-i comunicase că organele de anchetă ale Uniunii Sovietice nu dispun de nici un fel de informații compromițătoare pentru Fehtenberg, în afara „cazului Mihailov-Mironov”.

— Dacă va izbuti să dovedească faptul că a salvat cincisprezece condamnați la moarte - și nu mă îndoiesc de acest lucru - nu-l vom putea acuza de nimic. E cetățean canadian și, dacă a lucrat pentru nemți, această împrejurare e de competența autorităților canadiene.

— Vreți să spuneți că l-am reținut ilegal? întrebă Afonin.

— Defel! Noi nu l-am reținut sub identitatea de Fehtenberg, ci sub cea de Stimson, ca pe unul care a pătruns în camera de hotel a lui Mihailov și i-a transmis „Walter-ul”, obligându-l cu ajutorul sugestiei să se sinucidă.

— Asta rămâne de dovedit.

— Întocmai. Și aici urmează să ne ajute profesorul Sneghiriov.

— Sugestionându-l?

— Știi bine că asemenea metode sunt interzise în timpul interogatoriilor. De altfel, profesorul e convins că Fauler ne va spune adevărul.

— A spus el asta?

— Da. Și nu știu ce mă face să-l cred.

— Pesemne, opină Afonin, pentru că Fauler n-a încercat să ne determine să-l eliberăm la graniță.

— În parte pentru acest motiv. E convins că nu-l amenință nici o primejdie.

— Aveți și alte temeiuri să credeți că Fauler ne va spune adevărul?

— Nimic în afară de caracterizarea pe care mi-a făcut-o Sneghiriov. Fauler, în pofida erorilor lui, e un savant devotat idealurilor științei. Asemenea oameni nu prea mint…

Afonin și-l imaginase pe Fehtenberg-Stimson-Fauler cu totul altfel decât era în realitate. I se păruse, cine știe de ce, că un om care dispune de asemenea forță trebuie să fie puternic și fizic. Așa se face că în momentul când, însoțit de Dementiev, arestatul pătrunse în biroul lui Kruglov, Afonin rămase decepționat.

Fauler era un om mic de stat, gras, de vreo patruzeci de ani. Capul lui chel, împodobit de o cunună de păr încărunțit prea de timpuriu, aducea cu un dovleac rotund și strălucitor. Ochii lui cu reflexe albăstrii nu aveau în ei nimic „hipnotic”. Avea o înfățișare blajină.

— Ocupați loc, spuse Kruglov.

În afară de el, în cabinet se mai afla profesorul Sneghiriov și cei trei foști partizani care aveau o strânsă legătură cu cazul Mironov-Mihailov: Ivanov, Nesterov și Lozovoi.

Și, desigur, Dementiev și Afonin.

Fauler se așeză calm.

— La dispoziția dumneavoastră, spuse el într-o rusă destul de corectă.

— Cum doriți să se desfășoare discuția noastră - în rusă sau în engleză? întrebă colonelul.

Afonin sesiză că șeful lui nu pronunțase cuvântul „interogatoriu”.

— Mi-e indiferent, răspunse Fauler. Vorbesc bine rusește.

— În acest caz să începem. Așadar, domnule Fauler…

— Numele meu e Stimson.

— După câte știu, acesta e un pseudonim. În realitate sunteți Eduard Fauler.

— Cine v-a spus acest lucru?

— Eu, declară Sneghiriov.

— Pot să știu cine sunteți dumneavoastră?

Sneghiriov se recomandă.

— Numele dumneavoastră mi-e cunoscut, spuse Fauler. Să admitem că aveți dreptate. Și ce-i cu asta?

— Pur și simplu vrem să stabilim adevărul, răspunse Kruglov. Vă rog să ne povestiți în ce împrejurări ați ajuns în serviciul fasciștilor sub numele de Fehtenberg, unde și când l-ați cunoscut pe partizanul Mironov și de ce l-ați obligat să tragă în oameni sovietici.

— Am să vă răspund în ordine. Cum și de ce am ajuns în armata germană sub numele de Fehtenberg și ce făceam acolo, mai exact, pentru ce am fost trimis acolo, vă pot explica șefii serviciilor de contrainformații din armata canadiană sau engleză. Dacă, bineînțeles, vor considera oportun s-o facă. Eu n-am dreptul să vorbesc despre asta.

— Vă referiți la o misiune deosebită?

— Nu fac decât să răspund la întrebările dumneavoastră, răspunse Fauler sec. Pot să adaug și să demonstrez că am lucrat în armata germană un răstimp foarte scurt. Cauza a fost chiar Mironov. Cele întâmplate cu el m-au impresionat atât de mult încât am plecat numaidecât la Berlin. Desigur, asta numai după ce l-am ajutat pe Mironov să fugă la partizani și m-am convins că e în afară de orice primejdie.

— L-ați însoțit, așadar, spuse parcă în treacăt Kruglov.

— Printr-un concurs de împrejurări, a căror relatare mi-ar lua mult timp și nu cred că vă interesează. I-am părăsit repede pe partizani. Și a doua zi am părăsit și locurile acelea.

— Și de ce anume v-ați îndreptat tocmai spre Berlin?

— Stranie întrebare! Pentru că aveam treburi în Germania. Mă aflam în slujba lor.

— Continuați, vă rog!

— Vreți să știți cum l-am cunoscut pe Mironov? L-am văzut la Gestapo la un interogatoriu. M-a uimit voința acestui om și am hotărât să-l salvez.

— Prin ce mijloace?

Fauler îi aruncă o privire lui Sneghiriov.

— Pesemne dumneavoastră știți totul, în fine, mi-e totuna. Aveam un singur mijloc de a-l salva pe Mironov de

la tortură și execuție. E drept că, în același timp, am verificat câte ceva...

— Posibilitățile amplificatorului dumneavoastră, interveni Sneghiriov.

— Deci o știți și pe asta. Ce să-i faci! Da! Așa este! Aș vrea să știu cum ați fi procedat în locul meu.

— Cum ar fi procedat în locul dumneavoastră profesorul Sneghiriov n-are importanță, spuse Kruglov. Ne interesează cum ați procedat dumneavoastră.

— Presupun că știți deja acest lucru.

— Am dori să precizați.

— Fie, spuse Fauler indiferent. Întrebați!

— De ce i-ați sugerat lui Mironov sentimentul de ură împotriva celor pe care-i executa?

— Așa am considerat necesar. La urma urmei, n-aveam altă șansă, dacă voiam să-l salvez. Trebuia să le dovedească gestapoviștilor că e gata să-i slujească. Psihicul omului e o chestie complicată. Exista pericolul de a supralicita sau, și mai rău, de a nu duce jocul la bun sfârșit. Totul trebuia să arate convingător. Dumneavoastră știți acum că execuția a fost simulată. Mironov a tras cu automatul meu, încărcat cu gloanțe oarbe. Totul s-a desfășurat chiar mai bine decât mă așteptam. Scena a fost excelent jucată!

În glasul lui Fauler răsuna mândria. Pesemne nici nu-și putea imagina că gestul său putea fi apreciat și altfel decât îl aprecia el însuși.

— În afară de dumneavoastră, cine a mai participat la execuție?

— Aghiotanții mei, ofițeri din Wehrmacht.

— De ce nu a fost prezent nici un gestapovist?

— Pentru că așa era mai comod.

— Vă puteați impune punctul de vedere?

— Sosisem de la Berlin cu împuterniciri foarte largi; erau obligați să mi se supună... E drept că de-ar fi știut cui se supun..., râse Fauler.

— Cum le-ați explicat această dorință?

— N-am dat nici un fel de explicații. Activitatea mea la nemți ar putea alcătui subiectul unui roman atractiv. În armată acționam ca reprezentant al lui Himmler și nu dădeam socoteală nimănui de faptele mele. Mă purtam întocmai ca un gestapovist suspus, cu înfumurarea și grosolănia de rigoare. Cât despre ei, erau nespus de slugarnici. Cândva am să povestesc toate astea într-o carte.

Când Fauler spuse că la execuție nu participase nici un gestapovist, Kruglov îi aruncă lui Afonin o privire triumfătoare. Colonelul își suporta greu eșecurile în analiza faptelor și îi făcea mare plăcere că, în ciuda părerii lui Sneghiriov, avusese totuși dreptate.

— Bine, spuse el. În ce privește cazul Mironov, să zicem că totul e clar. Să trecem, cu permisiunea dumneavoastră, la alte probleme. Sunteți pentru întâia oară la Moscova?

— Întocmai.

— Ați venit în chip de corespondent?

— Da.

— Și de ce sub un nume străin?

— Pentru că și mai înainte am scris adesea pentru acest ziar. Articole de specialitate. Și le-am semnat cu pseudonimul Stimson.

— Pe Mironov-Mihailov l-ați întâlnit în seara sosirii?

— Da.

Era limpede, răspunsul îi scăpase fără voia lui. Fauler răspunsese mecanic, în virtutea inerției. Chipul i se împurpură și savantul păru furios pe sine însuși.

— M-ați cam dus, spuse el. N-aș fi vrut să vorbesc despre întâlnirea cu acest om. Vedeți, vă vorbesc deschis. Aș fi putut să pretind că am greșit.

Kruglov clătină din cap.

— Ați fi putut? spuse el. Noi însă am contat pe sinceritatea dumneavoastră și am fost încredințați că ne veți spune adevărul.

— Îmi permiteți să vă întreb pe ce se întemeiază această convingere? Doar nu mă cunoașteți.

— Sunteți un savant cu renume, răspunse colonelul. Și-apoi, în cazul de față, minciuna n-ar fi avut nici un sens. Mironov s-a sinucis cu un „Walter” pe al cărui pat v-ați lăsat amprentele.

— Așa va să zică! Iată de ce mi s-au luat amprentele! Bine lucrat. Toată considerația.

— Vă mulțumim! spuse Kruglov fără să zâmbească. Dacă acceptați să ne spuneți adevărul, discuția noastră nu va dura prea mult.

— În acest caz voi fi nevoit să vă spun totul. Aștept întrebările dumneavoastră.

— La ce v-ar putea servi?

— E drept, nu-mi sunt absolut necesare. Le anticipez. Ei bine, nu sunt vinovat de moartea lui Mironov. Sinuciderea lui a fost pentru mine cât se poate de neașteptată și neplăcută. O întâmplare care m-a zguduit. Tocmai de aceea am hotărât să părăsesc urgent această țară. Lui Mironov i-am vrut numai binele.

— Ce să înțelegem prin acest „bine”? întrebă Kruglov. Fiecare om are ideea lui despre bine. Psihicul uman e complicat, repetă el ironic vorbele lui Fauler. Cine poate ști asta mai bine decât dumneavoastră?

— Binele e același pentru toți, spuse Fauler sentențios. Ce e bine pentru om e întotdeauna bine. E o chestiune în care ironia, ca să nu spun mai mult, nu-și are locul. Constat că vă îndoiți de faptul că eu nu l-am obligat pe Mironov să se sinucidă. Și totuși ăsta-i adevărul. Vă rog să mă urmăriți! Fauler tăcu o clipă. N-am să vă țin o conferință de popularizare. Detaliile o să vi le explice consilierul dumneavoastră, profesorul Sneghiriov. Voi fi scurt. Mironov era un mediu extrem de interesant. În practica mea, vă asigur, destul de vastă, n-am întâlnit oameni atât de receptivi la emisia inductivă. Acolo, în

spatele frontului, am experimentat pe el una din teoriile mele...

— Schimbarea convingerilor politice prin forța sugestiei, interveni din nou Sneghiriov.

— O teorie a mea, urmă Fauler, de parcă n-ar fi auzit replica. Și am suferit un eșec total. Dar nu din pricinile pe care le are în vedere stimatul meu coleg. Amintirea acelui eșec nu mi-a dat pace în tot acest răstimp...

— A fost unicul? nu se putu abține Sneghiriov.

Fauler se încruntă.

— Vă rog, se adresă el colonelului Kruglov, să mă scutiți de aceste întrebări lipsite de tact. Nu intenționez să port aici o discuție științifică. În situația mea ar fi chiar caraghios. Vă previn că, în caz contrar, refuz să vă mai răspund.

— Nu veți mai fi întrerupt, spuse Kruglov.

— L-am întâlnit pe Mironov pe neașteptate, în holul hotelului și l-am recunoscut numaidecât. El nu mă observase. Întâlnirea m-a tulburat profund. N-am putut adormi, dorința de a mai lucra asupra acestui mediu mă devora. Nu, nu voiam să-l constrâng la nimic. M-am hotărât să-i fac o propunere foarte avantajoasă și eram încredințat că o va primi. Am intrat dimineața la el și i-am expus-o. Dar m-a refuzat net.

— Ce anume a refuzat?

— Să vină la mine, în Canada, unde ar fi urmat să colaborăm. I-am propus o recompensă pe care un om cu mintea întreagă nu putea s-o refuze. Dar el a refuzat-o, Atunci mi-am ieșit din fire. Recunosc, pentru asta mă simt vinovat. Cuprins de mânie, l-am adormit și i-am sugerat dorința de a pleca. Mai exact, să treacă frontiera fraudulos, deoarece mi-am dat seama că s-ar putea să nu i se permită să plece. Când l-am trezit, a consimțit. Și, în chip neașteptat pentru mine, mi-a cerut arma. Am crezut că îi era teamă să treacă granița neînarmat și i-am dat

revolverul. Asta e tot. Nu mi-a trecut prin minte că putea să-l folosească altfel.

— Dar nu v-a fost teamă că va îndrepta pistolul chiar asupra dumneavoastră, ca să scape în sfârșit de constrângerile pe care le exercitați asupra voinței lui?

— Această întrebare, răspunse Fauler, dovedește că nu vă prea descurcați în problemele hipnozei. Mironov nu se putea gândi la nici o sugestie. Socotea acordul lui un act benevol.

Kruglov îl privi pe Sneghiriov. Profesorul clătină din cap, confirmând spusele lui Fauler.

— De ce n-ați recurs la amplificator?

— În primul rând, pentru că nu-mi era necesar în cazul de față, iar în al doilea rând, pentru că nu-l am asupră-mi. N-aveam de ce să-l iau cu mine. Am venit exclusiv în chip de corespondent de presă.

Era limpede că Fauler spunea adevărul. Și tot atât de limpede era că nu-și dădea seama de abjecția comportamentului său. El socotea că îi voise lui Mironov numai binele, iar propunerea pe care i-o făcuse o socotea firească și avantajoasă.

— Nu am alte întrebări, mister Fauler, spuse colonelul.

— Așadar sunt liber?

— Încă nu. Vor să mai stea de vorbă cu dumneavoastră și alte instanțe. Nu voi analiza amănunțit faptele dumneavoastră, vreau numai să vă spun că, după legile noastre, nu sunteți nevinovat. Dar toate astea vi se vor explica în altă parte.

— Permiteți-mi să pun o întrebare, ceru Lozovoi.

— Poftiți!

— De ce nu i-ați spus lui Mironov că în realitate nu executase pe nimeni?

— Acest lucru nu era atât de simplu de făcut pe cât se pare. Pentru a-i șterge unui om din memorie tot ce îi sugerasem îmi trebuia timp și un amplificator mult mai puternic decât aparatul meu portativ. Aici verbul „a

șterge” e, desigur, primitiv, adăugă Fauler. Mironov nu m-ar fi crezut. I-am analizat situația și i-am ordonat să-și schimbe numele. N-am putut face mai mult.

— Trebuia însă să vă dați seama că amintirea aceea despre execuția propriilor lui tovarăși…

— Ce amintire? îi întrerupse Fauler. N-avea nici un fel de amintire.

— Atunci de ce-și căuta moartea?

— Nu știu dacă și-o căuta, iar dacă și-o căuta, o făcea din alte motive. Mironov nu-și putea aminti nimic de execuție. Fauler căzu pe gânduri. Spuneți că-și căuta moartea. Sunteți sigur?

— Nu există nici urmă de îndoială. Lozovoi i-l arătă pe Nesterov. Iată, dânsul a fost comandantul detașamentului în care ați nimerit amândoi după lupta de la baza nemțească. Iar eu am fost comisar în același detașament. Mironov-Mihailov își căuta cu înverșunare moartea în luptă. Tot timpul îl chinuia ceva. Eu cred că-și amintea ceva și-l mustra conștiința.

Fauler strânse din umeri.

— E exclus să-și fi putut aminti, întrebați-l și pe profesorul Sneghiriov. O să vă confirme spusele mele. Îmi aduc aminte însă că Mironov mi-a spus că nu știe de ce dar nu-și amintește interogatoriile de la Gestapo. I-am explicat că-l adusesem în stare de hipnoză, că făcusem asta din compasiune și din dorința de a-l scăpa de tortură, de durere. Că din același motiv semnase un angajament de a colabora cu nemții. Dar tot atunci am adăugat că-l voi trece în cel mai scurt timp la partizani, că nu va exista de fapt nici un fel de colaborare și conștiința lui putea fi curată.

— Și v-a crezut? întrebă Sneghiriov.

— Cred că m-a crezut. E drept însă că în timpul discuțiilor pe care le-am avut s-a întors de câteva ori la tema asta.

Profesorul se apleca înainte și, privind țintă în ochii lui Fauler, întrebă:

— Spuneți-mi, când i-ați sugerat prin hipnoză lui Mironov, în odaia de la hotel, să accepte propunerile dumneavoastră, nu v-ați amintit cumva întâmplările din trecut?

— Execuția simulată?

— Da!

— Ba cred că mi-am amintit de ea. Da, în mod cert, mi-a reînviat pentru o clipă în memorie. Dar asta-i firesc... Brusc, canadianul sări în picioare. Deruta, ba chiar un fel de spaimă i se citeau pe chip. Credeți că?...

— Da, răspunse trist profesorul. Cred.

— Dumnezeule mare! Așadar, sinuciderea...

— Nu există nici o îndoială. Mironov s-a sinucis din vina dumneavoastră! E drept însă că nu din voia dumneavoastră, asta nu pot să neg.

— N-am să mi-o iert niciodată!

— Aș vrea să vă cred!

Sneghiriov se întoarse spre colonelul Kruglov:

— Ați spus că nu mai aveți întrebări. Dacă așa este, vă rog foarte mult să încheiem interogatoriul. Mie, în orice caz, îngăduiți-mi să plec. Nu-l mai pot privi pe acest...

— Chiar dumneavoastră ați spus că, dacă am greșit, am făcut-o involuntar! spuse pe un ton rugător Fauler.

— Asta nu schimbă nimic. Erați obligat să știți ce faceți și să vă urmăriți cursul gândurilor. Sunteți un savant, nu un diletant oarecare.

Sneghiriov îi întoarse canadianului spatele.

— Mai are cineva vreo întrebare? spuse Kruglov.

Toți tăcură.

— În acest caz, am terminat.

Fauler fu scos din încăpere.

— N-am înțeles exact sensul discuției dumneavoastră cu acest om, spuse Kruglov, adresându-i-se lui Sneghiriov.

Profesorul se ridică și prinse a umbla nervos prin birou.

— Iată ce ajunge știința în mâna unor iresponsabili, spuse el. Goana după bani și glorie, primatul intereselor personale... Oamenii? Un material de experiență, și atât. Că e cobai sau om - totuna! Sensul discuției noastre? Într-adevăr, ce sens are? Nu cred în sinceritatea căinței lui. „Dumnezeule mare! N-am să mi-o iert niciodată!” Vorbe, vorbe, vorbe! A murit un cobai de experiență și atâta tot. Mare lucru un cobai acolo!

Profesorul aproape că alerga prin cameră.

— Poate totuși ne explicați și nouă de ce s-a sinucis Mironov?

— Pentru că, datorită acestui așa-zis savant, Mironov și-a reamintit limpede momentul în care, chipurile, executase niște oameni sovietici. Firește, el nu avea de unde să știe că trăsese cu gloanțe oarbe și nu omorâse pe nimeni. Vă puteți imagina această grozăvie? La întrebarea dumneavoastră, profesorul se întoarse spre Lozovoi, Fauler a răspuns corect. Mironov nu-și amintea defel de execuție, deoarece se afla sub imperiul unei sugestii atât de puternice. Deci, n-avea sens să-i explice că execuția a fost simulată. Într-adevăr, pur și simplu nu l-ar fi crezut. La hotel însă, Fauler trebuia în mod obligatoriu să-i vorbească despre acest lucru. În timpul unei ședințe de hipnoză, medicul nu-și poate permite să se gândească la orice. Și cu atât mai mult un medic de talia lui Fauler. El își cunoștea prea bine forța ieșită din comun. Simplul fapt că, fără ajutorul amplificatorului, a izbutit să-i reamintească lui Mironov episodul acela, este edificator. Sneghiriov se întrerupse brusc. Poate, spuse el rar, n-a fost la mijloc nici o întâmplare? Poate că Fauler i-a readus conștient în memorie lui Mironov întâmplările acelea? Pentru ca să-și intensifice dorința sugerată de a părăsi țara? N-ar fi posibil?

— E posibil, spuse Kruglov, dar n-avem cum dovedi.

— Problema nu e asta. Într-un fel sau altul, Mironov și-a amintit pe neașteptate ce a făcut în prizonierat. Și-a

amintit că printre cei „executați” se afla și comisarul Ivanov, al cărui nume era menționat pe lista celor decorați. Probabil, s-a gândit că Ivanov a rămas din întâmplare în viață. Și urma să-l întâlnească la Kremlin. A înțeles că n-avea nici o șansă…

— Perfect posibil.

— Iată cauza sinuciderii!

— Dar care să fie explicația faptului că Mironov își căuta moartea?

— Greu de spus! E posibil să-l fi chinuit nesiguranța. Fauler îi spusese doar că, în cursul interogatoriului, se afla sub influența hipnozei. Nu știa ce anume a vorbit la interogatoriu. Se gândea că poate trădase pe cineva. Nu-i putea acorda credit total lui Fauler, pe care-l considera un gestapovist. În plus, în detașamentul de partizani el își spunea Mihailov, dar, după toate aparențele, ținea minte că în realitate se numea Mironov. Și nu înțelegea ce anume îl obligă să se cramponeze de un nume fals. Mai știa și că semnase un angajament de a colabora cu Gestapoul. Pentru un om cinstit, conștiința acestui lucru e de nesuportat, oricare ar fi cauza. Poate însă că nici nu-și căuta moartea, ci pur și simplu era un luptător neînfricat.

— Nu, spuse Nesterov. Asupra faptului că-și căuta moartea nu există nici un dubiu. Asta așa a fost.

Sneghiriov își depărtă brațele a neputință.

— Aici nu mai am nici o putere, spuse el.

— Bine, spuse Kruglov. Tot ce-ați spus este fără îndoială adevărat. Și faptele concordă. Mai rămân neclare două puncte. De ce o fi ars Mironov hârtiile acelea?

— Mă tem că acest lucru va rămâne o enigmă, răspunse profesorul. În stare de hipnoză acută, omul se comportă ciudat câteodată.

— Și de ce i-a cerut lui Fauler revolverul?

— La această întrebare e mai simplu de răspuns. În primul rând, ar fi putut să-i vină ideea sau dorința de a-l omorî pe Fauler. În al doilea rând, și-ar fi putut spune

cuvântul obișnuința de a purta mereu arma asupra lui. V-am spus că în astfel de cazuri gândirea devine ciudată. Iar în al treilea rând, ar fi putut dori să aibă o armă tocmai pentru că simțea tentația de a trece granița ilegal. Mironov nu-și dădea seama că era hipnotizat. Și, probabil, dacă i-ar fi venit ideea să nu se prezinte la decorare, ci să fugă imediat, nu s-ar fi sinucis. Aici însă un rol important revine caracterului lui Mironov și, bineînțeles, faptului că Fauler acționase fără amplificator. De aceea n-a reușit să neutralizeze complet împotrivirea din sufletul lui Mihailov. Greu de spus ce s-a întâmplat în realitate, spuse Sneghiriov pe gânduri.

Pentru scurt timp în odaie se lăsă tăcerea. O întrerupse Lozovoi.

— Și totuși, spuse el, mie nu-mi vine să cred că Fauler a fost trimis la nemți într-o misiune de spionaj. E un savant, nu un spion.

— În schimb avea o putere la care spionii obișnuiți nu pot nici visa. Noi nu știm cu ce misiune a fost trimis. Poate că tocmai această forță a făcut din el unicul om care putea îndeplini o atare misiune.

Kruglov își frecă fruntea cu degetele.

— Parcă-mi amintesc ceva... spuse el. Problema asta s-a pus pe tapet când au devenit cunoscute declarațiile lui Sinelnikov. Figura lui Fehtenberg apărea pe atunci cam enigmatică. Nu, Fauler ne-a spus adevărul. Are dreptate și când spune că serviciile de informații canadiene nu vor fi dispuse să ne comunice toate amănuntele. Cândva, o să aflăm totuși, dacă Fauler își va scrie memoriile.

— Interesant, cum se va proceda cu el? spuse Ivanov, care tăcuse până atunci.

Kruglov zâmbi.

— Nu sunt prooroc, spuse el. Curând o să știm totul.

Kir Bulîciov

VIACIK, LASĂ LUCRURILE-N PACE!

1

Maică-sa venise să-l conducă la aeroport și până una alta era cuminte. Viacik se temea nu de lacrimi, nu de obișnuitele întrebări grijulii, ci de instrucțiunile pe care ea nu i le dăduse acasă, așa că putea să i le dea aici, în mijlocul grupului de turiști, care deocamdată se studiau discret, alegându-și parteneri sau prieteni pentru călătoria aceea în Anglia.

Maică-sa purta în mână, făcută sul, o revistă cu denumire latină: ținea întotdeauna să dea impresia că e o femeie cultă, modernă și inteligentă. Dar, cum toate astea îi erau scrise în frunte, revista era de prisos.

Viaceslav urmări privirea mamei sale. Ascuțișul ei se îndrepta asupra femeilor, mai cu seamă asupra unei șatene mlădii, pe care o străpungea cu insistență.

— Mă tot gândesc, spuse mama lui Viacik, la ușurința cu care leagă relații intime tineretul de astăzi. Pe litoralul sudic al Crimeii, am avut ocazia să văd fete, aparent cât se poate de la locul lor, căzând pradă unui soi de perdiție de vacanță. Pe mine e greu să mă învinuiești de fariseism, dar…

Șatena purta o pieptănătură cu cărare, și-i amintea lui Viacik domnișoarele pictate în acuarele de pe vremea lui Pușkin. Vocabula „perdiție” nu i se potrivea defel.

— Mă asculți? îl întrebă maică-sa. N-ai uitat cheia? S-ar putea să fiu la conferință când te întorci.

Fraza fusese pronunțată prea tare, ostentativ, pentru auditoriu. Dar auditoriul nu-i dădu nici o atenție.

2

Liuda lucra la o bibliotecă, era mai tânără ca Viacik cu treisprezece ani și, la începutul acelei călătorii peste graniță, o tulburau timidele semne de atenție ale economistului principal. De fapt, poate că nu acele semne, ci ironia cu care-i tratau cei din jur.

Din cauza pomenitei tulburări, Liuda se purtă cu Viacik înțepat și oficial, până într-o bună zi, când, în autobuz, veni vorba despre o carte a lui Marquez și, în cursul disputei care se iscă, Viacik o susținu pe fată ca un adevărat aliat. Drept care ea îi descoperi pe dată două calități care, din punctul ei de vedere, ocupau treptele cele mai înalte pe scara valorilor morale: era bun și era cult. Așa că încetă să se mai ferească de compania lui.

Iar pe Viacik îl cuprinse o limbuție cu totul neobișnuită. Voia ca Liuda să afle totul despre el, începând cu cea mai fragedă copilărie. Nu-și dădu seama decât mai târziu că toate astea se întâmplau pentru că ea era un interlocutor ideal, care-l asculta cu vădit interes și o nedezmințită bunăvoință.

Și nimic nu prevestea (cel puțin așa i se părea Liudei) nici o schimbare în aceste raporturi echilibrate.

Într-o seară, poposiră pe malul Tamisei. Din spate îi priveau chiorâș, cu chipuri triste, niște locuitori din Calais, purtând cheia orașului, una pentru toți - grup statuar dăltuit de marele sculptor Rodin. Tamisa era îngustă, de

fapt nici nu se așteptau să fie altfel, iar pe celălalt mal se înșiruiau clădirile dintr-o vedere pe care Viacik o cumpărase încă la aeroport.

— Nu sunteți căsătorită? întrebă Viacik surprins de propria-i întrebare.

— M-am răzgândit, răspunse Liuda. E un om bun însă avem preocupări cu totul diferite.

Viacik se gândi cu tristețe că Liuda e încă foarte tânără și de aceea judeca atât de categoric. Odată cu vârsta, viața se complică.

— Poate că n-ar fi trebuit să-mi pui această întrebare, spuse Liuda.

— De ce?

— E un amestec în viața mea personală. Liuda zâmbi deodată și adăugă: ia te uită ce vaporaș caraghios! Să juri că-i de la început de secol. Eu nu te-am întrebat dacă ești căsătorit.

— Nu-i nici un secret, spuse Viacik, admirându-i profilul sever. Nu sunt. M-am obișnuit să stau cu maică-mea.

Liuda se întoarse spre el și sprâncenele ei subțiri, înalte, se ridicară a mirare.

— Știi, mama nici nu-și poate imagina o altă viață. S-a despărțit de taică-meu de mult, eu sunt singurul ei fiu, singurul om apropiat.

— Și mai departe? întrebarea îi scăpă Liudei fără voia ei. Nu voia să-l supună pe Viacik unui interogatoriu.

— Mai departe? Viacik strânse din umeri. Nu știu.

— Știi ce cred eu? spuse Liuda după un răstimp de tăcere. Cred că n-ai iubit niciodată din toată inima. Când acest lucru se va întâmpla, mama dumitale va trebui să se resemneze.

— Mă îndoiesc, spuse Viacik. Maică-mea nu s-a resemnat niciodată.

În ultima noapte petrecută la Londra. Viacik se apucă să scrie versuri. Ca să nu-l trezească pe Zavadovski, colegul lui de cameră, se retrase în baie, unde prinse a căuta rime,

șezând pe marginea emailată a căzii, cu spatele lipit de țeava fierbinte. Ca un făcut, Zavadovski se trezi în plină noapte și, somnoros, năvăli în baie. Pijamaua lui Viacik era descheiată, lăsând să se vadă o burticică aidoma unei pernuțe, care urca neted spre umerii rotunzi. Viacik reacționă cu oarecare întârziere. Degetele lui groase acoperiră blocnotesul precum aripile unui pițigoi ce-și apără puișorii de erete.

În pofida tuturor jurămintelor și promisiunilor, Zavadovski nu se putu abține și, chiar a doua zi, împărtăși descoperirea sa și celorlalți. La masă, Maia Petrovna, o femeie în etate, care n-o agreea pe Liuda, îl rugă pe Viacik să-i recite versurile. Viacik se ridică de la masă, renunțând la desert, iar Liuda, pricepând despre ce era vorba, începu să plângă încet și plecă la rândul ei. Zavadovski era departe de a fi bucuros că iscase toată această tevatură. Liuda îl găsi pe Viacik în barul hotelului, unde bietul om își cheltuise jumătate din bani pe trei păhărele de whisky.

După această întâmplare Liuda își modifică atitudinea față de Viacik. Nu atât din pricina încercărilor poetice ale economistului principal, cu toate că acestea o încântau, cât pentru că Viacik suferise și fusese umilit datorită sentimentelor lui pentru ea.

Viacik o suspecta pe Liuda că manifesta față de el milă, or maică-sa îl învățase să respingă întotdeauna și pretutindeni acest simțământ, ca pe o rușine. Cum însă în ultima săptămână de excursie grupul aranjă lucrurile în așa fel încât întotdeauna ei nimereau ca din întâmplare alături, în autobuz sau la masă, Viacik se lăsă aproape fără împotrivire pradă unei vertiginoase și dulci avalanșe.

3

Se plimbau seara prin Liverpool, un oraș nepotrivit pentru plimbări romantice, mohorât și acaparat de

propriile lui probleme, și, pentru că ceilalți oameni nu-i băgau în seamă, Viacik și Liuda trăiau o comuniune sufletească rar întâlnită chiar și la oamenii care se cunosc îndeaproape de multă vreme.

Și, brusc, Viacik sesiză apropierea simțământului aceluia.

Nu era încredințat că-l recunoscuse într-adevăr, deoarece în clipa aceea înlăuntrul lui coabitau atâtea sentimente diferite, încât îi tremurau până și degetele. Simptomele însă coincideau. Aceeași stare euforică, de fericită deconectare, și dulcea presimțire că peste un minut, peste o oră, peste o zi se va simți la fel de bine. Sau și mai bine.

— Aș putea... Acum aș putea să fac un anumit lucru, spuse Viacik solemn.

Liuda nu-i răspunse. Se opri însă pe neașteptate. Stăteau lângă o vitrină, dinlăuntrul căreia se apleca spre ei o fetișcană cam anemică, drapată într-o blană de nurcă, admirându-și degetele grațioase, de ipsos, vopsite cu artă. Deasupra străzii cerul era verde și lui Viacik i se păru deodată că se aflau în adâncul unei ape, iar Liuda era o rusalcă tristă și fragilă.

— Știu, spuse Liuda, te înțeleg.

— Nu, nu e asta. Viacik ar fi dorit foarte mult ca Liuda să-l înțeleagă corect. Nu vorbesc în genere, mă refer la un anumit simțământ. Maică-mea chiar a vrut să mă ducă la un psihiatru.

Sprâncenele Liudei se ridicară. Viacik se fâstâci deodată și întrebă:

— Ți-ai dori o blană ca asta?

— Nu, spuse Liuda, care tot îl mai privea țintă. În pupilele ei se reflectau luminile reclamelor. Îi atinse mâna și Viacik înmărmuri, temându-se să nu-i sperie degetele.

— Știi, spuse el foarte încet, asta mi se întâmplă când trec printr-o stare de exaltare.

Viacik își scoase, cu mâna liberă, ochelarii, și-i vârî în buzunarul de la piept. Liuda își retrase mâna.

— De ce ți-ai scos ochelarii? întrebă ea.

— Ochelarii? Ah, da. Ochelarii își reluară numaidecât locul. Dar de ce mă-ntrebi?

— Aveai aerul că vrei să mă săruți.

— Oh, nu, în nici un caz! se grăbi Viacik să nege.

— Așa mă gândeam și eu, spuse cu severitate Liuda.

Ceva căzu în uitare. Ceva se pierdu în aceste clipe. Și nu numai în sufletul lui, ci și în al Liudei. Ea spuse:

— E târziu. E timpul să ne întoarcem la hotel. Mergem?

Viacik ar fi trebuit să spună „nu”, căci în glasul ei nu era nici siguranță, nici dorință de întoarcere.

El însă dădu ascultător din cap și porniră spre hotel.

— De ce mi-ai pomenit de psihiatru? îl întrebă Liuda pe neașteptate, după vreo cinci minute.

Și pe Viacik, care era încredințat că Liuda era supărată pe el pentru că fusese gata-gata s-o sărute în plină stradă, lângă vitrina aceea, întrebarea îl bucură.

— Mama dorește nespus de mult să fiu un tip respectabil, spuse Viacik. Și, când a aflat că pot să fac așa ceva cu lucrurile, s-a speriat. Găsea că e anormal.

4

Atunci, cu vreo doi ani în urmă, tocmai luase ultimul examen de doctorand și era o vreme grozav de frumoasă. O asemenea coincidență e uneori de ajuns ca să te simți fericit. Viacik mergea spre casă, stăpânit de gândul că e atotputernic. „Cred c-aș putea zbura”, își spuse el cotind pe o ulicioară. Și chiar ridică mâinile, ca pentru a trece la fapte, dar ele tăiară aerul și căzură îndărăt spre șolduri. Nu, de zburat nu putea să zboare. Și atunci zări, aruncată cam la trei pași în fața lui, pe trotuar, o cutie de chibrituri. Se opri, deoarece această nouă putere a lui era, într-un fel

sau altul, legată de cutia aceea de chibrituri. Cutia avea o etichetă albă pe care scria cu litere roșii „Gigant”. Ea trebuia îndepărtată de pe trotuar, înțelese Viacik, dar nu apropiindu-te de ea și aplecându-te s-o ridici. Era prea simplu. Atunci porunci cutiei cu privirea să se dea la o parte din drum. Cutia nu vru să-l asculte. Fu nevoit să se concentreze și să-și scoată ochelarii, care-l incomodau. Lupta cu acea cutiuță continuă vreo două minute și trecătorii priveau cu mirare bărbatul înalt, adus de spate, care stătea pe trotuar cu privirea fixată într-un punct dinaintea lui, făcând mișcări involuntare cu corpul. Cutia era gata să se supună, însă chiar în clipa aceea un băiat ce tocmai trecea îi dădu un șut și ea zbură în aer. Viacik o urmări și deodată își dădu seama că, lipsită de sprijin, ea era în puterea lui. O preluă din văzduh cu privirea și-o obligă, schimbându-i direcția de zbor, să aterizeze în pubela aflată lângă peretele clădirii.

— Uite-așa! spuse el spre băiatul acela, care însă nu-l auzi.

— Mamă, declară Viacik odată ajuns acasă, am descoperit că am o însușire rară.

— Ce-ai făcut la examen? îl întrebă maică-sa. Am sunat de două ori la institut, dar la catedră nu răspunde nimeni. Cei de acolo își tratează obligațiile cu o ușurință surprinzătoare.

— Nici o problemă cu examenul, mamă, totul e bine. Dar, spune-mi, ce crezi despre dirijarea lucrurilor de la distanță?

Maică-sa îl sărută pe frunte, gest pentru care el nu trebui să se aplece: erau de aceeași statură.

— Esența specialității tale - economia, proclamă ea, pornind spre bucătărie ca să-i încălzească mâncarea, constă tocmai în a ști să dirijezi lucrurile de la distanță. Puterea asupra forțelor de producție ale societății…

— Eu pot să deplasez obiectele prin forța gândului, spuse Viacik. Vrei să-ți arăt?

Nu-l părăsise încă emoția legată de revelația acelei fericite însușiri, o emoție care-i strângea inima, cerând trecerea imediată la acțiune.

— Ești emoționat? îl întrebă maică-sa. E de înțeles, doar ai consumat energie nervoasă nu glumă!

— Adineaori, pe stradă, am văzut o cutie de chibrituri, urmă Viacik. La vreo trei metri înaintea mea. Și i-am modificat direcția de zbor.

— Viacik!spuse maică-sa. Unde-i sticluța cu elenium?

— Mamă!

— Știi cât mă neliniștește starea ta psihică. Tocmai niște mutații psihice stau la originea rupturii dintre mine și tatăl tău.

Viacik oftă. După câte știa el, taică-său era, din punct de vedere psihic, în regulă. Avea altă familie, doi copii, îi trimitea felicitări de sărbători și cadouri la ziua de naștere. Starea de beatitudine ce-l cuprinsese se evapora treptat. Maică-sa căuta febril sticluța cu elenium. Viacik încercă să ridice cutia de chibrituri de pe plită. Aceasta trasări, se clinti, dar refuză să se ridice.

— Telecinetica e condamnată de știință, spuse maică-sa, sfâșiind învelitoarea de celofan a flaconului. Ia tableta asta; sper să te simți mai bine. Altfel voi fi silită să te duc la un psihiatru.

Viacik înghiți, bineînțeles, tableta.

5

— Dar acum ai putea mișca ceva? îl întrebă Liuda.

Se întorceau la hotel.

— Nu știu, spuse Viacik. Pentru asta trebuie să fiu într-o dispoziție specială.

— Și acum nu ești?

— Am fost acolo, lângă magazinul acela.

— Și ce s-a întâmplat?

— Nu știu. Dar ceva s-a întâmplat.
— Da, fu de acord Liuda. S-a întâmplat ceva.
În zilele următoare nu mai izbutiră să rămână numai ei doi și neliniștea aceea dulce și totodată chinuitoare pe care Viacik o simțea în piept la vederea Liudei nu-și mai găsea alinare. Înainte de plecare, colegii din Anglia dădură în cinstea grupului un dineu. Maria Petrovna ținu un discurs de mulțumire de vreo douăzeci de minute.
— Mâine, spuse Viacik, o să fim la Moscova.
— Da, spuse Liuda. Mă bucur că te-am cunoscut.
— Acolo, acasă, o să ne întâlnim? întrebă Viacik.
— Pentru ce? La ce bun?
— Cum adică, pentru ce?
Dar Viacik nu izbuti să definească motivul pentru care ar fi trebuit să se întâlnească.
În odaia aceea de hotel londonez noaptea fu tristă. Viacik rămase acolo, singur, departe de tovarășii lui de călătorie care hoinăreau prin oraș. Rămase singur, meditând. Uite, își spunea el, cum se poate încheia o viață la treizeci și cinci de ani. Dinamica și durata ei depind de cauze aleatorii, care se circumscriu modelului general al eșecului.

6

A doua zi dimineața, Viacik și Zavadovski erau gata-gata să întârzie la autobuz și trebuiră să-și strângă lucrurile în mare grabă.
Viacik simțea în craniu și în piept un hău imens, în care fiece sunet trezea ecouri prelungi și lugubre.
Întregul grup îi aștepta în autobuz și femeile îi întâmpinară cu reproșuri.
Locul de lângă Liuda era liber, Viacik însă nu se așeză acolo, ci se aciui undeva lângă șofer. Se străduia să-și

aducă aminte cum sună în latină expresia „Așa trece gloria lumii!”, și nu izbutea.

Înstrăinata însingurare a lui Viacik fu curmată în sala de așteptare a aeroportului, unde Liuda se apropie de el și-i spuse:

— Îmi pare rău că s-a întâmplat așa. Te rog să mă ierți.

Liuda abia îi ajungea până la umăr și glasul i se frângea.

— Toată noaptea am bocit, spuse ea. În general, sunt o plângăcioasă.

— N-am știut, spuse Viacik încet.

— Poftim numărul meu de telefon de la serviciu, spuse ea. Dacă-l vrei.

— Desigur, spuse Viacik. De îndată ce fac fotografiile, îți telefonez neapărat.

Pasagerii fură invitați la avion.

Se așezară alături.

— Acum mi-e mult mai bine. spuse Liuda, când avionul rulă pe pista de decolare.

— Nu-ți dai seama... spuse Viacik. Tu nu-ți dai seama, dar acum eu pot face orice pentru tine.

Acest sentiment îi urcă în gâtlej. Viacik își dădu capul pe spate ca să nu se înece cu el.

Puterea lui asupra obiectelor, asupra întregii lumi, era atât de mare. Încât ar fi putut nărui în Tamisa catedrala Westminster sau întoarce cursul Nilului. Dar, ca un făcut nu avea la îndemână nici un obiect pe care l-ar fi putut manevra fără să se teamă că supără sau incomodează pe cineva.

Avionul înmărmuri așteptând semnalul de decolare, Motoarele vuiau surd, acumulând forță pentru start. Viacik își imagină fuselajul argintiu al aeronavei, terminat cu aripioara stabilizatorului. Apucă încet, cu grijă, stabilizatorul și, ridicând puțin avionul. Începu să-l rotească în jurul axei sale.

Cineva din interiorul avionului scoase un strigăt de spaimă.

Liuda îl privi pe Viacik. Obrajii lui moi, cărnoși, păreau gata să pleznească sub apăsarea maxilarelor. Încordarea ce-l stăpânea era atât de mare, încât fata simți că inima îi îngheață.

— Viacik, șopti ea, punându-i mâna pe genunchi. Viacik, lasă, nu-i nevoie, te cred.

Dar Viacik întoarse totuși avionul cu trei sute șaizeci de grade, îl așeză la loc și abia apoi deschise ochii și zâmbi, acoperind cu palma mâna subțirică a Liudei.

Decolarea fu amânată ca să se lămurească ce se întâmplase cu aeronava. Liuda se prefăcea supărată pe Viacik, deși în realitate era măgulită că de dragul ei se comisese o asemenea neobrăzată șotie.

— Dar în aer, te implor, fii cuminte! spuse Liuda.

— În aer, dimpotrivă, n-am să-l las să cadă! spuse Viacik foarte convins. Cu mine se poate zbura și fără motor...

— Mulțumesc, șopti Liuda.

Cât dură zborul până la Moscova, Viacik fu într-adevăr cuminte. Își îngădui doar mici ștrengării. Când stewardesa le aduse limonadă, obligă paharul să se ridice de pe tavă și să coboare în palma Liudei. Din fericire, stewardesa, prea ocupată, nu băgă de seamă acest lucru.

— Viacik! spuse Liuda. Doar mi-ai promis!

7

Maică-sa nu-l așteptă pe Șeremetievo. Era, pesemne, într-adevăr, la vreo conferință și suferea cu noblețe, sfâșiată între dragoste și datorie, dar punând datoria o idee mai presus decât dragostea. Nici pe Liuda n-o întâmpină nimeni și Viacik, profund recunoscător conferinței aceleia, o conduse până acasă, prelungind astfel clipele tăcutei lor fericiri.

Maică-sa nu era nici acasă. Găsi doar un bilet, în care se specifica ce este de mâncare la felul întâi, la felul doi și de

unde să ia compotul. Tot acolo era exprimată speranța că zborul decursese normal și călătoria în Marea Britanie fusese profitabilă din punctul de vedere al cunoștințelor. Viacik zâmbi citind biletul acela: maică-sa putea fi atât de înduioșătoare! Așeză pe masă mapa englezească, din piele galbenă, darul pentru maică-sa și singurul lucru pe care-l cumpărase și porni spre bucătărie. Deodată realiză că, folosindu-și neobișnuitele însușiri, poate revoluționa searbădul proces al gătitului.

Aduse fotoliul din cameră în coridorul ce da spre bucătărie, îl așeză în fața ușii și se instală comod într-însul. Păcat că Liuda nu era de față, ea ar fi apreciat cum se cuvine ceea ce intenționa să întreprindă. Avea simțul umorului, care-i lipsea atât de mult mamei lui. În schimb, maică-sa avea o mulțime de alte calități.

Viacik se concentră și, fără a se clinti din fotoliu, obligă ușa frigiderului să se deschidă. Pe raftul al doilea trebuia să fie oala cu supă. S-o punem pe aragaz. Dar mai întâi trebuie aprins aragazul. O operație complicată care ceru multă îndemânare. În primul rând, chibriturile se răsturnară din cutia deschisă de la distanță. Viacik nu stătu să le mai adune de pe jos, alese un băț, cel mai frumos, și-l obligă să se frece de vreo douăzeci de ori de cutie, până când, în sfârșit se aprinse. Acest lucru îl costă atâta energie, încât obosi și, ca să-și recapete forțele, invocă în memorie chipul Liudei. Înviorat astfel, aprinse un alt băț de chibrit, dar descoperi că uitase să răsucească butonul de la aragaz. La următoarea încercare, deschise întâi robinetul, dar până când reuși să aprindă chibritul, bucătăria se umplu de gaze și în loc să pună supa pe foc, fu nevoit să deschidă oberlichtul.

Acum gazul ardea, frigiderul era deschis, dar cratițele nu se zăreau din punctul de unde dirija Viacik. Obligă toate obiectele de pe al doilea raft al frigiderului să se deplaseze ușor spre ușă, dar înainte să apară oala aceea albă, pe

dușumea căzură borcanul cu smântână, doi castraveți și, ce era mai trist, o sticlă cu ulei fără dop.

Strângându-și picioarele sub el ca să evite amestecul de smântână și ulei ce se prelingea amenințător spre ghetele sale, Viacik puse supa pe plită. Dar maică-sa îi indicase să pună în supă fidea. Unde-o fi fideaua? De obicei era în dulăpiorul de deasupra aragazului. Deschise dulăpiorul cu ușurință. Iată și pachetul alb. Manevrându-l cu îndemânare, Viacik îl obligă să se aplece în zbor și să-și răstoarne conținutul în oală. Din nefericire, abia atunci băgă de seamă că scosese din dulăpior sarea și nu fideaua. Fu nevoit să pună pachetul la loc. În jurul oalei, aragazul părea acoperit de o brumă argintie, iar firele de sare căzute în foc făceau să scapere scântei albăstrui.

După ce stătu o clipă pe ginduri, întrebându-se dacă merită să mai pună fidea în supa oricum prea sărată, Viacik hotărî totuși să ducă treaba la bun sfârșit, extrase din dulăpior pachetul cu fidea, dar când vru s-o răstoarne în supă avu o mică ezitare și fideaua căzu toată pe jos.

Acest accident nu-l indispuse deloc pe Viacik. Putea să-și prăjească niște chiftele. Puse în mișcare oala cu supă, ca să elibereze ochiul. Oala fu gata să cadă, dar, cu un efort disperat, Viacik izbuti să mai rețină în ea un rest de supă și o puse în chiuvetă. Șuvoiul de ulei, smântână, fidea și supă pătrunsese deja sub fotoliu și se întindea acum, ca o limbă prelungă, pe coridor.

Viacik se înveseli. Determină farfuria cu chiftele să iasă din frigider, o puse pe dușumea și începu să arunce de acolo chiftelele în tigaie. Nu toate lansările îi reușiră. O chiftea, de exemplu, nimeri în perete și rămase lipită acolo. Două căzură în spatele aragazului. Celelalte trei însă căzură unde trebuie și Viacik prinse să caute în frigider untul, ca să nu se ardă chiftelele.

— Viacik, spuse maică-sa. Stătea deja de vreo cinci minute în spatele lui, dar Viacik, în patima lui demiurgică, n-o observase. *Viacik, lasă lucrurile-n pace*!

— Mamă! se bucură Viacik. Ai văzut?
— Din nefericire, spuse maică-sa.
Intră în bucătărie, străduindu-se să nu calce în băltoacă, și primul lucru pe care-l făcu fu să răzuiască de pe faianță chifteaua aceea.
— Încetează imediat!
— Vax, mamă, spuse Viacik. În cinci minute facem curat. Dar sper că acum nu mai contești…
— Ce anume?
— Existența telecineticii.
— Ba da, dragul meu, continui să o contest, spuse maică-sa. Apropo, mulțumesc pentru mapă. Mă bucur că uneori te-ai gândit și la mine.
— De ce uneori?
Viacik scoase fotoliul din bucătărie și aduse cârpa de șters pe jos.
— În treacăt fie spus, urmă maică-sa, faci o greșeală.
— Despre ce e vorba, mamă?
— Am vorbit la telefon cu Maria Petrovna.
— Deja?…
Bucătăria oferea spectacolul jalnic al unui prodigios huliganism infantil. Viacik remarcă acest lucru cu o oarecare mirare, de parcă n-ar fi avut nici un amestec în toată această afacere.
— Îmi repugnă cinismul cu care această tânără a încercat să-ți sucească mințile.
— Mamă, încetează, pentru Dumnezeu! Nu mai am zece ani…
— Nu mai ai zece ani! repetă maică-sa cu asprime în glas, arătind spre bucătărie. Domnul nu mai are zece ani…
— Bine, dar nu vezi că am făcut toate astea de la distanță? Fără a mă clinti din loc?
— Orice cucerire a minții omenești, spuse maică-sa, are sens doar dacă aduce foloase întregii umanități. A izbutit, bag seamă, să-ți sucească într-adevăr căpșorul oricum încă atât de firav…

— Dar ai văzut...

— Sper că n-ai să mai faci niciodată așa ceva!

Viacik dădu din mână a lehamite și ieși din bucătărie. Se gândi cu tristețe că toate discuțiile lui cu maică-sa se încheiau prin acest gest tipic, prin această tipică retragere.

Întors în camera de zi, privi cu aversiune țâfnoasa mapă ce se lăfăia pe masă, îi porunci să-și ia valea, dar mapa nu-l ascultă.

Viacik se ghemui în fața geamantanului și scoase din el un pumn de casete foto. Îi promisese Liudei!

— Mamă, strigă el. Mă duc să dau filmele la developat.

— De ce atâta grabă?

— Am tras în Anglia opt filme.

— Monumente de arhitectură?

— De toate. Și monumente și oameni...

— Asta mai lipsea! Chiar în ziua întoarcerii de peste graniță! N-ai să pleci nicăieri!

Maică-sa îi încurajase întotdeauna pasiunea pentru fotografie. Acum însă avea toate motivele să creadă că nu-l preocupau monumentele istorice din Londra, ci fizionomia acelei persoane. Or, această atracție trebuia curmată!

— Am plecat, spuse Viacik. Și buna dispoziție îi reveni imediat.

Într-o răzmeriță cel mai greu e începutul.

Maică-sa nu răspunse și tăcerea ei era mai grăitoare decât un întreg monolog debordând de mânie.

Pe scară, în întâmpinarea lui Viacik urca o vecină, care însă, în loc să-i ureze bun venit, se lipi de perete. Viacik nici n-o observase. Zâmbea absent iar în fața lui, în văzduh, aidoma unui stol de păsări pluteau opt casete foto.

CUPRINS